

รายงานการวิจัย
การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง

พระมหาจักรพล สิริธโร

รายงานการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประจำปีงบประมาณ 2563

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รายงานการวิจัย

การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วิทยาเขตศรีล้านช้าง

DEVELOPMENT OF MORALITY AND ETHICS FOR STUDENTS OF
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY, SRILANCHANG CAMPUS

พระมหาจักรพล สิริโร

รายงานการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประจำปีงบประมาณ 2563

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง 2. เปรียบเทียบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามสถานภาพ เพศ อายุ คณะ สาขาวิชา และ 3. ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ประชากรในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำนวน 94 รูป/คน ซึ่งลงทะเบียนเรียนรายวิชา การปฏิบัติกรรมฐาน ในภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2563 กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ (1967: 608) และใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 76 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1. แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง 2. แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมที่นักศึกษารู้จัก และ 3. แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมที่นักศึกษาต้องการพัฒนา สถิติที่ใช้ในวิจัยประกอบด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

ผลการวิจัยพบว่า

1. คุณธรรมจริยธรรมที่นักศึกษาต้องการพัฒนา ประกอบด้วย 1. ความมีวินัย 2. ความรับผิดชอบ 3. ความซื่อสัตย์ 4. ความอดทนอดกลั้น 5. ความมีเมตตา 6. ความเสียสละ และ 7. ความกตัญญูกตเวทิตะ

2. ระดับคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง โดยรวมอยู่ที่ระดับมาก ($\bar{X} = 3.97$, S.D. = 0.170) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย พบว่า ความซื่อสัตย์ อยู่ที่ระดับมาก ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.075) รองลงมา ได้แก่ ความเสียสละ อยู่ที่ระดับมาก ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.094) ความอดทนอดกลั้น อยู่ที่ระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = 0.055) ความกตัญญูกตเวทิตะ อยู่ที่ระดับมาก ($\bar{X} = 3.86$, S.D. = 0.157) ความมีเมตตา อยู่ที่ระดับมาก ($\bar{X} = 3.85$, S.D. = 0.236) ความมีวินัย อยู่ที่ระดับมาก ($\bar{X} = 3.74$, S.D. = 0.143) และความรับผิดชอบ อยู่ที่ระดับมาก ($\bar{X} = 3.71$, S.D. = 0.254)

3. ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามสถานภาพ อายุ คณะและสาขาวิชา พบว่า 1. นักศึกษาที่มีสถานภาพต่างกันมีระดับคุณธรรมจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยนักศึกษาที่เป็นบรรพชิตมีระดับคุณธรรมจริยธรรม ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.150) สูงกว่านักศึกษา

ผลรวม (X̄ = 3.90, S.D. = 0.196) 2. นักศึกษาที่มีอายุแตกต่างกันมีระดับคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยนักศึกษาที่มีอายุ 18-19 ปีมีระดับคุณธรรมจริยธรรม ต่ำกว่านักศึกษาที่มีอายุ 20-21 ปี 22-23 ปี และ 24 ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และนักศึกษาที่มีอายุ 20-21 ปี มีระดับคุณธรรมจริยธรรม ต่ำกว่านักศึกษาที่มีอายุ 22-23 ปี และ 24 ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3. นักศึกษาคณะศาสนาและปรัชญามีระดับคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมสูงกว่านักศึกษาคณะสังคมศาสตร์ และคณะศึกษาศาสตร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และนักศึกษาคณะสังคมศาสตร์มีระดับคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมสูงกว่านักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 4. นักศึกษาสาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มีระดับคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมสูงกว่านักศึกษสาขาวิชาการปกครอง สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา และสาขาการสอนภาษาไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และนักศึกษสาขาวิชาการปกครองมีระดับคุณธรรมจริยธรรมโดยรวม สูงกว่านักศึกษสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษาและสาขาการสอนภาษาไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4. ความพึงพอใจของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง เกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา พบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจโดยรวมเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม อยู่ในระดับมาก (X̄ = 4.00, S.D. = 0.447) ด้านการเรียนการสอน ในรายวิชา การปฏิบัติกรรมฐาน นักศึกษามีความพึงพอใจโดยรวม อยู่ในระดับมาก (X̄ = 4.00, S.D. = 0.168) สำหรับกิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ นักศึกษามีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก (X̄ = 3.99, S.D. = 0.098) ด้านการเข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมประจำปี 2563 นักศึกษามีความพึงพอใจโดยรวม อยู่ในระดับมาก (X̄ = 3.96, S.D. = 0.145)

คำสำคัญ: 1. การพัฒนา 2. คุณธรรมจริยธรรม 3. นักศึกษา 4. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ABSTRACT

The objectives of the research were to study the moral and ethical level of Mahamakut Buddhist University, Srilanchang Campus students, to compare moral and ethical development of Mahamakut Buddhist University, Srilanchang Campus (MBUSLC) students, classified by status, gender, age, faculty, and major, and to study the students' satisfaction with moral and ethical development of MBUSLC students. The population of the research was a total of 94 MBUSLC freshmen, enrolling in Meditation Practice during the first semester of the academic year 2563; 76 research samples were totally selected through Taro Yamane's sampling method and the stratified random sampling. The instruments used for data collection were 1. the questionnaire on morality and ethics of MBUSLC freshmen, 2. the survey on remembered morality and ethics, and 3. the survey on morality and ethics required for development. The statistics used for data analysis consisted of frequency, percentage, mean, standard deviation, the t-test for independent samples, and one-way analysis of variance (ANOVA).

The findings of the research were as follows:

1. The morality and ethics, required for development by the MBUSLC freshmen, comprised of 1. orderliness, 2. responsibility, 3. honesty, 4. toleration, 5. loving-kindness, 6. sacrifice, and 7. gratitude.

2. The moral and ethical level of MBUSLC students was found to be overall at a high level ($\bar{X} = 3.97$, S.D. = 0.170). Separately considered in the descending order, honesty was found to be at a high level ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.075), followed by sacrifice ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.094), toleration ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = 0.055), gratitude ($\bar{X} = 3.86$, S.D. = 0.157), loving-kindness ($\bar{X} = 3.85$, S.D. = 0.236), orderliness ($\bar{X} = 3.74$, S.D. = 0.143), and responsibility ($\bar{X} = 3.71$, S.D. = 0.254), respectively.

3. The comparison of morality and ethics of MBUSLC students, classified by status, gender, age, faculty and major, was found as follows: 1. The moral and ethical level of the students with the different status was found to be overall different at a statistically significant level of 0.05; morality and ethics of monk and novice students ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.150) was found higher than that of lay students ($\bar{X} = 3.90$, S.D. = 0.196). 2. The moral and ethical level of the students with the different age was found

to be overall different at a statistically significant level of 0.05; morality and ethics of 18- to 19-year-old students was found to be lower than those of 20- to 21-year-olds, 22- to 23-year-olds, and the older than 24 years of age at a statistically significant level of 0.05. 3. The moral and ethical level of Religion and Philosophy Faculty students was found to be overall higher than those of Social Science Faculty students, and Education Faculty students at a statistically significant level of 0.05; the moral and ethical level of Social Science Faculty students was found to be overall higher than that of Education Faculty students at a statistically significant level of 0.05. 4. The moral and ethical level of Buddhist Studies for Development students was found to be overall higher than those of Government students, English Teaching students, Social Studies Teaching students and Thai Teaching students at a statistically significant level of 0.05; the moral and ethical level of Government students was found to be overall higher than those of Social Studies Teaching students and Thai Teaching students at a statistically significant level of 0.05.

4. The satisfaction of MBUSLC students with moral and ethical development for students was found to be overall at a high level ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.447); the satisfaction of MBUSLC students with learning in Meditation Practice was found to be overall at a high level ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.168), the satisfaction of the students with weekly praying activities was found to be overall at a high level ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = 0.098), and the satisfaction of the students with the moral and ethical development project B.E. 2563 was found to be overall at a high level ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = 0.145).

Keywords: 1. Development 2. Morality and Ethics 3. Student 4. Mahamakut Buddhist University Srilanchang Campus

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณา ช่วยเหลือ แนะนำ และให้คำปรึกษาอย่างดียิ่งจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัชณพงศ์ ศรีจันทร์ ดร.จักรกฤษณ์ โปตาพล และ ดร.กรรณิกา ไวโสภา ที่กรุณาให้คำชี้แนะและตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่ยิ่ง นักวิจัยขอขอบคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบคุณสถาบันวิจัยญาณสังวร ในฐานะผู้สนับสนุนทุนอุดหนุนการวิจัยครั้งนี้ ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่กรุณาตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ที่ได้กรุณาปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง และให้คำแนะนำในการสร้างเครื่องมือวิจัยให้ถูกต้อง สมบูรณ์ยิ่งขึ้น รวมทั้งบุคคลที่นักวิจัยได้อ้างอิงทางวิชาการตามที่ปรากฏในบรรณานุกรม

ขอขอบคุณนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ทุกสาขาวิชาที่เข้าร่วมการวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังมีผู้ที่ให้ความร่วมมือช่วยเหลืออีกหลายท่าน ซึ่งไม่สามารถกล่าวนามในที่นี้ได้หมด ขอขอบคุณทุกท่านเหล่านั้นไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

คุณค่าทั้งหลายที่ได้รับจากงานวิจัยเรื่องนี้ หัวหน้าโครงการวิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชา พระคุณแต่บิดา มารดา ตลอดจนบูรพาจารย์ที่เคยอบรมสั่งสอน และผู้มีอุปการะคุณทุกท่าน

พระมหาจักรพล สิริธโร, ดร.

หัวหน้าโครงการวิจัย

30 กันยายน 2565

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ซ
สารบัญรูปภาพ	ด
บทที่	
1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย	2
1.3 สมมติฐานการวิจัย	2
1.4 ขอบเขตของการวิจัย	3
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ	4
1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	5
2 แนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
2.1 การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม	6
2.2 คุณธรรมจริยธรรมที่พึงพัฒนา	25
2.3 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	57
2.4 สรุปกรอบแนวความคิด	62
3 วิธีดำเนินการวิจัย	63
3.1 ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง	63
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	63
3.3 การสร้างเครื่องมือวิจัย	64
3.4 วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล	65
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล	65
3.6 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	65

4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	66
4.1 สัญลักษณ์ของสถิติและอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	66
4.2 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	67
4.3 ระดับคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง	69
4.4 การเปรียบเทียบคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย จำแนกตามสถานภาพ เพศ อายุ	77
4.5 ความพึงพอใจของนักศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม จากการเรียนการสอนในรายวิชา การปฏิบัติกรรมฐาน การร่วมกิจกรรม ไหว้พระสวดมนต์และการเข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ประจำปีการศึกษา 2563	128
5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	132
5.1 สรุปผลการวิจัย	132
5.2 อภิปรายผลการวิจัย	137
5.3 ข้อเสนอแนะ	142
บรรณานุกรม	144
ภาคผนวก	157
ภาคผนวก ก แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	158
ภาคผนวก ข แบบสำรวจเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา	165
ภาคผนวก ค สังเขปรายวิชา การปฏิบัติกรรมฐาน	169
ภาคผนวก ง ข้อมูลสถิติต่าง ๆ	190
ภาคผนวก จ แบบตรวจสอบความสอดคล้องของข้อความกับวัตถุประสงค์ ของการวิจัย	248
ภาคผนวก ฉ ผลการตรวจสอบดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-objective Congruence) ของข้อความกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย	253
ภาคผนวก ช รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย	257
ประวัตินักวิจัย	259

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2.1	คุณธรรมจริยธรรมที่นักศึกษาเข้าใจและรู้จัก	25
2.2	คุณธรรมจริยธรรมที่นักศึกษาเห็นว่าควรได้รับการพัฒนา	29
4.1	ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	97
4.2	ระดับคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมของนักศึกษามหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง	99
4.3	ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีวินัยของนักศึกษามหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง	100
4.4	ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความรับผิดชอบของนักศึกษามหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง	101
4.5	ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ของนักศึกษามหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง	102
4.6	ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีเมตตาของนักศึกษามหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง	103
4.7	ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความอดทนอดกลั้นของนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง	104
4.8	ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความเสียสละของนักศึกษามหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง	105
4.9	ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความกตัญญูกตเวทีของนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง	106
4.10	ระดับคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมของนักศึกษามหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามสถานภาพ “บรรพชิต”	107
4.11	ระดับคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมของนักศึกษามหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามสถานภาพ “ฆราวาส”	108
4.12	ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามสถานภาพ	109

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
4.13	ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีวินัยของนักศึกษาบรรพชิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง	109
4.14	ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีวินัยของนักศึกษาฆราวาส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง	110
4.15	ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีวินัย ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามสถานภาพ	111
4.16	ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความรับผิดชอบของนักศึกษาบรรพชิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง	112
4.17	ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความรับผิดชอบของนักศึกษาฆราวาส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง	113
4.18	ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามสถานภาพ	114
4.19	ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ของนักศึกษาบรรพชิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง	114
4.20	ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ของนักศึกษาฆราวาส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง	115
4.21	ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามสถานภาพ	116
4.22	ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีเมตตาของนักศึกษาบรรพชิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง	117
4.23	ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีเมตตาของนักศึกษาฆราวาส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง	118
4.24	ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีเมตตา ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามสถานภาพ	119

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
4.25	ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความอดทนอดกลั้นของนักศึกษาบรรพชิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง	119
4.26	ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความอดทนอดกลั้นของนักศึกษาฆราวาส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง	120
4.27	ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความอดทนอดกลั้น ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามสถานภาพ	121
4.28	ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความเสียสละของนักศึกษาบรรพชิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง	121
4.29	ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความเสียสละของนักศึกษาฆราวาส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง	122
4.30	ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความเสียสละ ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามสถานภาพ	123
4.31	ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความกตัญญูตเวทีของนักศึกษาบรรพชิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง	124
4.32	ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความกตัญญูตเวทีของนักศึกษาฆราวาส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง	125
4.33	ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความกตัญญูตเวที ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามสถานภาพ	126
4.34	ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมของนักศึกษาฆราวาส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามเพศ	126
4.35	ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีวินัย ของนักศึกษาฆราวาสมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามเพศ	127

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
4.36	ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ ของนักศึกษาขรรวาวสมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามเพศ	127
4.37	ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีเมตตา ของนักศึกษาขรรวาวสมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามเพศ	128
4.38	ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความอดทนอดกลั้น ของนักศึกษาขรรวาวสมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามเพศ	128
4.39	ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความเสียสละ ของนักศึกษาขรรวาวสมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามเพศ	129
4.40	ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความกตัญญูกตเวที ของนักศึกษาขรรวาวสมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามเพศ	129
4.41	ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมของนักศึกษา มหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามอายุ	130
4.42	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่เกี่ยวกับระดับคุณธรรมจริยธรรมโดยรวม ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามอายุ	130
4.43	ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความความมีวินัย ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามอายุ	131
4.44	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่เกี่ยวกับระดับคุณธรรมจริยธรรม ด้านความมีวินัยของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามอายุ	131

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
4.45	ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามอายุ	132
4.46	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่เกี่ยวกับระดับคุณธรรมจริยธรรม ด้านความรับผิดชอบของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามอายุ	132
4.47	ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามอายุ	133
4.48	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่เกี่ยวกับระดับคุณธรรมจริยธรรม ด้านความซื่อสัตย์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนก ตามอายุ	133
4.49	ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีเมตตาของนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามอายุ	134
4.50	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่เกี่ยวกับระดับคุณธรรมจริยธรรม ด้านความมีเมตตาของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามอายุ	134
4.51	ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความอดทนอดกลั้น ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามอายุ	135
4.52	ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความเสียสละของนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามอายุ	135
4.53	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่เกี่ยวกับระดับคุณธรรมจริยธรรม ด้านความเสียสละของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามอายุ	136
4.54	ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความกตัญญูกตเวที ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามอายุ	136

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
4.55	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่เกี่ยวกับระดับคุณธรรมจริยธรรม ด้านความกตัญญูตเวทีของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามอายุ	137
4.56	ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมของนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามคณะ	137
4.57	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่เกี่ยวกับระดับคุณธรรมจริยธรรมโดยรวม ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามคณะ	138
4.58	การเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีวินัยของนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามคณะที่ศึกษา	138
4.59	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่เกี่ยวกับระดับคุณธรรมจริยธรรม ด้านความมีวินัยของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามคณะที่ศึกษา	139
4.60	การเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความรับผิดชอบของนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามคณะที่ศึกษา	139
4.61	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่เกี่ยวกับระดับคุณธรรมจริยธรรม ด้านความรับผิดชอบของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามคณะที่ศึกษา	140
4.62	การเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ของนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามคณะที่ศึกษา	140
4.63	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่เกี่ยวกับระดับคุณธรรมจริยธรรม ด้านความซื่อสัตย์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามคณะที่ศึกษา	141

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
4.64	การเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีเมตตาของนักศึกษา มหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามคณะที่ศึกษา	141
4.65	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่เกี่ยวกับระดับคุณธรรมจริยธรรม ด้านความมีเมตตาของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามคณะที่ศึกษา	142
4.66	การเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความอดทนอดกลั้น ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามคณะที่ศึกษา	142
4.67	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่เกี่ยวกับระดับคุณธรรมจริยธรรม ด้านความอดทนอดกลั้นของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามคณะที่ศึกษา	143
4.68	การเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความเสียสละของนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามคณะที่ศึกษา	143
4.69	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่เกี่ยวกับระดับคุณธรรมจริยธรรม ด้านความเสียสละของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามคณะที่ศึกษา	144
4.70	การเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความกตัญญูตเวที ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามคณะที่ศึกษา	144
4.71	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่เกี่ยวกับระดับคุณธรรมจริยธรรม ด้านความกตัญญูตเวทีสละของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามคณะที่ศึกษา	145
4.72	ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมของนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามสาขาวิชา	145

สารบัญตาราง (ต่อ)

[illegible]

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
4.84	การเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความเสียสละของนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามสาขาวิชา	155
4.85	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่เกี่ยวกับระดับคุณธรรมจริยธรรม ด้านความเสีย สละของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามสาขาวิชา	155
4.86	การเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความกตัญญูกตเวทีของนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามสาขาวิชา	156
4.87	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่เกี่ยวกับระดับคุณธรรมจริยธรรม ด้านความกตัญญู กตเวทีของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนก ตามสาขาวิชา	157
4.88	ความพึงพอใจโดยรวมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง เกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา	158
4.89	ความพึงพอใจของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้าน ช้างเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา ด้านการเรียนการสอนใน รายวิชา การปฏิบัติกรรมฐาน	159
4.90	ความพึงพอใจของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้างเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา ด้านการร่วมกิจกรรมไหว้ พระสวดมนต์	160
4.91	ความพึงพอใจของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้าน ช้างเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา ด้านการเข้าร่วมโครงการ พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมประจำปี 2563	161

สารบัญรูปภาพ

ภาพที่		หน้า
2.1	ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม	22
2.2	สรุปกรอบแนวความคิด	62

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันนิสิตนักศึกษาจำนวนมากที่กำลังเติบโตขึ้นไปเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติในอนาคตยังมีพฤติกรรมและภาพลักษณ์ของการแสดงออกต่าง ๆ อันสะท้อนให้เห็นสิ่งที่เป็นปัญหาในหลาย ๆ ด้าน โดยปัญหาส่วนใหญ่เกิดจากการขาดคุณธรรมและจริยธรรม นอกเหนือจากความรู้ในวิชาการ การสร้างจิตสำนึกคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งจะช่วยให้สังคมโดยรวมมีความเข้มแข็ง และส่งผลต่อเศรษฐกิจที่ดีขึ้น รวมทั้งยังเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในสังคมให้มีความอยู่ดีมีสุข รู้จักความพอประมาณอย่างมีเหตุผล (เศรษฐกิจพอเพียง) และมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดี โดยควบคู่ไปกับการพัฒนาที่มุ่งสู่คุณภาพในทุกด้าน โดยเฉพาะการเสริมสร้างคนไทยในอนาคต ให้มีความรู้ มีภูมิปัญญา รู้เท่าทันเหตุการณ์ต่าง ๆ ของโลก เข้าใจเหตุ และผลในสิ่งที่เกิดขึ้น รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงที่ปรากฏ การสร้างคุณค่าที่ดีในสังคมบนผืนแผ่นดินไทย การอนุรักษ์ วัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของความเป็นไทยมีสังคมโดยรวมที่มีคุณภาพ ประกอบด้วยความสมดุล ความพอดี ซึ่งสามารถสร้างคนให้เป็นคนดี คนเก่ง พร้อมด้วย คุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ มีจิตสำนึกพึ่งตนเองได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุข อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยการจัดการศึกษาสิ่งเอื้อ ประโยชน์ เพื่อการเรียนรู้คุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษา เพื่อการพัฒนาคนในระยะยาว อันเป็นพื้นฐานในการพัฒนาประเทศต่อไป (จิราภา คำทา และ สมบัติ วรินทร์นุวัตร, 2559)

การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษาจึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาเพื่อการวิจัยและใช้ในการพัฒนาเยาวชนนิสิตนักศึกษาไทยให้ดีขึ้นในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านสติปัญญา ความรู้ความสามารถ และคุณธรรมจริยธรรมเป็นสิ่งสำคัญมาก และจะต้องปลูกฝังให้กับนักศึกษาที่จะเติบโตขึ้นเป็นกำลังสำคัญในสังคม เพราะถ้าคนในสังคมเป็นคนดีแล้ว สังคมก็มีความสุข แต่ถ้าคนในสังคมไม่ดี ก็จะมี ความวุ่นวายเดือดร้อน มีการเอารัดเอาเปรียบ มีการแก่งแย่งแข่งขันในสิ่งที่ผิดคุณธรรมและจริยธรรม โดยที่กฎหมายอาจจะไม่ได้บังคับหรือมีบทลงโทษ นอกจากนี้ นักศึกษาที่ได้รับอิทธิพลต่างชาติและการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการผลิตและการดำรงชีวิต และอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ต่างกัน ทำให้นักศึกษาที่มีเพศต่างกัน เรียนหลักสูตรต่างกัน และมีสภาพแวดล้อมทางครอบครัวแตกต่างกัน อาจจะมีความคิดเห็นในเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมที่แตกต่างกัน คุณธรรมจริยธรรมมีความหมายรวมถึง ศีลธรรม โดยประเทศไทยเป็นประเทศที่มีปัญหาหลายอย่างทางสังคม ซึ่งมีต้นเหตุมาจากคนในชาติยังขาดการศึกษาที่ดีและบกพร่องทางคุณธรรมจริยธรรม ทำให้คนจำนวนมากไม่ยอมขาดเหตุผล ขาดระเบียบวินัย ขาดความรักสามัคคี มีการเบียดเบียน และทุจริตคอร์รัปชันอยู่มาก แม้จะมี

การกระตุ้นเตือนอยู่ตลอดเวลา แต่คนก็ไม่มีการตระหนักเท่าที่ควร นอกจากนั้นคุณธรรมจริยธรรมเป็นเรื่องของนามธรรมที่แก้ไขและพัฒนาได้ยาก ต้องใช้เวลาและกระทำอย่างต่อเนื่อง จึงต้องอาศัยบทบาทของทางการศึกษา ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของคนในชาติ ในการปฏิรูปการศึกษาจึงเน้น เรื่องคุณธรรมจริยธรรมและนำลงสู่การปฏิบัติ โดยในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545 ได้กำหนดความมุ่งหมายในการจัดการศึกษาให้เป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข สถาบันการศึกษาในฐานะมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคน จำเป็นต้องให้การศึกษาอย่างรอบด้าน ทั้งพัฒนาความเป็นคน (Manhood) พัฒนากำลังคน (Manpower) นอกจากนั้น ยังต้องพัฒนาศักยภาพของคน (Man potential) เพื่อเสริมสร้างความสามารถที่ดีสู่ความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละบุคคลอีกด้วย ทั้งนี้เพื่อผลิตคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามที่สังคมและประเทศชาติต้องการ

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง โดยเน้นคุณธรรมและจริยธรรมในด้านความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมีเมตตา ความอดทนอดกลั้น ความเสียสละ และความกตัญญูตกเวที โดยถือเป็นส่วนหนึ่งของรายวิชา การปฏิบัติกรรมฐาน และเป็นส่วนหนึ่งของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เป็นอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จากปรัชญาที่ว่า การผลิตบัณฑิตที่มีความเป็นเลิศทางด้านวิชาการตามแนวทางพระพุทธศาสนา

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาระดับคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

1.2.2 เพื่อเปรียบเทียบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามสถานภาพ เพศ อายุ คณะ สาขาวิชา ระดับชั้น

1.2.3 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

1.3 สมมติฐานการวิจัย

- 1.3.1 นักศึกษาที่มีสถานภาพต่างกันมีพัฒนาการด้านคุณธรรมและจริยธรรมต่างกัน
- 1.3.2 นักศึกษาที่มีเพศต่างกันมีพัฒนาการด้านคุณธรรมและจริยธรรมต่างกัน
- 1.3.3 นักศึกษาที่มีอายุต่างกันมีพัฒนาการด้านคุณธรรมและจริยธรรมต่างกัน
- 1.3.4 นักศึกษาที่เรียนในคณะต่างกันมีพัฒนาการด้านคุณธรรมและจริยธรรมต่างกัน

1.3.5 นักศึกษาที่เรียนในสาขาวิชาต่างกัันมีพัฒนาการด้านคุณธรรมและจริยธรรมต่างกัน

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1.4.1 ด้านเนื้อหา

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยนี้เป็นหลักคุณธรรมและจริยธรรมพื้นฐานที่พึงประสงค์และพึงมีสำหรับบุคคลทั่วไป โดยเฉพาะนักศึกษาในสถาบันการศึกษาเพราะเป็นสิ่งที่สามารถสังเกตเห็นได้สัมผัสได้ และรับรู้ได้โดยประจักษ์ ประกอบด้วยควมมีวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมีเมตตา ความอดทนอดกลััน ความเสียสละ และความกตัญญูทเวที

1.4.2 ด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร คือนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขต ศรีล้านช้าง จำนวน 94 รูป/คน

2. กลุ่มตัวอย่าง คือนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชา การปฏิบัติกรรมฐาน และนักศึกษาที่ได้เข้าร่วมปฏิบัติธรรมในวันพระ และนักศึกษาที่ได้เข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ประจำปีการศึกษา 2563 จำนวน 76 รูป/คน

1.4.3 ด้านตัวแปร

1. ตัวแปรต้น ได้แก่

1.1 การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษาผ่านการจัด การเรียนการสอนในรายวิชา การปฏิบัติกรรมฐาน การร่วมทำวัตรสวดมนต์ในวันพระ และการเข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ประจำปีการศึกษา 2563

1.2 ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษา ได้แก่ เพศ อายุ หลักสูตรที่กำลังศึกษา สาขาวิชาที่กำลังศึกษา ระดับชั้นปีที่กำลังศึกษา สถานภาพของครอบครัว ระดับการศึกษาของผู้ปกครอง และรายได้ต่อเดือนของผู้ปกครอง

2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ระดับคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษา ประกอบด้วย

2.1 ความมีวินัย

2.2 ความรับผิดชอบ

2.3 ความซื่อสัตย์

2.4 ความมีเมตตา

2.5 ความอดทนอดกลััน

2.6 ความเสียสละ

2.7 ความกตัญญูทเวที

1.4.4 ด้านพื้นที่

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

1.4.5 ด้านระยะเวลา

เก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยในช่วงภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2563 ระยะเวลา 16 สัปดาห์

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.5.1 คุณธรรม หมายถึง อุปนิสัยอันดีงามซึ่งสั่งสมอยู่ในดวงจิต อุปนิสัยนี้ได้มาจากการพยายาม และความประพฤติที่ดีต่อกันมาเป็นเวลานาน

1.5.2 จริยธรรม หมายถึง ธรรมที่ควรประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรมอันดี จรรยาบรรณอันดีของคน ดีการประพฤติปฏิบัติตามหลักศีลธรรมและหลักธรรม

1.5.3 การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม หมายถึง การฝึกนิสัยที่ต้องฝึกไปตามวัยโดยฝึกกระทำซ้ำ ๆ จนเป็นนิสัยเริ่มจากฝึกภายนอกไปสู่ภายใน สร้างความมั่นคงทางจิตใจให้เกิดความรัก และความภาคภูมิใจในความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมีเมตตา ความอดทนอดกลั้น ความเสียสละ และความกตัญญูทุกเวที

1.5.4 คุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ (Desirable Morality and Ethics) หมายถึง คุณลักษณะหรือคุณสมบัติด้านความดีงามของจิตใจของบุคคลที่สังคม องค์กร หรือชุมชนต้องการเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย โดยในการวิจัยนี้ คุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษาประกอบด้วย 7 ด้าน ดังนี้

1. ความมีวินัย (Orderliness) หมายถึง การรู้จักควบคุมพฤติกรรมและการปฏิบัติตนให้ยึดมั่นในระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อตกลง ข้อบังคับ และข้อปฏิบัติของสังคมที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการให้บุคคลประพฤติปฏิบัติในการดำรงชีวิตร่วมกันเพื่อให้อยู่ร่วมในสังคมได้อย่างราบรื่นมีความสุข โดยตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งที่ตนปฏิบัติโดยสมัครใจไม่มีการบังคับ

2. ความรับผิดชอบ (Responsibility) หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสนใจ เอาใจใส่มุ่งมั่นและตั้งใจปฏิบัติหน้าที่การทำงานที่ได้รับมอบหมาย รวมทั้งงานตามหน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่อตนเองและสังคม ให้สำเร็จเรียบร้อยทันตามเวลาที่กำหนดไว้อย่างดีที่สุดในความขยันและความเพียรพยายามเพื่อให้งานนั้นสำเร็จตามจุดหมาย

3. ความซื่อสัตย์ (Honesty) หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการยึดมั่นในหลักความจริงและความถูกต้องในการดำเนินชีวิต มีความประพฤติตรงตามความเป็นจริง ทั้งทางกาย วาจา ใจ ต่อตนเองและบุคคลอื่น ต่อบริบยวินัย กฎเกณฑ์ จารีตประเพณี กฎหมาย และวัฒนธรรม และต่อหน้าที่การทำงาน โดยไม่หลอกลวง ไม่คดโกง ไม่เอารัดเอาเปรียบ ไม่แสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ

4. ความมีเมตตา (Loving-kindness) หมายถึง ความรัก ความปรารถนาดีหรือความต้องการให้ผู้อื่นเป็นสุข มีความเจริญ ได้รับแต่สิ่งที่ดี ผู้มีเมตตาไม่ทุบตี ทำร้าย ฆ่าผู้อื่น ไม่ข่มขู่ คุกคาม เสียดสีหรือด่าทอด้วยความโกรธแค้น ไม่เบียดเบียนให้เดือดร้อน ผู้มีเมตตาให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นด้วยความสุภาพนุ่มนวล

5. ความอดทนอดกลั้น (Toleration) หมายถึง ความทนทานของร่างกายและจิตใจ ต่อความลำบากตรากตรำจากสภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติ และการทำงานทุกอย่าง ต่อทุกขเวทนาต่าง ๆ จากอาการเจ็บป่วยและความไม่สบายกาย ต่อความเจ็บใจจากความโกรธ ความไม่พอใจ และความขัดเคืองใจอันเกิดจากการกระทำและคำพูดของคนอื่น และต่ออำนาจกิเลสจากสิ่งยั่วยุทั้งหลายที่อาจนำไปสู่ความเสื่อมเสีย

6. ความเสียสละ (Sacrifice) หมายถึง การแบ่งปันแก่บุคคลอื่นและสังคมด้วยกำลังกาย กำลังทรัพย์ กำลังสติปัญญา รวมไปถึงการอุทิศตนช่วยเหลือและทำประโยชน์แก่ผู้อื่นและส่วนรวมด้วยความเต็มใจ ความมีน้ำใจ เห็นอกเห็นใจ ไม่เห็นแก่ตัว ไม่หวังผลตอบแทน ไม่เอารอดเอาเปรียบ ไม่นิ่งดูตาย

7. ความกตัญญูทเวที (Gratitude) หมายถึง การรู้ การจดจำ การสำนึก และการสำนึกรู้สิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์ที่ผู้อื่นกระทำหรือปฏิบัติต่อตนทั้งทางตรงและทางอ้อมแล้วกระทำหรือปฏิบัติตอบแทนอย่างถูกต้องเหมาะสม

1.5.4 นักศึกษา หมายถึง นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้างที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1.6.1 ทราบข้อมูลการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

1.6.2 ได้ข้อมูลการเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามระดับการปฏิบัติของนักเรียน

1.6.3 ทราบปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาทางคุณธรรมจริยธรรมต่อพฤติกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

1.6.4 ได้แนวทางในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเพื่อสร้างเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารและหลักฐานเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

- 2.1 การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม
- 2.2 คุณธรรมจริยธรรมที่พึงพัฒนา
- 2.3 สังเขปรายวิชา การปฏิบัติกรรมฐาน
- 2.4 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.5 สรุปกรอบแนวความคิด

2.1 การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

2.1.1 ความหมายของคุณธรรม

สุชีพ ปุณฺณานุภาพ (2524, หน้า 16) ให้ความหมายว่า คุณธรรม หมายถึงธรรมที่เป็นคุณ หรือธรรมคือความดี หมายถึงคุณสมบัติทางการ วาจาใด ๆ ก็ตามที่เป็นคุณ ไม่เป็นโทษ เป็นฝ่ายดี มิใช่ฝ่ายชั่ว

พรณรงค์ สิงห์สำราญ (2550, หน้า 16) สรุปว่า คุณธรรม หมายถึง สภาพความดีงามทั้งหลาย ซึ่งฝังลึกอยู่ในจิตสำนึกของบุคคล และเป็นคุณสมบัติที่มีอาจหาได้ในสัตว์โลกชนิดอื่น อาจกล่าวได้ว่า คุณธรรมเป็นสมบัติของมนุษยชาติโดยเฉพาะ และจริยธรรมนับว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ถ้าคนในสังคมใดมีจริยธรรมสูง สังคมนั้นจะมีแต่ความเจริญ ผู้ที่มีจริยธรรมสูงจะประพฤติปฏิบัติแต่ในสิ่งที่ดีและบรรลุถึงสภาพชีวิตอันทรงคุณค่าอันพึงประสงค์

ดวงเดือน พันธมนาวิน (2551, หน้า 4) กล่าวว่า หลักธรรมทางศาสนาเป็นเรื่องเกี่ยวกับคุณธรรม เพราะว่า หลักธรรมในศาสนามักเป็นคำสั่งสอนที่ให้บุคคลตระหนักรู้ว่าสิ่งใดเป็นสิ่งที่ดีหรือสิ่งใดเป็นสิ่งที่ไม่ดี สิ่งใดควรปฏิบัติหรือสิ่งใดไม่ควรปฏิบัติ ซึ่งมีการนำไปประยุกต์เป็นหลักในการปฏิบัติในอาชีพต่าง ๆ หรือที่เรียกว่า จรรยาบรรณ (Ethics) ดังนั้น หลักธรรมทางศาสนาจึงเป็นเรื่องเกี่ยวกับคุณธรรม

นงลักษณ์ วิรัชชัย และคณะ (2551, หน้า 9) ให้ความหมายของคุณธรรมว่าเป็นคุณลักษณะ สภาวะหรือสภาพของคุณงามความดีที่เป็นไปในทางถูกต้อง ดีงาม ทำให้เกิดความชื่นชมยินดี มีจิตใจที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความสุขความยินดี

นที ศรีวัฒนทรัพย์ (2551, หน้า 13) ให้ความหมายของคุณธรรมว่าเป็นสภาพคุณงามความดีที่มีอยู่ในจิตใจของบุคคล เป็นสิ่งที่บุคคลโดยทั่วไปหรือสังคมยอมรับ เกิดจากความเพียรพยายามในการทำความดีเป็นระยะเวลานานติดต่อกัน จนเกิดเป็นความเคยชินและเป็นนิสัย ได้รับการสั่งสมหรือปฏิบัติตามกันมาจากจิตใจโดยมิได้ฝืนใจ เป็นแนวทางในการประพฤติตนที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น และส่งผลให้สังคมของการอยู่ร่วมกันมีความสุขและความเจริญงอกงาม หลักคุณธรรมจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับมนุษย์ที่ต้องอาศัยอยู่ร่วมกัน เพราะคุณธรรมเป็นหลักแห่งความประพฤติปฏิบัติในทางที่ถูกต้องและดีงาม และมีจุดหมายปลายทางอยู่ที่คุณงามความดีของสังคมโดยรวม

พระมหาณัฐพล ดอนตะโก (2551, หน้า 15) สรุปว่า คุณธรรม หมายถึง คุณลักษณะที่เป็นความดี ความงามที่มีอยู่ในจิตใจของแต่ละบุคคล โดยได้ยึดถือปฏิบัติจนเป็นนิสัย และเป็นที่ยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ดีงาม ของบุคคลทั่วไป

สุทธวิวรรณ ตันตริจนาวงศ์ และ ศศิกานุจน์ ทวีสุวรรณ (2552, หน้า 11) ให้ความหมายของคุณธรรมว่า คุณธรรม หมายถึง สิ่งที่มีคุณค่า มีประโยชน์ เป็นความดี เป็นมโนธรรม เป็นความคิดดีที่กระตุ้นให้มีการประพฤติปฏิบัติอยู่ในกรอบที่ดีงาม และสามารถจำแนกความถูกผิดได้ มีสติสัมปชัญญะ มีความรับผิดชอบชั่วดี มีอุปนิสัยความตั้งใจและเจตนาที่ดีงาม

ทิพย์ หาสาส์ศรี (2553, หน้า 7) ได้สรุปความหมายของคุณธรรมว่า หลักคุณงามความดี ความถูกต้องที่อยู่ภายในจิตใจของแต่ละบุคคล ซึ่งจะส่งเสริมให้บุคคลในสังคมยึดมั่นเป็นหลักประจำใจในการประพฤติปฏิบัติ ส่งผลให้เกิดคุณประโยชน์แก่สังคมโดยรวม

นาวิน เหมือนแสง (2553, หน้า 39) กล่าวโดยสรุป คุณธรรม คือ ความดีงามในจิตใจ เช่น ความเมตตา ความซื่อสัตย์ เป็นต้น มีผลทำให้จิตใจอยู่ในภาวะที่ดีงาม และพร้อมที่จะสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ ส่วนจริยธรรมคือการแสดงออกทางกาย วาจา เช่น เมื่อมีความเมตตากรุณาก็ลงมือช่วยเหลือผู้อื่น เมื่อมีความซื่อสัตย์ก็ตั้งมั่นอยู่ในศีล 5 ไม่ลักขโมย ไม่โกหก เป็นต้น ทั้งคุณธรรมและจริยธรรมเป็นหลักธรรมที่มีความเกี่ยวเนื่องสนับสนุนกัน คนที่มีคุณธรรมสูงคือคนจิตใจทรงคุณธรรมย่อมจะประพฤติปฏิบัติสิ่งใด ๆ ในลักษณะของการมีจริยธรรมสูงด้วย ดังนั้น คุณธรรมและจริยธรรมของคนในสังคมหรือของสังคมหนึ่ง ๆ มีรากฐานมาจากศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี และความเห็นพ้องต้องกันของคนในสังคมนั้น แต่ละยุคแต่ละสมัย คุณธรรมและจริยธรรมในสังคมหนึ่ง ๆ จะมีวิวัฒนาการและเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยด้วย

อุทิศ ทาหอม (2554, หน้า 46) สรุปว่า คุณธรรม คือ คุณงามความดีที่อยู่ภายในจิตใจของมนุษย์ที่เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติในทางที่ดีในทางที่ชอบ เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม รู้จักผิดชอบชั่วดี ตามทำนองคลองธรรม ไม่ทำผิดศีลธรรมอันดีงาม เช่น การไม่ฆ่าสัตว์ การไม่ลักทรัพย์การไม่ประพฤติผิดในกาม การไม่พูดเท็จ การไม่เสพสิ่งเสพติด เป็นต้น คุณธรรมเป็นเครื่องที่จะ

ประกอบคุณงามความดีของมนุษย์ เป็นนามธรรมไม่ใช่เป็นรูปธรรม เพราะเนื่องจากมันอยู่ในสภาพของจิตใจ ไม่ได้แสดงออกมาเป็นการประพฤติปฏิบัติ แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าหากเราจะแสดงออกมาเรียกว่าจริยธรรม เพราะตัวจริยธรรม เป็นการประพฤติออกมาให้เป็นรูปธรรม ซึ่งทั้งคุณธรรมและจริยธรรมมีความหมายใกล้เคียงกัน แต่คนละความหมาย คุณธรรมเป็นเรื่องของความดีงามภายในจิตใจ แต่จริยธรรมเป็นการประพฤติหรือแสดงออกมาให้เห็น

พระครูประโชติ จันทวิมล (นาม จนทโชโต) (2555, หน้า 11) สรุปว่า คุณธรรม หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดที่จะประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม คุณธรรม คือ ความดีงามในจิตใจที่ทำให้บุคคลประพฤติดี ผู้มีคุณธรรมเป็นผู้มีความเคยชินในการประพฤติดีด้วยความรู้สึกในทางดีงาม คุณธรรมเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกับกิเลสซึ่งเป็นความไม่ดีในจิตใจ ผู้มีคุณธรรมจึงเป็นผู้ที่ไม่มากด้วยกิเลสซึ่งจะได้รับการยกย่องว่าเป็นคนดี

ไชยพร เรื่องหลัก (2556, หน้า 14) ได้สรุปความหมายของคำว่าคุณธรรมว่า คุณธรรม หมายถึง หลักของความดีงามแห่งการประพฤติตน และลักษณะอุปนิสัยอันดีงามที่สั่งสมอยู่ในจิตใจของบุคคลมาเป็นเวลานาน มีคุณค่าก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ยึดถือและปฏิบัติตาม อันนำมาซึ่งความเจริญของตนเองและสังคม ซึ่งคุณธรรมที่เกิดขึ้นในจิตใจนั้นเกิดจากการอบรมและปลูกฝัง

ดร.ณิ โอวรียาพิทักษ์ และคณะ (2557, หน้า 12) สรุปว่า คุณธรรม หมายถึง คุณงามความดีที่บริสุทธิ์ ในการคิด ในการกระทำที่เป็นหลักพื้นฐานประจำใจในการประพฤติปฏิบัติเพื่อความสุขทั้งของตนเองและสังคม

ในพจนานุกรมศาสนา ฉบับประมวลศัพท์ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2559, หน้า 51) ให้ความหมายว่า คุณธรรม คือ ธรรมที่เป็นคุณ ความดีงาม และสภาพที่เกื้อกูล

โดยสรุป คุณธรรม หมายถึง สภาพหรือคุณลักษณะของคุณงามความดีภายในจิตสำนึกของบุคคล เป็นแรงกระตุ้นผลักดันให้เกิดความรู้สึกผิดชอบชั่วดีในการประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบที่ดีงามของสังคม โดยสะท้อนออกมาให้สังเกตเห็นได้จากพฤติกรรมทางกายและวาจา รวมถึงการแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกต่อสิ่งต่าง ๆ เมื่อบุคคลใดประพฤติปฏิบัติตนโดยยึดหลักคุณธรรมแล้ว ย่อมเกิดคุณค่าแก่บุคคลนั้น ตลอดจนเป็นที่ยอมรับของสังคมและบุคคลทั่วไป

2.1.2 ความหมายของจริยธรรม

รัตนกร วงศ์ศรี และคณะ (2550, หน้า 9) สรุปความหมายของจริยธรรม คือ การประพฤติปฏิบัติของบุคคลที่แสดงออกถึงความดีงามทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม เพื่อให้เกิดความสงบสุข ความเจริญรุ่งเรือง เป็นประโยชน์ต่อสังคมและการพัฒนาประเทศชาติ

ประทีป มากมิตร (2550, หน้า 19) ได้สรุปว่า จริยธรรม ก็คือ หลักการที่มนุษย์ในสังคมยอมรับว่าดีงามและเห็นควรยึดถือปฏิบัติ เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุขในสังคมนั้นเอง และเมื่อนำไปใช้กับการประกอบอาชีพหรือการทำงาน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของ

มนุษย์และสังคม ก็ย่อมหมายความว่ามนุษย์ย่อมจะต้องมีจริยธรรมในการทำงานหรือการประกอบวิชาชีพ เพราะในการทำงาน มนุษย์ย่อมต้องมีสังคมซึ่งประกอบด้วยคนหลายคน มีความเชื่อและความคิดเห็นที่ต่างกัน ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องมีการวางกรอบให้มนุษย์ประพฤติปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อการทำงานร่วมกันอย่างสงบสุขและบรรลุเป้าหมายในงานนั้น ๆ

นางลักษณ์ วิรัชชัย และคณะ (2551, หน้า 9) ได้สรุปความหมายของจริยธรรม คือ การแสดงออกทางการประพฤติปฏิบัติ หรือพฤติกรรมของบุคคลในลักษณะที่พึงงาม ถูกต้อง เหมาะสม โดยสอดคล้องกับกฎเกณฑ์และมาตรฐานของการประพฤติปฏิบัติในทางสังคม ซึ่งบุคคลใช้ในการแยกการกระทำที่ถูกต้องออกจากการกระทำที่ผิด

นภีลี ศรีวัฒนทรัพย์ (2551, หน้า 15) ได้สรุปความหมายของจริยธรรม คือ การประพฤติปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักศีลธรรม วัฒนธรรม ค่านิยมที่ชมชอบตามทำนองคลองธรรมตามแนวทางพุทธศาสนา และมีความพึงพอใจว่าการกระทำนั้นถูกต้อง ดีงาม เหมาะสมตามขนบธรรมเนียมประเพณี มีลักษณะของความดีความถูกต้องอันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม อีกทั้งเป็นการรู้สึกผิดชอบชั่วดี และเป็นการกระทำที่สังคมให้การยอมรับ แสดงออกในลักษณะเป็นรูปธรรม

สุทธิวรรณ ตันตริจนาวงศ์ และศศิกาญจน์ ทวีสุวรรณ (2552, หน้า 11) ให้ความหมายของจริยธรรม คือ พฤติกรรมที่แสดงออกให้เห็นเป็นการปฏิบัติดี ปฏิบัติได้ถูกต้อง ที่เป็นผลมาจากความคิดที่สังคมหรือบุคคลเห็นร่วมกันเป็นสิ่งที่ดี โดยมีกรอบหรือแนวทางอันดีงามที่พึงปฏิบัติซึ่งกำหนดไว้สำหรับสังคม เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย งดงาม ความร่มเย็นเป็นสุข ความรักสามัคคี ความอบอุ่น มั่นคงปลอดภัยในการดำเนินชีวิต

ขวัญฟ้า รังสิยานนท์ (2552, หน้า 19) ให้ความหมายของจริยธรรม คือ การแสดงออกด้านพฤติกรรม (กาย สังคม) จิตใจและปัญญาที่เกิดจากการรู้เข้าใจความจริง รู้ถึงกฎเกณฑ์แห่งความเป็นไปตามเหตุปัจจัยของสิ่งทั้งหลาย แล้วเอาความรู้นั้นมาใช้ ทำให้ปฏิบัติต่อชีวิตตนเองและสิ่งทั้งหลายรอบตัวได้ถูกต้อง จริยธรรมตามหลักพุทธศาสนาจึงเป็นเรื่องของระบบการดำเนินชีวิตที่พึงงามทั้งด้านกาย สังคม จิตใจ และปัญญาที่สอดคล้องกับหลักความจริงของธรรมชาติ

อดิกันต์ ภูติพิทย์ (2552, หน้า 24) ได้สรุปความหมายของจริยธรรม คือ การประพฤติปฏิบัติที่เป็นไปตามระเบียบแบบแผน กฎเกณฑ์ทางสังคมของบุคคลทั้งทางกาย วาจา ใจ เพื่อก่อให้เกิดความเจริญและอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข เป็นการขัดขัดแย้งทางสังคม ทำให้เกิดการพัฒนาและเป็นปกติ

สุภาพร สุขสวัสดิ์ (2552, หน้า 21) สรุปว่า จริยธรรมเป็นความประพฤติของบุคคล เป็นแนวทางของการประพฤติปฏิบัติตนในสิ่งที่พึงงาม เหมาะสม และเป็นที่ยอมรับของสังคม เพื่อประโยชน์ของตนเองและส่วนรวม

อดิกันต์ ภูติพิทย (2552, หน้า 24) ได้สรุปความหมายของจริยธรรม คือ การประพฤติปฏิบัติที่เป็นไปตามระเบียบแบบแผน กฎเกณฑ์ทางสังคมของบุคคลทั้งทางกาย วาจา ใจ เพื่อก่อให้เกิดความเจริญและอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข เป็นการขัดขัดแย้งทางสังคม ทำให้เกิดการพัฒนาและเป็นปกติสุข

สุภาพร สุขสวัสดิ์ (2552, หน้า 21) สรุปว่า จริยธรรมเป็นความประพฤติของบุคคลเป็นแนวทาง ของการประพฤติปฏิบัติตนในสิ่งที่ดีงาม เหมาะสม และเป็นที่ยอมรับของสังคม เพื่อประโยชน์ของตนเองและส่วนรวม

ทิพย์ หาสาสน์ศรี (2553, หน้า 7) ได้สรุปความหมายของจริยธรรม คือ ธรรมที่เป็นหลักเกณฑ์ในการประพฤติปฏิบัติตามกฎของศีลธรรม ซึ่งผู้ปฏิบัติจะประสบแต่สภาพชีวิตที่ดีที่เจริญรุ่งเรือง และสงบสุข

นาวัน เหมือนแสง (2553, หน้า 39 – 40) กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง ลักษณะทางสังคม หลายลักษณะของมนุษย์ และมีขอบเขต รวมถึงพฤติกรรมทางสังคมประเภทต่าง ๆ ด้วย ลักษณะและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมจะมีคุณสมบัติประเภทใดประเภทหนึ่งในสองประเภท คือ เป็นลักษณะที่สังคมต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกสังคมนั้น คือ เป็นพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบ ให้การสนับสนุนและผู้กระทำส่วนมากเกิดความพอใจว่าการกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องและเหมาะสม ส่วนอีกประเภทหนึ่ง คือ ลักษณะที่สังคมไม่ต้องการให้มีอยู่ร่วมในสมาชิกของสังคม เป็นการกระทำที่สังคมลงโทษหรือพยายามกำจัดและผู้กระทำพฤติกรรมนั้นส่วนมากรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องและไม่สมควร ฉะนั้น ผู้ที่มีจริยธรรมสูง คือ ผู้ที่มีลักษณะและพฤติกรรมประเภทแรกมากและประเภทหลังน้อย ลักษณะต่าง ๆ ของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมนั้น แบ่งออกได้เป็นหลายประเภทด้วยกัน เช่น ความรู้ ทัศนคติ การใช้เหตุผล และพฤติกรรมต่าง ๆ เป็นต้น

ณัฐ จันทรหนูหงส์ (2554, หน้า 11) สรุปว่า จริยธรรม คือ การกระทำหรือการแสดงออกทางกาย วาจา ใจ ที่ถูกต้อง ดีงาม ทั้งภายนอกและภายใน ตามกฎเกณฑ์ของสังคม อันก่อให้เกิดประโยชน์และความสุขต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม

ชัยนันท นิลพัฒน์ (2555, หน้า 17) กล่าวโดยสรุปว่า จริยธรรม คือ หลักการที่มนุษย์ในสังคมยอมรับว่าดีงามและเห็นควรยึดถือปฏิบัติเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุขในสังคมนั้นเอง และเมื่อนำไปใช้กับการประกอบอาชีพหรือการทำงาน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของมนุษย์และสังคม ก็ย่อมหมายความว่ามนุษย์ย่อมจะต้องมีจริยธรรมในการทำงานหรือการประกอบอาชีพ เพราะในการทำงานมนุษย์ย่อมต้องมีสังคมซึ่งประกอบด้วยคนหลายคนมีความเชื่อและความคิดเห็นที่ต่างกัน จึงมีความจำเป็นต้องมีการวางกรอบให้มนุษย์ประพฤติไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อการทำงานร่วมกันอย่างสงบสุขและบรรลุเป้าหมายในงานนั้น ๆ

ไชยพร เรื่องหลัก (2556, หน้า 16) กล่าวสรุปว่า จริยธรรม คือ ความดีงามที่เป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตทั้งทางกาย ทางวาจา ทางใจ อันชี้ให้เห็นถึงความเจริญงอกงามในชีวิตและรวมถึงสภาพแวดล้อมที่โน้มนำให้บุคคลมุ่งกระทำความดี เป็นหลักความประพฤติของบุคคล เป็นแนวทางของการประพฤติปฏิบัติตนในสิ่งที่ดีงามเหมาะสม และเป็นที่ยอมรับของสังคมเพื่อประโยชน์ของตนเองและส่วนรวม

ดร.ณิ โอวรียาพิทักษ์ และคณะ (2557, หน้า 12) สรุปว่า จริยธรรม หมายถึง มาตรฐานหลักปฏิบัติที่ดีงามถูกต้องเหมาะสม

ในพจนานุกรมศาสนา ฉบับประมวลคำศัพท์ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2559, หน้า 57) ให้ความหมายว่า จริยธรรม คือ ธรรมคือความประพฤติ ธรรมคือการดำเนินชีวิต หลักความประพฤติ หลักการดำเนินชีวิต

2.1.3 ความหมายของคุณธรรมจริยธรรม

นงลักษณ์ วิรัชชัย และคณะ (2551, หน้า 9) กล่าวว่า คุณธรรมจริยธรรมคือคุณลักษณะ สภาวะ หรือสภาพของคุณงามความดีที่บุคคลมีอยู่และแสดงออกทางความประพฤติปฏิบัติในลักษณะที่ดีงาม ถูกต้อง เหมาะสม โดยสอดคล้องกับกฎเกณฑ์และมาตรฐานของการประพฤติปฏิบัติทางสังคม

สุภาพร สุขสวัสดิ์ (2552, หน้า 21) สรุปว่า คุณธรรมจริยธรรม หมายถึงหลักแห่งความประพฤติดีเป็นพฤติกรรมแสดงออกอันเนื่องมาจากคุณงามความดี ในจิตใจตามหลักศีลธรรม ปรัชญา ค่านิยม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม พฤติกรรมที่แสดงออกเป็นไปตามความสำนึกในจิตใจ กระทำเพราะเป็นสิ่งที่ดีงามถูกต้อง ไม่ใช่เพราะมีกฎระเบียบหรือสภาพบังคับให้ต้องกระทำ ถ้าผู้ใดมีคุณธรรมในจิตใจแล้วแสดงออกมาให้เห็นเป็นรูปธรรมก็จะได้ชื่อว่าเป็นผู้มีจริยธรรมอันงดงาม ดังนั้นคำว่า “คุณธรรมจริยธรรม” เป็นคำที่คนส่วนใหญ่จะกล่าวควบคู่กันอยู่เสมอ

ดวงพร อุทัยสุริ (2558, หน้า 15) ให้ความหมายว่า คุณธรรมจริยธรรมเป็นการปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง ดีงามที่พึงปฏิบัติต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคมเพื่อก่อให้เกิดความสงบสุขความเจริญรุ่งเรือง เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศชาติ

2.1.4 องค์ประกอบของคุณธรรมและจริยธรรม

กรมวิชาการ (2542) ได้ให้คำอธิบายว่า จริยธรรมของบุคคลประกอบด้วยสิ่งสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ส่วนประกอบด้านความรู้ (Moral Reasoning) คือ ความเข้าใจในเหตุผลของความถูกต้องดีงาม สามารถตัดสินใจแยกความถูกต้องออกจากความไม่ถูกต้องด้วยการคิด
2. ส่วนประกอบทางด้านอารมณ์ความรู้สึก (Moral Attitude and Belief) คือ ความพึงพอใจ ศรัทธา เลื่อมใส เกิดความนิยมยินดีที่จะรับนำจริยธรรมมาเป็นแนวประพฤติปฏิบัติ

3. ส่วนประกอบทางด้านพฤติกรรมแสดงออก (Moral Conduct) คือ พฤติกรรมการกระทำ ที่บุคคลตัดสินใจจะกระทำ ถูกหรือผิดในสถานการณ์แวดล้อมต่าง ๆ เชื่อว่าอิทธิพลส่วนหนึ่งของการกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมแบบใด จะขึ้นอยู่กับอิทธิพลของส่วนประกอบทั้ง 2 ประการที่กล่าวข้างต้น และบางส่วนอาจขึ้นอยู่กับองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น ลักษณะทางจิตวิทยาบางประการของบุคคลนั้น ๆ หรือความรุนแรงของการบีบคั้นของสถานการณ์ที่รุมเร้าบุคคลนั้นอีกด้วย เป็นต้น

2.1.5 ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรม

รัตนกร วงศ์ศรี และคณะ (2550, หน้า 9) สรุปว่า ความสำคัญของคุณธรรมทำให้เกิดจริยธรรม ค่านิยมที่เหมาะสม ส่งผลสู่การนำไปปฏิบัติที่ถูกต้อง ตลอดจนทำให้เกิดความสุขความพอใจให้กับตนเองและทำให้เกิดสันติสุขต่อสังคม ซึ่งคุณธรรมสามารถที่จะปลูกฝังกันได้ เมื่อบุคคลเกิดคุณธรรมอย่างหนึ่งก็จะส่งผลให้เกิดคุณธรรมด้านอื่น ๆ ตามมา

พระมหาณัฐพล ดอนตะโก (2551, หน้า 16) กล่าวว่า คุณธรรมเป็นพื้นฐานของการเกิดจริยธรรม ค่านิยมที่เหมาะสม ตลอดจนความสุขความพอใจ คุณธรรมสร้างคนดีและความดี เป็นปัจจัยส่งเสริมวินัยของคน เช่นเดียวกับที่ธรรมเป็นเครื่องส่งเสริมศีลในทางศาสนา วินัยนั้นเป็นมาตรการบังคับภายนอก ไม่มีอำนาจบังคับภายในจิตใจ ส่วนคุณธรรมเป็นคุณลักษณะที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ จึงจำเป็นต้องสร้างคุณธรรมให้มีในจิตใจข้าราชการโดยเหมาะสมแก่การเป็นข้าราชการ การบริหารราชการและการส่งเสริมวินัยข้าราชการ

ปราณี ปรียาวิ (2551, หน้า 16) ได้สรุปว่า จริยธรรมช่วยปูพื้นฐาน ความรู้ ความเข้าใจ และความรู้สึกที่ดีให้กับเด็ก นอกจากนี้ ยังเป็นแนวทางให้เด็กเลือกปฏิบัติได้ถูกต้อง จริยธรรมมีความสำคัญสำหรับเด็กปฐมวัยในการปูพื้นฐานลักษณะอันดีงามให้กับเด็ก ควรให้เด็กเกิดความรู้ความเข้าใจที่จะนำไปปฏิบัติให้เกิดเป็นนิสัย

ฉันทนา โรจน์บุรณวงศ์ (2552, หน้า 19) กล่าวว่า คุณธรรมและจริยธรรมมีความสำคัญยิ่งทั้งในแง่ส่วนตนและส่วนรวม เพราะหากคนในสังคมขาดคุณธรรมจริยธรรมแล้วจะส่งผลเสียหายอย่างยิ่งแก่สังคม คุณธรรมมีความสำคัญต่อบุคคล คือ ทำให้บุคคลมีศักดิ์ศรี ได้รับการยอมรับ ได้รับความสำเร็จและมีความปลอดภัยในการดำรงชีวิต มีความสำคัญต่อส่วนรวม คือ ทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข ประเทศชาติเจริญก้าวหน้า และจริยธรรมเป็นรากฐานอันสำคัญแห่งความเจริญรุ่งเรือง ความมั่นคงและความสงบสุขของปัจเจกชน สังคม และประเทศชาติ

ทิพย์ หาสาสน์ศรี (2553, หน้า 10) ได้สรุปความสำคัญของคุณธรรม คือ สภาพคุณงามความดีที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติของบุคคล เป็นสิ่งมีคุณค่ายิ่ง ส่งเสริมให้บุคคลที่ปฏิบัติอยู่รวมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

ณัฐ จันทร์หนูหงส์ (2554, หน้า 17) ได้สรุปว่า ในสถานศึกษา ผู้บริหาร และครู ควรตระหนักและให้ความสำคัญต่อการพัฒนาจริยธรรมให้กับนักเรียนโดยควรปลูกฝังด้านจริยธรรมเพื่อให้

เขาเหล่านั้นเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ มีความรู้ ความสามารถ พร้อมทั้งจะประพฤติปฏิบัติตนในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งพาตนเอง มีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย มีความซื่อสัตย์ สุจริต มีความเคารพต่อกฎหมายบ้านเมือง มีความยุติธรรม มีความเสียสละ มีเหตุผล มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์มีเมตตา กรุณา มีความสามัคคี มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียนด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องมีคุณลักษณะคุณธรรมจริยธรรม มีวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า รู้จัก รักษา ส่งเสริมสิทธิหน้าที่เสรีภาพ ความเสมอภาคและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

2.1.6 ลักษณะของจริยธรรม

ธนเศรษฐ์ จำปางาม (2543) ได้แบ่งลักษณะต่าง ๆ ของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม คือ

1. ความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลมีความรู้ในสังคมตนนั้นถือว่าการกระทำชนิดใดดี ควรกระทำ การกระทำใดเลว ควรดเว้น และรู้ลักษณะและพฤติกรรมประเภทใดเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมมากนักน้อยเพียงใด ปริมาณความรู้เชิงจริยธรรมขึ้นอยู่กับอายุ ระดับการศึกษา และพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลด้วย

2. ทศนคติเชิงจริยธรรม หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลเกี่ยวกับลักษณะหรือพฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่าง ๆ ว่าตนชอบหรือไม่ชอบลักษณะนั้น ๆ เพียงใด ทศนคติเชิงจริยธรรมของบุคคลส่วนมากจะสอดคล้องกับค่านิยมของสังคมนั้น แต่บุคคลในสถานการณ์ปกติอาจมีทศนคติต่างไปจากค่านิยมของสังคมก็ได้ ทศนคติเชิงจริยธรรมนั้นจะรวมทั้งความรู้และความรู้สึกในเรื่องนั้น ในช่วงเวลาหนึ่งอาจเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมได้

3. เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลให้เหตุผลในการเลือกที่จะไม่กระทำหรือเลือกที่จะกระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งในสถานการณ์นั้น ๆ เหตุผลดังกล่าวจะช่วยให้ทราบเหตุจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำของบุคคล ซึ่งการกระทำบางอย่างอาจขัดกับความรู้สึกของบุคคลส่วนใหญ่ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับเหตุผลและสถานการณ์เป็นลำดับ

4. พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่สังคมยอมรับ เช่น การให้ทาน การเสียสละ การช่วยเหลือผู้อื่น เป็นต้น ส่วนพฤติกรรมเชิงจริยธรรมซึ่งเกิดขึ้นในสภาพที่บุคคลถูกยั่วยุให้กระทำผิดกฎเกณฑ์ เพื่อประโยชน์ส่วนตน เช่น การโกง การกล่าวเท็จ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่จะไม่เกิดขึ้นในผู้ที่มีจริยธรรมสูง พฤติกรรมเชิงจริยธรรมเป็นสิ่งที่สังคมให้ความสำคัญมากกว่าจริยธรรมประเภทอื่น ๆ เพราะการกระทำในทางที่ดีและเลวของบุคคล ย่อมส่งผลโดยตรงต่อความผาสุกและความทุกข์ร้อนของสังคม

รณชัย บุญลือ (2548, หน้า 15) ได้แบ่งจริยธรรมออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. ด้านความรู้ความคิด ได้แก่ ความรู้ เจตคติ และเหตุผลเชิงจริยธรรม โดยสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่อยู่ในตัวของบุคคล ซึ่งไม่สามารถมองเห็น ต้องใช้เครื่องมือวัดว่าบุคคลนั้นมีสิ่งเหล่านั้นมากน้อยเพียงใด

2. ด้านพฤติกรรมหรือการกระทำ เป็นการแสดงพฤติกรรมซึ่งเป็นสิ่งที่สังคมให้ความสำคัญมากกว่าด้านความรู้ความคิด เพราะสามารถสังเกตการกระทำเหล่านั้นได้โดยตรง และสามารถบอกได้อย่างมั่นใจว่าบุคคลนั้นมีพฤติกรรมหรือการกระทำเชิงจริยธรรมด้านนั้น ๆ มากน้อยเพียงใด

นภีศรี ศรีวัฒนทรัพย์ (2551, หน้า 16) ได้สรุปว่า ลักษณะทางคุณธรรมจริยธรรมของบุคคลแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ 1. จริยธรรมภายนอก เป็นจริยธรรมของบุคคลที่เกิดจากการตอบสนองสิ่งเร้าภายนอก และ 2. จริยธรรมภายใน หมายถึง ความคิดเห็นภายในจิตใจของบุคคลที่เล็งเห็นความดี ความถูกต้องในการที่จะประพฤติปฏิบัติต่อสังคมนั้น ๆ ซึ่งจริยธรรมภายในนี้ถือว่าเป็นพื้นฐานของจริยธรรมภายนอก นั่นคือ หากคนใดคิดดี ชอบเล็งเห็นความถูกต้องอยู่ภายในจิตใจแล้วย่อมแสดงจริยธรรมภายนอกไปในทางที่ดี

ปราณี ปรียวาที (2551, หน้า 19) ได้สรุปว่า รูปแบบจริยธรรมที่ควรส่งเสริมให้กับเด็กปฐมวัย คือ ความรับผิดชอบ ความขยันหมั่นเพียร ความมีระเบียบ การรู้จักรอคอย ช่วยเหลือตนเอง ประหยัด ซื่อสัตย์ ช่วยเหลือผู้อื่น และรักษาสິงแวดล้อม

พระมหาเฉลิมพล วิชา (2551, หน้า 30) สรุปว่า ลักษณะทางจริยธรรมอาจมองในด้านความรู้ทัศนคติ เหตุผล เนื้อหา โครงสร้าง ศีลธรรมหรือด้านคุณธรรม ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่จะทำให้เกิดความเจริญแก่ตนเองและส่วนรวม ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างเพื่อนมนุษย์ในสังคมเดียวกัน

ณัฐ จันทรหนูหงส์ (2554, หน้า 15) ได้สรุปว่า ลักษณะของจริยธรรมจะเกี่ยวข้องกับการประพฤติปฏิบัติของตนเองที่ตั้งใจกระทำ โดยยึดหลักตามกฎเกณฑ์ทางศีลธรรม กฎเกณฑ์ทางนิติธรรมและกฎเกณฑ์ทางสังคม ที่ส่วนใหญ่พึงประพฤติปฏิบัติที่เหมาะสมได้อย่างเป็นสากล ทฤษฎีคุณธรรมนั้นต้องปฏิบัติได้ กฎเกณฑ์ทั้งหลายต้องปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวันโดยไม่มีอุปสรรคต่อมนุษย์ที่สามารถประพฤติปฏิบัติได้ ไม่ต้องใช้ความพยายามที่ผิดไปจากปกติทั่วไป

ชัยนนท์ นิลพัฒน์ (2555, หน้า 19-20) ได้สรุปโครงสร้างคุณลักษณะของจริยธรรมไว้ดังนี้

1. ความรับผิดชอบ หมายถึง ความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะทำการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความผูกพันด้วยความ پاکเพียรและความละเอียดรอบคอบ ยอมรับผลการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย ทั้งพยายามที่จะปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น

2. ความซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสม และตรงต่อความเป็นจริง ประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมา ทั้งกาย วาจา ใจ ต่อตนเองและผู้อื่น

3. ความมีเหตุผล หมายถึง ความสามารถในการใช้ปัญญาในการประพฤติปฏิบัติ รู้จักไตร่ตรอง พิสูจน์ให้ประจักษ์ ไม่หลงงมงาย มีความยับยั้งชั่งใจ โดยไม่ผูกพันกับอารมณ์และความยึดมั่นของตนเองที่มีอยู่เดิม ซึ่งอาจผิดได้

4. ความกตัญญูกตเวที แบ่งเป็น 2 คำ คือ กตัญญู หมายถึง ความสำนึกในอุปการะคุณหรือบุญคุณที่ผู้อื่นหรือสิ่งอื่นมีต่อเรา กตเวที หมายถึง การแสดงออกและการตอบแทนบุญคุณ ดังนั้นความกตัญญูกตเวทีจึงหมายถึง ความรู้บุญคุณและตอบแทนบุญคุณต่อคนอื่น และสิ่งอื่นที่มีบุญคุณ

5. การรักษาระเบียบวินัย หมายถึง การควบคุมความประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องและเหมาะสมกับจรรยาบรรณ ขอบบังคับ ข้อตกลง กฎหมาย และศีลธรรม

6. ความเสียสละ หมายถึง การละความเห็นแก่ตัว การให้ปันแก่คนที่ควรให้ ด้วยกำลังกาย กำลังทรัพย์ กำลังสติปัญญา รวมทั้งการรู้จักสละตัวร้ายในตนเองด้วย

7. ความสามัคคี หมายถึง ความพร้อมเพรียงเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ร่วมมือกันกระทำกิจการให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี โดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

8. การประหยัด หมายถึง การใช้สิ่งทั้งหลายพอเหมาะพอควรให้ได้ประโยชน์มากที่สุดไม่ยอมให้มีส่วนเกินมากนัก รวมทั้งการรู้จักระมัดระวัง รู้จักยับยั้งความต้องการให้อยู่ในกรอบและขอบเขตที่พอเหมาะพอควร

9. ความยุติธรรม หมายถึง การปฏิบัติด้วยความเที่ยงตรงสอดคล้องกับความเป็นจริงและเหตุผลที่พอเหมาะพอควร

10. ความอดสาหัส หมายถึง ความพยายามอย่างเข้มแข็งเพื่อให้เกิดความสำเร็จในการทำงาน

11. ความเมตตา กรุณา เมตตา คือ ความรักใคร่ปรารถนาจะให้ผู้อื่นเป็นสุข กรุณา คือ ความสงสารคิดจะช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์

กล่าวโดยสรุป ลักษณะของจริยธรรม คือ การประพฤติปฏิบัติของบุคคลในด้านความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล ความกตัญญูกตเวที การรักษาระเบียบวินัย ความเสียสละ ความสามัคคี การประหยัด ความยุติธรรม ความอดสาหัส และความเมตตา กรุณา เพื่อให้เกิดความเจริญแก่ตนเองและส่วนรวม ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างเพื่อนมนุษย์ในสังคมเดียวกัน

2.1.7 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

1. ทฤษฎีพัฒนาการทางการรู้การคิดของเพียเจต์

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2524, หน้า 13-16) กล่าวถึงทฤษฎีพัฒนาการทางคุณธรรมจริยธรรมของ เพียเจต์ (Piaget) ว่า พัฒนาการทางคุณธรรมจริยธรรมของมนุษย์ขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคล โดยเพียเจต์ได้แบ่งพัฒนาการทางสติปัญญาไว้ 4 ขั้น คือ

1. ขั้นรับรู้จากประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (sensor motor operation) เป็นระยะตั้งแต่แรกเกิด - 2 ปี เด็กจะรับรู้ทางประสาทสัมผัสอย่างง่าย ๆ ทำให้เกิดการพัฒนากายทางสติปัญญาและความนึกคิด เด็กจะมีโครงสร้างทางความคิดจากสิ่งที่พบเห็นและจากสิ่งที่สัมผัส

2. ขั้นความคิดก่อนปฏิบัติการ (pre - operational thinking) ช่วงอายุ 2 - 7 ปี เด็กเริ่มใช้ภาพแทนวัตถุและเหตุการณ์ สามารถเลียนแบบคนอื่นได้ และพัฒนาอย่างรวดเร็ว สามารถใช้ภาษาติดต่อทางสังคมได้อย่างกว้างขวาง และเริ่มพัฒนาความคิดเชิงตรรกศาสตร์ ความคิดส่วนใหญ่ต้องเกิดจากการรับรู้จากประสาทสัมผัส

3. ขั้นปฏิบัติการด้วยรูปธรรม (concrete operational thinking) ช่วงอายุ 7 - 11 ปี เด็กจะมีความคิดเชิงตรรกศาสตร์ในสิ่งที่มองเห็นและจับต้องได้ และค้นหาความจริงเกี่ยวกับวัตถุและสิ่งแวดล้อมเป็นแบบแผน

4. ขั้นปฏิบัติการด้วยนามธรรม (formal prepositional think or formal operational thinking) ช่วงอายุ 11-15 ปี พัฒนาการทางสติปัญญาและความคิดของเด็กขั้นสูงสุด สามารถคิดเห็นเหตุผลนอกเหนือข้อมูลที่มีอยู่ได้ สามารถแก้ปัญหาด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งเพียเจต์ พบว่า การตัดสินใจทางคุณธรรม จริยธรรมมีส่วนสัมพันธ์กับหลักการทางสติปัญญาด้วย และการพัฒนาการทางคุณธรรมจริยธรรมสามารถแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ

4.1 ขั้นก่อนคุณธรรมจริยธรรม อายุแรกเกิด - 3 ปี เป็นขั้นที่ยึดถือตนเองเป็นส่วนใหญ่ เอาแต่ใจตนเอง ไม่เข้าใจและไม่รับรู้สภาพแวดล้อมและกฎเกณฑ์ใด ๆ ทั้งสิ้น การประพฤติปฏิบัติกระทำอย่างอิสระ เพื่อสนองความต้องการทางร่างกายของตน

4.2 ขั้นยึดคำสั่ง หรือความจริงที่เห็นได้ชัด ช่วงอายุ 4 - 11 ปี เริ่มพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม สามารถเข้าใจบทบาทของตนเอง ประพฤติโดยยึดคำสั่งเป็นเกณฑ์ เป็นระยะว่านอนสอนง่าย เชื่อฟังอยู่ในโอวาท ไม่เข้าใจเหตุผลในทางนามธรรม ยึดปริมาณทางกายภาพที่เห็นได้ชัด เช่น ขนาดความเสียหายเกิดจากการกระทำ เป็นระยะที่สามารถปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมได้ง่าย

4.3 ขั้นยึดหลักการแห่งตน เริ่มอายุ 12 ปีขึ้นไป การพัฒนาพฤติกรรมในวัยนี้เป็นระยะค่อนข้างยาก เพราะเด็กจะใช้สติปัญญาหาเหตุผล เป็นระยะแสวงหาค่านิยมของตนเอง เพื่อนำไปสู่การดำเนินชีวิต เมื่อเป็นผู้ใหญ่เด็กจะใช้สติปัญญาในการตัดสินใจคุณธรรมจริยธรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ

2. ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก

โคลเบอร์ก (Kohlberg L. 1975, pp. 673 อ้างอิงมาจาก สุรางค์ ไคว์ตระกูล, 2548, หน้า 68 - 72) ได้นำเอาทฤษฎีพัฒนาการทางการรู้การคิดของเพียเจต์ (Piaget) มาใช้เป็นแนวทางในการวัดพัฒนาการทางจริยธรรม โดยถือว่าพัฒนาการทางจริยธรรมเป็นผลของพัฒนาการทางปัญญา ซึ่งสรุปได้ดังนี้

เด็กวัยแรกเกิด – 2 ขวบมีปัญหาความคิดอยู่ในขั้นต่ำเกินกว่าที่จะเข้าใจความถูกต้องของการกระทำ เมื่อเข้าสู่ระยะที่ 2 อายุ 2-7 ปี เริ่มที่จะเข้าใจเกี่ยวกับความถูกต้องของการกระทำ เมื่อเข้าสู่ระยะที่ 3 อายุ 7-12 ปี เด็กสามารถคิดตามหลักเหตุผลได้ แต่จำกัดอยู่ในขอบเขตของสิ่งที่เห็นรูปธรรม เช่น จัดประเภทให้เป็นระบบได้ และเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะต่าง ๆ ของสิ่งที่เห็นรูปธรรมได้ เมื่อความคิดของเด็กในระยะที่ 2 และ 3 ยังจำกัดอยู่ในขอบเขตของการนึกคิดเอาเอง และการคิดเกี่ยวกับสิ่งที่เห็นรูปธรรม ความคิดเกี่ยวกับความถูกต้องจึงจำกัดอยู่ในขอบเขตของสิ่งที่เห็นรูปธรรมเท่านั้น ไม่สามารถเข้าใจกฎเกณฑ์ของสังคมอย่างเป็นระบบ โคลเบิร์กจัดอยู่ในระดับที่ 1 คือ ระดับก่อนกฎเกณฑ์สังคม (preconventional level)

ผู้ที่สามารถคิดในเชิงเหตุผลนามธรรมได้ เป็นผู้มีอายุประมาณ 12 ปีขึ้นไปสามารถเข้าใจบทบาทของบุคคลและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่าง ๆ ในสังคมอย่างเป็นระบบ จะตัดสินความถูกต้องของการกระทำของบุคคลต่าง ๆ ตามกฎเกณฑ์ของสังคมไทย ความเข้าใจเกี่ยวกับความถูกต้องในการทำงานจัดอยู่ในระดับที่ 2 คือ ระดับกฎเกณฑ์สังคม (Conventional morality)

สำหรับผู้ที่สามารถคิดเชิงตรรกะได้เป็นอย่างดีอาจจะพัฒนาการรับรู้ของตนเองในระดับที่สูงขึ้นไปอีก อยู่ในระดับที่ 3 คือ ระดับสูงกว่ากฎเกณฑ์สังคม (postconventional morality) ซึ่งสามารถตัดสินความถูกต้องเหมาะสมตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของสังคมแล้วไตร่ตรองด้วยตนเองว่าถูกต้อง ผู้ที่สามารถตัดสินความถูกต้องของการกระทำในระดับสูงนี้ต้องอาศัยปัญญาความคิดระดับสูง และเป็นผู้ที่ช่างคิดช่างสังเกต ผู้ที่จะวิพากษ์กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ได้ ต้องใช้เวลาอีกหลายปี จากเริ่มวัยรุ่นจนกระทั่งอายุอย่างน้อย 20 ปี จึงจะทำได้

ตามทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบิร์กแบ่งระดับพัฒนาการออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับที่ 1 ก่อนกฎเกณฑ์สังคม ระดับที่ 2 กฎเกณฑ์สังคม และระดับที่ 3 สูงกว่ากฎเกณฑ์สังคม ในแต่ละระดับโคลเบิร์กยังแบ่งพัฒนาการออกเป็น 2 ขั้น รวมเป็น 6 ขั้น เรียงตามลำดับดังนี้

ระดับที่ 1 ก่อนกฎเกณฑ์สังคม (pre-conventional level)

ขั้นที่ 1 การถูกลงโทษและการเชื่อฟัง (punishment obedience orientation)

ก. สิ่งที่ถูก

- ต้องเชื่อฟัง ไม่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ที่มีการลงโทษ
- ไม่ทำความเสียหายแก่ชีวิตและทรัพย์สิน

ข. เหตุผล

- เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ

ขั้นที่ 2 เอกบุคลนิยม การตอบสนองความต้องการและการชำระแลกเปลี่ยน

(instrumental relativist orientation)

ก. สิ่งที่ถูก

- ทำตามกฎเกณฑ์เพื่อเกิดประโยชน์แก่ตนเองในปัจจุบัน
- ทุกคนทำในสิ่งที่ตอบสนองความต้องการของตน
- ความยุติธรรมในการชำระแลกเปลี่ยน

ข. เหตุผล

- การตอบสนองความต้องการของตนจำเป็นต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้อื่นด้วย
- ระดับที่ 2 กฎเกณฑ์สังคม (Conventional morality)

ขั้นที่ 3 ความคาดหวังทางสังคม ความสัมพันธ์ และการคล้อยตาม (good boy - nice girl orientation)

ก. สิ่งที่ถูก

- กระทำในสิ่งที่สังคมคาดหวัง
- มีความปรารถนาดีและอาทรต่อผู้อื่น
- ความไว้วางใจ ความรักดี ความเคารพ และความกตัญญู

ข. เหตุผล

- ต้องการเป็นคนดีในทรรศนะของตนและของบุคคลต่าง ๆ ในสังคม
- ต้องการรักษากฎเกณฑ์ต่าง ๆ ทางสังคมเพื่อรักษาพฤติกรรมดีงามต่าง ๆ ให้คงอยู่

ขั้นที่ 4 ระบบสังคมและมโนธรรม (law and order orientation)

ก. สิ่งที่ถูก

- การปฏิบัติตามหน้าที่ของตน
- กฎหมายต้องเป็นกฎหมาย ยกเว้นในกรณีที่ขัดกับหน้าที่ทางสังคมอื่น ๆ
- การบำเพ็ญตนเป็นประโยชน์ต่อสังคม กลุ่ม หรือสถาบัน

ข. เหตุผล

- เพื่อให้สถาบันต่าง ๆ ของสังคมดำรงอยู่ต่อไป
- รักษา ระบบสังคมให้คงอยู่ ไม่พังทลาย

ระดับที่ 3 สูงกว่ากฎเกณฑ์สังคมหรือตามหลักการ (postconventional morality or principled level)

ขั้นที่ 5 สัญญาสังคมหรืออรรถประโยชน์และสิทธิส่วนบุคคล (social contract orientation)

ก. สิ่งที่ถูก

- การเข้าใจว่าบุคคลในสังคมต่างมีค่านิยมและความเห็นต่างกัน
- การเข้าใจกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในสังคมว่าเกิดจากการตกลงกันของบุคคลใน สังคม
- การปฏิบัติตามสัญญาสังคม

ข. เหตุผล

- เพื่อประโยชน์และเพื่อพิทักษ์สิทธิของทุกคนในสังคม
- ความรู้สึกผูกพันต่อสัญญาสังคมกับบุคคลต่าง ๆ

ขั้นที่ 6 หลักการจริยธรรมสากล (universal ethical principle orientation)

ก. สิ่งที่ถูก

- ทำตามหลักการทางจริยธรรมที่ตนเลือกเอง
- กฎหมายและสัญญาสังคมที่ถูกต้องควรเป็นไปตามหลักการเหล่านี้
- เมื่อกฎหมายขัดกับหลักการเหล่านี้จะต้องทำตามหลักการ
- หลักการที่ถูกต้องคือ หลักการสากลเกี่ยวกับความยุติธรรม ได้แก่ ความ เสมอ

ภาคในสิทธิของมนุษย์ และการเคารพในศักดิ์ศรีของมนุษย์

ข. เหตุผล

- หลักการจริยธรรมสากลเป็นสิ่งที่ถูกต้องตามหลักเหตุผล

การเกิดจริยธรรมตามทฤษฎีของโคลเบอร์กนั้น จริยธรรมหรือความเข้าใจเกี่ยวกับความ ถูกผิด มิได้เกิดจากการเรียนรู้ มิได้เกิดจากสังคมแวดล้อม แต่เกิดจากการคิดไตร่ตรองตามเหตุผลของ แต่ละบุคคล พัฒนาการของจริยธรรมเป็นผลของการสังเกตและการคิดไตร่ตรองของบุคคล ผู้ที่ไม่ชอบ สังเกตหรือไม่ชอบที่จะคิดไตร่ตรอง พัฒนาการทางจริยธรรมก็ไม่เกิด แม้ว่าพัฒนาการทางปัญญาได้ เข้าสู่ขั้นสูงแล้วก็ตาม ซึ่งโคลเบอร์กเชื่อว่าพัฒนาการเกิดขึ้นเป็นขั้น ๆ จากขั้นหนึ่งไปสู่อีกขั้นหนึ่งตามลำดับ อย่างแน่นอนตายตัว (invariant) ดังนั้นจริยธรรมจึงพัฒนาเป็นขั้น ๆ จากขั้นต่ำกว่าไปสู่ขั้นสูงกว่าทีละ ขั้น ไม่มีการข้ามขั้น ไม่มีการสลับขั้น และไม่ว่าบุคคลจะเติบโตในสังคมใดหรือนับถือศาสนาใด ย่อมมี ลำดับขั้นการพัฒนาของจริยธรรมที่เหมือน ๆ กัน เรียกว่า ทฤษฎีพัฒนาการเชิงโครงสร้าง (Structural development theory) และทฤษฎีพัฒนาการทางปัญญา (cognitive development theory)

3. ทฤษฎีทางด้านจิตพิสัยของแครธวอลและคณะ

แครธวอล และคณะ (Kratwohl. Bloom and Masia, 1964) ได้ลำดับการเกิด ลักษณะนิสัย ของบุคคลเป็น 5 ขั้น ดังนี้

1. ขั้นรับรู้ (receiving) เป็นการพัฒนาขั้นแรกสุด ขั้นนี้บุคคลจะมีความรู้สึกรับรู้ต่อสิ่งเร้าที่มากระทบต่อประสาทสัมผัสของเขา ซึ่งแบ่งเป็น 3 ขั้นย่อย คือ

1.1 ขั้นรู้ตัว ได้แก่ การสังเกต รับรู้ความแตกต่างของสิ่งเร้า

1.2 ขั้นตั้งใจรับ ได้แก่ การมีความตั้งใจใฝ่ต่อสิ่งเร้าเฉพาะอย่าง เริ่มสะสมความรู้หรือประสบการณ์ในสิ่งเร้าเฉพาะอย่างนั้นแล้วจึงยอมรับ

1.3 ขั้นการเลือกสรรสิ่งที่รับรู้ ได้แก่ การเลือกรับเฉพาะอย่าง เช่น สนใจอ่านเฉพาะบางเรื่อง สนใจตอบคำถามเฉพาะบางคำถาม

2. ขั้นตอบสนอง (responding) เป็นการพัฒนาที่สูงขึ้นมาอีกขั้นหนึ่ง ในขั้นนี้บุคคล ไม่เพียงรับรู้สิ่งเร้าเท่านั้น แต่จะเริ่มมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้า 3 ลักษณะ คือ

2.1 ขั้นเต็มใจตอบสนอง เป็นการยินยอมปฏิบัติตามหลักการหรือกฎเกณฑ์ และยอมรับในสิ่งที่รับรู้มา

2.2 ขั้นตั้งใจตอบสนอง เป็นขั้นที่บุคคลเริ่มอาสาที่จะเข้าร่วมปฏิบัติการกับผู้อื่น และอาจมีการพยายามหลีกเลี่ยง ไม่ปฏิบัติในสิ่งที่ขัดกับสิ่งที่ตนรับรู้มา

2.3 ขั้นพอใจตอบสนอง เป็นขั้นที่บุคคลจะเกิดความพึงพอใจหรือไม่พอใจต่อพฤติกรรม หรือการแสดงออกของผู้อื่นที่สอดคล้องหรือขัดแย้งกับสิ่งที่รับรู้มา เป็นการเลือกตอบสนองต่อสิ่งเร้า

3. ขั้นเห็นคุณค่า (Valuing) เป็นขั้นที่บุคคลเริ่มเห็นคุณประโยชน์ของสิ่งที่รับรู้ และสิ่งที่ตอบสนองแล้ว เขาเริ่มยอมรับสิ่งที่ได้รู้มาว่าสิ่งใดมีความหมายต่อเขาและสิ่งใดไม่มีค่า ไม่มีความหมายต่อเขา เขาจะแสดงออกด้วยพฤติกรรมต่าง ๆ ตามขั้นตอนการพัฒนาย่อย คือ

3.1 การยอมรับค่านิยม ได้แก่ พยายามเพิ่มพูนประสบการณ์ในสิ่งเร้านั้น ๆ พยายามปฏิบัติตามบ่อยครั้งเข้า

3.2 การแสดงความนิยมในค่านิยม ได้แก่ การเข้าช่วยเหลือสนับสนุนร่วมมือในกิจกรรมที่ส่งเสริมสิ่งที่เห็นด้วย

3.3 การเข้าร่วมงาน ได้แก่ การเข้าไปร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มที่เขาเห็นคุณค่า และปฏิเสธ คัดค้าน โต้แย้ง หรือขัดขวางการปฏิบัติหรือพฤติกรรมที่เขาไม่เห็นคุณค่า

4. ขั้นจัดระบบ (organization) เมื่อบุคคลพัฒนาคุณลักษณะมาถึงขั้นนี้ เขาจะพยายามปรับตัวเองให้เข้ากับคุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่เขายอมรับ และจะพิจารณาความสัมพันธ์ ระหว่างค่านิยม (value) ที่เขาเห็นคุณค่าหลาย ๆ อย่างพร้อม ๆ กัน พยายามจัดลำดับค่านิยมเหล่านั้น และปรับตัวให้เข้ากับสิ่งต่าง ๆ ที่เขายอมรับนั้น ขั้นนี้ประกอบด้วยชั้นย่อย 2 ชั้น คือ

4.1 ขั้นสร้างความเข้าใจในค่านิยม เขาจะแสดงออกโดยการเข้าร่วมกลุ่มอภิปราย ร่วมสร้างแนวคิด เปรียบเทียบพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมนั้น ๆ

4.2 ขั้นสร้างระบบค่านิยม เขาจะพยายามชั่งน้ำหนักค่านิยมต่าง ๆ ที่เขายอมรับ จัดลำดับค่านิยมเหล่านั้น สร้างแผน สร้างกฎเกณฑ์ ให้สอดคล้องกับสิ่งที่เขายอมรับและระบบที่เขาสร้างขึ้น แล้วนำไปใช้กับตัวเอง หรือพยายามชักชวนให้ผู้อื่นยอมรับกับระบบนั้น

5. ขั้นเกิดกิจนิสัย (characterization) เป็นพัฒนาการที่ต่อจากขั้นจัดระบบ ซึ่งเป็นการเริ่มต้นของการวางตัว หรือการยอมรับสิ่งที่บุคคลเห็นคุณค่ามาเป็นลักษณะเฉพาะตัว กล่าวคือ เมื่อการจัดระบบสำหรับตัวเองเข้ารูปเข้ารอยแล้ว บุคคลก็จะยึดถือระบบที่จัดนั้นเป็นของตนเองแล้วปฏิบัติหรือยึดถือต่อไปจนเกิดเป็นการแสดงออกโดยอัตโนมัติ หมายความว่า เมื่อใดก็ตามที่เขาอยู่ในสถานการณ์

ที่ต้องตอบสนองต่อสิ่งเร้า เขาก็จะตอบสนองในรูปแบบที่คงเส้นคงวา จนจัดได้ว่าเป็นลักษณะประจำตัวของเขาในที่สุด ขั้นเกิดกิจนิสัยสามารถแบ่งเป็นชั้นย่อย 2 ชั้น คือ

5.1 ขั้นสร้างข้อสรุป ได้แก่ การพยายามปรับปรุงระบบจนอยู่ในขั้นสมบูรณ์ในตัวตามแนวหรือระบบที่ตนเองต้องการ

5.2 ขั้นกิจนิสัย ได้แก่ การแสดงออกอย่างสม่ำเสมอ จนได้รับการยอมรับจากวงการหรือหมู่คณะว่าเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของเขา ซึ่งเป็นเครื่องแสดงถึงการเกิดคุณลักษณะเฉพาะนั้น ๆ ของบุคคลแล้ว

4) ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2551, หน้า 19 – 22) ได้เสนอทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม โดยเป็นทฤษฎีที่เสนอจิตลักษณะ 8 ประการ ที่อาจเป็นสาเหตุ ของพฤติกรรมของคนดี คนเก่ง และมีสุขของคนไทย ซึ่งแบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ราก ลำต้น และส่วนที่เป็นดอกและผลของต้นไม้

ส่วนแรก คือ ราก แทนจิตลักษณะพื้นฐานสำคัญ 3 ประการ ได้แก่

1. สุขภาพจิต หมายถึง ความวิตกกังวล ตื่นเต้น ไม่สบายใจของบุคคลอย่างเหมาะสมกับเหตุการณ์

2. ความเฉลียวฉลาดหรือสติปัญญา หมายถึง การรู้การคิดในขั้นรูปธรรมหลายด้าน และการคิดในขั้นนามธรรม ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการทางการรู้การคิดของ Piaget

3. ประสบการณ์ทางสังคม หมายถึง การรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ความเอื้ออาทร เห็นอกเห็นใจ และสามารถคาดหรือทำนายความรู้สึกของคนอื่น

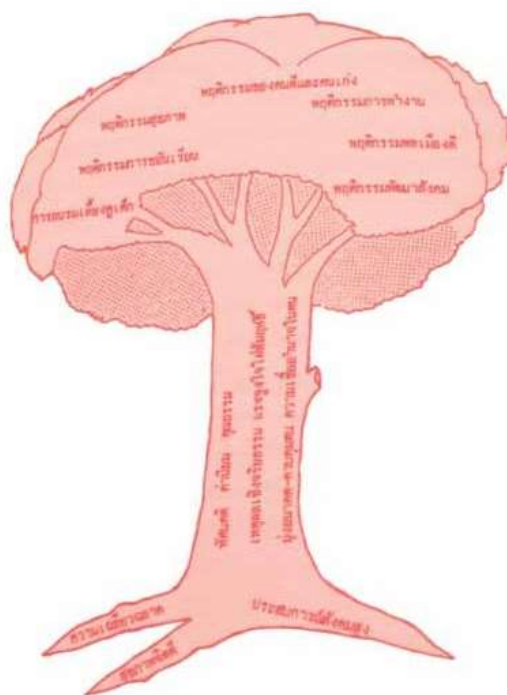
ส่วนที่สอง คือ ลำต้น เป็นผลจากจิตลักษณะพื้นฐานที่ราก ประกอบด้วยจิตลักษณะ 5 ประการ ได้แก่

1. ทักษะคติ หมายถึง การเห็นประโยชน์ โทษของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ค่านิยม หมายถึง สิ่งที่คุณส่วนใหญ่เห็นว่าสำคัญ คุณธรรม หมายถึง สิ่งที่คุณส่วนใหญ่เห็นว่าดีงาม ส่วนใหญ่มักจะ เกี่ยวข้องกับหลักทางศาสนา เช่น ความกตัญญู ความเสียสละ ความซื่อสัตย์ ความพอใจ ไม่พอใจ ต่อสิ่งนั้นและพร้อมที่จะมีพฤติกรรมต่อสิ่งนั้น

2. เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง เจตนาของการกระทำที่ทำเพื่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตัวหรือพวกพ้อง ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีทางเหตุผลเชิงจริยธรรมของ Kohlberg

3. ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน หมายถึง ความสามารถในการคาดการณ์ไกลว่าสิ่งที่กระทำลงไปในปัจจุบันจะส่งผลอย่างไร ในปริมาณเท่าใด ต่อใคร ตลอดจนความสามารถในการอดได้ รอได้ สามารถอดเปรี้ยวไว้กินหวานได้

4. ความเชื่ออำนาจในตน หมายถึง ความเชื่อว่าผลที่ตนกำลังได้รับอยู่เกิดจาก การกระทำของตนเอง มิใช่เกิดจากโชค เคราะห์ ความบังเอิญ หรือการควบคุมของคนอื่น เป็นความรู้สึก ในการทำนายได้ ควบคุมได้ของบุคคล ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎี Locus of Control ของ Rotter (1966)

ภาพที่ 2.1 ทฤษฎีต้นไม้จรรยาธรรม (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2551)

5. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หมายถึง ความมานะพยายามฝ่าฟันอุปสรรคในการทำสิ่งใดสิ่ง หนึ่งโดยไม่ย่อท้อ ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีแรงจูงใจของ McClelland (1963)

ส่วนที่สาม คือ ส่วนของดอกและผล เป็นส่วนของพฤติกรรมของคนดีและเก่ง ซึ่งแสดง พฤติกรรมการทำความดี ละเว้นความชั่ว ซึ่งเป็นพฤติกรรมของคนดี และพฤติกรรมการทำงาน อย่าง ขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวมอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแบ่งเป็น 2 ส่วนด้วยกัน คือ

1. พฤติกรรมของคนดี ประกอบด้วย 2 พฤติกรรมหลัก ได้แก่

1.1 พฤติกรรมไม่เบียดเบียนตนเอง เป็นพฤติกรรมของบุคคลที่ไม่ทำร้ายหรือทำลาย ตนเอง เช่น การดูแลสุขภาพของตนเอง การบริโภคสิ่งที่มีประโยชน์ ไม่ดื่มเหล้า ไม่สูบบุหรี่ ไม่ติดยา เสพติด ไม่เล่นการพนัน เป็นต้น

1.2 พฤติกรรมไม่เบียดเบียนผู้อื่น เป็นพฤติกรรมที่ไม่ทำร้าย ทำลายหรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน เช่น พฤติกรรมสุภาพบุรุษ ไม่ก้าวร้าว ขับขี่รถอย่างมีมารยาท ซื่อสัตย์ เป็นต้น

2. พฤติกรรมของคนดีและเก่ง ประกอบด้วย 2 พฤติกรรมหลัก ได้แก่

2.1 พฤติกรรมรับผิดชอบ หรือพฤติกรรมของคนดี เช่น พฤติกรรมการเรียน การทำงาน พฤติกรรม การปกครองของหัวหน้า และเคารพกฎหมาย เป็นต้น

2.2 พฤติกรรมพัฒนา หรือพฤติกรรมของคนดีและเก่ง เป็นการพัฒนาด้านตนเอง ผู้อื่น และสังคม เช่น ใฝ่รู้ รักการอ่าน เป็นกัลยาณมิตร การอาสาช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม เป็นต้น ตัวอย่าง แนวคิดและทฤษฎีที่นำเสนอดังกล่าว สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน สำหรับผู้ที่สนใจจะสร้างและพัฒนาเครื่องมือวัด คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ควรศึกษาให้เข้าใจก่อนการพัฒนาผู้เรียน

2.1.8 การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม

ฉันทนา จันท์บรรจง (2541) ได้ทำการวิจัยเพื่อประกอบการพิจารณาจัดทำร่างกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติในประเด็นการศึกษากับการพัฒนาคุณธรรม โดยได้สำรวจความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนี้ จำนวน 100 คน พบว่า ผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวส่วนใหญ่เห็นด้วยกับข้อเสนอที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรม 11 ประการ คือ

1. กำหนดให้การสอนจริยศึกษา ศาสนศึกษา เป็นวิชาบังคับ
2. ให้สอดแทรกการสอนในวิชาต่าง ๆ ทุกวิชา
3. เลือกเนื้อหาคุณธรรม/จริยธรรม ที่เหมาะสม
4. ให้ความสำคัญกับกิจกรรมเสริมสร้างลักษณะนิสัยและจัดการอย่างถูกต้องตามทฤษฎี
5. ครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดี
6. จัดสิ่งแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อการสอน
7. จัดโอกาสให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคล
8. จัดโอกาสพัฒนาความสัมพันธ์กับผู้ใหญ่และชุมชนที่เป็นแบบอย่าง
9. จัดโอกาสสัมผัสธรรมชาติแวดล้อม
10. จัดโอกาสให้พบเห็นสิ่งที่มีคุณค่า
11. จัดโอกาสให้แสดงพฤติกรรมที่ดีและเสริมแรงตามหลักจิตวิทยา

ประภาศรี สีหอำไพ (2553) กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง สภาพของคุณงามความดีภายในบุคคล ทำให้เกิดความชื่นชมยินดี มีจิตใจที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความสุขชั้นสมบูรณ์ คือ ความสุขใจที่เป็นสุข คือใจของคนดี คำว่าใจดี คือ ใจที่มีแต่ให้ให้ความรัก ความเมตตา ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น และให้ความหมาย ของจริยธรรมว่าคือ หลักความประพฤติที่อบรมกิริยาและปลูกฝังลักษณะนิสัยให้อยู่ในครรลองของคุณธรรมหรือศีลธรรม คุณค่าทางจริยธรรม คือ ความเจริญงอกงามในการดำรงชีวิตอย่าง

มีระเบียบแบบแผนตามวัฒนธรรมของบุคคลที่มีลักษณะทางจิตใจที่ดีงาม อยู่ในสภาพแวดล้อมที่โน้มนำบุคคลให้มุ่งกระทำความดีละเว้นความชั่ว มีแนวทางความประพฤติอยู่ในเรื่องของความดีความถูกต้องอย่างรุ่มเย็นในสังคม และจริยธรรมมีโครงสร้างอย่างน้อย 2 ข้อ คือ ศีลธรรม (Moral Value) คือสิ่งที่ดเว้นไม่ควรปฏิบัติ และคุณธรรม (Ethical Value) คือ สิ่งที่ควรปฏิบัติ

วิจารณ์ พานิช (2551) ได้ให้แนวคิดว่าการจัดการความรู้ด้านคุณธรรมจริยธรรม จำเป็นต้องเน้นผู้ปฏิบัติ คือ เป็นกิจกรรมที่ผู้ปฏิบัติคุณธรรมจริยธรรมเอาประสบการณ์มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันคือ เน้น (Knowledge Sharing) ความรู้ปฏิบัติด้านคุณธรรม แต่ไม่ใช่เพียงแลกเปลี่ยนแค่การเล่าเรื่อง ต้องมีการจดบันทึกขุมความรู้ (Knowledge Assets) เพื่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้วย แล้วรวบรวมเอามาสังเคราะห์เป็นแก่นความรู้ (Core Competence)

2.1.9 ความสำคัญของการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม

เพ็ญแข ประจันปัจฉินิก และคณะ (2551, หน้า 14) ได้นำเสนอพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงพระราชทานไว้ในพระราชพิธีบวงสรวงสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้าเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมเพื่อให้เป็นสมของคนไทยที่ประเทศมีอยู่ 4 ประการดังนี้

1. การรักษาความสัตย์ความจริงใจต่อตัวเองที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม
2. การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัจความดีนั้น
3. การอดทน อดกลั้นและอดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัจสุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุ ผลประการใด
4. การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้สละประโยชน์ส่วนน้อยของตน เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

คุณธรรมและจริยธรรมทั้ง 4 ประการ ประชาชนทุกคนควรนำมาประพฤติปฏิบัติจะช่วยให้ประเทศชาติ เกิดความสงบสุขร่มเย็น และส่งผลให้ประเทศสามารถพัฒนาให้มั่นคงก้าวหน้าต่อไป

2.1.10 คุณธรรมพื้นฐาน 12 ประการ

ที่ผ่านมาประเทศไทยได้มีการประกาศคุณธรรมพื้นฐานหลายครั้ง และในครั้งล่าสุดเมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม 2557 (RYT9.com, 2557, 12 กรกฎาคม) พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ กล่าวถึง ยุทธศาสตร์หลัก 9 ด้าน พร้อมได้มีการกำหนดค่านิยมหลักของคนไทย 12 ด้าน ดังนี้

1. มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นสถาบันหลักของชาติในปัจจุบัน
2. ซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน มีอุดมการณ์ในสิ่งที่ดีงามเพื่อส่วนรวม
3. กตัญญู ต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูบาอาจารย์

4. ใฝ่หาความรู้ หมั่นศึกษา เล่าเรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม
5. รักษาวัฒนธรรมประเพณีไทยอันงาม
6. มีศีลธรรม รักษาความสัตย์ หวังดีต่อผู้อื่น เผื่อแผ่และแบ่งปัน
7. เข้าใจ เรียนรู้ การเป็นประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขที่ถูกต้อง
8. มีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย ผู้น้อยรู้จักการเคารพผู้ใหญ่
9. มีสติ รู้ตัว รู้คิด รู้ทำ รู้ปฏิบัติ ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
10. รู้จักดำรงตนอยู่โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รู้จักอดออมไว้ใช้เมื่อยามจำเป็น มีไว้พอกินพอใช้ ถ้าเหลือก็แจกจ่ายจำหน่าย และขยายกิจการ เมื่อมีความพร้อม โดยมีภูมิคุ้มกันที่ดี
11. มีความเข้มแข็งทั้งร่างกายและจิตใจ ไม่ยอมแพ้ต่ออำนาจฝ่ายต่ำ หรือกิเลส มีความละอาย เกรงกลัวต่อบาป ตามหลักของศาสนา
12. คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม และต่อชาติ มากกว่าผลประโยชน์ของตนเอง

2.2 คุณธรรมจริยธรรมที่พึงพัฒนา

ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมที่นักศึกษารู้จัก โดยให้นักศึกษาระบุคุณธรรมจริยธรรมที่ตนเองรู้จักไม่จำกัดจำนวน และให้นักศึกษาทำการคัดเลือกคุณธรรมจริยธรรมที่ตนเห็นว่ายังบกพร่องและควรได้รับการพัฒนาเพียง 3 หัวข้อ โดยเรียงลำดับตามความสำคัญ โดยผลการสำรวจคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาปรากฏดังที่แสดงในตาราง 2.1-2.2 ดังนี้

ตารางที่ 2.1 คุณธรรมจริยธรรมที่นักศึกษาเข้าใจและรู้จัก

อันดับที่	คุณธรรมจริยธรรม
1.	การควบคุมตนเอง (Self-control)
2.	การช่วยเหลือผู้อื่น (Assistance)
3.	การทำความดี (Benefaction)
4.	การบริจาคทาน (Donation, Contribution)
5.	การบำเพ็ญประโยชน์เพื่อชุมชน (Community Services)
6.	การปฏิบัติตนตามระเบียบวินัย (Orderliness)
7.	การปฏิบัติต่อผู้อาวุโสในทางที่ดี (Respect of the Elderly)

ตารางที่ 2.1 คุณธรรมจริยธรรมที่นักศึกษาเข้าใจและรู้จัก (ต่อ)

อันดับที่	คุณธรรมจริยธรรม
8.	การไม่โกหก (abstention from false speech)
9.	การไม่ทำร้ายผู้อื่น (abstention from battery)
10.	การไม่ลักขโมย (non-stealing)
11.	การรักษาศีล (Precept observance)
12.	การรู้จักปรับปรุงตนเอง (Self-improvement)
13.	การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (Sympathy)
14.	การให้ทาน (Giving)
15.	การให้อภัย (Forgiveness)
16.	ความกตัญญูทเวที (Gratitude)
17.	ความกรุณา (Mercy)
18.	ความกลัวบาป (Fearfulness)
19.	ความกล้าหาญ (Courage)
20.	ความขยันหมั่นเพียร (Diligence)
21.	ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ (Institutional Royalty)
22.	ความจริงใจ (Sincerity)
23.	ความซื่อตรง (Integrity)
24.	ความซื่อสัตย์ (Honesty)
25.	ความตรงต่อเวลา (Punctuality)
26.	ความตรงไปตรงมา (Righteousness)
27.	ความเที่ยงธรรม (Equity)
28.	ความประหยัด (Frugality)
29.	ความเป็นกัลยาณมิตร (Friendliness)
30.	ความเป็นมิตร (Sodality)
31.	ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Solidarity)
32.	ความโปร่งใส (Transparency)
33.	ความพอเพียง (Sufficiency)
34.	ความมีจิตอาสา (Public-mindedness)

ตารางที่ 2.1 คุณธรรมจริยธรรมที่นักศึกษาเข้าใจและรู้จัก (ต่อ)

อันดับที่	คุณธรรมจริยธรรม
35.	ความมีน้ำใจ (Hospitality)
36.	ความมีวินัย, ความมีระเบียบวินัย (Orderliness)
37.	ความมีวินัยในตนเอง (Self-discipline)
38.	ความมีสัจจะและแสดงความจริงใจ (Veracity)
39.	ความเมตตา (Kindness)
40.	ความเมตตากรุณา (Benevolence)
41.	ความไม่คดโกง (Straightforward)
42.	ความไม่ประมาท (Heedfulness)
43.	ความไม่มีอคติ/ความไม่ลำเอียง (Unbiasedness)
44.	ความไม่ละโมภ (Ungreediness)
45.	ความไม่เห็นแก่ตัว (Unselfishness)
46.	ความยุติธรรม (Justice)
47.	ความรอบคอบ (Cautiousness)
48.	ความรัก (Love)
49.	ความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ (Patriotism and Institutional Allegiance)
50.	ความรับผิดชอบ (Responsibility)
51.	ความละอายใจ (Shamelessness)
52.	ความวางเฉย (Detachment)
53.	ความสันโดษ (Contentment)
54.	ความสามัคคี (Harmony)
55.	ความสุจริต (Good conduct)
56.	ความสุภาพ (Politeness)
57.	ความเสียสละ (Sacrifice)
58.	ความอดทน (Patience)
59.	ความอดทนอดกลั้น (Toleration)
60.	ความอ่อนน้อมถ่อมตน (Humbleness)
61.	ความอ่อนโยน (Gentleness)

ตารางที่ 2.1 คุณธรรมจริยธรรมที่นักศึกษาเข้าใจและรู้จัก

อันดับที่	คุณธรรมจริยธรรม
62.	ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (Generosity)
63.	ประหยัดและอดออม (thriftiness)
64.	มุทิตา (Altruistic joy)
65.	วาจาไพเราะ (Good speech)
66.	หิริ (Moral shame)
67.	อุเบกขา (Equanimity)
68.	โศตตัปปะ (Moral fear)

จากตารางที่ 2.1 พบว่า คุณธรรมจริยธรรมที่นักศึกษารู้จักมีจำนวนทั้งสิ้น 68 หัวข้อ

ตารางที่ 2.2 คุณธรรมจริยธรรมที่นักศึกษาเห็นว่าควรได้รับการพัฒนา

[illegible]

2.2.1 ความมีวินัย

1. นิยามและความหมาย

คำว่า “ความมีวินัย” และ “ความมีวินัยในตนเอง” มีความหมายที่ใกล้เคียงกันมาก ดังนั้นจึงมีนักวิชาการให้ความหมายไว้ดังต่อไปนี้

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2551, หน้า 19) ได้ให้นิยามว่า ความมีวินัย หมายถึงคุณลักษณะที่แสดงออกถึงการยึดมั่นในข้อตกลง กฎเกณฑ์ และระเบียบ ข้อบังคับของ ครอบครัว โรงเรียน และสังคม ส่วนผู้ที่มีวินัย คือ ผู้ที่ปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับ ของครอบครัว โรงเรียนและสังคมเป็นปกติวิสัย ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

สันหพัฒน์ อรุณธารี (2535, หน้า 8 – 9) กล่าวว่า ความมีวินัยหมายถึงข้อตกลงที่กำหนดขึ้นเพื่อเป็นหลักปฏิบัติในการฝึกลักษณะนิสัยของเด็กปฐมวัยให้ปฏิบัติตามระเบียบวินัย ได้แก่ การเข้าแถวการเก็บและรักษาของใช้การรักษาสุขภาพของตนเองการรักษาความปลอดภัยของตนเอง การดูแลรักษาสาธารณสมบัติของส่วนรวมและมารยาทที่ถูกต้องในสังคม

นภดล ภวนะวิเชียร (2540, หน้า 62) กล่าวว่า ความมีวินัยประกอบด้วยการควบคุม การปฏิบัติตนให้ถูกต้องเหมาะสมกับจรรยาบรรณข้อบังคับข้อตกลงกฎหมายและศีลธรรม รับประทานอาหารให้ถูกหลักอนามัยไม่รับประทานอาหารในที่ที่ไม่สมควรไม่รับประทานอาหาร มุมมามารักร่างกายเสื้อผ้าที่อยู่อาศัยและเครื่องใช้ให้สะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อยรักษาความสะอาด ของสถานที่ปฏิบัติตามกฎข้อบังคับของสถานที่นั้น ๆ มีกิริยาจาที่งดงามทำดีทั้งต่อหน้าและลับหลัง ปฏิบัติตนได้เหมาะสมแก่บุคคลโอกาส เวลา สถานที่

กรมวิชาการ (2542, หน้า 21) กล่าวว่า ความมีวินัยหมายถึงระเบียบกฎเกณฑ์ข้อตกลงที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการให้บุคคลประพฤติปฏิบัติในการดำรงชีวิตร่วมกันเพื่อให้อยู่อย่าง ราบรื่นมีความสุขความสำเร็จโดยอาศัยการฝึกอบรมให้รู้จักปฏิบัติตนรู้จักควบคุมตนเอง

บุญธดา มุ้ยเผือก (2544, หน้า 15) สรุปความหมายของความมีวินัยว่าหมายถึงการ รู้จักควบคุมพฤติกรรมให้อยู่ในกฎระเบียบข้อปฏิบัติของสังคมเพื่อให้อยู่ร่วมในสังคมได้อย่างมีความสุข

สุภัก ไหวหากิจ (2543, หน้า 6) ให้ความหมายว่า ความมีวินัยในตนเอง หมายถึงการที่ เด็กสามารถบอกหรือเลือกการแสดงออกที่บ่งชี้ถึงความรู้ความเข้าใจในการประพฤติปฏิบัติตนในสิ่งที่ ดีงามการควบคุมพฤติกรรมอารมณ์และเหตุผลในการปฏิบัติตัวทั้งนี้เป็นการกระทำโดยสมัครใจที่ กระทำด้วยตนเองไม่มีใครบังคับโดยเกิดจากการตระหนักในคุณค่าของสิ่งที่ตนปฏิบัติ

กรรณิการ์ พงศ์เลิศวุฒิ (2547, หน้า 19) ให้ความหมายของคำว่า ความมีวินัยในตนเอง ว่า หมายถึงความสามารถของบุคคลในการใช้ความคิดความรู้สึกที่เกิดจากการเรียนรู้ทำให้เกิดความ เข้าใจอย่างมีเหตุผลสามารถควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมของตนได้อย่างเหมาะสมโดยตระหนักถึง คุณค่าในการปฏิบัติเป็นการกระทำโดยสมัครใจไม่มีการบังคับ

พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ (2547, หน้า 72) กล่าวว่า วินัย หมายถึง ระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อบังคับสำหรับควบคุมความประพฤติทางกาย วาใจ ของคนในสังคมให้เรียบร้อยดีงาม เป็นแบบแผน อันหนึ่งอันเดียวกัน จะได้อยู่ร่วมกันด้วยความสุขสบาย ไม่กระทบกระทั่งซึ่งกันและกัน วินัยช่วยให้คนในสังคมห่างไกลจากความชั่วทั้งหลาย

2. ประเภทของวินัย

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2537, หน้า 4-5) ได้แบ่งวินัยเป็น 2 ประเภทคือ

1. วินัยภายนอก หมายถึงการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งประพฤติปฏิบัติโดยเกรงกลัวอำนาจหรือการถูกลงโทษเป็นการปฏิบัติที่บุคคลดังกล่าวไม่มีความเต็มใจตกอยู่ในภาวะจำยอมถูกควบคุม
2. วินัยในตนเอง หมายถึงการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเลือกข้อประพฤติปฏิบัติสำหรับตนขึ้นโดยสมัครใจ ไม่มีใครบังคับหรือถูกควบคุมจากอำนาจใด ๆ และข้อปฏิบัตินี้ต้องไม่ขัดกับความสงบสุขของสังคม

สุธีรัตน์ ศุภวิบูลย์ (2538, หน้า 13) ให้สรุปว่า วินัยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. วินัยในตนเอง (Self-discipline) หมายถึงกระบวนการหรือวิธีการที่บัญญัติหรือกำหนดขึ้นเพื่อควบคุมตนเองให้ปฏิบัติตามโดยให้ประพฤติปฏิบัติไปตามแนวทางที่เลือกที่เลือกที่ดีถ้านักเรียนมีวินัยในตนเองแล้วจะลดปัญหาในด้านการปกครองนักเรียนได้มากการควบคุมและปกครองที่สะดวกสบายเพราะตัวเองจะรู้จักความรับผิดชอบในตนเองและในหน้าที่ของคน
2. วินัยส่วนรวม หรือวินัยสำหรับหมู่คณะ (External authority discipline) หมายถึงวินัยที่ออกมาจากอำนาจภายนอกเพื่อบังคับให้ส่วนรวมปฏิบัติตามให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยมากขึ้นวินัยส่วนรวมนี้จะต้องตั้งกฎเกณฑ์เป็นแนวทางกลาง ๆ ให้ทุกคนสามารถปฏิบัติตามได้เช่นวินัยในการเดินแถวกลับบ้านวินัยในการแต่งกาย เป็นต้น

พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ (2547, หน้า 72) กล่าวว่า วินัยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. วินัยทางโลก หมายถึง ระเบียบสำหรับควบคุมคนในสังคมแต่ละแห่ง เป็นข้อตกลงของคนในสังคมนั้นที่จะให้ทำหรือไม่ให้ทำบางสิ่งบางอย่าง ซึ่งบางครั้งเรียกชื่อแยกแยะออกไปหลายอย่าง เช่น กฎหมาย พระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา ข้อบังคับ ระเบียบ ธรรมเนียม ประเพณี คำสั่ง ประกาศ กติกา ฯลฯ
2. วินัยทางธรรม หมายถึงวินัยตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ (1) อนุคาริยวินัย วินัยสำหรับผู้เฝ้าบวช ได้แก่ วินัยของพระภิกษุสามเณร และ (2) อาคาริยวินัย วินัยสำหรับผู้ครองเรือน ได้แก่ วินัยของชาวพุทธ ชายหญิงทั่ว ๆ ไป

3. ลักษณะของบุคคลที่มีวินัยในตนเอง

อรรถพร พานิชปฐมพงศ์ (2542, หน้า 20) ได้กล่าวว่าผู้ที่มีวินัยในตนเองจะมีคุณลักษณะของความรับผิดชอบความเชื่อมั่นในตนเองและความอดทน

สุภัค ไหวหากิจ (2543, หน้า 11) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้มีวินัยดังนี้ความซื่อสัตย์ต่อเวลาความอดทนเสียสละเพื่อส่วนรวมความรับผิดชอบความเชื่อมั่นในตนเองไม่วิตกกังวล มีความตั้งใจจริงมีเหตุผลมีความเป็นผู้นำเคารพในสิทธิและหน้าที่ของกันและกันการควบคุมตนเองการยอมรับผลการกระทำของตนเองการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นวาทาดี กิริยาดี

กรรณิกา สีวลีพันธ์ (2543, หน้า 32-33) ได้สรุปถึงลักษณะของผู้มีวินัยในตนเองประกอบด้วยลักษณะดังนี้มีมีความเชื่อมั่นในตนเองมีความรับผิดชอบมีความตรงต่อเวลามีความเป็นผู้นำลักษณะมุ่งอนาคตเคารพในสิทธิของผู้อื่นมีระเบียบและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคมกำหนดไว้ทั้งต่อหน้าและลับหลังมีความซื่อสัตย์สุจริตมีความอดทนขยันหมั่นเพียรและรู้จักเสียสละและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

บุญธดา มุ่ยเผือก (2544, หน้า 20) ได้สรุปว่าผู้ที่มีวินัยในตนเองมีลักษณะดังนี้มีมีความซื่อสัตย์มีความรับผิดชอบเคารพในสิทธิของผู้อื่นมีระเบียบและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคมมีลักษณะมุ่งสู่อนาคตมีความเป็นผู้นำตรงต่อเวลาเชื่อมั่นในตนเองขยันหมั่นเพียรเสียสละเห็นอกเห็นใจผู้อื่นยอมรับการกระทำของตนเองยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นมีกิริยาวาจาดี

4. ประโยชน์

พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ (2547, หน้า 72) กล่าวถึงประโยชน์ของวินัย ดังนี้

1. วินัยนำไปดี หมายถึง ทำให้ผู้รักษาวินัยดีขึ้น ยกฐานะผู้มีวินัยให้สูงขึ้น
2. วินัยนำไปแจ้ง หมายถึง เปิดเผยธาตุแท้ของคนได้ว่า ใจได้แค่ไหน โดยดูว่าเป็นคนมีวินัยหรือไม่
3. วินัยนำไปต่าง หมายถึง วินัยสามารถทำให้มองเห็นความแตกต่างของคนได้ เช่น กองทหาร กับ กองโจร

โดยสรุป ความมีวินัย หมายถึง การรู้จักควบคุมพฤติกรรมและการปฏิบัติตนให้ยึดมั่นในระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อตกลง ข้อบังคับ และข้อปฏิบัติของสังคมที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการให้บุคคลประพฤติปฏิบัติในการดำรงชีวิตร่วมกันเพื่อให้อยู่ร่วมในสังคมได้อย่างราบรื่นมีความสุข โดยตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งที่ตนปฏิบัติโดยสมัครใจไม่มีการบังคับ

2.2.2 ความรับผิดชอบ

1. นิยามและความหมาย

สุพัตรา สุภาพ (2528, หน้า 9) ได้ให้ความหมายของคำว่า มีความรับผิดชอบ คือ รู้จักหน้าที่ตน ต้องกระทำ ต้องปฏิบัติ ไม่นึกถึงแต่สิทธิเพียงอย่างเดียว เช่น เป็นนักเรียนมีสิทธิที่จะมาเรียนหนังสือในโรงเรียน ความรับผิดชอบของการเป็นนักเรียน คือ ต้องมาเรียนให้สม่ำเสมอ ไม่หนี

เรียน ความรับผิดชอบจึงเป็นการกระทำที่พึงกระทำหรือควรกระทำตามสถานภาพหรือตำแหน่งของบุคคล เช่น มีสถานภาพเป็นตำรวจ ความรับผิดชอบ คือ อยู่เวรยามตามหน้าที่ จับผู้ร้าย เป็นครู ความรับผิดชอบ คือ การสอนนักเรียนให้มีความรู้และดูแลนักเรียนให้ดีที่สุด เป็นต้น

ประทีป กระจายพันธ์ (2538, หน้า 23) กล่าวว่าสรุปว่า ความรับผิดชอบหมายถึง การที่บุคคลมีความรู้ ความเข้าใจ สนใจและตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเพียรพยายาม เพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามจุดประสงค์ และยอมรับในผลที่เกิดขึ้นแม้ว่าจะเป็นผลทางบวกหรือลบ โดยแสดงออกในรูปของการปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ มีความซื่อสัตย์ และมีความตรงต่อเวลา อีกทั้งพยายามปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น

ราชบัณฑิตยสถาน (2539, หน้า 693) ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบว่า หมายถึง การยอมรับตามผลที่ดีหรือไม่ดีในกิจการที่ได้กระทำไป

สุจิตรา วีระยุทธศิลป์ (2540, หน้า 47) กล่าวว่าความรับผิดชอบหมายถึงลักษณะของบุคคลที่แสดงออกด้วยความตั้งใจที่จะปฏิบัติภารกิจในหน้าที่ของตนเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ด้วยความเพียรพยายามและยอมรับผลแห่งการกระทำของตนด้วยความเต็มใจไม่ว่าเป็นผลดีหรือผลร้ายทั้งพยายามที่จะปรับปรุงการปฏิบัติงานเพื่อให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

กรมวิชาการ (2542, หน้า 8) กล่าวว่า ความรับผิดชอบหมายถึงความสนใจความตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเพียรพยายามละเอียดรอบคอบเพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมายยอมรับผลการกระทำของตนทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลเสียทั้งพยายามปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้

วิภาทา โบราณ (2542, หน้า 26) ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบไว้ว่าความรับผิดชอบหมายถึงพฤติกรรมที่แสดงออกซึ่งสามารถวัดได้โดยใช้แบบพฤติกรรมด้านความรับผิดชอบต่อตนเองและความรับผิดชอบต่อเพื่อน

สุภัค ไหวหากิจ (2543, หน้า 6) กล่าวว่า ความรับผิดชอบหมายถึงการแสดงออกถึงความใส่ใจที่จะกระทำหรือปฏิบัติกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายทั้งที่เป็นของตนเองและของกลุ่มให้สำเร็จตรงต่อเวลาและการปฏิบัติงานในหน้าที่ของตนด้วยตนเองทั้งที่อยู่ต่อหน้าและลับหลัง

ถวิล จันทรสว่าง (2545, หน้า 10) กล่าวว่า ความรับผิดชอบหมายถึงการทำหน้าที่ปฏิบัติตามกฎระเบียบการทำงานตามที่ได้รับมอบหมายการทำตามที่ได้พูดหรือได้ให้คำมั่นสัญญาไว้และการยอมรับในสิ่งที่ตนเองได้พูดหรือได้กระทำลงไปทั้งในด้านที่เป็นผลดีและข้อบกพร่องต่าง ๆ ทุกครั้ง

เรณู แดงไทย (2546, หน้า 29) กล่าวว่า ความรับผิดชอบหมายถึงการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้บรรลุในสิ่งที่ต้องการด้วยการเอาใจใส่รอบคอบและกล้ายอมรับในผลของการกระทำแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ได้งานที่มีคุณภาพ

ประหยัด ยางกลาง (2546, หน้า 20) กล่าวว่า ความรับผิดชอบ หมายถึงการเอาใจใส่และปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย รวมทั้งงานในหน้าที่ของตนเอง ให้สำเร็จเรียบร้อยทันตามเวลาที่

กำหนดไว้อย่างดีที่สุดด้วยความขยันและความเพียรพยายามเพื่อให้งานนั้นสำเร็จตามจุดหมาย เมื่อผลงานปรากฏออกมาก็สามารถยอมรับผลงานนั้นด้วยความสบายใจและเต็มใจ ไม่ว่างานนั้นจะดีหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งมีความพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นด้วย อีกทั้งยังประกอบด้วยพฤติกรรมย่อยที่พึงประสงค์ คือการดูแลรักษาความสะอาดของร่างกายและเครื่องแต่งกายของตน การดูแลรักษาเครื่องใช้ส่วนตัว เครื่องเขียนแบบเรียนต่าง ๆ การทำและส่งการบ้านตามที่ครูสั่ง การช่วยดูแลรักษาความสะอาดของห้องเรียนและบริเวณโรงเรียนที่ได้รับมอบหมาย การไม่ขาดโรงเรียน โดยไม่มีกิจธุระจำเป็น การรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเป็นพิเศษ

สุนันท์ พรหมประกอบ (2546, หน้า 9 – 10) กล่าวว่าความรับผิดชอบหมายถึงการที่บุคคลแสดงออกถึงความรับผิดชอบในการกระทำของตนเองมีความกล้าหาญที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตนเองไม่ว่าจะเป็นผลดีหรือผลเสียความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่เกื้อหนุนให้บุคคลปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับกฎจริยธรรมสามารถปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายเสร็จตามกำหนดมีความเพียรพยายามในการเรียนและการปฏิบัติงานไม่เพิกเฉยต่อสิทธิและหน้าที่ของตนเองและหลักเกณฑ์ของสังคมโดยไม่ต้องมีการบังคับควบคุมอย่างเข้มงวดจากผู้อื่น

รัชนี สังข์สุวรรณ (2547, หน้า 16) กล่าวว่า ความรับผิดชอบหมายถึงการปฏิบัติหน้าที่การงานด้วยความเอาใจใส่ไม่ต้องมีใครบังคับ ใช้ความสามารถเต็มที่ขยันหมั่นเพียร อดทนต่อสู้อุปสรรคมีความละเอียด ซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา ไม่ละเลยทอดทิ้งหรือหลีกเลี่ยงจนกว่างานจะสำเร็จพยายามปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น พัฒนาประสิทธิภาพงาน รู้จักวางแผนงาน ปฏิบัติงานอย่างมีจุดหมายด้วยความระมัดระวังเพื่อป้องกันความบกพร่องเสื่อมเสียในงานที่ได้รับมอบหมาย รู้จักหน้าที่และกระทำตามหน้าที่เป็นอย่างดี

ปราณี อยู่ประสิทธิ์ (2547, หน้า 9) กล่าวว่า ความรับผิดชอบหมายถึงพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความตั้งใจมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติภารกิจทั้งในส่วนตัวและส่วนรวมให้สำเร็จตามความมุ่งหมายตามหน้าที่ของตนโดยไม่ต้องมีการควบคุมจากผู้อื่นรวมทั้งยอมรับผลการกระทำนั้นและพยายามปรับปรุงการปฏิบัติภารกิจนั้น ๆ ให้ดีขึ้นซึ่งความรับผิดชอบต่อตนเอง ได้แก่ การรักษาความสะอาดร่างกายการแต่งกายสะอาดเรียบร้อยสุชนิสัยในการรับประทานอาหารและการขับถ่ายการเรียนการทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จการเตรียมอุปกรณ์การเรียนให้เรียบร้อยและความรับผิดชอบต่อโรงเรียน ได้แก่ การทำความสะอาดห้องเรียนการทำความสะอาดบริเวณโรงเรียนการเก็บของใช้ที่เป็นของส่วนรวมการรักษาสมบัติของโรงเรียน

2. ประเภทของความรับผิดชอบ

จิตรา วสุวานิช (2535, หน้า 189 - 199) แบ่งความรับผิดชอบออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ความรับผิดชอบต่อตนเองมีความสำคัญมาก ก่อนที่เด็กจะเรียนรู้ว่าเขาควรมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ต่อสังคม หรือต่อประเทศชาติอย่างไร เด็กควรได้เรียนรู้ที่จะมีความ

รับผิดชอบต่อตนเองเสียก่อน เนื่องจากการมีความรับผิดชอบต่อตนเองย่อมส่งผลดีไปถึงคุณลักษณะอื่น ๆ เช่น การมีความเชื่อมั่นในตนเอง การมีความสามารถในการเรียน เป็นต้น พฤติกรรมการมีความรับผิดชอบต่อตนเองของเด็กจัดเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้งนี้สามารถจัดพฤติกรรมการรับผิดชอบต่อตนเองของเด็กได้เป็น 2 อย่าง คือ 1. พฤติกรรมที่แสดงให้เห็นว่า เด็กมีความรับผิดชอบต่อกิจวัตรประจำวัน และ 2. พฤติกรรมที่แสดงให้เห็นว่า เด็กมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่หรืองานที่ได้รับ มอบหมายและต่อคำสัญญาที่ตนให้ไว้กับผู้อื่น

2. ความรับผิดชอบต่อสังคม เพราะสังคมเป็นสถาบันที่รวบรวมเอาสมาชิกทั้งที่เป็นเด็กและ เป็นผู้ใหญ่ไว้ด้วยกัน ถ้าสมาชิกในสังคมขาดความรับผิดชอบต่อกันและต่อกฎหมายหรือระเบียบที่สังคมตั้งขึ้นแล้ว กฎหรือระเบียบนั้นก็ไม่สามารถคงอยู่ได้ ความแตกกระจายหรือการสลายตัวของสังคมก็จะเกิดขึ้น สังคมเริ่มแรกที่เด็กควรจะต้องเข้ามามีส่วนรับผิดชอบก็คือครอบครัวและโรงเรียน

บุญธรรม พุทธิทรัพย์ (2539, หน้า 74 – 76) แบ่งความรับผิดชอบเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง ได้แก่ 1. ความรับผิดชอบทางกาย เราต้องดูแลรักษาสุขภาพร่างกายของเราให้มีสุขภาพพลานามัยที่สมบูรณ์ เพราะหากร่างกายของเราสมบูรณ์แข็งแรง เราย่อมกระทำการสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2. ความรับผิดชอบทางจิตใจ เราจะต้องดูแลสุขภาพทางใจของตนด้วยการฝึกอบรมจิตใจของตนให้มีคุณธรรม รู้จักแบ่งแยกความดีความชั่ว การปล่อยให้จิตใจของตนหมกมุ่น อยู่แต่ความคิดที่ผิด คิดแต่จะทำร้ายและเอาเปรียบคนอื่นย่อมเป็นการขาดความรับผิดชอบต่อตนเอง

2. ความรับผิดชอบต่อสังคม ได้แก่ 1. ความรับผิดชอบต่อครอบครัวและบุคคลที่อยู่ใกล้ชิด คือการปฏิบัติหน้าที่ของความเป็น พ่อ แม่ ลูก เพื่อน ผู้ร่วมงาน ด้วยความรับผิดชอบ เช่น การไม่ชักชวนเพื่อร่วมงาน กระทำผิดต่อหน้าที่ การสร้างความไว้วางใจให้กับคนที่อยู่รอบ ๆ ตัวเรา การให้ความรักและดูแลเอาใจใส่คนที่เรารู้จัก 2. ความรับผิดชอบต่อชุมชน เช่น การช่วยเหลือคนในชุมชนของตนเมื่อเขาได้รับความเดือดร้อน สนับสนุนและให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนของตนทั้งร่างกาย สติปัญญาและทรัพย์สินที่พึงจะพอให้ได้ การคิดว่าธุระไม่ใช่เป็นความคิดของคนที่ไม่มีความรับผิดชอบต่อชุมชนของตนเอง 3. ความรับผิดชอบต่อประเทศหรือสังคมของมนุษย์ทั้งหมด เพราะการกระทำของเราย่อมมีผลกระทบต่อประเทศและสังคมทั้งหมด ไม่มากก็น้อย เช่น การทิ้งขยะ ดังนั้นเมื่อทำอะไรก็ตามเราควรนึกถึงผลกระทบที่มีต่อสังคมทั้งในปัจจุบันและอนาคต มิใช่คิดแต่จะได้รับประโยชน์จากสังคมแล้วสังคมจะเป็นอย่างไร ไม่สนใจ หรือมัวแต่โทษสังคมว่าทำให้คนเดือดร้อน

กรมวิชาการ (2542, หน้า 8 – 9) กล่าวถึง การแบ่งความรับผิดชอบตามคู่มือการปลูกฝังและสร้างเสริมค่านิยมพื้นฐาน ได้แบ่งความรับผิดชอบ ออกเป็น 4 ด้าน คือ

1. ความรับผิดชอบในการศึกษาเล่าเรียน หมายถึง การที่นักเรียนศึกษาเล่าเรียนจนประสบความสำเร็จตามที่มุ่งหมายด้วย ความขยันหมั่นเพียร อดทน เข้าห้องเรียนและส่งงานที่ได้รับ

มอบหมายตรงตามเวลา เมื่อมีปัญหาหรือไม่เข้าใจบทเรียนก็พยายามศึกษาค้นคว้าซักถามอาจารย์ให้เข้าใจ เมื่อทำแบบฝึกหัดผิดก็ยอมรับว่าทำผิด แล้วพยายามแก้ไขปรับปรุงให้ถูกต้องด้วยตนเอง

2. ความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา หมายถึง การที่นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา รักษาผลประโยชน์ เกียรติยศ ชื่อเสียงของสถานศึกษา ช่วยกันรักษาความสะอาดของสถานศึกษา ไม่ขีดเขียนโต๊ะเรียน หนังสือเรียน ห้องน้ำ ห้องส้วม แต่งเครื่องแบบนักเรียนเรียบร้อย ไม่ทะเลาะวิวาทกับโรงเรียนอื่น คอยตักเตือนเพื่อนที่หลงผิดอันจะทำให้โรงเรียนเสียชื่อ เมื่อโรงเรียนต้องการความร่วมมือหรือช่วยเหลือก็เต็มใจให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนตามความสนใจและความสามารถของตนเพื่อสร้างชื่อเสียงให้แก่โรงเรียน

3. ความรับผิดชอบต่อครอบครัว หมายถึง การที่นักเรียนมีความตั้งใจช่วยเหลืองานต่าง ๆ ภายในบ้านเพื่อแบ่งเบาภาระซึ่งกันและกันตามความสามารถของตนและรู้จักแสดงความคิดเห็นปฏิบัติตนเพื่อความสุขและชื่อเสียงของครอบครัว

4. ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การที่นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนและสังคมบำเพ็ญประโยชน์และสร้างสรรค์ความเจริญให้ชุมชนอย่างเต็มความสามารถช่วยสอดส่องพฤติกรรมของบุคคลที่เป็นภัยต่อสังคม ให้ความรู้ความสนุกสนาน เพลิดเพลินแก่ประชาชนตามความสามารถของตน ช่วยคิดและแก้ปัญหาต่าง ๆ ของสังคม เช่น ความสกปรก การจราจร เสียภาษี รักษาของสาธารณะ ฯลฯ

กระทรวงศึกษาธิการ (อ้างอิงมาจาก อมรรวรรณ แก้วผ่อง, 2542, หน้า 65-67) ได้แบ่งประเภทของความรับผิดชอบตามลักษณะความหมายไว้อย่างสอดคล้อง ดังนี้

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การรับรู้ฐานะและบทบาทของตนที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม ซึ่งจะต้องดำรงตนอยู่ในสภาพที่ช่วยเหลือตนเองได้ โดยที่บุคคลควรที่จะวิเคราะห์และแยกแยะว่าสิ่งใดถูกหรือผิด เหมาะสมหรือไม่ และมีความสามารถที่จะเลือกตัดสินใจในการเป็นที่ยอมรับของสังคม ทั้งนี้ ความรับผิดชอบต่อตนเอง แบ่งได้เป็น

1.1 ความรับผิดชอบในด้านการรักษาสุขภาพอนามัยของตนเอง คือ สามารถเอาใจใส่และระมัดระวังสุขภาพอนามัยของตนเอง ให้มีความสมบูรณ์แข็งแรงอยู่เสมอ

1.2 ความรับผิดชอบในการหาเครื่องอุปโภคบริโภค คือสามารถจัดหาและดูแลเครื่องใช้ส่วนตัวให้เป็นระเบียบเรียบร้อยอยู่ในสภาพที่สามารถใช้งานได้เหมาะสม

1.3 ความรับผิดชอบในด้านสติปัญญาและความสามารถ คือ ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนใฝ่หาความรู้ต่าง ๆ การฝึกฝนตนเองในด้านประสบการณ์ต่าง ๆ

1.4 ความรับผิดชอบในด้านความประพฤติ คือ รู้จักประพฤติให้เหมาะสม เป็นผู้มีความประพฤติดี ดำรงตนให้อยู่ในคุณธรรมจริยธรรม

1.5 ความรับผิดชอบในด้านมนุษยสัมพันธ์ คือ รู้จักที่จะปรับตัวให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเหมาะสม

1.6 ความรับผิดชอบในด้านเศรษฐกิจส่วนตัว คือ รู้จักวางแผนและประมาณการใช้จ่ายของตน โดยยึดหลักการประหยัดและอดออม

1.7 ความรับผิดชอบเรื่องการทำงาน คือ เมื่อได้รับมอบหมายให้ทำกิจใดก็ต้องทำให้เรียบร้อยภายในเวลาที่กำหนด

1.8 ความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน คือ ยอมรับผลการกระทำของตนทั้งผลดีหรือผลเสีย

2. ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง ภาระและหน้าที่ของบุคคลซึ่งเกี่ยวข้องและมีส่วนร่วมต่อสวัสดิภาพของสังคมที่ตนเป็นสมาชิก ด้วยเหตุที่บุคคลทุกคนเป็นส่วนประกอบของสังคมไม่ว่าจะเป็นสังคมขนาดเล็ก จนถึงสังคมขนาดใหญ่ได้แก่ ครอบครัว ชั้นเรียน สถานศึกษา ชุมชน และประเทศชาติตามลำดับ ดังนั้นการกระทำของบุคคลใดบุคคลหนึ่งย่อมต้องส่งผลกระทบต่อสังคมส่วนรวมไม่มากก็น้อย เมื่อบุคคลทุกคนมีภาระหน้าที่ที่จะเกี่ยวพันกับสวัสดิภาพของสังคมที่ตนดำรงอยู่ ดังนั้น บุคคลจึงมีหน้าที่และความรับผิดชอบต้องปฏิบัติต่อสังคม 5 ประการดังนี้

2.1 ความรับผิดชอบต่อ บิดามารดา และครอบครัว ได้แก่ ให้ความเคารพและเชื่อฟัง ช่วยเหลือการทำงานให้เต็มความสามารถในแต่ละโอกาสอันสมควร ประพฤติตนเป็นคนดี ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ไม่นำความเดือดร้อนมาสู่ครอบครัว และช่วยกันรักษา และเชิดชูชื่อเสียงวงศ์ตระกูล

2.2 ความรับผิดชอบต่อเพื่อน ได้แก่ การให้ความรักแก่เพื่อนเปรียบเสมือนพี่น้องของตน ตักเตือนเมื่อเพื่อนกระทำผิดคอยแนะนำให้เพื่อนกระทำในสิ่งที่ถูกต้อง ช่วยเพื่อนอย่างเหมาะสมและถูกต้อง ไม่เอาไรต์เอาเปรียบ ให้อภัยในกรณีที่เกิดความผิดพลาดหรือบาดหมางกัน ใช้ถ้อยคำสุภาพต่อกันด้วยความอ่อนโยน

2.3 ความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา ครู อาจารย์ ได้แก่ การตั้งใจศึกษาเล่าเรียน หนีเรียน เคารพและเชื่อฟังครู อาจารย์ช่วยเหลือกิจกรรมงานของสถานศึกษาอย่างเคร่งครัด รักษาความสะอาด ไม่ทำลายทรัพย์สินสมบัติของสถานศึกษา รักษาและสร้างชื่อเสียงเกียรติยศของสถานศึกษา

2.4 ความรับผิดชอบต่อชุมชน ในฐานะที่เป็นสมาชิกของชุมชน ได้แก่ เคารพและปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ หรือขนบธรรมเนียมประเพณีที่ยึดถือภายในชุมชนของตน ช่วยรักษาสาธารณสมบัติ และให้ความร่วมมือในการทำงานเพื่อพัฒนาชุมชน ไม่ละเลยต่อพลเมืองดี

2.5 ความรับผิดชอบต่อประเทศชาติ ได้แก่ ปฏิบัติตามกฎหมายหรือระเบียบต่าง ๆ ของสังคมรักษาสาธารณสมบัติของชาติ ให้ความร่วมมือ และช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ในการรักษาความมั่นคงของชาติ จงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์รักษาความสามัคคีของคนในชาติ ดำรงไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมแห่งความเป็นไทย

3. ความสำคัญของความรับผิดชอบ

นิคม ชนะไพฑูรย์ (2535) กล่าวว่า ความรับผิดชอบเป็นลักษณะของความเป็นพลเมืองอย่างหนึ่ง นอกจากความมีวินัยทางสังคม ความเอื้อเฟื้อและความเกรงใจ เนื่องจากความรับผิดชอบนั้นเป็นลักษณะนิสัยและทัศนคติของบุคคล ซึ่งเป็นเครื่องมือผลักดันให้บุคคลปฏิบัติตามกฎระเบียบเคารพสิทธิผู้อื่น ทำตามหน้าที่ของตนเองและมีความซื่อสัตย์สุจริต การเป็นคนที่มีความรับผิดชอบนี้เป็นคุณลักษณะที่จะช่วยให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปด้วยความราบรื่น สงบสุข นอกจากนี้ความรับผิดชอบยังเป็นคุณธรรมสำคัญในการพัฒนาประเทศอีกด้วย ทั้งนี้ (1) คนที่มีความรับผิดชอบย่อมทำงานทุกอย่างให้สำเร็จตามเป้าหมายทันเวลา (2) คนที่มีความรับผิดชอบย่อมเป็นที่นับถือได้รับการยกย่องสรรเสริญและเป็นคุณประโยชน์ต่อตนเองและสังคม (3) ความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่เกื้อหนุนให้บุคคลปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับกฎ จริยธรรมและหลักเกณฑ์ของสังคม โดยไม่ต้องมีการบังคับจากผู้อื่น (4) คนที่มีความรับผิดชอบย่อมทำให้เกิดความก้าวหน้า สงบสุขเรียบร้อยในสังคม และ (5) คนที่มีความรับผิดชอบย่อมไม่ป็นต้นเหตุแห่งความเสื่อมและความเสียหายของส่วนรวม

จิตรา วสุวานิช (2535: 178) กล่าวว่า ความรับผิดชอบเป็นคุณลักษณะที่ควรปลูกฝังให้เกิดแก่บุคคล เพราะการมีความรับผิดชอบของบุคคลจะมีผลทำให้เขารับผิดชอบต่อการทำงาน ต่อการเรียน ต่อตนเอง และต่อสังคมด้วย คนที่มีความรับผิดชอบสูงมักเป็นคนที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความซื่อสัตย์ มีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนสูง มีลักษณะเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยและมีความประพฤติดี

วารณี บังคลัน (2541, หน้า 26 – 27) กล่าวว่า ความรับผิดชอบเป็นลักษณะหนึ่งที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นที่จะต้องรีบปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับคนไทยทุกคน โดยเฉพาะเยาวชนของชาติ ซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ เพราะคนที่มีความรับผิดชอบย่อมจะเอาใจใส่ต่อหน้าที่ การงาน และพยายามปรับปรุงงานทั้งของตนเองและของส่วนรวมให้ดีขึ้นอยู่เสมอ อันจะเกิดผลดีต่อประเทศทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

4. ลักษณะของความรับผิดชอบ

กระทรวงศึกษาธิการ (2523, หน้า 11-46) กล่าวถึงพฤติกรรมของผู้มีความรับผิดชอบไว้ว่ามีลักษณะดังนี้

1. เอาใจใส่ในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อผลของงานนั้น ๆ
2. ซื่อสัตย์ต่อหน้าที่โดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนตัว
3. เคารพต่อระเบียบกฎเกณฑ์และมีวินัยในตนเอง
4. มีอารมณ์หนักแน่นเมื่อเผชิญกับอุปสรรค
5. รู้จักหน้าที่และกระทำตามหน้าที่เป็นอยู่
6. มีความพากเพียร
7. มีความละเอียดรอบคอบ

8. ใช้ความสามารถอย่างเต็มที่
9. ปรับปรุงงานในหน้าที่ให้ดียิ่งเพื่อตนเองและสังคม
10. ยอมรับผลการกระทำของตน

โดยสรุป ความรับผิดชอบ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสนใจเอาใจใส่มุ่งมั่นและตั้งใจปฏิบัติหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมาย รวมทั้งงานตามหน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่อตนเองและสังคม ให้สำเร็จเรียบร้อยทันตามเวลาที่กำหนดไว้อย่างดีที่สุดด้วยความขยันและความเพียรพยายามเพื่อให้งานนั้นสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย

2.2.3 ความซื่อสัตย์

1. นิยามและความหมาย

วิวัฒน์ อัครวานิชย์ (2523, หน้า 6) กล่าวว่า ความซื่อสัตย์ หมายถึง ลักษณะของการกระทำหรือความรู้สึกของบุคคลที่เกิดและกระทำ ดังนี้ คือ ไม่หลอกลวง ไม่ทุจริต ไม่หาผลประโยชน์ในทางมิชอบ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ รวมทั้งปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้

เมธี โพธิพัฒน์ (2523, หน้า 11) กล่าวว่า ความซื่อสัตย์ หมายถึง ลักษณะของพฤติกรรมหรือความรู้สึกของบุคคลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่กำหนด ไม่ทุจริต และประพฤติมิชอบ ไม่หลอกลวง เอาเปรียบ บิดพลิ้ว หรือหลีกเลียง พูดยุติธรรม ไม่หาผลประโยชน์ในทางมิชอบ รับผิดชอบต่อหน้าที่ ตรงต่อเวลา ยุติธรรม ละอายและเกรงกลัวต่อบาป

วรพรรณ ศรีอุบล (2535, หน้า 6) กล่าวว่า ความซื่อสัตย์ หมายถึง พฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออกโดยไม่ลัทธิขโมย ไม่พูดปด เมื่อเก็บของที่มีใช้ของตนได้นำส่งครู ไม่ลอกการบ้านเพื่อน ไม่ทุจริตในการสอบ ซื่อตรงต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และหน้าที่การงาน

อดิศักดิ์ ภูมิรัตน์ (2535, หน้า 40) กล่าวว่า ความซื่อสัตย์ (Honesty) เป็นความประพฤติที่ยึดหลักแห่งธรรม โดยแสดงออกด้วยความซื่อสัตย์ตรงตามความเป็นจริง เช่น ตรงต่อคำพูดและตรงต่อกฎเกณฑ์ ไม่ประพฤติไปในทางที่คดโกงทั้งกาย วาจา ใจ ทั้งต่อตนเอง ต่อสังคม ต่อเพื่อนฝูง หมู่ คณะ ชุมชน สังคม ต่อการงาน

บุญลักษณ์ อึ้งชัยพงษ์ (2536, หน้า 44) กล่าวว่า ความซื่อสัตย์ หมายถึง ความซื่อสัตย์ต่อระเบียบวินัย กฎเกณฑ์ จารีตประเพณี กฎหมาย และวัฒนธรรม

อุไรวรรณ อินทยารัตน์ (2540, หน้า 13) กล่าวว่า ความซื่อสัตย์ หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลที่แสดงถึงความจริงใจ รักษาสัญญา คำพูด ประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสมทั้งทางกาย วาจา และจิตใจต่อตนเองและผู้อื่น

สุจิรา สุขसार (2545, หน้า 25) กล่าวว่า ความซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติที่แสดงออกถึงความจริงใจ ไม่คดโกงหลอกลวงหรือเอาเปรียบผู้อื่น

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2551, หน้า 14) ได้ให้คำนิยามของคำว่า ซื่อสัตย์สุจริต หมายถึงคุณลักษณะที่แสดงออกถึงการยึดมั่นในความถูกต้อง ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเองและผู้อื่น ทั้งทางกาย วาจา ใจ ส่วนผู้ที่มีความซื่อสัตย์สุจริต คือ ผู้ที่ประพฤติตรงตามความเป็นจริงทั้งทางกาย วาจา ใจ และยึดหลักความจริง ความถูกต้องในการดำเนินชีวิต มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อการกระทำผิด

2. ประเภทของความซื่อสัตย์

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2523, หน้า 147 – 148) จำแนกความซื่อสัตย์สุจริตออกเป็น 4 ลักษณะ ดังนี้

1. ความซื่อสัตย์ต่อตนเองคือ มีความรู้สึกผิดชอบชั่วดีการมีความละเอียดเกรงกลัวต่อการการกระทำผิด การไม่พูดปด ไม่พูดสับปลับ หลอกลวง การไม่คิดโลภในของผู้อื่น ไม่คล้อยตามพวกที่ชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย มั่นคงต่อการทำดีของตน ไม่คดโกง มีความตั้งใจทำจริง ประพฤติตรงตามที่พูดและคิด ในกรณีของนักเรียนจะเห็นความซื่อสัตย์ต่อตนเองคือเรียนจริง มาโรงเรียนตรงต่อเวลา ทำการบ้านไม่คัดลอกคนอื่น เวลาสอบก็ตั้งใจสอบ ไม่ทุจริตในห้องสอบ

2. ความซื่อสัตย์ต่อบุคคล คือ มีความซื่อสัตย์ต่อผู้อื่นต่อมิตร ต่อหัวหน้างาน ต่อผู้มีพระคุณ ลักษณะสำคัญ คือ มีความจริงใจต่อผู้อื่น ไม่ชักชวนผู้อื่นไปในทางเสื่อมเสีย ไม่สอพลอเพื่อหาประโยชน์ส่วนตน เตือนสติแนะนำในสิ่งที่ตนเป็นประโยชน์ ยินดีในความสำเร็จของผู้อื่นไม่ริษยา กลั่นแกล้ง ไม่ถือเอาของผู้อื่นมาเป็นของตน โดยการลักขโมย ฉ้อโกง ไม่ละเมิดของรักของผู้อื่น ยอมรับผิดชอบหากตนเป็นผู้ทำผิดต่อผู้อื่น ไม่ผิดนัด รู้จักเคารพสิทธิของผู้อื่น ไม่หยับของผู้อื่นไปโดยไม่ได้รับอนุญาต มีความประพฤติดีทั้งต่อหน้าและลับหลังผู้อื่น

3. ความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ คือ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ตนทำหรือได้รับมอบหมาย และให้ทำได้ดีที่สุด ไม่ทอดทิ้งหน้าที่ ไม่ทุจริตคดโกง ไม่ใช้อำนาจหน้าที่หาประโยชน์ส่วนตน รักษาระเบียบกฎเกณฑ์ตรงต่อเวลา ไม่เอาเวลาทำงานในหน้าที่ไปใช้ประโยชน์ส่วนตน

4. ความซื่อสัตย์ต่อหมู่ คณะ สังคม ประเทศชาติ คือ การรักษาความสัตย์สุจริต ไม่คิดประทุษร้ายต่อหมู่คณะ รักษาความสามัคคี ไม่นำความลับของหมู่คณะ สังคม ประเทศชาติไปเปิดเผยไม่เป็นต้นเหตุให้คนภายนอกมาทำลายหมู่คณะ ไม่คิดทรยศทำลายสถาบันหลักของชาติ ไม่ร่วมมือกันทำงานใด ๆ ที่ผิดกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับ สำคัญว่าตนเองเป็นพลเมืองของประเทศจะต้องปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีช่วยกันรักษาความสงบ สิ่งใดที่สร้างขึ้นเป็นสาธารณสมบัติจะต้องช่วยกันรักษาและรู้จักใช้อย่างทะนุถนอม

อังคณา กลสินันท์ (2539, หน้า 42) แบ่งความซื่อสัตย์ได้ 5 ประเภท ดังนี้

1. ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง คือ ความละเอียดและกระตือรือร้นในการทำความผิด
2. ความซื่อสัตย์ต่อเพื่อนฝูงหมู่คณะ คือ การไม่คิดทรยศ ไม่คดโกงและเอาเปรียบเพื่อน

ผู้ทรงคุณวุฒิ

3. ความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่การงาน คือ ความซื่อตรงเที่ยงธรรม ไม่หาผลประโยชน์เพื่อตนเองจนทำให้เดือดร้อนต่อหน้าที่การงานที่ทำอยู่

4. ความซื่อสัตย์ต่อสังคมและชุมชน คือ ความซื่อตรงเที่ยงธรรม ไม่เบียดเบียนหรือไม่เบียดบังเอาผลประโยชน์ของส่วนรวมมาเป็นของส่วนตัว

5. ความซื่อสัตย์ต่อระเบียบ กฎเกณฑ์ จารีต ประเพณี กฎหมาย วัฒนธรรม คือ การรักษาและปฏิบัติตามระเบียบ กฎเกณฑ์ จารีต ประเพณี วัฒนธรรมด้วยความซื่อตรงจริงใจและเที่ยงธรรม

วรรณรัตน์ ราชสงฆ์ (2541, หน้า 37 – 38) ได้รวบรวมและแบ่งประเภทของความซื่อสัตย์ ดังนี้

1. ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง คือ บุคคลจะมีลักษณะของหิริโอตตปปะ คือ มีความละเอียดและกระตือรือร้นในการทำความผิดซึ่งได้ชื่อว่าเป็นการไม่สุจริต แม้ว่าจะไม่มีผู้ใดรู้เห็นก็ตาม อีกทั้งเป็นการกระทำเพื่อให้เป็นไปตามที่ได้ตั้งใจ หรือตามคำพูดโดยไม่เหลวไหลไม่สับปลับกลับลอก ไม่คล้อยตามการชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย มีความมั่นคงต่อการทำความดีของตนเอง มีความตั้งใจจริง ไม่คดโกง

2. ความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่การงาน คือ มีความซื่อตรง เที่ยงธรรม ไม่มีการเอาัดเอาเปรียบ หรือ แสวงหาผลประโยชน์ในทางที่มีขอบให้แก่ตนเอง อันจะส่งผลให้เกิดความเดือดร้อนเสียหายมาสู่หน้าที่การงานที่ตนปฏิบัติอยู่ ทั้งนี้พฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกคือ ไม่เอาเวลาทำงานในหน้าที่ไปใช้ทำประโยชน์ส่วนตัว และไม่ใช้อำนาจหน้าที่ของตนแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว

3. ความซื่อสัตย์ต่อเพื่อนฝูง หมู่คณะ คือ ไม่คิดคดทรยศ ไม่คดโกง และเอาเปรียบเพื่อนฝูง หรือหมู่คณะของตน มีความสุจริตในต่อกันโดยความซื่อสัตย์ ในประเพณีจะเป็นคุณสมบัติที่สำคัญยิ่งของการเป็นมิตรที่ดี ซึ่งจำเป็นต้องมีความรัก ความหวังดี เห็นอกเห็นใจ และมีความปรารถนาดีต่อกัน ทั้งนี้พฤติกรรมของความซื่อสัตย์ต่อเพื่อนฝูง หมู่คณะจะแสดงออกโดย ประพฤติตนอย่างตรงไปตรงมาไม่คิดคดต่อผู้อื่น ไม่ชักชวนกันไปไปในทางที่เสื่อมเสีย ไม่ประพฤติตนในลักษณะสอพลอเพื่อหาประโยชน์ให้ตนเอง มีความยินดีอย่างจริงใจต่อความสำเร็จของผู้อื่น โดยไม่คิดหรือแสดงอาการของความอิจฉาริษยา หรือกลั่นแกล้ง

4. ความซื่อสัตย์ต่อสังคมและชุมชน คือ ไม่กระทำการฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ใด ๆ ที่ได้กำหนดไว้โดยชุมชน และสังคม ในลักษณะที่แสวงหาประโยชน์แก่ตนเอง โดยบุคคลจะแสดงออกโดยการให้ความร่วมมือร่วมใจกันทำงานด้วยความบริสุทธิ์ใจ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว หรือเอาแต่ความดีเข้าตนเอง ไม่ให้ความร่วมมือกันทำการใด ๆ อันเป็นการฝ่าฝืนกฎระเบียบข้อบังคับของสังคม

5. ความซื่อสัตย์ต่อระเบียบกฎเกณฑ์ จารัตประเพณี กฎหมายและวัฒนธรรม คือ การรักษาและปฏิบัติต่อระเบียบกฎเกณฑ์ จารัตประเพณี วัฒนธรรมด้วยความซื่อตรงจริงใจและเที่ยงธรรม
ปรียา ตันวิวัฒน์ (2544, หน้า 15) แบ่งประเภทของความซื่อสัตย์ในแนวพุทธศาสนาออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่

1. ความซื่อสัตย์ทางกาย หมายถึงการไม่ฆ่าสัตว์ การไม่ลักทรัพย์ การไม่ประพฤติผิดในกาม และให้ความช่วยเหลือผู้อื่นตามกำลังและโอกาสเท่าที่อำนวย
2. ความซื่อสัตย์ทางวาจา หมายถึงการพูดความจริง ตรงไปตรงมา พูดในสิ่งที่ควรพูด ไม่เพ้อเจ้อ และพูดคำที่อ่อนหวานน่าฟัง
3. ความซื่อสัตย์ทางใจ หมายถึงกิจกรรมที่ใช้ใจเป็นสำคัญหรือความคิด เช่น ความไม่โลภอยากได้ของคนอื่น

กรมวิชาการ (2545, หน้า 129 – 131) จำแนกความซื่อสัตย์ออกเป็น 4 ลักษณะ ดังนี้

1. ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง คือ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อการกระทำความผิด พฤติกรรมที่แสดงออก ได้แก่ (1) ไม่สับปลับกลับกลอก (2) ไม่คล้อยตามพวกที่ลากหรือชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย (3) มั่นคงต่อการกระทำความดี (4) ไม่คดโกง มีความตั้งใจจริง และ (5) ประพฤติตรงตามที่ดี
2. ความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่การงาน พฤติกรรมที่แสดงออก ได้แก่ (1) ไม่เอาเวลาทำงานในหน้าที่ไปใช้ประโยชน์ส่วนตัว และ (2) ไม่ใช้อำนาจหน้าที่หาประโยชน์ส่วนตัว
3. ความซื่อสัตย์ต่อบุคคล คือ มีความซื่อสัตย์ต่อบุคคลอื่น เป็นมิตรต่อหัวหน้างานต่อผู้มีพระคุณ พฤติกรรมที่แสดงออก ได้แก่ (1) ประพฤติตรงไปตรงมา ไม่คิดคดต่อผู้อื่น (2) ไม่ชักชวนไปในทางเสื่อมเสีย (3) ไม่สอพลอเพื่อหาผลประโยชน์ส่วนตน และ (4) ยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น ไม่คิดริษยาหรือกลั่นแกล้ง
4. ความซื่อสัตย์ต่อคณะ สังคมและประเทศชาติ พฤติกรรมที่แสดงออก ได้แก่ (1) ร่วมมือร่วมใจกันทำงานด้วยความบริสุทธิ์ใจ (2) ไม่เห็นแก่ประโยชน์ของตนหรือเอาดีเข้าตน และ (3) ไม่ร่วมมือกันทำงานใด ๆ ที่ผิดกฎหมายหรือผิดจากที่กล่าวมาข้างตน

3. ความสำคัญของความซื่อสัตย์

อุบลรัตน์ โพธิโกสม (2523, หน้า 49) กล่าวว่า ความซื่อสัตย์เป็นจริยธรรมประการหนึ่งที่สำคัญสำหรับทุกคน โดยก่อนที่ประเทศไทยจะใช้รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ พระมหากษัตริย์ไทยทรงใช้หลักทศพิธราชธรรมเป็นแนวทางในการปกครองประชาชน โดยในทศพิธราชธรรมมีหลักธรรมเกี่ยวกับความซื่อสัตย์หรือความซื่อตรงที่เรียกว่า “อาชวะ” เป็นคุณธรรมจริยธรรมที่จำเป็นต้องปลูกฝังแก่เด็กและเยาวชน เพราะเมื่อมีความซื่อสัตย์เป็นคุณสมบัติ

ส่วนบุคคลจะเป็นการเสริมสร้างบุคคลให้เป็นพลเมืองดีแล้ว และยังจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าได้อย่างรวดเร็วและมีความมั่นคง

สมบุรณ์ ทินกร (2535, หน้า 40) กล่าวว่า ความซื่อสัตย์ว่าเป็นจริยธรรมที่สำคัญยิ่งประการหนึ่ง ซึ่งบุคคลควรยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของตนเพราะความซื่อสัตย์มีประโยชน์ต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติ โดยสรุป ดังนี้

1. ความซื่อสัตย์จะทำให้บุคคลไม่เอาเปรียบผู้อื่น โดยการแสวงหาประโยชน์ในทางที่มิชอบ ซึ่งจะเป็นเหตุนำมาซึ่งความเสียหายต่อทั้งตนเอง และอาชีพ หรือหน่วยงานที่ตนสังกัด อีกทั้งมีความซื่อสัตย์ต่อเวลาในการทำงาน จึงมีการอุทิศเวลาให้กับงาน และรับผิดชอบภาระงานในหน้าที่ของตนให้เต็มตามความสามารถ และดีที่สุด

2. ความซื่อสัตย์จะนำไปสู่ความสงบสุขภายในสังคม เพราะสมาชิกทุกคนในสังคมจะให้ความเคารพ และปฏิบัติตามกติกากฎเกณฑ์ของสังคม และไม่มุ่งเอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน

3. ความซื่อสัตย์จะส่งผลให้ผู้นั้นตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม ไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อน และให้ความช่วยเหลือผู้อื่นตามกำลังของตนในวาระโอกาสที่เหมาะสม

4. บุคคลที่มีความซื่อสัตย์ทางด้านการคิด ย่อมจะเคารพในความคิดของตนเองและผู้อื่น เมื่อมีโอกาสที่ทำงานร่วมกันเป็นคณะก็จะแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนางาน และองค์การให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

5. บุคคลที่ยึดมั่นในความซื่อสัตย์ย่อมจะพูดจาอย่างตรงไปตรงมาด้วยความเป็นจริง ไม่สร้างความบาดหมางใจให้เกิดขึ้นกับผู้อื่น

โดยสรุป ความซื่อสัตย์ หมายถึงคุณลักษณะที่แสดงออกถึงการยึดมั่นในหลักความจริงและความถูกต้องในการดำเนินชีวิต มีความประพฤติตรงตามความเป็นจริง ทั้งทางกาย วาจา ใจ ต่อตนเองและบุคคลอื่น ต่อระเบียบวินัย กฎเกณฑ์ จารีตประเพณี กฎหมาย และวัฒนธรรม และต่อหน้าที่การงาน โดยไม่หลอกลวง ไม่คดโกง ไม่เอารัดเอาเปรียบ ไม่แสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ

2.2.4 ความมีเมตตา

1. นิยามและความหมาย

สมเด็จพระญาณสังวร (2522, หน้า 193 – 194) กล่าวว่า เมตตา คือความคิดปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข หรือเรียกว่า ไตรจิต หรือ มิตรจิต ก็คือจิตใจที่ประกอบด้วยเมตตาคนที่มีมิตรจิตเรียกว่า มิตร ตรงข้ามกับศัตรูหรือโพธิ์ ซึ่งมีจิตที่พยายามมุ่งร้าย เมตตาจึงตรงข้ามกับโทสะพยาบาท เมตตาเป็นเครื่องอุปถัมภ์ ฉะนั้นเมื่อมีเมตตาต่อกันย่อมคิดจะเกื้อกูลกันให้มีสุข จะประพฤติผิดพลัดต่อกันบ้างก็ให้อภัยกัน ไม่ถือโทษ ส่วนกรุณา คือความคิดปรารถนาให้ผู้อื่นสัตว์อื่นปราศจากทุกข์ เมื่อเห็นทุกข์เกิดแก่ผู้อื่นก็พลอยหวั่นใจ สงสาร เป็นเหตุให้คิดช่วยทุกข์ภัยของกันและกัน

กรมการศาสนา (2523, หน้า 2 – 9) ให้ความหมายว่า เมตตา หมายถึงความรักใคร่ปรารถนา หรือเรียกอีกอย่างว่า “ไมตรี” เมตตาเป็นคุณธรรมเครื่องปราบและทำลายความโกรธ ความพยาบาท ความผูกโกรธอันเป็นเสมือนไฟคอยเผาผลาญจิตใจให้มอดดับไป ส่วนกรุณาหมายถึงความสงสารคิดจะช่วยให้ผู้ที่ได้รับความทุกข์ได้พ้นจากทุกข์ กล่าวคือเมื่อเห็นผู้ใดที่กำลังมีความทุกข์ ความเดือดร้อนก็พยายามหาทางช่วยเหลือบำบัดให้บรรเทาหรือพ้นไปจากความทุกข์เดือดร้อนนั้น ผู้มีความกรุณาย่อมมีหน้าตาสดชื่น มารยาทนุ่มนวลน่ารัก เจรจาถ้อยคำที่ไพเราะ อ่อนหวาน น่ารัก ไม่กล่าวคำหยาบ จิตใจก็อ่อนโยน ไม่โหดร้ายทารุณ หรือกระด้าง ความกรุณาก็คือความเสียสละความสุขของตนเพื่อความสุขของคนอื่นนั่นเอง

ผกา สัตยธรรม (2544, หน้า 184) ให้ความหมายว่า เมตตา คือความคิดปรารถนาที่ดี ต้องการให้ผู้อื่นเป็นสุขมีความเจริญได้รับ แต่สิ่งที่ดีการมีความรักผู้อื่น พ้นจากความทุกข์และมีความสุข ส่วนกรุณา คือความสงสารและช่วยให้พ้นจากความทุกข์ความเดือดร้อน ลงมือปฏิบัติช่วยเหลือในสิ่งที่ทำได้เพื่อปลดปล่อยความทุกข์ให้หมดไป

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2545, หน้า 20) ความเมตตา ความรัก คือความปรารถนาดี มีไมตรี ต้องการช่วยเหลือให้ทุกคนประสบประโยชน์และความสุข คำว่า กรุณา คือความสงสาร คืออยากจะช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ใฝ่ใจที่จะปลดปล่อยบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของคนและสัตว์ทั้งปวง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2559, หน้า 324) ได้ให้ความหมายของเมตตาว่า ความรัก ความปรารถนาให้เขามีความสุข การแผ่ไมตรีจิตคิดจะให้สัตว์ทั้งปวงเป็นสุขทั่วหน้า ส่วนคำว่า เมตตากรุณา หมายถึงความรัก ความปรารถนาดี และความสงสาร ความอยากช่วยเหลือปลดปล่อยทุกข์

2. ความสำคัญ

ชม ภูมิภาค (2539, หน้า 9) กล่าวว่า ความเมตตากรุณาเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดสันติสุขและเป็นเครื่องค้าจุนสังคมตั้งแต่ระดับชุมชนไปจนถึงระดับโลก หากมนุษย์ทุกคนหรือส่วนมากมีคุณธรรมเรื่องความเมตตากรุณาแล้วสังคมย่อมจะมี แต่ความสุขสงบและความก้าวหน้าปราศจากการเอารัดเอาเปรียบและกดขี่ซึ่งกันและกันมนุษย์จะช่วยเหลือซึ่งกันและกันในสังคมใดก็ตามที่บุคคลมีความเมตตากรุณาน้อยสังคมนั้นย่อมจะมีปัญหาอาชญากรรมปัญหาความทุกข์ยากการกดขี่ข่มเหงรังแกซึ่งกันและกัน

พิน ดอกบัว (2542, หน้า 297) กล่าวว่า หากทุกคนมีเมตตาต่อการล่วงละเมิดศีล 5 ก็จะไม่เกิดขึ้นกล่าวคือเมื่อมีเมตตาปรานีต่อผู้อื่นก็จะไม่ทำร้ายผู้อื่นหรือสัตว์อื่นเมื่อมีเมตตาก็จะไม่ลักไม่โกงทรัพย์สินของผู้อื่นเพราะจะทำให้เขาเดือดร้อนเมื่อมีเมตตาก็จะไม่แย่งคูครองของผู้อื่นเพราะเป็นการทำลายเกียรติของผู้อื่นเมื่อมีเมตตาก็จะไม่หลอกลวงไม่ใส่ร้ายไม่ทำให้ผู้อื่นเข้าใจผิดเมื่อมีเมตตาก็

จะไม่คำฝืนหรือเฮโรอินยาบ้ำให้แก่ใครเพราะจำทำให้คนอื่นเดือดร้อนเพราะฉะนั้นเมตตาจึงเป็นรากฐานของธรรมทั้งหลายคนเมื่อมีเมตตาก็ย่อมมีความปรารถนาดีซึ่งกันและกันจึงไม่เบียดเบียนทำร้ายกันในทุกรูปแบบเมื่อคนเราไม่เบียดเบียนทำร้ายกันสังคมก็สงบสุข

พระราชสุทธินิยามมงคล (2544, หน้า 249) กล่าวถึงความสำคัญของเมตตาว่า 1. ทำให้เกิดการเข้าใจกัน 2. ทำให้เห็นใจกันได้ 3. ทำให้พึ่งพากันได้

นันทสาร สีสลับ (2544, หน้า 20) กล่าวว่า เมตตาธรรมควรจะเป็นพื้นฐานให้คนไทยและชาวโลกทุกเชื้อชาติศาสนาได้ดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เพราะเมตตาธรรมเป็นธรรมสากลที่ทุกศาสนาต้องยึดเป็นข้อวัตรปฏิบัติของศาสนิกชนอยู่แล้ว จึงถือเป็นจุดร่วมกันของทุกศาสนาที่ศาสนิกชนทั่วโลกจะยึดถือปฏิบัติร่วมกันได้และมีผลทำให้เกิดสันติสุขทั้งในระดับครอบครัวชุมชนและสังคมในที่สุด

3. ลักษณะของคนมีเมตตา

ณัฐพงษ์ เจริญทิพย์ (2526, หน้า 19) ได้กล่าวถึงขอบข่ายผู้ที่มีความเมตตาไว้ว่ามีลักษณะดังนี้

1. ไม่ฆ่า ทบ ตี ตัด จำลองหรือทำร้ายด้วยลักษณะต่าง ๆ
2. ไม่ข่มขู่ ดุหมิ่น เสียดสี พุดจาด้วยความกร้าวโกรธเคียดแค้น
3. ไม่เบียดเบียนใครให้เดือดร้อน
4. ช่วยพุดปลอบใจเมื่อผู้อื่นได้รับความลำบากเดือดร้อน
5. ให้ความอนุเคราะห์เกื้อกูล
6. มีความสลดใจเมื่อเห็นผู้อื่นมีทุกข์
7. แผ่เมตตาให้แม้จะมีผู้ทำให้เดือดร้อน
8. มีอาการทางกายวาจาที่แสดงต่อผู้อื่นด้วยความสุภาพนุ่มนวล

สนวน สีโทชลิต (2528, หน้า 6) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมที่แสดงถึงความเมตตากรุณา ดังนี้

1. ไม่ฆ่าหรือข่มเหงรังแก ตลอดจนทำร้ายด้วยลักษณะต่าง ๆ ต่อมนุษย์และสัตว์ทั้งปวง
2. ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นด้วยความยินดี
3. ไม่ข่มขู่ ดุหมิ่น เสียดสี พุดจาด้วยความกร้าวโกรธเคียดแค้น
4. ไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้เดือดร้อน
5. เสียสละทรัพย์สินส่วนตนให้กับผู้ที่ขาดแคลนและมีความจำเป็นกว่า
6. แสดงความสลดใจและพุดให้กำลังใจเมื่อผู้อื่นประสบความทุกข์
7. แนะนำช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความปรารถนาดี
8. แสดงอาการต่อผู้อื่นด้วยความสุภาพนุ่มนวลพุดจาไพเราะ

9. สนับสนุนผู้อื่นในการบริจาคทาน
10. เป็นมิตรแท้ของผู้อื่นแม้เขาจะคิดร้ายต่อตน
11. ให้อภัยเมื่อมีผู้อื่นทำให้เดือดร้อน
12. มีความรักและเคารพในสิทธิของผู้อื่น
13. มีความสามัคคีในหมู่คณะ
14. บำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม

เจริญ ไวรวัจนกุล (2531, หน้า 208-209) กล่าวว่า ความเมตตากรุณาหมายถึงมีการให้ กล่าววาจาเหมาะสม มีการประพฤติและแสดงออกเป็นเพื่อนที่เหมาะสม โดยมีลักษณะพฤติกรรมบ่งชี้ได้แก่

1. เสียสละในส่วนแบ่งของตนให้กับผู้ที่ขาดแคลนและความจำเป็นมากกว่า
2. เลือกรับฟังในคำพูดที่ก่อให้เกิดไมตรี
3. เสนอตัวช่วยเหลือแนะนำทบทวนให้แก่ผู้ที่ยังไม่เข้าใจ
4. แสดงความยินดีในความสุขความสำเร็จของผู้อื่น
5. ให้เพื่อนหยิบยืมหนังสือเครื่องเขียนเมื่อตนไม่จำเป็นต้องใช้
6. ไม่รังแกสัตว์หรือเพื่อน
7. พูดสุภาพอ่อนโยนต่อบุคคลทั่วไป
8. แสดงความเคารพนอบน้อม
9. แบ่งปันสิ่งของเครื่องใช้แก่ผู้อื่นตามกำลังของตน
10. พูดปลอบโยนผู้อื่นมีทุกข์
11. ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น
12. ไกล่เกลี่ยความแตกแยกในหมู่คณะ
13. ไม่นำเอาคำพูดที่ไม่ดีจากคนอื่นมาเล่าให้เพื่อนฟัง
14. แสดงความเป็นเพื่อน
15. แนะนำอธิบายคนอื่น ๆ ในการเรียนและการปฏิบัติตน
16. พูดจาเป็นการให้กำลังใจแก่เพื่อน
17. ลงมือช่วยเพื่อนเมื่อได้รับการขอร้อง
18. เมื่อทำงานร่วมกันที่รับผิดชอบและช่วยกันแก้ไขร่วมกัน
19. ไม่นำเอาผลงานของผู้อื่นมาเป็นผลงานของตนเอง
20. บำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม
21. พูดชักชวนให้ผู้อื่นให้ปฏิบัติเพื่อส่วนรวม
22. พูดมีเหตุผล

24. เมื่อทำงานเป็นกลุ่มก็นำผลงานของกลุ่มมาเป็นผลงานของตน
25. ไม่พูดจาให้กลุ่มหมดกำลังใจในการทำงาน
26. ไม่นำเอาของส่วนรวมมาใช้ประโยชน์ส่วนตัว
27. ร่วมลงมือช่วยกลุ่มแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยตลอด
28. เลือกพูดแต่สิ่งดีงามของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่ม

ประภาศรี สีหอำไพ (2543, หน้า 63) กล่าวว่า ความเมตตากรุณาต้อง 1. แบ่งปันในสิ่งที่ตนมีอยู่จนเกินความจำเป็นอย่างเหมาะสมตามกำลังของตน 2. เสียสละในสิ่งที่ตนมีหรือผู้ที่จำเป็นกว่า แม้จะทำให้ตนขาดสิ่งนั้นไป 3. ช่วยเหลือเมื่อเห็นผู้อื่นประสบทุกข์ภัยด้วยความเอื้อเฟื้อเกื้อกูล 4. ยินดีกับความสุขความสำเร็จที่ผู้อื่นได้รับ 5. เห็นใจลอบโยนให้กำลังใจเมื่อเห็นผู้อื่นทุกข์ทรมานและหาหนทางช่วยเหลือเท่าที่จะทำได้ 6. ให้อภัยผู้ที่ทำผิด ไม่ผูกอาฆาตพยาบาท 7. ไม่ขูดรีดเอาเปรียบผู้อื่น 8. บำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวมโดยไม่หวังผลตอบแทน

4. ประโยชน์ของการมีเมตตา

ในพจนานุกรมศาสนา ฉบับประมวลคำศัพท์ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต) (2559, หน้า 254) กล่าวถึงอานิสงส์หรือประโยชน์ของการเจริญเมตตาไว้ 11 ประการ คือ

1. หลับก็เป็นสุข
2. ตื่นก็เป็นสุข
3. ไม่ฝันร้าย
4. เป็นที่รักของมนุษย์ทั้งหลาย
5. เป็นที่รักของอมนุษย์ทั้งหลาย
6. เทวดาย่อมรักษา
7. ไม่ประสบภัยจากไฟ ยาพิษ หรือศัตรูอาวุธ
8. จิตเป็นสมาธิง่าย
9. สีหน้าผ่องใส
10. เมื่อจะตาย ใจก็สงบ ไม่หลงใหลไร้สติ
11. ถ้ายังไม่บรรลุนิพพานที่สูงกว่า ย่อมเข้าถึงพรหมโลก

โดยสรุป ความมีเมตตา หมายถึง ความรัก ความปรารถนาดีหรือความต้องการให้ผู้อื่นเป็นสุข มีความเจริญ ได้รับแต่สิ่งที่ดี ผู้มีเมตตาไม่ทุบตี ทำร้าย ฆ่าผู้อื่น ไม่ข่มขู่ ดูหมิ่น เสียดสีหรือด่าทอด้วยความโกรธแค้น ไม่เบียดเบียนให้เดือดร้อน ผู้มีเมตตาให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นด้วยความสุภาพนุ่มนวล

2.2.5 ความอดทนอดกลั้น

1. นิยามและความหมาย

จามรี ศิริภัทร (2534, หน้า 14) กล่าวว่า ความอดทน (Tolerance) คือ ความทนทานของร่างกายและจิตใจในการทำงานทุกอย่างด้วยความเข้มแข็ง ขยันหมั่นเพียร ใช้สติปัญญาควบคุมตนเองให้อยู่ในอำนาจของเหตุผล ไม่หวั่นไหวต่ออารมณ์ หรือถ้อยคำที่ทำให้เจ็บแค้น

ชนิษฐา สาสีผล (2537, หน้า 11) และ อรรวรรณ พานิชปฐมพงษ์ (2542, หน้า 23) ได้กล่าวถึงความหมายของความอดทนไว้ว่า เป็นความเข้มแข็ง ความหนักแน่น ของจิตใจในการควบคุมอารมณ์ร่างกาย ให้สามารถยืนหยัดต่อสู้กับการกระทบกระทั่งของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ โดยสามารถวัดได้จากความสามารถที่จะยืนหยัดต่อความเจ็บปวด ความเมื่อยล้า ความยากลำบากและคำวิจารณ์ต่าง ๆ โดยไม่แสดงอาการหวั่นไหวใด ๆ

จันทร์ดี ถนอมคล้าย (2539, หน้า 12) กล่าวว่า ความอดทน คือ การทำงานอย่างเต็มความสามารถเพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค สามารถควบคุมการกระทำของตนเองให้อยู่ในขอบเขตที่สังคมยอมรับโดยใช้สติปัญญาควบคุมไปด้วย

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2542, หน้า 6) ได้แบ่งความหมายของความอดทนออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. ความอดทนที่มีต่องานที่ทำ หมายถึง ทำงานหนึ่งๆ อย่างต่อเนื่องหรือเป็นเวลานานโดยไม่เบื่อหน่าย ไม่ท้อถอย ไม่ขอให้คนอื่นช่วยเหลือหากยังอยู่ในสภาพที่ตนเองยังพอทำงานได้ โดยเน้นหนักไปในแนวทางของความอดทนที่ต้องเข้มแข็งทางกายเป็นหลัก

2. ความอดทนทางจิตหรืออารมณ์ที่มีต่องานที่ทำ ซึ่งเกิดจากการใช้ถ้อยคำทางลบของบุคคลอื่น

ศาสตราจารย์ ดร. ลิขิต ธีรเวคิน ราชบัณฑิต (2548, 15 มิถุนายน) กล่าวว่า ความอดทนอดกลั้นหมายถึงการยืนหยัดต่อสู้กับอุปสรรคและต่อสู้กับความทุกข์ยากโดยไม่ยอมแพ้หรือยกเลิกละทิ้งกลางคัน และยังหมายถึงการยอมรับสภาวะที่ไม่พึงประสงค์เพื่อผลที่ใหญ่กว่าในวันข้างหน้า

พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ (2557, หน้า 244) กล่าวว่า ความอดทน มาจากคำว่า ชันติ หมายถึง การรักษาปกติภาวะของตนไว้ได้ ไม่ว่าจะถูกกระทบกระทั่งด้วยสิ่งอันเป็นที่พึงปรารถนาหรือไม่พึงปรารถนาก็ตาม มีความมั่นคงหนักแน่นเหมือนแผ่นดิน ซึ่งไม่หวั่นไหว ไม่ว่าจะมีความทุกข์อะไรลงไป ของเสีย ของสกปรก หรือของหอม ของดีงามก็ตาม

2. ประเภทของความอดทน

จันทร์ดี ถนอมคล้าย (2539, หน้า 12) ได้วิเคราะห์พฤติกรรมต่าง ๆ ที่แสดงถึงการเป็นผู้ที่มีความอดทนไว้ดังต่อไปนี้

1. ใช้สติปัญญาควบคุมการกระทำของตนเองให้อยู่ในอำนาจของเหตุผลได้

2. ไม่แสดงอาการทุนทุรายหรือร้องครวญคราง
3. ไม่แสดงอาการหิวโหย เมื่อร่างกายต้องการอาหาร
4. ไม่กล่าวคำหยาบคาย เมื่อถูกผู้อื่นยั่วเย้าอารมณ์
5. ไม่ทำร้ายผู้อื่นที่ทำให้เกิดการโกรธ
6. ควบคุมกิริยาอาการให้เป็นปกติได้เมื่อเจ็บแค้นใจ
7. เมื่อผิดหวังก็ไม่แสดงอาการเสียใจ
8. เมื่อมีอุปสรรคในการเรียน การทำงาน ก็ไม่ย่อท้อ
9. พยายามทำงานที่ยากให้สำเร็จตามเป้าหมาย
10. ยอมรับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในชีวิตว่ามีทั้งความสำเร็จและความล้มเหลว มีทั้งยากและง่าย มีทั้งถูกและผิด มีทั้งแพ้และชนะ มีทั้งการได้มาและเสียไป

ความอดทนแบ่งตามเหตุที่มากกระทำได้ ซึ่งสามารถแบ่งความอดทนได้ 4 ประเภท ดังต่อไปนี้ (พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ, 2547, หน้า 246-247)

1. อดทนต่อความลำบากตรากตรำ เป็นการอดทนต่อสภาพธรรมชาติ ดินฟ้าอากาศ ความหนาว ความร้อน ฝนตก แดดออก ฯลฯ ก็อดทนทำงานเรื่อยไป ไม่ใช่เอาแต่โทษเทวดาฟ้าดิน หรืออ้างเหตุเหล่านี้แล้วไม่ทำงาน

2. อดทนต่อทุกขเวทนา เป็นการอดทนต่อการเจ็บไข้ได้ป่วย ความไม่สบายกายของเราเอง ความปวด ความเมื่อย ผู้ที่ขาดความอดทนประเภทนี้ เวลาเจ็บป่วยจะร้องครวญครางพร่ำเพ้อ ร่ำพันहुตหิดฉุนเฉียวง่าย ผู้รักษาพยาบาลทำอะไร ไม่ทันใจหรือไม่ถูกใจก็โกรธง่าย พวกนี้จึงต้องป่วยเป็นสองเท่า คือนอกจากจะป่วยกายที่เป็นอยู่แล้วยังต้องป่วยใจแถมเข้าไปด้วย ทำตัวเป็นที่เบื่อหน่าย แก่ชราทั้งหลาย

3. อดทนต่อความเจ็บใจ เป็นการอดทนต่อความโกรธ ความไม่พอใจ ความขัดใจอันเกิดจากคำพูดที่ไม่ชอบใจ กิริยามารยาทที่ไม่งาม การบีบคั้นทั้งจากผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงานและลูกน้อง ความยุติธรรมต่าง ๆ ในสังคม ระบบงานต่าง ๆ ที่ไม่คล่องตัว ฯลฯ คนทั้งหลายในโลก แตกต่างกันไปโดยอัธยาศัยใจคอ โอกาสที่จะได้อย่างใจเรานั้นอย่าพึงคิด เพราะฉะนั้นเมื่อเริ่มเข้าหมู่คนหรือมีคนตั้งแต่ 5 คนขึ้นไปให้เตรียมขันติไว้ต่อต้านความเจ็บใจ

4. อดทนต่ออำนาจกิเลส เป็นการอดทนต่ออารมณ์อันน่าใคร่น่าเกลียดเพลินใจอดทนต่อสิ่งที่เราอยากทำ แต่ไม่สมควรทำ เช่น อดทน ไม่เที่ยวเตร่ ไม่เล่นการพนัน ไม่เสพสิ่งเสพติด ไม่รับสินบน ไม่คอร์รัปชั่น ไม่ผิดลูกเมียเขา ไม่ห่อยศ ไม่บ้าอำนาจ ไม่ซี้โอ้ ไม่ซี้ฮวด เป็นต้น

3. ความสำคัญของความอดทน

วิทยา นาควัชระ (2544, หน้า 91) กล่าวว่า คุณธรรมที่ควรน้อมนำมาประพฤติปฏิบัติมีอยู่หลายประการ แต่สำหรับคุณธรรมที่เอื้อต่อความสำเร็จของการพัฒนาจิตใจและเศรษฐกิจนั้น ได้แก่

ความอดทน หรือขันติ เนื่องจากเป็นคุณธรรมที่ช่วยให้การทำงานประสบความสำเร็จแม้จะมีปัญหาหรืออุปสรรคมากเพียงใดก็ไม่ทำให้ผู้มีขันติเกิดความท้อแท้และสิ้นหวัง แต่ยังคงใช้ปัญญาเพื่อแก้ไขปัญหานั้นจนบรรลุเป้าหมายในที่สุด นอกจากนี้คุณธรรมดังกล่าวยังช่วยให้คนที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขทั้งในระดับชุมชน ตลอดจนถึงระดับโลก บุคคลที่มีความอดทน หรือขันติ หรือที่เรียกว่า มีความสามารถในการเอาชนะอุปสรรค (Adversity quotient: AQ) จะทำให้เป็นผู้ที่ประสบผลสำเร็จในชีวิตทั้งการเรียนและการทำงาน เพราะจะมีผลผลิตจากงานได้มากกว่าคนอื่น ๆ ที่ขาดความอดทน

พระมหาชันทอง วิชาเดช (2545, หน้า 51) ได้อธิบายถึงประโยชน์ของความอดทนอดกลั้นไว้ว่า ความอดทนทำให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต เช่น ความสำเร็จในด้านอาชีพ ความอดทนช่วยสร้างสรรค์ระบบครอบครัวและกระบวนการทางสังคมให้เกิดความสงบสุข ความอดทนช่วยเกื้อหนุนการปฏิบัติวิปัสสนาจนบรรลุมรรคผลนิพพาน เป็นต้น

พระครูสุตธรรมวิสุทธิ (2555, หน้า 25) สรุปว่า ความอดทนอดกลั้นหรือขันติเป็นสิ่งที่สำคัญในการทำงาน การศึกษา หรือการข่มใจของตนจะสำเร็จได้ต้องอาศัยความอดทนอดกลั้น เข้ามาประกอบ ความอดทนอดกลั้นเป็นสิ่งที่ช่วยยับยั้งอารมณ์ที่เกิดขึ้น ฉะนั้นขันติจึงเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้เพื่อประโยชน์ที่จะเกิดกับตนและบุคคลอื่น

4. ลักษณะของความอดทน

พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ (2547, หน้า 244 – 245) กล่าวถึงลักษณะของความอดทนที่ถูกต้อง ดังต่อไปนี้

1. มีความอดกลั้น คือเมื่อถูกคนพาลด่าก็ทราบดีว่า ไม่ได้ยิน ทำหูเหมือนหูกระต่าย เมื่อเห็นอาการยั่วยุก็ทราบดีว่า ไม่ได้เห็น ทำตาเหมือนตาไม้ไผ่ ไม่สนใจใยดี ไม่ปล่อยใจให้เศร้าหมองไปด้วย ใส่ใจสนใจแต่ในเรื่องที่จะทำความเจริญให้แก่ตนเอง เช่น เจริญศีล สมาธิ ปัญญา ให้อยิ่ง ๆ ขึ้นไป
2. เป็นผู้ไม่ดุร้าย คือ สามารถข่มความโกรธไว้ได้ ไม่โกรธ ไม่ทำร้ายทำอันตรายด้วยอำนาจแห่งความโกรธนั้น ผู้ที่โกรธง่ายแสดงว่ายังขาดความอดทน
3. ไม่ปลุกน้ำตาให้แก่ใคร ๆ คือ ไม่ก่อทุกข์ให้แก่ผู้อื่น ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนหรือเจ็บแค้นใจจนน้ำตาไหล ด้วยอำนาจความเกรี้ยวกราดของเรา
4. มีใจเบิกบานแจ่มใสอยู่เป็นนิตย์ คือ มีปิติอิ่มเอิบใจเสมอ ๆ ไม่พยายาบท ไม่โทษฟ้า โทษฝน โทษเทวดา โทษโชคชะตา หรือโทษใคร ๆ ทั้งนี้พยายาอดทนทำการทำงานทุกอย่างด้วยใจเบิกบาน

5. ประโยชน์ของความอดทน

พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ (2547, หน้า 244 – 245) กล่าวถึงอานิสงส์ของการมีความอดทนที่ถูกต้อง ดังต่อไปนี้

1. ทำให้กุศลธรรมทุกชนิดเจริญขึ้นได้
2. ทำให้เป็นคนมีเสน่ห์ เป็นที่รักของคนทั้งหลาย
3. ทำให้ตัดรากเหง้าแห่งความชั่วทั้งหลายได้
4. ทำให้อยู่เย็นเป็นสุขทุกอิริยาบถ
5. เชื่อว่าได้เครื่องประดับอันประเสริฐของนักปราชญ์
6. ทำให้ศีลและสมาธิตั้งมั่น
7. ทำให้ได้พรหมวิหารโดยง่าย
8. ทำให้บรรลุมรรค ผล นิพพาน โดยง่าย

โดยสรุป ความอดทนอดกลั้น หมายถึง ความทนทานของร่างกายและจิตใจต่อความลำบาก ตรากตรำจากสภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติ และการทำงานทุกอย่าง ต่อทุกเวทนาต่าง ๆ จากอาการเจ็บป่วยและความไม่สบายกาย ต่อความเจ็บใจจากความโกรธ ความไม่พอใจ และความขัดเคืองใจอันเกิดจากการกระทำและคำพูดของคนอื่น และต่ออำนาจกิเลสจากสิ่งยั่วยุทั้งหลายที่อาจนำไปสู่ความเสื่อมเสีย

2.2.6 ความเสียสละ

1. นิยามและความหมาย

วารินทร์ ม่วงสุวรรณ (2517, หน้า 8) ได้ให้นิยามความเสียสละไว้ว่า เป็นความรู้สึกภายในตัวบุคคลที่ไวต่อความต้องการความช่วยเหลือของผู้อื่น ในขณะที่ได้พบสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดความรู้สึกดังกล่าวบุคคลจะแสดงพฤติกรรมในทางที่ดี โดยการสละทรัพย์ สิ่งของ กำลังกายเวลา หรือความสุขส่วนตัว เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นให้ได้รับความสุขและพ้นจากความลำบาก หรือได้รับสิ่งที่เขาต้องการ

สำเริง บุญเรืองรัตน์ (2528, หน้า 8) ได้ให้ความหมายของคำว่า ความเสียสละ โดยรวบรวมนิยามจากการสอบถามความหมายของความเสียสละและพฤติกรรมความเสียสละจากความเห็นของอาจารย์วิทยาลัยพยาบาล และอาจารย์สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำนวน 26 คน แล้วสรุปพฤติกรรมผู้ที่มีความเสียสละไว้เป็นด้าน ๆ ดังนี้

1. ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นด้านทรัพย์สิน ความรู้ แรงงาน
2. เห็นแก่ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน
3. มีความปรารถนาดีต่อผู้อื่น ในด้านการพูด และการกระทำ หรือความมีน้ำใจ
4. ไม่เอาเปรียบผู้อื่น

บรรทม มณีโชติ (2530, หน้า 25-26) ได้สรุปความเสียสละไว้ว่า หมายถึง การแสดงออกของบุคคลในพฤติกรรมต่อไปนี้ 1. การให้ปัน หมายถึง การช่วยเหลือหรือให้ผู้อื่นในด้านทรัพย์

สิ่งของ ความรู้ และแรงงาน 2. การเห็นแก่ส่วนรวม หมายถึง การอุทิศตนทำงานเพื่อสังคมและส่วนรวม 3. ความมีน้ำใจ หมายถึง ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น ในด้านการพูดและการกระทำ โดยให้กำลังใจและแสดงความเห็นใจผู้อื่น และ 4. การไม่เอาเปรียบผู้อื่น หมายถึง การสละทรัพย์สิน สิ่งของ และแรงงานของตนเท่ากับหรือมากกว่าผู้อื่น

เบอร์โควิทซ์ (Berkowitz, 1964, หน้า 3) กล่าวว่า ความเสียสละ เป็นพฤติกรรมที่มุ่งจะทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นทั้งรายบุคคลและกลุ่มบุคคล หรือทั้งส่วนตนและส่วนรวม โดยผู้ทำประโยชน์จะไม่หวังผลตอบแทน

เลมโบ (Lembo, 1967, หน้า 71 – 73) ได้ให้นิยามความเสียสละว่าเป็นลักษณะของบุคคลที่แสดงความต้องการและความเต็มใจที่จะช่วยเหลือผู้อื่นทั้งส่วนบุคคลและส่วนรวม ในสถานการณ์ที่พบในชีวิตประจำวัน

โดยสรุป ความเสียสละ (Sacrifice) หมายถึง การแบ่งปันแก่บุคคลอื่นและสังคมด้วยกำลังกาย กำลังทรัพย์ กำลังสติปัญญา รวมไปถึงการอุทิศตนช่วยเหลือและทำประโยชน์แก่ผู้อื่นและส่วนรวมด้วยความเต็มใจ ความมีน้ำใจ เห็นอกเห็นใจ ไม่เห็นแก่ตัว ไม่หวังผลตอบแทน ไม่เอารัดเอาเปรียบ ไม่นิ่งดูดาย

2.2.7 ความกตัญญูกตเวที

1. นิยามและความหมาย

พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ (2547, หน้า 226 – 227) กล่าวว่า ความกตัญญู คือ ความรู้คุณ หมายถึงความเป็นผู้มีใจกระจ่าง มีสติปัญญาบริบูรณ์ รู้อุปการคุณที่ผู้อื่นกระทำแล้วแก่ตน ผู้ใดก็ตามที่ทำคุณแก่ตนแล้ว ไม่ว่าจะมากก็ตาม น้อยก็ตาม เช่น เลี้ยงดู สั่งสอน ให้ที่พัก ให้งานทำ ฯลฯ ย่อมระลึกถึงด้วยความซาบซึ้งอยู่เสมอ ไม่ลืมอุปการคุณนั้นเลย

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) (2536, หน้า 2) ได้ให้ความหมายไว้ว่า กตัญญูตา หมายถึง ความรู้และยอมรับรู้ในบุญคุณของผู้อื่นที่มีอยู่เหนือตน กตเวทีตา หมายถึง การพยายามทำตอบแทนบุญคุณนั้น ๆ กตัญญูเวทิตา หมายถึง ความรู้บุญคุณท่านแล้วทำตอบแทนให้ปรากฏ เป็นธรรมประคองโลกให้เป็นอยู่ได้และอยู่ด้วยความสงบสุข

ราชบัณฑิตยสถาน (2539, หน้า 6) ให้ความหมายไว้ว่า กตัญญู เป็นคำภาษาบาลีและเป็นคำนาม หมายถึง ผู้รู้อุปการะที่ท่านทำให้ผู้รู้คุณท่าน เป็นคำคู่กันกับกตเวที ส่วนคำว่า กตัญญูตา เป็นคำภาษาบาลีและเป็นคำนาม หมายถึง ความกตัญญู ความเป็นผู้รู้อุปการคุณที่ท่านทำให้ความเป็นผู้รู้คุณท่าน คำว่า กตเวที เป็นคำภาษาบาลี และเป็นคำคุณศัพท์หรือกริยาวิเศษณ์ หมายถึง ผู้ประกาศคุณท่าน ผู้สนองคุณท่าน เป็นคำคู่กันกับ กตัญญู

พิสิฐ เจริญสุข (2542, หน้า 108 – 110) ได้ให้ความหมาย กตัญญู แปลว่า ความเห็นคุณท่าน คือ เห็นด้วยปัญญา กตเวที แปลว่า ประกาศคุณท่าน หมายความว่า ทำให้ผู้อื่นรู้ว่าท่านมีคุณ

แก่เราอย่างไรมาน้อยเพียงไร การประกาศคุณท่านนั้นไม่ใช่ ความหมายว่าเราจะยกย่อง สรรเสริญ ท่านด้วยคำพูดหรือด้วยการเขียนเป็นตัวหนังสือ แต่ที่จริงแล้วการประกาศคุณท่านนั้นจะต้องอยู่ที่การปฏิบัติตัวของเราเอง คือ จะต้องทำตัวของเราให้เป็นคนตามที่ท่านมุ่งหมาย

สมภพ ชีวรัฐพัฒน์ (2542, หน้า 1167) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความกตัญญูกตเวที หมายถึง ความรู้และการยอมรับรู้ในบุญคุณของบุคคล สัตว์ สิ่งของ และธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมที่มีต่อตัวเราทั้งทางตรงและทางอ้อม และพยายามกระทำการตอบด้วยการทดแทนพระคุณ ช่วยเหลือ อุปการะ ยกย่อง บำรุงรักษาให้คงอยู่เพื่อความสงบสุขของสังคมและเพื่อความสมดุลทางธรรมชาติ

พระครูศรีสุตโสภณ (เงิน ขาดเมธี) (2549, หน้า 14) ได้ให้ความหมายไว้ว่า กตัญญู หมายถึง การสำนึกรู้ในอุปการคุณหรือบุญคุณที่ผู้อื่นหรือสิ่งอื่นมีต่อตนเอง กตเวที หมายถึง การประกาศหรือการแสดงออกเพื่อตอบแทนบุญคุณ รวมความแล้วคำว่า กตัญญูกตเวที หมายถึง การรู้ในอุปการคุณหรือบุญคุณของคนอื่นและสิ่งอื่นที่มีแก่ตนแล้วกระทำการตอบแทนอย่างถูกต้องเหมาะสม โดยคำว่า กตัญญู ที่หมายถึงการสำนึกรู้ในอุปการคุณหรือบุญคุณของผู้อื่นหรือสิ่งอื่นเป็นภาวะทางจิตใจ ส่วนคำว่า กตเวที หมายถึงการตอบแทนคุณ เป็นการแสดงการตอบแทนคุณผู้อื่นหรือสิ่งอื่นออกมาทางภายนอกทั้งทางการกระทำและการพูด ดังนั้น กตัญญู จึงจัดเป็นมโนกรรม ส่วนกตเวที จัดเป็นกายกรรมและวจีกรรม

ในพจนานุกรมศาสนา ฉบับประมวลคำศัพท์ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต, 2559, หน้า 5) ให้คำหมายคำว่า "กตัญญูกตเวที" ว่าหมายถึง ผู้รู้อุปการะที่ท่านทำแล้วและตอบแทน แยกออกเป็น 2 คือ กตัญญู หมายถึง รู้คุณท่าน กตเวที หมายถึง ตอบแทนหรือสนองคุณท่าน ความกตัญญู กตเวทีว่าโดยขอบเขตแยกได้เป็น 2 ระดับ คือ กตัญญูกตเวทีต่อบุคคลผู้ที่มีคุณความดีหรืออุปการะต่อตนเป็นส่วนตัว หรือกตัญญูกตเวทีต่อบุคคลผู้ได้บำเพ็ญคุณประโยชน์หรือมีคุณความดีเกื้อกูลแก่ส่วนรวม ตัวอย่างเช่นที่พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงแสดงความกตัญญูกตเวทีต่อพระพุทธเจ้าโดยฐานที่ได้ทรงประกาศธรรมยังหมู่ชนให้ตั้งอยู่ในกุศลกัลยาณธรรม เป็นต้น

2. ลักษณะของความกตัญญูกตเวที

ในพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่แสดงให้เห็นถึงการแสดงออกซึ่งความกตัญญูกตเวทีอยู่ ซึ่งก็คือหลักทศ 6 ในสังคัลสูตร (กรมการศาสนา, 2525, หน้า 169 - 172) และสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้ทรงนำมาบรรจุไว้ในหนังสือนวโกวาทเพื่อเป็นหลักสูตรนักธรรมชั้นตรี (2544, หน้า 77 - 79) ดังนี้

1. ปุรัตถิมทิส คือทิศเบื้องหน้า มารดาบิดา
2. ทิกขิมทิส คือทิศเบื้องขวา อาจารย์
3. ปัจฉิมทิส คือทิศเบื้องหลัง บุตรภรรยา
4. อุตตรทิส คือทิศเบื้องซ้าย มิตร

5. เหนือมิตติ คือทิศเบื้องต่ำ บ่าว

6. อุปริมิตติ คือทิศเบื้องบน สมณพราหมณ์

ปรัถมิทิส คือทิศเบื้องหน้า มารดาบิดา บุตรพึงบำรุงหรือแสดงความกตเวทิตา 5 ประการ คือ 1. พ่อแม่ได้เลี้ยงดูมาแล้ว เลี้ยงดูท่านตอบแทน 2. ทำกิจธุระของพ่อแม่ 3. ดำรงวงศ์สกุล 4. ประพฤติตนให้เป็นผู้ควรรับทรัพย์มรดก และ 5. เมื่อพ่อแม่ล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน. ส่วนพ่อแม่เมื่อได้รับการดูแลจากบุตรอย่างนี้แล้ว ท่านย่อมอนุเคราะห์บุตรดังนี้ 1. ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว 2. สั่งสอนให้ทำแต่ความดี 3. ให้ศึกษาศิลปวิทยา 4. หาภรรยาที่สมควรให้ และ 5. มอบทรัพย์สมบัติให้ในเวลาที่เหมาะสม

ทักษิณทิส คือทิศเบื้องขวาอาจารย์ ศิษย์พึงบำรุงด้วยสถาน 5 ประการ คือ 1. ด้วยการแสดงความเคารพ 2. ด้วยการเข้าไปหาและช่วยเหลือ 3. ด้วยการเชื่อฟัง 4. ด้วยการอุปฐากและดูแล และ 5. ด้วยเล่าเรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ ส่วนอาจารย์ได้รับบำรุงอย่างนี้แล้ว ย่อมอนุเคราะห์ศิษย์ด้วยสถาน 5 ประการ คือ 1. แนะนำดี 2. ให้เรียนดี 3. บอกศิลปะให้สิ้นเชิง ไม่ปิดบังอำพราง 4. ยกย่องให้ปรากฏในเพื่อนฝูง และ 5. ทำความป้องกันในทิศทั้งหลาย คือจะไปทางทิศไหนก็ไม่อดอยาก

ปัจฉิมทิส คือทิศเบื้องหลัง ภรรยา สามีพึงบำรุงด้วยสถาน 5 ประการ คือ 1. ด้วยยกย่องนับถือว่าเป็นภรรยา 2. ไม่ดูหมิ่น 3. ไม่นอกใจ 4. ด้วยมอบความเป็นใหญ่ให้ และ 5. ด้วยให้เครื่องแต่งตัว เมื่อภรรยาได้รับการดูแลอย่างนี้แล้ว ย่อมตอบแทนสามี ดังนี้ 1. จัดการงานดี 2. สงเคราะห์คนข้างเคียงของผัวดี 3. ไม่นอกใจผัว 4. รักษาทรัพย์ที่ผัวหามาได้ไว้ และ 5. ขยันไม่เกียจคร้านในกิจการทั้งปวง

อุตตรทิส คือทิศเบื้องซ้าย มิตร กุลบุตรพึงบำรุงด้วยสถาน 5 ประการ คือ 1. ด้วยการแบ่งปัน 2. ด้วยการพูดจาที่ดี 3. ด้วยการประพฤติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ 4. ด้วยความเสมอต้นเสมอปลาย และ 5. ด้วยไม่แคล้งกล่าวให้คลาดจากความเป็นจริง เมื่อมิตรได้รับการปฏิบัติอย่างนี้แล้ว ย่อมปฏิบัติตอบแทน ดังนี้ 1. รักษามิตรผู้ประมาทแล้ว 2. รักษาทรัพย์ของมิตรผู้ประมาทแล้ว 3. เมื่อมีภัยเอาเป็นที่พึ่งพำนักได้ 4. ไม่ละทิ้งในยามวิบัติ และ 5. นับถือตลอดถึงครอบครัวและคนรอบข้างของเพื่อน

เหนือมิตติ คือทิศเบื้องต่ำ บ่าว คนใช้ ลูกน้อง หรือผู้ใช้บังคับบัญชา นายพึงบำรุงดูแล ดังนี้ 1. ด้วยจัดการงานให้ทำตามสมควรแก่กำลัง 2. ด้วยให้อาหารและรางวัล 3. ด้วยรักษาพยาบาลในเวลาเจ็บไข้ 4. ด้วยแจกของมีรสแปลกประหลาดให้กิน และ 5. ให้มีวันหยุดพักและเวลาว่างตามความเหมาะสม เมื่อบ่าวได้รับบำรุงอย่างนี้แล้ว ย่อมอนุเคราะห์นายด้วยสถาน 5 ดังนี้ 1. เริ่มทำงานก่อนนาย 2. เลิกทำงานหลังนาย 3. ถือเอาแต่ของทีนายให้ 4. ทำการงานให้ดีขึ้น และ 5. นำคุณของนายไปสรรเสริญในที่นั้น ๆ

อุปริมทิส คือทิศเบื้องบน สมณะพราหมณ์ กุลบุตรพึงบำรุงด้วยสถาน 5 ดังนี้ 1. ด้วยกายกรรม คือทำอะไร ๆ ประกอบด้วยเมตตา 2. ด้วยจิกรรม คือพูดอะไร ๆ ประกอบด้วยเมตตา 3. ด้วยมโนกรรม คือคิดอะไร ๆ ประกอบด้วยเมตตา 4. ด้วยความเป็นผู้ไม่ปิดประตู คือมิได้ห้ามเข้าบ้านเรือน 5. ด้วยให้อามิสทาน เมื่อสมณะพราหมณ์ได้รับบำรุงขณะนี้แล้ว ย่อมอนุเคราะห์กุลบุตรดังนี้ 1. ห้ามไม่ให้กระทำความชั่ว 2. ให้ตั้งอยู่ในความดี 3. อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันงาม 4. ให้ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง 5. ทำสิ่งที่เคยฟังแล้วให้แจ่ม และ 6. บอกทางสวรรค์ให้

3. ความสำคัญของความกตัญญูกตเวที

พระครูศรีสุตโสภณ (เงิน ชาทเมธี) (2549) กล่าวถึงความสำคัญของความกตัญญูกตเวทีตามแนวทางพระพุทธศาสนาไว้ ดังนี้

1. ความกตัญญูกตเวทีเป็นพื้นฐานของคนดี กล่าวคือ คุณธรรมนี้เป็นมารดาหรือเป็นบ่อเกิดของคุณธรรมอื่นๆ และเป็นฐานช่วยเกื้อหนุนส่งเสริมให้คนกระทำความดีอื่นๆ ขึ้นไป
2. ความกตัญญูกตเวทีเป็นเครื่องหมายของคนดี กล่าวคือ คุณธรรมนี้เป็นนิมิต หรือเครื่องหมายบ่งบอกคุณสมบัติของความเป็นคนดี เป็นคุณธรรมของสัตบุรุษ
3. กตัญญูกตเวทีบุคคลหาได้ยากในโลก เพราะเหตุว่าบุคคลที่จะมีทั้งความกตัญญูและกตเวทีอย่างสมบูรณ์นั้นหาได้ยาก
4. ความกตัญญูกตเวทีก่อให้เกิดมงคลแก่ชีวิต ในด้านการได้รับยกย่องความเจริญรุ่งเรือง และความประสพสุขในโลกนี้และโลกหน้า

4. ประโยชน์ของความกตัญญูกตเวที

พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ (2547, หน้า 226 – 227) กล่าวถึงอานิสงส์ของการมีความกตัญญู ดังนี้

1. ทำให้รักษาคุณความดีเดิมไว้ได้
2. ทำให้สร้างคุณความดีใหม่เพิ่มได้อีก
3. ทำให้เกิดสติ ไม่ประมาท
4. ทำให้เกิดหิริโอตตปปะ
5. ทำให้เกิดขันติ
6. ทำให้จิตใจผ่องใส มองโลกในแง่ดี
7. ทำให้เป็นที่สรรเสริญของคนดี
8. ทำให้มีคนอยากคบหาสมาคม
9. ทำให้ทั้งมนุษย์และเทวดาอยากช่วยเหลือ
10. ทำให้ไม่มีเวร ไม่มีภัย
11. ทำให้ลาภผลทั้งหลายเกิดขึ้นโดยง่าย

12. ทำให้บรรลุผล นิพพาน โดยง่าย

โดยสรุป กัตถุญกตเวที หมายถึง การรู้ การจดจำ การสำนึก และการสำนึกถึงสิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์ที่ผู้อื่นกระทำหรือปฏิบัติต่อตนทั้งทางตรงและทางอ้อมแล้วกระทำหรือปฏิบัติตอบแทนอย่างถูกต้องเหมาะสม

2.3 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กัลยา ศรีปาน (2542) ได้ศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียน บุญเลิศอนุสรณ์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน โดยภาพรวมองค์ประกอบด้านความ ใฝ่รู้ ด้านการประหยัด ด้านความเสียสละ ด้านความเมตตากรุณา ด้านความตรงต่อเวลา ด้านความ สามัคคี อยู่ในระดับปานกลาง องค์ประกอบด้านความขยัน ความมีระเบียบวินัย ด้านความ กัตถุญกตเวที ด้านความเป็นผู้มีวิวัฒธรรม และปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี อยู่ในระดับมาก ส่วน ด้านความอดทน ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความยุติธรรมอยู่ ในระดับน้อย และนักเรียนหญิงมี คุณธรรม และจริยธรรมแตกต่างจากนักเรียนชายอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 โดยนักเรียนหญิงจะมี คุณธรรม และจริยธรรมมากกว่านักเรียนชาย และนักเรียนในระดับชั้นที่สูงกว่า จะมีคุณธรรมและ จริยธรรม มากกว่านักเรียนในระดับที่ต่ำกว่าอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.050

มนตรี กำลังดี (2543) ได้ศึกษาจริยธรรมของนักเรียนประถมศึกษา อำเภอกะปง สังกัด สำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดพังงา ประชากรกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยผลการวิจัยพบว่า ระดับจริยธรรมโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณา องค์ประกอบ ด้านความมีระเบียบวินัย ความความกัตถุญกตเวที ด้านความเป็นผู้มีวิวัฒธรรมและปฏิบัติตาม ขนบธรรมเนียมประเพณี อยู่ในระดับมาก นักเรียนมีสภาพครอบครัวที่แตกต่างกันมีจริยธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยค่าคะแนนเฉลี่ยระดับจริยธรรม นักเรียน จาก สภาพครอบครัวปกติสูงกว่านักเรียนจากสภาพครอบครัวไม่ปกติ ผู้ปกครองที่มีอาชีพ ต่างกัน โดย ภาพรวม พบว่า นักเรียนมีจริยธรรมไม่แตกต่างกัน ส่วนความต้องการให้โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริม จริยธรรมนักเรียน พบว่า นักเรียนมีความต้องการให้โรงเรียนมีการส่งเสริมจริยธรรมในด้านต่าง ๆ คือ ครูควรจะสอนให้นักเรียนเชื่อฟังพ่อแม่ ครูอาจารย์ ครูควรจะกระตุ้นให้นักเรียน มีความขยันในการที่ จะทำงานส่งครู โรงเรียนควรมีการรณรงค์ให้ประหยัดพลังงานในโรงเรียน ครูควรจะกดดันให้ นักเรียนพูดความจริงต่อกัน โรงเรียนควรจัดให้มีบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการใฝ่รู้ ควร จัดกิจกรรมฝึกความอดทน รณรงค์ให้ใช้จ่ายอย่างประหยัด มีการแข่งกีฬาภายในโรงเรียนเพื่อสร้าง ความสามัคคี

พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์ (2544) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาพฤติกรรมความรับผิดชอบ ของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบพฤติกรรมความ

รับผิดชอบของ นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง 4 ด้าน คือความรับผิดชอบต่อตนเองและการกระทำของตนเอง ความรับผิดชอบต่อการศึกษาเล่าเรียน ความรับผิดชอบต่อสถาบัน และความรับผิดชอบต่อสังคม ตามตัวแปร เพศ ชั้นปีที่ศึกษาและคณะที่ศึกษากลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยนี้คือนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 และชั้นปีที่ 4 ที่ศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2544 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1. นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงมีพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเองอยู่ในระดับสูง 2. นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงมีพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อ เปรียบเทียบตามตัวแปรเพศ ชั้นปีที่ศึกษาและสาขาวิชาที่ศึกษา ดังนี้ นักศึกษาที่มีเพศต่างกันมีพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเองและการกระทำของตนเอง และความรับผิดชอบต่อการศึกษาเล่าเรียน นักศึกษาที่ศึกษาชั้นปีที่ต่างกันมีพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเองและการกระทำของตนเอง ความรับผิดชอบต่อสังคม นักศึกษาที่ศึกษาคณะที่ต่างกันมีพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเองและการกระทำของตนเอง ความรับผิดชอบต่อสถาบัน และความรับผิดชอบต่อสังคม

นพดล เทียนเพิ่มพูล (2546) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนนายร้อยตำรวจ โดยผลการวิจัยพบว่า คุณธรรมที่ควรปลูกฝังอยู่ในระดับสูงสุด คือ เป็นผู้ที่มีสัจจะและความจริงใจ และระดับต่ำสุด คือ เป็นผู้ที่มีระเบียบวินัย จริยธรรมที่ควรปลูกฝังอยู่ในระดับสูงสุด คือ ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ และระดับต่ำสุด คือ ให้ความช่วยเหลือผู้อื่น มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้จักเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ความคิดเห็นของนายตำรวจฝ่ายปกครองเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมที่ควรปลูกฝังให้นักเรียนนายร้อยตำรวจ คุณธรรม ได้แก่ ความยุติธรรม ความไม่ประมาท ความอดทนและอดกลั้น การมีระเบียบวินัย จริยธรรม ได้แก่ ความเมตตากรุณา ความขยันหมั่นเพียร การเสียสละ ความสามัคคี และรูปแบบและวิธีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ได้แก่ การให้ครู อาจารย์ นายตำรวจฝ่ายปกครอง ทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี การอบรมโดยวิทยากรพิเศษที่มีประสบการณ์ การใช้ละครสมมติ ตัวอย่างของตำรวจที่ได้จากสื่อมวลชน ภาพยนตร์ ประสบการณ์จริงของตำรวจ ใช้กิจกรรมนอกหลักสูตรต่างๆ เช่น ค่ายอาสาพัฒนาชนบท โครงการฝึกอบรมประชาชนในชนบทและการเขียนบันทึกประจำวันการทำความดี

พจนีย์ แฝงศรีสาร (2547) ได้ศึกษาการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 โรงเรียนปิ่นสร้อยแยลส์วิทยาลัย อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่ โดยพบว่า ด้านสภาพแวดล้อมโรงเรียน การกำหนดนโยบายที่ชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับหลักการเหตุผล และวัตถุประสงค์ของโครงการ วิธีดำเนินการ รวมทั้งการจัดกิจกรรมให้กับนักเรียนนั้นมีความเหมาะสม สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ในด้านปัจจัยนำเข้า โรงเรียนมีการจัดทำแผนการดำเนินงานโครงการชัดเจนต่อเนื่องตามธรรมนูญของโรงเรียน มีงบประมาณและจำนวนครูดำเนินงานอย่าง

เพียงพอและได้รับการสนับสนุนจากผู้ปกครองทุกปี ในด้านกระบวนการโรงเรียนมีการวางแผนก่อนที่จะเริ่มดำเนินงานอย่างเหมาะสม กิจกรรมที่จัดในโครงการได้เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานและมีการประสานงานกับบุคคล องค์กรภายนอก ทั้งก่อนเริ่มดำเนินโครงการ และระหว่างดำเนินโครงการอย่างสม่ำเสมอ และในด้านผลผลิต นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในรูปแบบกิจกรรมระดับมาก และเห็นว่าเป็นโครงการที่ดี รูปแบบของกิจกรรมในโครงการมีความเหมาะสม วิทยากรสามารถบรรยายได้ชัดเจน มีความน่าสนใจ สนุกสนาน พร้อมกับสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม สามารถพัฒนาจิตใจของนักเรียนให้ดีขึ้น ส่วนประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการ คือ การได้รับฟังข้อคิดต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์สามารถนำไปปรับใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน

พระมหาวิโรจน์ คุตตวีโร (2548) ได้ศึกษาเรื่อง การปฏิบัติหน้าที่ต่อสังคมด้านการพัฒนาจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ต่อสังคมด้านการพัฒนาจริยธรรม เพื่อศึกษาการนำหลักธรรมไปใช้และเพื่อศึกษาแนวทางในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ต่อสังคมด้านการพัฒนาจริยธรรมของพระนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง ประจำปีการศึกษา 2547 ผลการวิจัยพบว่า พระนักศึกษามีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ทุกครั้ง มากกว่าจะนำไปใช้ครั้งเว้นครั้งและการปฏิบัติหน้าที่ต่อสังคมด้านการพัฒนาจริยธรรมของพระนักศึกษามีการปฏิบัติโดยรวมอยู่ในระดับที่น่าพอใจ ทุก ๆ ด้าน

พรณรงค์ สิงห์สำราญ (2550) ได้ศึกษาเจตคติของนักศึกษาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพที่มีต่อคุณธรรมจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม พบว่า เจตคติของนักศึกษาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพที่มีต่อคุณธรรมจริยธรรม ด้านวินัย ความมีน้ำใจ ความซื่อสัตย์ ความขยัน ความประหยัด ความสุภาพ ความสะอาด ความสามัคคี และความรับผิดชอบต่อสังคม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ในส่วนของการเปรียบเทียบ เจตคติของนักศึกษาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพที่มีต่อคุณธรรมจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม พบว่า 1. นักศึกษาที่มีเพศต่างกันมีระดับเจตคติต่อด้านความมีน้ำใจ ด้านความซื่อสัตย์และด้านความสะอาด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 2. นักศึกษาที่ศึกษาในชั้นปีที่ต่างกันมีระดับเจตคติต่อด้านวินัย ด้านความมีน้ำใจ และด้านความประหยัดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สุริรัตน์ หัยนยามิน (2550) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาจริยธรรมของนักเรียน นิสิต นักศึกษา ในยุคโลกาภิวัตน์ด้วยการสร้างวินัย ศึกษาเฉพาะกรณี นักเรียน นิสิต นักศึกษา ที่ฝึกวิชาทหารในมณฑลทหารบกที่ 14 โดยผลการวิจัยในภาพรวม จริยธรรมที่นักเรียน นิสิต นักศึกษา ได้รับการอบรมประกอบด้วย ความซื่อสัตย์สุจริต การรักษาสาธารณประโยชน์ การตรงต่อเวลา ความเสียสละ การเทิดทูนชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ การรู้จักสิทธิหน้าที่ของตน การเคารพกฎหมาย การประหยัด การรักรู้รักเรียน ความสามัคคี การยึดมั่นในวัฒนธรรมไทยและการรักษาศิลปวัฒนธรรม

วีระพรรณ จันทร์เหลือง (2553) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง คุณภาพการทำงานของบัณฑิตมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เขตพื้นที่ตาก โดยผลการวิจัยพบว่า บัณฑิตและผู้บังคับบัญชา/ผู้จ้างงานของบัณฑิตประเมินสมรรถภาพการปฏิบัติงานของบัณฑิตโดยรวมและรายด้านทั้ง 3 ด้าน อยู่ในเกณฑ์ดีโดยผู้บังคับบัญชา/ผู้จ้างงานประเมินสมรรถภาพการปฏิบัติงานของบัณฑิตด้านความรู้ความสามารถทางวิชาการ ($\bar{X} = 3.81$) และด้านพื้นฐานการปฏิบัติงาน ($\bar{X} = 3.97$) สูงกว่าบัณฑิตประเมิน ($\bar{X} = 3.62$ และ $\bar{X} = 3.86$) และบัณฑิตประเมินสมรรถภาพการปฏิบัติงานด้านบุคลิกภาพและคุณธรรมจริยธรรม ($\bar{X} = 4.22$) สูงกว่าผู้บังคับบัญชา/ผู้จ้างงานประเมิน ($\bar{X} = 4.21$) เล็กน้อย บัณฑิตและผู้บังคับบัญชา/ผู้จ้างงานมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบัณฑิตทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับมาก สำหรับจุดเด่นที่สุดในการปฏิบัติของบัณฑิตจากการประเมินของบัณฑิต คือ ความซื่อสัตย์ในการทำงาน และจากการประเมินของผู้บังคับบัญชา/ผู้จ้างงาน คือ ความมุ่งมั่น ขยันหมั่นเพียร อดทนในการทำงาน

พระครูใบฎีกาพงษ์พันธ์ ปุณณวิโส (บุญสอน) (2553) ได้วิจัยเรื่อง ศึกษาการส่งเสริมวินัยนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย เขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพฯ เขต 3 พบว่า สภาพการส่งเสริมวินัยนักเรียนของครู-อาจารย์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยการส่งเสริมวินัยด้านการแต่งกาย และ ด้านการปฏิบัติตามระเบียบวินัย ข้อบังคับของสถานศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านการเข้าแถว ด้านการแสดงความเคารพ ด้านการตรงต่อเวลา และด้านความสะอาด อยู่ในระดับมาก และสภาพ การส่งเสริมวินัยของนักเรียน ในภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกัน ส่วนรายด้าน พบว่า ด้านการแสดงความเคารพ และด้านการปฏิบัติตามระเบียบวินัย ข้อบังคับของสถานศึกษา อยู่ใน ระดับมาก และด้านการแต่งกาย ด้านความสะอาด ด้านการเข้าแถว และด้านตรงต่อเวลาลำดับ

ทองพูล ภูสิม และคณะ (2554, หน้า 175 - 176) ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 กรณีศึกษาโรงเรียนแกดำวิทยาคาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1” โดยผลการวิจัยพบว่า สภาพก่อนการดำเนินคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทั้ง 8 ประการของนักเรียนโรงเรียนแกดำวิทยาคาร พบว่า พฤติกรรมโดยรวมของนักเรียนจากการประเมินพฤติกรรมทั้งจากครูผู้ปกครองนักเรียนและตัวนักเรียนเองอยู่ในระดับปฏิบัติการปานกลาง การสอบถามการสัมภาษณ์คณะครูผู้ปกครองนักเรียนและนักเรียนโรงเรียนแกดำวิทยาคารเกี่ยวกับเรื่องคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ของนักเรียนพบว่า ระดับพฤติกรรมยังไม่เป็นไปตามความต้องการของคณะครูและผู้ปกครองหลังจากที่ได้พัฒนาโดยใช้กระบวนการวงจรคุณภาพของเดมมิ่ง (PDCA) และการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมระดับพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทั้ง 8 ประการตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 เปรียบเทียบก่อนและหลังการพัฒนา

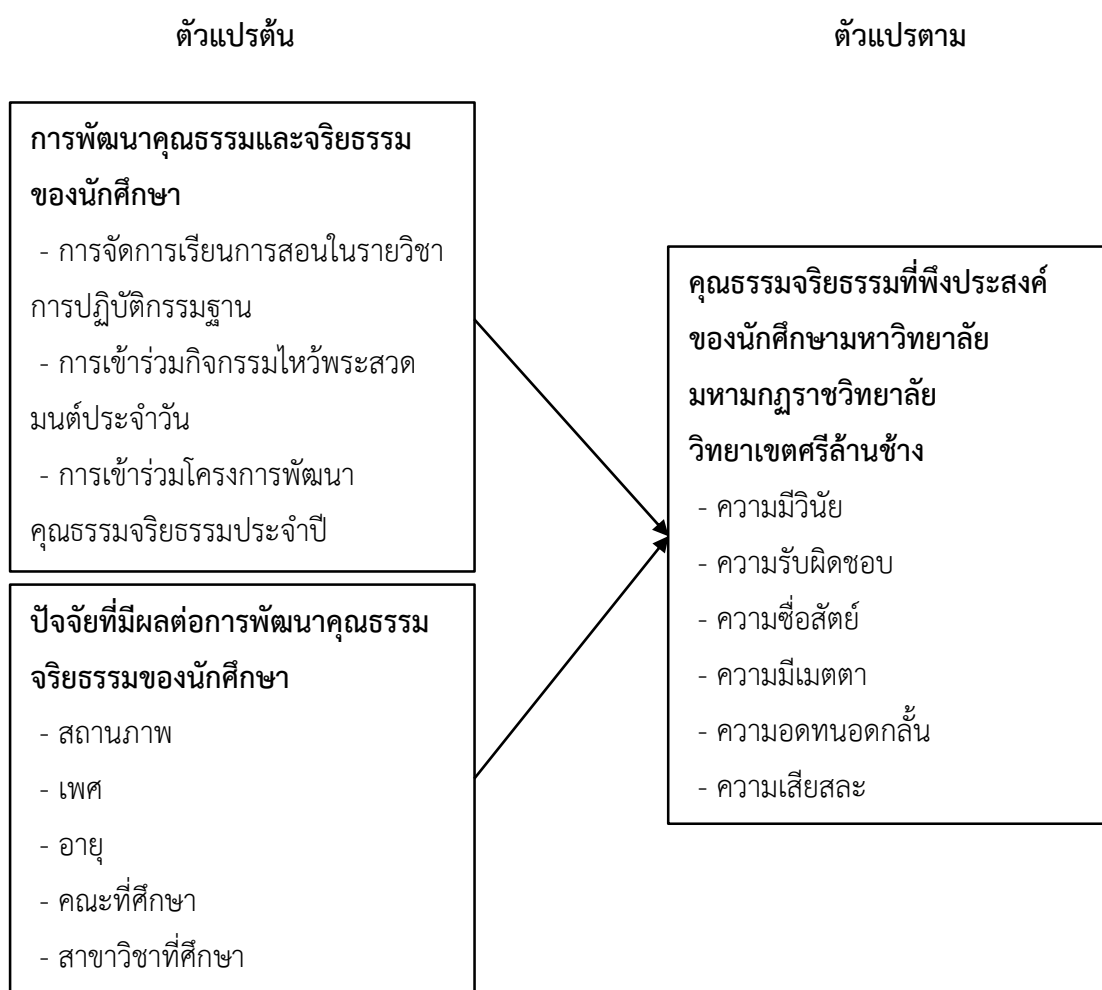
นั้นเพิ่มขึ้นในทุกด้านโดยรวมมีค่าเฉลี่ยระดับพฤติกรรมในแต่ละด้านก่อนการพัฒนามีค่าเฉลี่ยจากครู 3.50 ผู้ปกครอง 3.49 และนักเรียน 3.69 หลังจากการพัฒนาพบว่าพฤติกรรมของนักเรียนมีการพัฒนาขึ้นในทุกด้านโดยมีค่าเฉลี่ยจากครู 4.49 ผู้ปกครอง 4.48 และนักเรียน 4.49

พระวัชร สวโร (กลีวัฒน์) (2558) ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนวัดรังสิต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 จังหวัดปทุมธานี” โดยผลการวิจัย พบว่า 1. การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนวัดรังสิต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 จังหวัดปทุมธานี ทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 ทางโรงเรียนให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ด้านความกตัญญูทวดเวท อยู่ในระดับมาก ด้านความประหยัด อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านความซื่อสัตย์สุจริต อยู่ในระดับต่ำสุด 2. ผลการเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนวัดรังสิต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 จังหวัดปทุมธานี พิจารณา เป็นรายชื่อทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านกตัญญูทวดเวท ด้านความประหยัด ด้านการมีเมตตา ด้านการมีวินัยและรับผิดชอบ และด้านความซื่อสัตย์สุจริต โดยภาพรวม พบว่า นักเรียนมีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน 3. แนวทางการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนวัดรังสิต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 จังหวัดปทุมธานี พบว่า ด้านการมีวินัยและรับผิดชอบ ควรมีการจัดกิจกรรมให้นักเรียนปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน การเข้าร่วมกิจกรรม การแต่งกาย และให้โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมพัฒนาด้านการมีวินัยและรับผิดชอบต่อ ด้านความซื่อสัตย์ ควรมีกิจกรรมปลูกฝังด้านความซื่อสัตย์สุจริต และเห็นคุณค่าของความซื่อสัตย์สุจริตต่อตนเอง ผู้ปกครอง เพื่อน ๆ ด้านการมีเมตตา อยากให้มีการพัฒนาการเรียนรู้ เรื่องการช่วยเหลือผู้อื่นด้วยจิตเมตตาโดยไม่หวังผลตอบแทน และด้านกตัญญูทวดเวท ควรมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมเกี่ยวกับความรักต่อผู้มีพระคุณ

จิรา คำทา และสมบัติ วรินทร์นุวัตร (2559) ได้ศึกษาเรื่อง "การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษาคณะบริหารธุรกิจ สถาบันเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น" โดยผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีระดับคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักศึกษามีคุณธรรมและจริยธรรมอยู่ในระดับมาก 5 ด้าน โดยเรียงลำดับค่ามัธยฐานเลขคณิตจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านความเมตตา ด้านความรับผิดชอบต่อ ด้านความอดทนอดกลั้น ด้านความมีวินัย และด้านความเสียสละ ส่วนด้านความซื่อสัตย์ และด้านความกตัญญูทวดเวท นักศึกษามีคุณธรรมและจริยธรรมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อศึกษาเปรียบเทียบคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษาที่มีเพศต่างกัน นักศึกษาที่มีสถานภาพของครอบครัวต่างกัน และนักศึกษาที่มีรายได้ต่อเดือนของผู้ปกครองต่างกัน มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความเมตตา แตกต่างกัน ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

2.4 สรุปกรอบแนวความคิด

การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง โดยการจัดการเรียนการสอนในรายวิชา การปฏิบัติกรรมฐาน รวมไปถึงการร่วมกิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระ ซึ่งเป็นกิจกรรมบังคับสำหรับนักศึกษาภาคปกติทุกระดับชั้นและทุกสาขาวิชา และการเข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมประจำปี ซึ่งนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ทุกสาขาวิชาต้องเข้าร่วมเพราะเป็นกิจกรรมบังคับ และเมื่อนำมาพิจารณาร่วมกับปัจจัยส่วนบุคคลของนักศึกษา จึงสามารถนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

ภาพที่ 2.2 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative approach) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัย ดังต่อไปนี้

- 3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.3 วิธีการสร้างเครื่องมือวิจัย
- 3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำนวน 94 รูป/คน ซึ่งลงทะเบียนเรียนรายวิชา การปฏิบัติกรรมฐาน ในภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2563 เข้าร่วมกิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ประจำวัน และเข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ประจำปีการศึกษา 2563 กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรคำนวณของ ทาโร ยามาเน่ (1967: 608) และใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 76 รูป/คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.2.1 แบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้ศึกษาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง แบ่งเป็น 4 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของนักศึกษา มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check lists) ได้แก่ เพศ อายุ หลักสูตรที่กำลังศึกษา สาขาวิชาที่กำลังศึกษา ระดับชั้นปีที่กำลังศึกษา

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง มีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีเนื้อหาเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมใน 7 องค์ประกอบ ได้แก่ ความมีวินัย

ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมีเมตตา ความอดทนอดกลั้น ความเสียสละ และความกตัญญู กตเวที

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ของนักศึกษาในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชา การปฏิบัติกรรมฐาน การร่วมกิจกรรมไหว้พระ สวดมนต์ของนักศึกษา และการเข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ประจำปีการศึกษา 2563

ตอนที่ 4 เป็นคำถามปลายเปิด เพื่อให้นักศึกษาร่วมนำเสนอความคิดเห็นอันเป็น ประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักศึกษาต่อไป

3.2.2 แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมที่นักศึกษารู้จัก เป็นแบบสอบถาม ปลายเปิดที่นักศึกษาสามารถเขียนระบุคุณธรรมจริยธรรมที่ตนเองรู้จักได้อย่างอิสระ ไม่จำกัดจำนวน

3.2.3 แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมที่นักศึกษาคิดว่าตนเองยังขาดหรือมีอยู่ น้อย โดยให้ระบุตามลำดับความสำคัญเพียง 3 หัวข้อธรรม

3.3 วิธีการสร้างเครื่องมือวิจัย

3.3.1 ศึกษาทฤษฎี แนวคิด เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมหรือ โครงการเพื่อพัฒนานักศึกษา

3.3.2 สร้างแบบสอบถามโดยกำหนดเนื้อหา รายละเอียดและกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมที่พึงประสงค์

3.3.3 นำแบบสอบถามที่ได้ไปเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย จำนวน 3 ท่าน ให้ช่วยพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมตามหลักวิชาการ และนำเสนอเพื่อหาความเที่ยง ตรงเชิงเนื้อหาแล้วจึงนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC : Index of Item-Objective Congruence)

3.3.4 นำข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.67 – 1.00 มาใช้เป็นข้อคำถาม การวิจัย โดยคัดเลือกข้อคำถามให้เหลือเพียง 5 ข้อต่อคุณธรรมจริยธรรม 1 ด้าน รวมทั้งสิ้น 35 ข้อ

3.3.4 นำแบบสอบถามที่ผ่านการพิจารณาแล้วไปทดลองใช้ (Try-out) กับนักศึกษาระดับ ปริญญาตรีที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน

3.3.5 นำแบบสอบถามที่ได้นำไปทดลองใช้มาปรับปรุงแก้ไขและนำไปหาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha-coefficient)

3.3.6 นำแบบสอบถามมาปรับปรุงเนื้อหาและข้อคำถามให้สมบูรณ์ก่อนนำไปใช้เก็บ รวบรวมข้อมูล

3.4 วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการด้วยตนเอง ทั้งจากการสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ การเข้าชั้นเรียน และการให้พระสวามณต์ การตอบแบบสอบถามการวิจัย และการสนทนาทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ดำเนินการดังนี้

3.5.1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ทำการวิเคราะห์โดยหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ

3.5.2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา นำมาหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3.5.3 ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม นำมาหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3.5.4 เปรียบเทียบข้อมูลระหว่างกลุ่มและภายในกลุ่ม โดยใช้การทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way ANOVA)

3.6 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

3.6.1 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

3.6.2 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ระดับคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

3.6.2 สถิติที่ใช้ในทดสอบสมมติฐาน ประกอบด้วย การเปรียบเทียบค่าทีแบบ t-test for independent samples

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง” นักวิจัยได้ดำเนินการศึกษาตามลำดับขั้นตอนและขอเสนอผลการวิจัยดังต่อไปนี้

- 4.1 สัญลักษณ์ของสถิติและอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
- 4.2 ข้อมูลทั่วไปของนักศึกษาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
- 4.3 ระดับคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
- 4.4 การเปรียบเทียบคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำแนกตามสถานภาพ เพศ อายุ
- 4.5 ความพึงพอใจของนักศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมจากการเรียนการสอนในรายวิชา การปฏิบัติกรรมฐาน การร่วมกิจกรรมไหว้พระสวดมนต์และการเข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ประจำปีการศึกษา 2563 โดยเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

4.1 สัญลักษณ์ของสถิติและอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้สัญลักษณ์ในการวิเคราะห์ ข้อมูล ดังนี้

N	แทน จำนวนประชากร
$\bar{X}$	แทน ค่าเฉลี่ย
S.D.	แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
t	แทน การทดสอบค่า ที่
Sig.	แทน ความต่างที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05
p-value	แทน ค่าความน่าจะเป็น (probability value)

4.2 ข้อมูลทั่วไปของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ข้อมูลทั่วไปของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้างที่เข้าร่วมในการวิจัยครั้งนี้ นำเสนอดังที่ปรากฏในตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	กลุ่มตัวอย่าง (คน)	ร้อยละ (%)
สถานภาพ			
บรรพชิต	16	13	17
ฆราวาส	78	63	83
รวม	94	76	100
เพศ			
บรรพชิต	16	13	17.0
ฆราวาสชาย	21	17	22.3
ฆราวาสหญิง	57	46	60.6
รวม	94	76	100
อายุ			
18-19 ปี	65	53	69.1
20-21 ปี	19	15	20.2
22-23 ปี	4	3	4.3
24 ปีขึ้นไป	6	5	6.4
รวม	94	76	100
คณะ			
ศาสนาและปรัชญา	8	7	8.5
สังคมศาสตร์	25	20	26.6
ศึกษาศาสตร์	61	49	64.9
รวม	94	76	100

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	กลุ่มตัวอย่าง (คน)	ร้อยละ (%)
สาขาวิชา			
พุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา	8	7	8.5
การปกครอง	25	20	26.6
การสอนภาษาไทย	15	12	16.0
การสอนภาษาอังกฤษ	15	12	16.0
การสอนสังคมศึกษา	31	25	33.0
รวม	94	76	100

จากตารางที่ 4.1 พบว่า นักศึกษาที่มีสถานภาพเป็นบรรพชิต มีจำนวนทั้งสิ้น 16 รูป และที่เป็นฆราวาส มีจำนวนทั้งสิ้น 78 คน นักศึกษาที่มีสถานภาพเป็นฆราวาสส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีจำนวนทั้งสิ้น 57 คน ที่เหลือเป็นเพศชาย จำนวน 21 คน

นักศึกษาส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 18-19 ปี จำนวน 65 รูป/คน อายุระหว่าง 20-21 ปี จำนวน 19 รูป/คน อายุระหว่าง 22-23 จำนวน 4 รูป/คน และอายุมากกว่า 24 ปี จำนวน 6 รูป/คน

นักศึกษาส่วนใหญ่เรียนคณะศึกษาศาสตร์ จำนวน 61 รูป/คน เรียนคณะสังคมศาสตร์ จำนวน 25 รูป/คน และเรียนคณะศาสนาและปรัชญา จำนวน 8 รูป/คน

นักศึกษาส่วนใหญ่เรียนสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา จำนวน 31 คน สาขาวิชาการปกครอง จำนวน 25 รูป/คน สาขาวิชาการสอนภาษาไทย จำนวน 15 คน สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ จำนวน 15 คน และสาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา จำนวน 8 รูป/คน

4.3 ระดับคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ระดับคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ตามที่แสดงในตารางที่ 4.2 – 4.8

ตารางที่ 4.2 ระดับคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

รายละเอียด	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ความมีวินัย	3.78	0.500	มาก
2. ความรับผิดชอบ	3.73	0.387	มาก
3. ความซื่อสัตย์	4.36	0.387	มาก
4. ความมีเมตตา	3.87	0.316	มาก
5. ความอดทนอดกลั้น	3.99	0.387	มาก
6. ความเสียสละ	4.28	0.500	มาก
7. ความกตัญญูทวาที	3.88	0.500	มาก
รวม	3.99	0.433	มาก

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ระดับคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง โดยรวมอยู่ที่ระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = 0.433) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย พบว่า ความซื่อสัตย์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = 0.387) ความเสียสละ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = 0.500) ความอดทนอดกลั้น อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = 0.387) ความกตัญญูทวาที อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.88$, S.D. = 0.500) ความมีเมตตา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.87$, S.D. = 0.316) ความมีวินัย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.78$, S.D. = 0.500) และความรับผิดชอบ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.73$, S.D. = 0.387) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.3 ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีวินัยของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง (N = 76)

รายละเอียด	ระดับความคิดเห็น					N	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
	5	4	3	2	1				
1. นักศึกษาแสดงความเคารพต่อพระสงฆ์และอาจารย์ทุกครั้งที่พบ	21	10	45	0	0	76	3.68	0.707	มาก
2. นักศึกษาขออนุญาตก่อนเข้าหรือออกจากห้องเรียนทุกครั้ง	14	32	30	0	0	76	3.79	1.414	มาก
3. นักศึกษาประพฤติตนเหมาะสมขณะเรียน/ร่วมกิจกรรม	13	21	42	0	0	76	3.62	0.707	มาก
4. นักศึกษาแต่งกายถูกต้องเหมาะสมตามระเบียบของมหาวิทยาลัย	14	11	51	0	0	76	3.51	0.707	ปานกลาง
5. นักศึกษาปฏิบัติตามกฎ ระเบียบและข้อบังคับของมหาวิทยาลัย	23	52	1	0	0	76	4.29	0.000	มาก
รวม							3.78	0.500	มาก

จากตารางที่ 4.3 พบว่า ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีวินัยของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง โดยรวมอยู่ที่ระดับมาก ($\bar{X} = 3.78$, S.D. = 0.500) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับจากมากไปน้อย พบว่า นักศึกษาปฏิบัติตามกฎ ระเบียบและข้อบังคับของมหาวิทยาลัย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.000) นักศึกษาขออนุญาตก่อนเข้าหรือออกจากห้องเรียนทุกครั้ง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.79$, S.D. = 1.414) นักศึกษาแสดงความเคารพต่อพระสงฆ์และอาจารย์ทุกครั้งที่พบ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.68$, S.D. = 0.707) นักศึกษาประพฤติตนเหมาะสมขณะเรียน/ร่วมกิจกรรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.62$, S.D. = 0.707) และ นักศึกษาแต่งกายถูกต้องเหมาะสมตามระเบียบของมหาวิทยาลัย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.51$, S.D. = 0.707)

ตารางที่ 4.4 ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความรับผิดชอบของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง (N = 76)

รายละเอียด	ระดับความคิดเห็น					N	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
	5	4	3	2	1				
1. นักศึกษาตรงต่อเวลาในการเข้าเรียนและทำกิจกรรมทุกครั้ง	1	74	1	0	0	76	4.00	0.000	มาก
2. นักศึกษาช่วยรักษาทรัพย์สินหรือสิ่งแวดล้อมในมหาวิทยาลัย	13	62	1	0	0	76	4.16	0.000	มาก
3. นักศึกษาส่งงานที่ได้รับมอบหมายทันตามกำหนดเวลาเสมอ	1	14	61	0	0	76	3.21	0.707	ปานกลาง
4. นักศึกษาช่วยกันทำงานที่ได้รับมอบหมายโดยไม่เอาเปรียบผู้อื่น	21	20	35	0	0	76	3.82	0.707	มาก
5. นักศึกษานำส่ง/คืนอุปกรณ์-เครื่องมือ-หนังสือที่ยืมด้วยตนเอง	1	35	40	0	0	76	3.49	0.707	ปานกลาง
รวม							3.73	0.387	มาก

จากตารางที่ 4.4 พบว่า ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความรับผิดชอบของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง โดยรวมอยู่ที่ระดับมาก ($\bar{X} = 3.73$, S.D. = 0.387) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับจากมากไปน้อย พบว่า นักศึกษาช่วยรักษาทรัพย์สินหรือสิ่งแวดล้อมในมหาวิทยาลัย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = 0.000) นักศึกษาตรงต่อเวลาในการเข้าเรียนและทำกิจกรรมทุกครั้ง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.000) นักศึกษาช่วยกันทำงานที่ได้รับมอบหมายโดยไม่เอาเปรียบผู้อื่น อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.82$, S.D. = 0.707) นักศึกษานำส่ง/คืนอุปกรณ์-เครื่องมือ-หนังสือที่ยืมด้วยตนเอง อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.49$, S.D. = 0.707) และ นักศึกษาส่งงานที่ได้รับมอบหมายทันตามกำหนดเวลาเสมอ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.21$, S.D. = 0.707)

ตารางที่ 4.5 ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง (N = 76)

รายละเอียด	ระดับความคิดเห็น					N	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
	5	4	3	2	1				
1. นักศึกษาพูดความจริงเสมอ ไม่โกหกหลอกลวงผู้อื่น	25	49	2	0	0	76	4.30	0.707	มาก
2. นักศึกษาไม่หยิบเอาของผู้อื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต	14	60	2	0	0	76	4.16	1.414	มาก
3. นักศึกษาเก็บสิ่งของผู้อื่นได้ ไม่ถือเอาเป็นของตนเอง	23	51	2	0	0	76	4.28	1.414	มาก
4. นักศึกษาไม่ใส่ร้ายผู้อื่น ไม่นินทาวาร้ายผู้อื่น	72	2	2	0	0	76	4.92	0.707	มาก
5. นักศึกษาไม่ลอกการบ้านหรือคัดลอกผลงานผู้อื่นโดยไม่อ้างอิง	13	62	1	0	0	76	4.16	0.707	มาก
รวม							4.36	0.387	มาก

จากตารางที่ 4.5 พบว่า ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความรับผิดชอบของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง โดยรวมอยู่ที่ระดับมาก ($\bar{X} = 3.71$, S.D. = 0.254) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับจากมากไปน้อย พบว่า นักศึกษาไม่ใส่ร้ายผู้อื่น ไม่นินทาวาร้ายผู้อื่น อยู่ที่ระดับมาก ($\bar{X} = 4.92$, S.D. = 0.707) นักศึกษาพูดความจริงเสมอ ไม่โกหกหลอกลวงผู้อื่น อยู่ที่ระดับมาก ($\bar{X} = 4.30$, S.D. = 0.707) นักศึกษาเก็บสิ่งของผู้อื่นได้ ไม่ถือเอาเป็นของตนเอง อยู่ที่ระดับมาก ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = 1.414) นักศึกษาไม่หยิบเอาของผู้อื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต อยู่ที่ระดับมาก ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = 1.414) และนักศึกษาไม่ลอกการบ้านหรือคัดลอกผลงานผู้อื่นโดยไม่อ้างอิง อยู่ที่ระดับมาก ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = 0.707)

ตารางที่ 4.6 ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีเมตตาของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง (N = 76)

รายละเอียด	ระดับความคิดเห็น					N	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
	5	4	3	2	1				
1. นักศึกษามีความปรารถนาดีต่อเพื่อนและอาจารย์ในมหาวิทยาลัย	16	21	39	0	0	76	3.70	0.707	มาก
2. นักศึกษาไม่แกล้งหรือจงใจทำให้ผู้อื่นเกิดความเจ็บปวด	20	33	23	0	0	76	3.96	0.707	มาก
3. นักศึกษาไม่พูดให้ผู้อื่นรู้สึกเสียใจ เจ็บใจ หรือโกรธแค้น	3	47	26	0	0	76	3.70	0.707	มาก
4. นักศึกษามีความสุภาพอ่อนโยนต่อเพื่อนและอาจารย์	9	56	11	0	0	76	3.97	0.000	มาก
5. นักศึกษาไม่เบียดเบียนผู้อื่นโดยการร้องขอให้ช่วยเหลือตนเอง	2	73	1	0	0	76	4.01	0.707	มาก
รวม							3.87	0.316	มาก

จากตารางที่ 4.6 พบว่า ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีเมตตาของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง โดยรวมอยู่ที่ระดับมาก ($\bar{X} = 3.87$, S.D. = 0.316) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับจากมากไปน้อย พบว่า นักศึกษาไม่เบียดเบียนผู้อื่นโดยการร้องขอให้ช่วยเหลือตนเอง อยู่ที่ยกระดับมาก ($\bar{X} = 4.01$, S.D. = 0.707) นักศึกษามีความสุภาพอ่อนโยนต่อเพื่อนและอาจารย์ อยู่ที่ยกระดับมาก ($\bar{X} = 3.97$, S.D. = 0.000) นักศึกษาไม่แกล้งหรือจงใจทำให้ผู้อื่นเกิดความเจ็บปวด อยู่ที่ยกระดับมาก ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = 0.707) นักศึกษามีความปรารถนาดีต่อเพื่อนและอาจารย์ในมหาวิทยาลัย อยู่ที่ยกระดับมาก ($\bar{X} = 3.70$, S.D. = 0.707) และนักศึกษาไม่พูดให้ผู้อื่นรู้สึกเสียใจ เจ็บใจ หรือโกรธแค้น อยู่ที่ยกระดับมาก ($\bar{X} = 3.70$, S.D. = 0.707)

ตารางที่ 4.7 ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความอดทนอดกลั้นของนักศึกษามหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง (N = 76)

รายละเอียด	ระดับความคิดเห็น					N	$\bar{X}$	S.D.	แปล ผล
	5	4	3	2	1				
1. นักศึกษารับฟังความคิดเห็นของ เพื่อน/อาจารย์ที่มีต่อตนเอง	21	53	2	0	0	76	4.25	0.000	มาก
2. นักศึกษาร่วมกิจกรรมทุกอย่างจน สำเร็จลุล่วง ไม่หนีกลับก่อน	36	37	3	0	0	76	4.43	0.707	มาก
3. นักศึกษาร่วมกิจกรรมโดยสงบ ไม่ แสดงความเบื่อหน่าย	9	57	10	0	0	76	3.99	0.707	มาก
4. นักศึกษาควบคุมอารมณ์ได้ ไม่แสดง ความโกรธ เมื่อถูกตำหนิ	2	32	42	0	0	76	3.47	0.000	ปาน กลาง
5. นักศึกษาพยายามแก้ปัญหาในการ ทำงานจนกระทั่งงานสำเร็จ	7	46	23	0	0	76	3.79	0.707	มาก
รวม							3.99	0.387	มาก

จากตารางที่ 4.7 พบว่า ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความอดทนอดกลั้นของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง โดยรวมอยู่ที่ระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = 0.387) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับจากมากไปน้อย พบว่า นักศึกษาร่วมกิจกรรมทุกอย่างจนสำเร็จลุล่วง ไม่หนีกลับก่อน อยู่ที่ยกระดับมาก ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.707) นักศึกษารับฟังความคิดเห็นของเพื่อน/อาจารย์ที่มีต่อตนเอง อยู่ที่ยกระดับมาก ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.000) นักศึกษาร่วมกิจกรรมโดยสงบ ไม่แสดงความเบื่อหน่าย อยู่ที่ยกระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = 0.707) นักศึกษาพยายามแก้ปัญหาในการทำงานจนกระทั่งงานสำเร็จ อยู่ที่ยกระดับมาก ($\bar{X} = 3.79$, S.D. = 0.707) และนักศึกษควบคุมอารมณ์ได้ ไม่แสดงความโกรธ เมื่อถูกตำหนิ อยู่ที่ยระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.47$, S.D. = 0.000)

ตารางที่ 4.8 ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความเสียสละของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง (N = 76)

รายละเอียด	ระดับความคิดเห็น					N	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
	5	4	3	2	1				
1. นักศึกษาช่วยเหลือเพื่อน/อาจารย์ตามความสามารถของตน	17	39	20	0	0	76	3.96	0.707	มาก
2. นักศึกษาร่วมบริจาคสิ่งของเพื่อช่วยเหลือผู้เดือดร้อน	36	38	2	0	0	76	4.45	0.707	มาก
3. นักศึกษามีจิตอาสาช่วยงานส่วนรวมโดยสมัครใจ	30	44	2	0	0	76	4.37	1.414	มาก
4. นักศึกษาร่วมกิจกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติ-ศิลปวัฒนธรรม	16	58	2	0	0	76	4.18	0.000	มาก
5. นักศึกษาร่วมสาธารณบำเพ็ญประโยชน์อย่างสม่ำเสมอ	36	38	2	0	0	76	4.45	0.707	มาก
รวม							4.28	0.500	มาก

จากตารางที่ 4.8 พบว่า ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความเสียสละของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง โดยรวมอยู่ที่ระดับมาก ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.094) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับจากมากไปน้อย พบว่า นักศึกษาร่วมบริจาคสิ่งของเพื่อช่วยเหลือผู้เดือดร้อน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.45$, S.D. = 0.707) นักศึกษาร่วมสาธารณบำเพ็ญประโยชน์อย่างสม่ำเสมอ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.45$, S.D. = 0.707) นักศึกษามีจิตอาสาช่วยงานส่วนรวมโดยสมัครใจ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 1.414) นักศึกษาร่วมกิจกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติ-ศิลปวัฒนธรรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.000) และนักศึกษาช่วยเหลือเพื่อน/อาจารย์ตามความสามารถของตน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = 0.707)

ตารางที่ 4.9 ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความกตัญญูทเวทีของนักศึกษามหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง (N = 76)

รายละเอียด	ระดับความคิดเห็น					N	$\bar{X}$	S.D.	แปล ผล
	5	4	3	2	1				
1. นักศึกษามีความรักเคารพพ่อแม่และ ผู้ปกครอง	24	44	8	0	0	76	4.21	0.707	มาก
2. นักศึกษาร่วมแสดงความเคารพต่อ อาจารย์อย่างเหมาะสม	14	20	42	0	0	76	3.63	1.414	มาก
3. นักศึกษาร่วมกิจกรรมของบุคคล/ องค์กรที่มีพระคุณ	8	43	25	0	0	76	3.78	0.707	มาก
4. นักศึกษาร่วมยินดีและชมเชยผู้ที่มี ความกตัญญูทเวที	0	48	28	0	0	76	3.63	0.000	มาก
5. ประพฤติตนเป็นสมาชิกที่ดีของ ครอบครัว ชุมชนและสังคม	13	63	0	0	0	76	4.17	0.707	มาก
รวม							3.88	0.500	มาก

จากตารางที่ 4.9 พบว่า ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความกตัญญูทเวทีของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง โดยรวมอยู่ที่ระดับมาก ($\bar{X} = 3.88$, S.D. = 0.500) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับจากมากไปน้อย พบว่า นักศึกษามีความรักเคารพพ่อแม่และผู้ปกครอง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.707) ประพฤติตนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชนและสังคม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = 0.707) นักศึกษาร่วมกิจกรรมของบุคคล/องค์กรที่มีพระคุณ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.78$, S.D. = 0.707) นักศึกษาร่วมแสดงความเคารพต่ออาจารย์อย่างเหมาะสม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.63$, S.D. = 1.414) และนักศึกษาร่วมยินดีและชมเชยผู้ที่มีความกตัญญูทเวที อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.63$, S.D. = 0.000)

4.4 การเปรียบเทียบคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำแนกตามสถานภาพ เพศ อายุ คณะ และสาขาวิชา

ตารางที่ 4.10 ระดับคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามสถานภาพ “บรรพชิต” (N = 13)

รายละเอียด	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ความมีวินัย	4.68	0.000	มากที่สุด
2. ความรับผิดชอบ	4.14	0.000	มาก
3. ความซื่อสัตย์	4.75	0.000	มากที่สุด
4. ความมีเมตตา	4.37	0.000	มาก
5. ความอดทนอดกลั้น	4.02	0.000	มาก
6. ความเสียสละ	4.58	0.000	มากที่สุด
7. ความกตัญญูกตเวที	4.37	0.000	มาก
รวม	4.13	0.000	มาก

จากตารางที่ 4.10 พบว่า ระดับคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.000) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย พบว่า ความซื่อสัตย์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.75$, S.D. = 0.000) ความมีวินัย อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.68$, S.D. = 0.000) ความเสียสละ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.58$, S.D. = 0.000) ความมีเมตตา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.000) ความกตัญญูกตเวที อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.000) ความรับผิดชอบ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = 0.000) และความอดทนอดกลั้น อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.02$, S.D. = 0.000)

ตารางที่ 4.11 ระดับคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามสถานภาพ “ฆราวาส” (N = 63)

รายละเอียด	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ความมีวินัย	3.55	0.169	มาก
2. ความรับผิดชอบ	3.62	0.222	มาก
3. ความซื่อสัตย์	4.25	0.085	มาก
4. ความมีเมตตา	3.74	0.169	มาก
5. ความอดทนอดกลั้น	3.99	0.059	มาก
6. ความเสียสละ	4.21	0.036	มาก
7. ความกตัญญูทเวท	3.75	0.111	มาก
รวม	3.90	0.479	มาก

จากตารางที่ 4.11 พบว่า ระดับคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมของนักศึกษาฆราวาสมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.90$, S.D. = 0.479) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย พบว่า ความซื่อสัตย์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.085) ความเสียสละ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.036) ความอดทนอดกลั้น อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = 0.059) ความกตัญญูทเวท อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.75$, S.D. = 0.111) ความมีเมตตา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.74$, S.D. = 0.169) ความรับผิดชอบ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.62$, S.D. = 0.222) และความมีวินัย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.55$, S.D. = 0.169)

ตารางที่ 4.12 ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามสถานภาพ

คุณธรรม จริยธรรม	สถานภาพ	N	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
โดยรวม	บรรพชิต	13	4.42	0.150	8.953	0.000*
	ฆราวาส	63	3.90	0.196		

จากตารางที่ 4.12 พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ที่มีสถานภาพต่างกันจะมีระดับคุณธรรมจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยนักศึกษาที่เป็นบรรพชิตจะมีระดับคุณธรรมจริยธรรม ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.150) สูงกว่านักศึกษาฆราวาส ($\bar{X} = 3.90$, S.D. = 0.196)

ตารางที่ 4.13 ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีวินัยของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง (N = 13)

รายละเอียด	ระดับความคิดเห็น					N	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
	5	4	3	2	1				
1. นักศึกษาแสดงความเคารพต่อพระสงฆ์และอาจารย์ทุกครั้งที่พบ	12	0	1	0	0	13	4.85	0.000	มากที่สุด
2. นักศึกษาขออนุญาตก่อนเข้าหรือออกจากห้องเรียนทุกครั้ง	12	0	1	0	0	13	4.85	0.000	มากที่สุด
3. นักศึกษาประพฤติตนเหมาะสมขณะเรียน/ร่วมกิจกรรม	0	12	1	0	0	13	3.92	0.000	มาก
4. นักศึกษาแต่งกายถูกต้องเหมาะสมตามระเบียบของมหาวิทยาลัย	12	0	1	0	0	13	4.85	0.000	มากที่สุด
5. นักศึกษาปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ และข้อบังคับของมหาวิทยาลัย	12	1	0	0	0	13	4.92	0.000	มากที่สุด
รวม							4.68	0.000	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.13 พบว่า ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีวินัยของนักศึกษาบรรพชิตมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.68$, S.D. = 0.000) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย พบว่า นักศึกษาปฏิบัติตามกฎระเบียบและข้อบังคับของมหาวิทยาลัย อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.92$, S.D. = 0.000) นักศึกษาแสดงความเคารพต่อพระสงฆ์และอาจารย์ทุกครั้งที่พบ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.85$, S.D. = 0.000) นักศึกษาขออนุญาตก่อนเข้าหรือออกจากห้องเรียนทุกครั้ง อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.85$, S.D. = 0.000) นักศึกษาแต่งกายถูกต้องเหมาะสมตามระเบียบของมหาวิทยาลัย อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.85$, S.D. = 0.000) และนักศึกษาประพฤติตนเหมาะสมขณะเรียน/ร่วมกิจกรรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.92$, S.D. = 0.000)

ตารางที่ 4.14 ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีวินัยของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง (N = 63)

รายละเอียด	ระดับความคิดเห็น					N	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
	5	4	3	2	1				
1. นักศึกษาแสดงความเคารพต่อพระสงฆ์และอาจารย์ทุกครั้งที่พบ	9	10	44	0	0	63	3.44	0.707	ปานกลาง
2. นักศึกษาขออนุญาตก่อนเข้าหรือออกจากห้องเรียนทุกครั้ง	2	32	29	0	0	63	3.57	1.414	มาก
3. นักศึกษาประพฤติตนเหมาะสมขณะเรียน/ร่วมกิจกรรม	13	9	41	0	0	63	3.56	1.414	มาก
4. นักศึกษาแต่งกายถูกต้องเหมาะสมตามระเบียบของมหาวิทยาลัย	2	11	50	0	0	63	3.24	0.707	ปานกลาง
5. นักศึกษาปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ และข้อบังคับของมหาวิทยาลัย	11	51	1	0	0	63	4.16	0.000	มาก
รวม							3.59	0.592	มาก

จากตารางที่ 4.14 พบว่า ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีวินัยของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.59$, S.D. = 0.592) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย พบว่า นักศึกษาปฏิบัติตามกฎ ระเบียบและข้อบังคับของมหาวิทยาลัย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = 0.000) นักศึกษาขออนุญาตก่อนเข้า

หรือออกจากห้องเรียนทุกครั้ง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.57$, S.D. = 1.414) นักศึกษาประพฤติตนเหมาะสมขณะเรียน/ร่วมกิจกรรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.56$, S.D. = 1.414) นักศึกษาแสดงความเคารพต่อพระสงฆ์และอาจารย์ทุกครั้งที่พบ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.44$, S.D. = 0.707) และ นักศึกษาแต่งกายถูกต้องเหมาะสมตามระเบียบของมหาวิทยาลัย อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.24$, S.D. = 0.707)

ตารางที่ 4.15 ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีวินัยของนักศึกษา มหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามสถานภาพ

คุณธรรม จริยธรรม	สถานภาพ	N	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
ความ มีวินัย	บรรพชิต	13	4.68	0.443	10.631	0.000*
	ฆราวาส	63	3.59	0.308		

จากตารางที่ 4.15 พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ที่มีสถานภาพต่างกันจะมีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีวินัยแตกต่างกันอย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยนักศึกษาที่เป็นบรรพชิตจะมีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีวินัย ($\bar{X} = 4.68$, S.D. = 0.443) สูงกว่านักศึกษาฆราวาส ($\bar{X} = 3.59$, S.D. = 0.308)

ตารางที่ 4.16 ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความรับผิดชอบของนักศึกษابรรพชิตมหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง (N = 13)

รายละเอียด	ระดับความคิดเห็น					N	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
	5	4	3	2	1				
1. นักศึกษาตรงต่อเวลาในการเข้าเรียน และทำกิจกรรมทุกครั้ง	0	13	0	0	0	13	4.00	0.000	มาก
2. นักศึกษาช่วยรักษาทรัพย์สินหรือ สิ่งแวดล้อมในมหาวิทยาลัย	0	13	0	0	0	13	4.00	0.000	มาก
3. นักศึกษาส่งงานที่ได้รับมอบหมายทัน ตามกำหนดเวลาเสมอ	0	12	1	0	0	13	3.92	0.000	มาก
4. นักศึกษาช่วยกันทำงานที่ได้รับ มอบหมายโดยไม่เอาเปรียบผู้อื่น	12	0	1	0	0	13	4.85	0.000	มากที่สุด
5. นักศึกษานำส่ง/คืนอุปกรณ์- เครื่องมือ-หนังสือที่ยืมด้วยตนเอง	0	12	1	0	0	13	3.92	0.000	มาก
รวม							4.14	0.000	มาก

จากตารางที่ 4.16 พบว่า ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความรับผิดชอบของนักศึกษาบรรพชิตมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = 0.000) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย พบว่า นักศึกษาช่วยกันทำงานที่ได้รับมอบหมายโดยไม่เอาเปรียบผู้อื่น อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.85$, S.D. = 0.000) นักศึกษาตรงต่อเวลาในการเข้าเรียนและทำกิจกรรมทุกครั้ง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.000) นักศึกษาช่วยรักษาทรัพย์สินหรือสิ่งแวดล้อมในมหาวิทยาลัย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.000) นักศึกษาส่งงานที่ได้รับมอบหมายทันตามกำหนดเวลาเสมอ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.92$, S.D. = 0.000) และนักศึกษานำส่ง/คืนอุปกรณ์-เครื่องมือ-หนังสือที่ยืมด้วยตนเอง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.92$, S.D. = 0.000)

ตารางที่ 4.17 ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความรับผิดชอบของนักศึกษามหาวิทยาลัย
มหาภูมิราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง (N = 63)

รายละเอียด	ระดับความคิดเห็น					N	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
	5	4	3	2	1				
1. นักศึกษาตรงต่อเวลาในการเข้าเรียนและทำกิจกรรมทุกครั้ง	1	61	1	0	0	63	4.00	0.707	มาก
2. นักศึกษาช่วยรักษาทรัพย์สินหรือสิ่งแวดล้อมในมหาวิทยาลัย	13	49	1	0	0	63	4.19	0.707	มาก
3. นักศึกษาส่งงานที่ได้รับมอบหมายทันตามกำหนดเวลาเสมอ	1	2	60	0	0	63	3.06	1.414	ปานกลาง
4. นักศึกษาช่วยกันทำงานที่ได้รับมอบหมายโดยไม่เอาเปรียบผู้อื่น	9	20	34	0	0	63	3.60	0.707	มาก
5. นักศึกษานำส่ง/คืนอุปกรณ์-เครื่องมือ-หนังสือที่ยืมด้วยตนเอง	1	23	39	0	0	63	3.40	1.414	ปานกลาง
รวม							3.65	0.387	มาก

จากตารางที่ 4.17 พบว่า ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความรับผิดชอบของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหาภูมิราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.65$, S.D. = 0.387) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย พบว่า นักศึกษาช่วยรักษาทรัพย์สินหรือสิ่งแวดล้อมในมหาวิทยาลัย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.707) นักศึกษาตรงต่อเวลาในการเข้าเรียนและทำกิจกรรมทุกครั้ง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.707) นักศึกษาช่วยกันทำงานที่ได้รับมอบหมายโดยไม่เอาเปรียบผู้อื่น อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.60$, S.D. = 0.707) นักศึกษานำส่ง/คืนอุปกรณ์-เครื่องมือ-หนังสือที่ยืมด้วยตนเอง อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.40$, S.D. = 1.414) และนักศึกษาส่งงานที่ได้รับมอบหมายทันตามกำหนดเวลาเสมอ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.06$, S.D. = 1.414)

ตารางที่ 4.18 ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความรับผิดชอบของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามสถานภาพ

คุณธรรม จริยธรรม	สถานภาพ	N	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
ความรับผิดชอบ	บรรพชิต	13	4.14	0.221	6.861	0.000*
	ฆราวาส	63	3.65	0.235		

จากตารางที่ 4.18 พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ที่มีสถานภาพต่างกันมีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความรับผิดชอบแตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยนักศึกษาที่เป็นบรรพชิตจะมีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = 0.221) สูงกว่านักศึกษาฆราวาส ($\bar{X} = 3.65$, S.D. = 0.235)

ตารางที่ 4.19 ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง (N = 13)

รายละเอียด	ระดับความคิดเห็น					N	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
	5	4	3	2	1				
1. นักศึกษาพูดความจริงเสมอ ไม่โกหกหลอกลวงผู้อื่น	12	1	0	0	0	13	4.92	0.000	มากที่สุด
2. นักศึกษาไม่หยิบเอาของผู้อื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต	12	1	0	0	0	13	4.92	0.000	มากที่สุด
3. นักศึกษาเก็บสิ่งของผู้อื่นได้ ไม่ถือเอาเป็นของตนเอง	12	1	0	0	0	13	4.92	0.000	มากที่สุด
4. นักศึกษาไม่ใส่ร้ายผู้อื่น ไม่นินทาว่าร้ายผู้อื่น	13	0	0	0	0	13	5.00	0.000	มากที่สุด
5. นักศึกษาไม่ลอกการบ้านหรือคัดลอกผลงานผู้อื่นโดยไม่อ้างอิง	0	13	0	0	0	13	4.00	0.000	มาก
รวม							4.75	0.000	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.19 พบว่า ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.75$, S.D. = 0.000) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย พบว่า นักศึกษาไม่ใส่ร้ายผู้อื่น ไม่นินทาว่าร้ายผู้อื่น อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 5.00$, S.D. = 0.000) นักศึกษาพูดความจริงเสมอ ไม่โกหกหลอกลวงผู้อื่น อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.92$, S.D. = 0.000) นักศึกษาไม่หยิบเอาของผู้อื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.92$, S.D. = 0.000) นักศึกษาเก็บสิ่งของผู้อื่นได้ ไม่ถือเอาเป็นของตนเอง อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.92$, S.D. = 0.000) และนักศึกษาไม่ลอกการบ้านหรือคัดลอกผลงานผู้อื่นโดยไม่อ้างอิง อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.000)

ตารางที่ 4.20 ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง (N = 13)

รายละเอียด	ระดับความคิดเห็น					N	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
	5	4	3	2	1				
1. นักศึกษาพูดความจริงเสมอ ไม่โกหกหลอกลวงผู้อื่น	13	48	2	0	0	63	4.17	0.707	มาก
2. นักศึกษาไม่หยิบเอาของผู้อื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต	2	59	2	0	0	63	4.00	1.414	มาก
3. นักศึกษาเก็บสิ่งของผู้อื่นได้ ไม่ถือเอาเป็นของตนเอง	11	50	2	0	0	63	4.14	1.414	มาก
4. นักศึกษาไม่ใส่ร้ายผู้อื่น ไม่นินทาว่าร้ายผู้อื่น	59	2	2	0	0	63	4.90	0.707	มากที่สุด
5. นักศึกษาไม่ลอกการบ้านหรือคัดลอกผลงานผู้อื่นโดยไม่อ้างอิง	13	49	1	0	0	63	4.19	0.000	มาก
รวม							4.28	0.592	มาก

จากตารางที่ 4.20 พบว่า ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = 0.592) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย พบว่า นักศึกษาไม่ใส่ร้ายผู้อื่น ไม่นินทาว่าร้ายผู้อื่น อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.90$, S.D. = 0.707) นักศึกษาไม่ลอกการบ้านหรือคัดลอกผลงานผู้อื่นโดยไม่อ้างอิง อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.000) นักศึกษาพูดความจริง

เสมอ ไม่โกหกหลอกลวงผู้อื่น อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = 0.707) นักศึกษาเก็บสิ่งของผู้อื่นได้ ไม่ถือเอาเป็นของตนเอง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = 1.414) และนักศึกษาไม่หยิบเอาของผู้อื่น โดยไม่ได้รับอนุญาต อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 1.414)

ตารางที่ 4.21 ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามสถานภาพ

คุณธรรม จริยธรรม	สถานภาพ	N	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
ความ ซื่อสัตย์	บรรพชิต	13	4.75	0.166	6.807	0.000*
	ฆราวาส	63	4.28	0.237		

จากตารางที่ 4.21 พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ที่มีสถานภาพต่างกันมีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยนักศึกษาที่เป็นบรรพชิตจะมีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ ($\bar{X} = 4.75$, S.D. = 0.166) สูงกว่านักศึกษาฆราวาส ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = 0.237)

ตารางที่ 4.22 ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีเมตตาของนักศึกษามหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง (N = 13)

รายละเอียด	ระดับความคิดเห็น					N	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
	5	4	3	2	1				
1. นักศึกษามีความปรารถนาดีต่อเพื่อน และอาจารย์ในมหาวิทยาลัย	12	1	0	0	0	13	4.92	0.000	มากที่สุด
2. นักศึกษาไม่แกล้งหรือจงใจทำให้ ผู้อื่นเกิดความเจ็บปวด	12	1	0	0	0	13	4.92	0.000	มากที่สุด
3. นักศึกษาไม่พูดให้ผู้อื่นรู้สึกเสียใจ เจ็บใจ หรือโกรธแค้น	0	13	0	0	0	13	4.00	0.000	มาก
4. นักศึกษามีความสุภาพอ่อนโยนต่อ เพื่อนและอาจารย์	0	13	0	0	0	13	4.00	0.000	มาก
5. นักศึกษาไม่เบียดเบียนผู้อื่นโดยการ ร้องขอให้ช่วยเหลือตนเอง	0	13	0	0	0	13	4.00	0.000	มาก
รวม							4.37	0.000	มาก

จากตารางที่ 4.22 พบว่า ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีเมตตาของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.000) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย พบว่า นักศึกษามีความปรารถนาดีต่อเพื่อนและอาจารย์ในมหาวิทยาลัย อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.92$, S.D. = 0.000) นักศึกษาไม่แกล้งหรือจงใจทำให้ผู้อื่นเกิดความเจ็บปวด อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.92$, S.D. = 0.000) นักศึกษาไม่พูดให้ผู้อื่นรู้สึกเสียใจ เจ็บใจ หรือโกรธแค้น อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.000) นักศึกษามีความสุภาพอ่อนโยนต่อเพื่อนและอาจารย์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.000) และนักศึกษาไม่เบียดเบียนผู้อื่นโดยการร้องขอให้ช่วยเหลือตนเอง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.000)

ตารางที่ 4.23 ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีเมตตาของนักศึกษาชมราชมหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง (N = 63)

รายละเอียด	ระดับความคิดเห็น					N	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
	5	4	3	2	1				
1. นักศึกษามีความปรารถนาดีต่อเพื่อน และอาจารย์ในมหาวิทยาลัย	4	20	39	0	0	63	3.44	0.707	ปานกลาง
2. นักศึกษาไม่แกล้งหรือจงใจทำให้ ผู้อื่นเกิดความเจ็บปวด	8	32	23	0	0	63	3.76	0.707	มาก
3. นักศึกษาไม่พูดให้ผู้อื่นรู้สึกเสียใจ เจ็บใจ หรือโกรธแค้น	3	34	26	0	0	63	3.63	1.414	มาก
4. นักศึกษามีความสุภาพอ่อนโยนต่อ เพื่อนและอาจารย์	9	43	11	0	0	63	3.97	0.707	มาก
5. นักศึกษาไม่เบียดเบียนผู้อื่นโดยการ ร้องขอให้ช่วยเหลือตนเอง	2	60	1	0	0	63	4.02	1.414	มาก
รวม							3.77	0.387	มาก

จากตารางที่ 4.23 พบว่า ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีเมตตาของนักศึกษาชมราชมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.77$, S.D. = 0.387) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย พบว่า นักศึกษาไม่เบียดเบียนผู้อื่นโดยการร้องขอให้ช่วยเหลือตนเอง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.02$, S.D. = 1.414) นักศึกษามีความสุภาพอ่อนโยนต่อเพื่อนและอาจารย์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.97$, S.D. = 0.707) นักศึกษาไม่แกล้งหรือจงใจทำให้ผู้อื่นเกิดความเจ็บปวด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.76$, S.D. = 0.707) นักศึกษาไม่พูดให้ผู้อื่นรู้สึกเสียใจเจ็บใจ หรือโกรธแค้น อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.63$, S.D. = 1.414) และนักศึกษามีความปรารถนาดีต่อเพื่อนและอาจารย์ในมหาวิทยาลัย อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.44$, S.D. = 0.707)

ตารางที่ 4.24 ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีเมตตาของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามสถานภาพ

คุณธรรม จริยธรรม	สถานภาพ	N	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
ความมี เมตตา	บรรพชิต	16	4.37	0.110	12.981	0.000*
	ฆราวาส	78	3.77	0.277		

จากตารางที่ 4.24 พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ที่มีสถานภาพต่างกันมีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีเมตตาแตกต่างกันอย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยนักศึกษาที่เป็นบรรพชิตมีระดับคุณธรรมจริยธรรม ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.110) สูงกว่านักศึกษาฆราวาส ($\bar{X} = 3.77$, S.D. = 0.277)

ตารางที่ 4.25 ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความอดทนอดกลั้นของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง (N = 13)

รายละเอียด	ระดับความคิดเห็น					N	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
	5	4	3	2	1				
1. นักศึกษารับฟังความคิดเห็นของเพื่อน/อาจารย์ที่มีต่อตนเอง	1	12	0	0	0	13	4.08	0.000	มาก
2. นักศึกษาร่วมกิจกรรมทุกอย่างจนสำเร็จลุล่วง ไม่หนีกลับก่อน	0	13	0	0	0	13	4.00	0.000	มาก
3. นักศึกษาร่วมกิจกรรมโดยสงบ ไม่แสดงความเบื่อหน่าย	0	13	0	0	0	13	4.00	0.000	มาก
4. นักศึกษาควบคุมอารมณ์ได้ ไม่แสดงความโกรธ เมื่อถูกตำหนิ	0	13	0	0	0	13	4.00	0.000	มาก
5. นักศึกษาพยายามแก้ปัญหาในการทำงานจนกระทั่งงานสำเร็จ	0	13	0	0	0	13	4.00	0.000	มาก
รวม							4.02	0.000	มาก

จากตารางที่ 4.25 พบว่า ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความอดทนอดกลั้นของนักศึกษา

บรรพชิตมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.02$, S.D. = 0.000) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย พบว่า นักศึกษารับฟังความคิดเห็นของเพื่อน/อาจารย์ที่มีต่อตนเอง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = 0.000) นักศึกษาร่วมกิจกรรมทุกอย่างจนสำเร็จลุล่วง ไม่หนีกลับก่อน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.000) นักศึกษาร่วมกิจกรรมโดยสงบ ไม่แสดงความเบื่อหน่าย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.000) นักศึกษาควบคุมอารมณ์ได้ ไม่แสดงความโกรธ เมื่อถูกตำหนิ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.000) และนักศึกษาพยายามแก้ปัญหาในการทำงานจนกระทั่งงานสำเร็จ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.000)

ตารางที่ 4.26 ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความอดทนอดกลั้นของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง (N = 63)

รายละเอียด	ระดับความคิดเห็น					N	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
	5	4	3	2	1				
1. นักศึกษารับฟังความคิดเห็นของเพื่อน/อาจารย์ที่มีต่อตนเอง	20	41	2	0	0	63	4.29	0.707	มาก
2. นักศึกษาร่วมกิจกรรมทุกอย่างจนสำเร็จลุล่วง ไม่หนีกลับก่อน	36	24	3	0	0	63	4.52	1.414	มากที่สุด
3. นักศึกษาร่วมกิจกรรมโดยสงบ ไม่แสดงความเบื่อหน่าย	9	44	10	0	0	63	3.98	0.707	มาก
4. นักศึกษาควบคุมอารมณ์ได้ ไม่แสดงความโกรธ เมื่อถูกตำหนิ	2	19	42	0	0	63	3.37	0.707	ปานกลาง
5. นักศึกษาพยายามแก้ปัญหาในการทำงานจนกระทั่งงานสำเร็จ	7	33	23	0	0	63	3.75	0.000	มาก
รวม							3.98	0.500	มาก

จากตารางที่ 4.26 พบว่า ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความอดทนอดกลั้นของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = 0.500) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย พบว่า นักศึกษาร่วมกิจกรรมทุกอย่างจนสำเร็จลุล่วง ไม่หนีกลับก่อน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 1.414) นักศึกษารับฟังความคิดเห็นของเพื่อน/อาจารย์ที่มีต่อตนเอง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.707) นักศึกษาร่วมกิจกรรมโดยสงบ ไม่แสดงความเบื่อหน่าย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = 0.707) นักศึกษาพยายาม

แก้ปัญหาในการทำงานจนกระทั่งงานสำเร็จ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.75$, S.D. = 0.000) และนักศึกษา
ควบคุมอารมณ์ได้ ไม่แสดงความโกรธ เมื่อถูกตำหนิ อยู่ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.37$, S.D. = 0.707)

ตารางที่ 4.27 ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความอดทนอดกลั้น ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามสถานภาพ

คุณธรรม จริยธรรม	สถานภาพ	N	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
ความเสีย สละ	บรรพชิต	13	4.02	0.554	0.972	0.334
	ฆราวาส	63	3.98	0.532		

จากตารางที่ 4.27 พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
ที่มีสถานภาพต่างกันมีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความอดทนอดกลั้นไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.28 ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความเสียสละของนักศึกษาบรรพชิตมหาวิทยาลัย
มหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง (N = 13)

รายละเอียด	ระดับความคิดเห็น					N	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
	5	4	3	2	1				
1. นักศึกษาช่วยเหลือเพื่อน/อาจารย์ตามความสามารถของตน	12	1	0	0	0	13	4.92	0.000	มากที่สุด
2. นักศึกษาร่วมบริจาคสิ่งของเพื่อช่วยเหลือผู้เดือดร้อน	13	0	0	0	0	13	5.00	0.000	มากที่สุด
3. นักศึกษามีจิตอาสาช่วยงานส่วนรวมโดยสมัครใจ	13	0	0	0	0	13	5.00	0.000	มากที่สุด
4. นักศึกษาร่วมกิจกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติ-ศิลปวัฒนธรรม	0	13	0	0	0	13	4.00	0.000	มาก
5. นักศึกษาร่วมสาธารณบำเพ็ญประโยชน์อย่างสม่ำเสมอ	0	13	0	0	0	13	4.00	0.000	มาก
รวม							4.58	0.000	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.28 พบว่า ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความเสียสละของนักศึกษาบรรพชิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.58$, S.D. = 0.000) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย พบว่า นักศึกษาร่วมบริจาคสิ่งของเพื่อช่วยเหลือผู้เดือดร้อน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 5.00$, S.D. = 0.000) นักศึกษามีจิตอาสาช่วยงานส่วนรวมโดยสมัครใจ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 5.00$, S.D. = 0.000) นักศึกษาช่วยเหลือเพื่อน/อาจารย์ตามความสามารถของตน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.92$, S.D. = 0.000) นักศึกษาร่วมกิจกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติ-ศิลปวัฒนธรรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.000) และนักศึกษาร่วมสาธารณบำเพ็ญประโยชน์อย่างสม่ำเสมอ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.000)

ตารางที่ 4.29 ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความเสียสละของนักศึกษามหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง (N = 63)

รายละเอียด	ระดับความคิดเห็น					N	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
	5	4	3	2	1				
1. นักศึกษาช่วยเหลือเพื่อน/อาจารย์ตามความสามารถของตน	5	38	20	0	0	63	3.76	0.707	มาก
2. นักศึกษาร่วมบริจาคสิ่งของเพื่อช่วยเหลือผู้เดือดร้อน	23	38	2	0	0	63	4.33	0.707	มาก
3. นักศึกษามีจิตอาสาช่วยงานส่วนรวมโดยสมัครใจ	17	44	2	0	0	63	4.24	1.414	มาก
4. นักศึกษาร่วมกิจกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติ-ศิลปวัฒนธรรม	16	45	2	0	0	63	4.22	0.707	มาก
5. นักศึกษาร่วมสาธารณบำเพ็ญประโยชน์อย่างสม่ำเสมอ	36	25	2	0	0	63	4.54	1.414	มากที่สุด
รวม							4.22	0.387	มาก

จากตารางที่ 4.29 พบว่า ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความเสียสละของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.387) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย พบว่า นักศึกษาร่วมสาธารณบำเพ็ญประโยชน์อย่างสม่ำเสมอ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 1.414) นักศึกษาร่วมบริจาคสิ่งของเพื่อช่วยเหลือผู้เดือดร้อน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 0.707) นักศึกษามีจิตอาสาช่วยงานส่วนรวมโดยสมัครใจ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 1.414) นักศึกษาร่วมกิจกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติ-ศิลปวัฒนธรรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.707) และนักศึกษาช่วยเหลือเพื่อน/อาจารย์ตามความสามารถของตน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.76$, S.D. = 0.707)

ตารางที่ 4.30 ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความเสียสละของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามสถานภาพ

คุณธรรม จริยธรรม	หมวด	N	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
ความเสีย สละ	บรรพชิต	13	4.58	0.554	10.965	0.000*
	ฆราวาส	63	4.22	0.235		

จากตารางที่ 4.30 พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ที่มีสถานภาพต่างกันมีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความเสียสละแตกต่างกันอย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยนักศึกษาที่เป็นบรรพชิตมีระดับคุณธรรมจริยธรรม ($\bar{X} = 4.58$, S.D. = 0.554) สูงกว่านักศึกษาฆราวาส ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.235)

ตารางที่ 4.31 ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความกตัญญูต่เวทีของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง (N = 13)

รายละเอียด	ระดับความคิดเห็น					N	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
	5	4	3	2	1				
1. นักศึกษามีความรักเคารพพ่อแม่และผู้ปกครอง	12	1	0	0	0	13	4.92	0.000	มากที่สุด
2. นักศึกษาร่วมแสดงความเคารพต่ออาจารย์อย่างเหมาะสม	12	1	0	0	0	13	4.92	0.000	มากที่สุด
3. นักศึกษาร่วมกิจกรรมของบุคคล/องค์กรที่มีพระคุณ	0	13	0	0	0	13	4.00	0.000	มาก
4. นักศึกษาร่วมยินดีและช่วยเหลือผู้ที่มีความกตัญญูต่เวที	0	13	0	0	0	13	4.00	0.000	มาก
5. ประพฤติตนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชนและสังคม	0	13	0	0	0	13	4.00	0.000	มาก
รวม							4.37	0.000	มาก

จากตารางที่ 4.31 พบว่า ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความกตัญญูทเวทีของนักศึกษา บรรพชิตมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = 0.137) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย พบว่า นักศึกษามีความรักเคารพพ่อแม่และผู้ปกครอง อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.92$, S.D. = 0.000) นักศึกษาร่วมแสดงความเคารพต่ออาจารย์อย่างเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.92$, S.D. = 0.000) นักศึกษาร่วมกิจกรรมของบุคคล/องค์กรที่มีพระคุณ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.000) นักศึกษาร่วมยินดีและชมเชยผู้ที่มีความกตัญญูทเวที อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.000) และประพฤติตนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชนและสังคม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.000)

ตารางที่ 4.32 ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความกตัญญูทเวทีของนักศึกษาขรवास มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง (N = 63)

รายละเอียด	ระดับความคิดเห็น					N	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
	5	4	3	2	1				
1. นักศึกษามีความรักเคารพพ่อแม่และผู้ปกครอง	12	43	8	0	0	63	4.06	0.707	มาก
2. นักศึกษาร่วมแสดงความเคารพต่ออาจารย์อย่างเหมาะสม	2	19	42	0	0	63	3.37	1.414	ปานกลาง
3. นักศึกษาร่วมกิจกรรมของบุคคล/องค์กรที่มีพระคุณ	8	30	25	0	0	63	3.73	0.707	มาก
4. นักศึกษาร่วมยินดีและชมเชยผู้ที่มีความกตัญญูทเวที	0	35	28	0	0	63	3.56	0.000	มาก
5. ประพฤติตนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชนและสังคม	13	50	0	0	0	63	4.21	0.000	มาก
รวม							3.75	0.111	มาก

จากตารางที่ 4.32 พบว่า ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความกตัญญูทเวทีของนักศึกษาขรवासมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = 0.137) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย พบว่า ประพฤติตนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชนและสังคม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.000) นักศึกษามีความรักเคารพพ่อแม่และผู้ปกครอง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.06$, S.D. = 0.707) นักศึกษาร่วมกิจกรรมของบุคคล/องค์กร

ที่มีพระคุณ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.73$, S.D. = 0.707) นักศึกษาร่วมยินดีและชมเชยผู้ที่มีความกตัญญู กตเวที อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.56$, S.D. = 0.000) และนักศึกษาร่วมแสดงความเคารพต่ออาจารย์ อย่างเหมาะสม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.37$, S.D. = 1.414)

ตารางที่ 4.33 ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความกตัญญูกตเวทีของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามสถานภาพ

คุณธรรม จริยธรรม	สถานภาพ	N	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
ความกตัญญู กตเวที	บรรพชิต	13	4.37	0.111	12.895	0.000*
	ฆราวาส	63	3.78	0.265		

จากตารางที่ 4.33 พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ที่มีสถานภาพต่างกันมีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความกตัญญูกตเวทีแตกต่างกันอย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยนักศึกษาที่เป็นบรรพชิตมีระดับคุณธรรมจริยธรรม ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.110) สูงกว่านักศึกษาฆราวาส ($\bar{X} = 3.77$, S.D. = 0.277)

ตารางที่ 4.34 ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมของนักศึกษาฆราวาสมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามเพศ (N = 63)

คุณธรรม จริยธรรม	เพศ	N	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
โดยรวม	ชาย	17	3.89	0.139	-.265	0.792
	หญิง	46	3.90	0.215		

จากตารางที่ 4.34 พบว่า นักศึกษาฆราวาสมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ที่มีเพศต่างกันมีระดับคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.35 ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีวินัยของนักศึกษาขรรวาวสมมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามเพศ (N = 63)

คุณธรรม จริยธรรม	เพศ	N	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
ความมี วินัย	ชาย	17	3.59	0.193	-.084	0.933
	หญิง	46	3.60	0.344		

จากตารางที่ 4.35 พบว่า นักศึกษาขรรวาวสมมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ที่มีเพศต่างกันมีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีวินัยไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.36 ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ของนักศึกษาขรรวาวสมมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามเพศ (N = 63)

คุณธรรม จริยธรรม	เพศ	N	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
ความ ซื่อสัตย์	ชาย	17	4.26	0.271	-.479	0.633
	หญิง	46	4.29	0.226		

จากตารางที่ 4.36 พบว่า นักศึกษาขรรวาวสมมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ที่มีเพศต่างกันมีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.37 ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีเมตตาของนักศึกษาชมราวาสมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามเพศ (N = 63)

คุณธรรม จริยธรรม	เพศ	N	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
ความมี เมตตา	ชาย	17	3.74	0.221	-.413	0.681
	หญิง	46	3.77	0.297		

จากตารางที่ 4.37 พบว่า นักศึกษาชมราวาสมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ที่มีเพศต่างกันมีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีเมตตาไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.38 ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความอดทนอดกลั้น ของนักศึกษาชมราวาสมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามเพศ (N = 63)

คุณธรรม จริยธรรม	เพศ	N	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
ความอดทน อดกลั้น	ชาย	17	4.02	0.233	0.809	0.422
	หญิง	46	3.97	0.261		

จากตารางที่ 4.38 พบว่า นักศึกษาชมราวาสมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ที่มีเพศต่างกันมีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความอดทนอดกลั้นไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.39 ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความเสียสละของนักศึกษาชมราวมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามเพศ (N = 63)

คุณธรรม จริยธรรม	เพศ	N	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
ความเสีย สละ	ชาย	17	4.22	0.156	0.019	0.927
	หญิง	46	4.21	0.259		

จากตารางที่ 4.39 พบว่า นักศึกษาชมราวมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ที่มีเพศต่างกันมีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความเสียสละไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.40 ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความกตัญญูกตเวที ของนักศึกษาชมราวมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามเพศ (N = 63)

คุณธรรม จริยธรรม	เพศ	N	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
ความกตัญญู กตเวที	ชาย	17	3.75	0.218	-.565	0.574
	หญิง	46	3.80	0.281		

จากตารางที่ 4.40 พบว่า นักศึกษาชมราวมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ที่มีเพศต่างกันมีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความกตัญญูกตเวทีไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.41 ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามอายุ (ANOVA)

ระดับคุณธรรมจริยธรรม	แหล่งของความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
โดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	2.428	3	.809	18.497	0.000*
	ภายในกลุ่ม	3.150	72	.044		
	รวม	5.578	75			

จากตารางที่ 4.41 พบว่า นักศึกษาที่มีอายุแตกต่างกันมีระดับคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่

ตารางที่ 4.42 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่เกี่ยวกับระดับคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามอายุ

ระดับคุณธรรมจริยธรรม		18-19 ปี	20-21 ปี	22-23 ปี	24 ปีขึ้นไป
	$\bar{X}$	3.87	4.09	4.36	4.45
18-19 ปี	3.87	-	0.007*	0.000*	0.000*
20-21 ปี	4.09		-	0.139	0.014*
22-23 ปี	4.36			-	0.953
24 ปีขึ้นไป	4.45				-

จากตารางที่ 4.42 พบว่า ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ พบว่า นักศึกษาที่มีอายุ 18-19 ปีมีระดับคุณธรรมจริยธรรมต่ำกว่านักศึกษาที่มีอายุ 20-21 ปี, 22-23 ปี และ 24 ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และนักศึกษาที่มีอายุ 20-21 ปี มีระดับคุณธรรมจริยธรรม ต่ำกว่านักศึกษาที่มีอายุ 24 ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4.43 ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีความมีวินัยของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามอายุ (ANOVA)

ระดับคุณธรรมจริยธรรม ด้านความมีวินัย	แหล่งของความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
โดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	8.233	3	2.744	15.566	0.000*
	ภายในกลุ่ม	12.693	72	.176		
	รวม	20.926	75			

จากตารางที่ 4.43 พบว่า นักศึกษาที่มีอายุแตกต่างกันมีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีความมีวินัย โดยรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่

ตารางที่ 4.44 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่เกี่ยวกับระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีความมีวินัยของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามอายุ

ระดับคุณธรรมจริยธรรม ด้านความมีวินัย		18-19 ปี	20-21 ปี	22-23 ปี	24 ปีขึ้นไป
	$\bar{X}$	3.57	3.98	4.55	4.56
18-19 ปี	3.57	-	0.012*	0.000*	0.000*
20-21 ปี	3.98		-	0.120	0.067
22-23 ปี	4.55			-	1.000
24 ปีขึ้นไป	4.56				-

จากตารางที่ 4.44 พบว่า ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ พบว่า นักศึกษาที่มีอายุ 18-19 ปีมีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีความมีวินัย ต่ำกว่า นักศึกษาที่มีอายุ 20-21 ปี, 22-23 ปี และ 24 ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4.45 ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความรับผิดชอบของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามอายุ (ANOVA)

ระดับคุณธรรมจริยธรรม ด้านความรับผิดชอบ	แหล่งของความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
โดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	2.547	3	.849	15.113	0.000*
	ภายในกลุ่ม	4.044	72	.056		
	รวม	6.591	75			

จากตารางที่ 4.45 พบว่า นักศึกษาที่มีอายุแตกต่างกันมีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ โดยรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่

ตารางที่ 4.46 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่เกี่ยวกับระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความรับผิดชอบของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามอายุ

ระดับคุณธรรมจริยธรรม ด้านความรับผิดชอบ		18-19 ปี	20-21 ปี	22-23 ปี	24 ปีขึ้นไป
	$\bar{X}$	3.62	3.85	4.05	4.24
18-19 ปี	3.62	-	0.012*	0.010*	0.000*
20-21 ปี	3.85		-	0.503	0.019*
22-23 ปี	4.05			-	0.700
24 ปีขึ้นไป	4.24				-

จากตารางที่ 4.46 พบว่า ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ พบว่า นักศึกษาที่มีอายุ 18-19 ปีมีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความรับผิดชอบต่ำกว่านักศึกษาที่มีอายุ 20-21 ปี, 22-23 ปี และ 24 ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นักศึกษาที่มีอายุ 20-21 ปีมีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความรับผิดชอบต่ำกว่านักศึกษาที่มีอายุ 24 ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4.47 ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามอายุ (ANOVA)

ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์	แหล่งของความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
โดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	1.699	3	.566	9.025	0.000*
	ภายในกลุ่ม	4.518	72	.063		
	รวม	6.217	75			

จากตารางที่ 4.47 พบว่า นักศึกษาที่มีอายุแตกต่างกันมีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ โดยรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่

ตารางที่ 4.48 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่เกี่ยวกับระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามอายุ

ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์		18-19 ปี	20-21 ปี	22-23 ปี	24 ปีขึ้นไป
	$\bar{X}$	4.27	4.46	4.70	4.72
18-19 ปี	4.27	-	0.070	0.016*	0.004*
20-21 ปี	4.46		-	0.398	0.250
22-23 ปี	4.70			-	1.000
24 ปีขึ้นไป	4.72				-

จากตารางที่ 4.48 พบว่า ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ พบว่า นักศึกษาที่มีอายุ 18-19 ปีมีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ต่ำกว่านักศึกษาที่มีอายุ 22-23 ปี และ 24 ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4.49 ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีเมตตาของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามอายุ (ANOVA)

ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีเมตตา	แหล่งของความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
โดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	3.402	3	1.134	15.000	0.000*
	ภายในกลุ่ม	5.443	72	.076		
	รวม	8.844	75			

จากตารางที่ 4.49 พบว่า นักศึกษาที่มีอายุแตกต่างกันมีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีเมตตา โดยรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่

ตารางที่ 4.50 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่เกี่ยวกับระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีเมตตาของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามอายุ

ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีเมตตา		18-19 ปี	20-21 ปี	22-23 ปี	24 ปีขึ้นไป
	$\bar{X}$	3.74	3.98	4.30	4.44
18-19 ปี	3.74	-	0.031*	0.003*	0.000*
20-21 ปี	3.98		-	0.223	0.016*
22-23 ปี	4.30			-	0.901
24 ปีขึ้นไป	4.44				-

จากตารางที่ 4.50 พบว่า ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ พบว่า นักศึกษาที่มีอายุ 18-19 ปีมีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีเมตตาดำกว่านักศึกษาที่มีอายุ 20-21 ปี, 22-23 ปี และ 24 ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นักศึกษาที่มีอายุ 20-21 ปี มีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีเมตตาดำกว่านักศึกษาที่มีอายุ 24 ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4.51 ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความอดทนอดกลั้นของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามอายุ (ANOVA)

ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความอดทนอดกลั้น	แหล่งของความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
โดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	.341	3	.114	2.224	0.093
	ภายในกลุ่ม	3.685	72	.051		
	รวม	4.027	75			

จากตารางที่ 4.51 พบว่า นักศึกษาที่มีอายุแตกต่างกันมีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความอดทนอดกลั้น โดยรวม ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.52 ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความเสียสละของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามอายุ (ANOVA)

ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความเสียสละ	แหล่งของความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
โดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	1.222	3	.407	7.987	0.000*
	ภายในกลุ่ม	3.672	72	.051		
	รวม	4.894	75			

จากตารางที่ 4.52 พบว่า นักศึกษาที่มีอายุแตกต่างกันมีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความเสียสละ โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่

ตารางที่ 4.53 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่เกี่ยวกับระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความเสียสละของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามอายุ

ระดับคุณธรรมจริยธรรม		18-19 ปี	20-21 ปี	22-23 ปี	24 ปีขึ้นไป
ด้านความเสียสละ	$\bar{X}$	4.21	4.33	4.60	4.60
18-19 ปี	4.21	-	0.308	0.015*	0.006*
20-21 ปี	4.33		-	0.209	0.146
22-23 ปี	4.60			-	1.000
24 ปีขึ้นไป	4.60				-

จากตารางที่ 4.53 พบว่า ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ พบว่า นักศึกษาที่มีอายุ 18-19 ปีมีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความเสียสละต่ำกว่านักศึกษาที่มีอายุ 22-23 ปี และ 24 ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4.54 ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความกตัญญูทเวทิจของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามอายุ (ANOVA)

ระดับคุณธรรมจริยธรรม	แหล่งของความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
โดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	2.774	3	.925	12.312	0.000*
	ภายในกลุ่ม	5.407	72	.075		
	รวม	8.181	75			

จากตารางที่ 4.54 พบว่า นักศึกษาที่มีอายุแตกต่างกันมีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความกตัญญูทเวทิจ โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่

ตารางที่ 4.55 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่เกี่ยวกับระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความกตัญญูตเวทีของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามอายุ

ระดับคุณธรรมจริยธรรม		18-19 ปี	20-21 ปี	22-23 ปี	24 ปีขึ้นไป
ด้านความกตัญญูตเวที	$\bar{X}$	3.76	4.00	4.30	4.36
18-19 ปี	3.76	-	0.031*	0.005*	0.000*
20-21 ปี	4.00		-	0.283	0.093
22-23 ปี	4.30			-	0.991
24 ปีขึ้นไป	4.36				-

จากตารางที่ 4.55 พบว่า ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ พบว่า นักศึกษาที่มีอายุ 18-19 ปีมีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความกตัญญูตเวทีต่ำกว่านักศึกษาที่มีอายุ 20-21 ปี, 22-23 ปี และ 24 ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4.56 ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามคณะ (ANOVA)

ระดับคุณธรรมจริยธรรม	แหล่งของความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
โดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	2.925	2	1.462	40.240	0.000*
	ภายในกลุ่ม	2.653	73	.036		
	รวม	5.578	75			

จากตารางที่ 4.56 พบว่า นักศึกษาที่เรียนในคณะแตกต่างกันมีระดับคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่

ตารางที่ 4.57 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่เกี่ยวกับระดับคุณธรรมจริยธรรมโดยรวม ของ นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามคณะ

ระดับคุณธรรม		ศาสนาและปรัชญา	สังคมศาสตร์	ศึกษาศาสตร์
จริยธรรม	$\bar{X}$	4.52	4.09	3.87
ศาสนาและปรัชญา	4.52	-	0.000*	0.000*
สังคมศาสตร์	4.09		-	0.000*
ศึกษาศาสตร์	3.87			-

จากตารางที่ 4.57 พบว่า ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ พบว่า นักศึกษาคณะศาสนาและปรัชญามีระดับคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมสูงกว่านักศึกษาคณะสังคมศาสตร์ และคณะศึกษาศาสตร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และนักศึกษาคณะสังคมศาสตร์มีระดับคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมสูงกว่านักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4.58 การเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีวินัยของนักศึกษามหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามคณะที่ศึกษา (ANOVA)

ระดับคุณธรรมจริยธรรม ด้านความมีวินัย	แหล่งของความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
โดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	8.710	2	4.355	26.025	0.000*
	ภายในกลุ่ม	12.216	73	.167		
	รวม	20.926	75			

จากตารางที่ 4.58 พบว่า นักศึกษาที่เรียนคณะแตกต่างกันมีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีวินัย โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่

ตารางที่ 4.59 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่เกี่ยวกับระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีวินัย ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตาม คณะที่ศึกษา

ระดับคุณธรรมจริยธรรม		ศาสนาและปรัชญา	สังคมศาสตร์	ศึกษาศาสตร์
ด้านความมีวินัย	$\bar{X}$	4.83	3.76	3.64
ศาสนาและปรัชญา	4.83	-	0.000*	0.000*
สังคมศาสตร์	3.76		-	0.528
ศึกษาศาสตร์	3.64			-

จากตารางที่ 4.59 พบว่า ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ พบว่า นักศึกษาที่เรียนคณะศาสนาและปรัชญามีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีวินัย สูงกว่านักศึกษาที่เรียนคณะสังคมศาสตร์และคณะศึกษาศาสตร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4.60 การเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความรับผิดชอบของนักศึกษามหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามคณะที่ศึกษา (ANOVA)

ระดับคุณธรรมจริยธรรม ด้านความรับผิดชอบ	แหล่งของความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
โดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	2.611	2	1.306	23.952	0.000*
	ภายในกลุ่ม	3.980	73	.055		
	รวม	6.591	75			

จากตารางที่ 4.60 พบว่า นักศึกษาที่เรียนคณะแตกต่างกันมีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่

ตารางที่ 4.61 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่เกี่ยวกับระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความรับผิดชอบต่อของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามคณะที่ศึกษา

ระดับคุณธรรมจริยธรรม		ศาสนาและปรัชญา	สังคมศาสตร์	ศึกษาศาสตร์
ด้านความรับผิดชอบต่อ	$\bar{X}$	4.31	3.70	3.67
ศาสนาและปรัชญา	4.31	-	0.000*	0.000*
สังคมศาสตร์	3.70		-	0.855
ศึกษาศาสตร์	3.67			-

จากตารางที่ 4.61 พบว่า ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ พบว่า นักศึกษาที่เรียนคณะศาสนาและปรัชญามีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความรับผิดชอบต่อ สูงกว่า นักศึกษาที่เรียนคณะสังคมศาสตร์และคณะศึกษาศาสตร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4.62 การเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามคณะที่ศึกษา (ANOVA)

ระดับคุณธรรมจริยธรรม ด้านความซื่อสัตย์	แหล่งของความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
โดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	1.786	2	.893	14.709	0.000*
	ภายในกลุ่ม	4.431	73	.061		
	รวม	6.217	75			

จากตารางที่ 4.62 พบว่า นักศึกษาที่เรียนคณะแตกต่างกันมีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่

ตารางที่ 4.63 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่เกี่ยวกับระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามคณะที่ศึกษา

ระดับคุณธรรมจริยธรรม		ศาสนาและปรัชญา	สังคมศาสตร์	ศึกษาศาสตร์
ด้านความซื่อสัตย์	$\bar{X}$	4.83	4.38	4.29
ศาสนาและปรัชญา	4.83	-	0.000*	0.000*
สังคมศาสตร์	4.38		-	0.391
ศึกษาศาสตร์	4.29			-

จากตารางที่ 4.63 พบว่า ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ พบว่า นักศึกษาที่เรียนคณะศาสนาและปรัชญามีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ สูงกว่านักศึกษาที่เรียนคณะสังคมศาสตร์และคณะศึกษาศาสตร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4.64 การเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีเมตตาของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามคณะที่ศึกษา (ANOVA)

ระดับคุณธรรมจริยธรรม ด้านความมีเมตตา	แหล่งของความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
โดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	5.544	2	2.772	61.321	0.000*
	ภายในกลุ่ม	3.300	73	.045		
	รวม	8.844	75			

จากตารางที่ 4.64 พบว่า นักศึกษาที่เรียนคณะแตกต่างกันมีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีเมตตา โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่

ตารางที่ 4.65 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่เกี่ยวกับระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีเมตตาของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามคณะที่ศึกษา

ระดับคุณธรรมจริยธรรม		ศาสนาและปรัชญา	สังคมศาสตร์	ศึกษาศาสตร์
ด้านความมีเมตตา	$\bar{X}$	4.49	4.11	3.68
ศาสนาและปรัชญา	4.49	-	0.001*	0.000*
สังคมศาสตร์	4.11		-	0.000*
ศึกษาศาสตร์	3.68			-

จากตารางที่ 4.65 พบว่า ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ พบว่า นักศึกษาที่เรียนคณะศาสนาและปรัชญามีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีเมตตา สูงกว่านักศึกษาที่เรียนคณะสังคมศาสตร์และคณะศึกษาศาสตร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และนักศึกษาที่เรียนคณะสังคมศาสตร์มีระดับคุณธรรมจริยธรรมสูงกว่านักศึกษาที่เรียนคณะศึกษาศาสตร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4.66 การเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความอดทนอดกลั้นของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามคณะที่ศึกษา (ANOVA)

ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความอดทนอดกลั้น	แหล่งของความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
โดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	.811	2	.406	9.210	0.000*
	ภายในกลุ่ม	3.215	73	.044		
	รวม	4.027	75			

จากตารางที่ 4.66 พบว่า นักศึกษาที่เรียนคณะแตกต่างกันมีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความอดทนอดกลั้น โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่

ตารางที่ 4.67 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่เกี่ยวกับระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความอดทนอดกลั้นของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามคณะที่ศึกษา

ระดับคุณธรรมจริยธรรม		ศาสนาและปรัชญา	สังคมศาสตร์	ศึกษาศาสตร์
ด้านความอดทนอดกลั้น	$\bar{X}$	4.13	4.11	3.91
ศาสนาและปรัชญา	4.13	-	0.986	0.062
สังคมศาสตร์	4.11		-	0.001*
ศึกษาศาสตร์	3.91			-

จากตารางที่ 4.67 พบว่า ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ พบว่า นักศึกษาที่เรียนคณะสังคมศาสตร์มีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความอดทนอดกลั้น สูงกว่านักศึกษาที่เรียนคณะศึกษาศาสตร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4.68 การเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความเสียสละของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามคณะที่ศึกษา (ANOVA)

ระดับคุณธรรมจริยธรรม ด้านความเสียสละ	แหล่งของความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
โดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	1.965	2	.983	24.487	0.000*
	ภายในกลุ่ม	2.929	73	.040		
	รวม	4.894	75			

จากตารางที่ 4.68 พบว่า นักศึกษาที่เรียนคณะแตกต่างกันมีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความเสียสละ โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่

ตารางที่ 4.69 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่เกี่ยวกับระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความเสียสละของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามคณะที่ศึกษา

ระดับคุณธรรมจริยธรรม		ศาสนาและปรัชญา	สังคมศาสตร์	ศึกษาศาสตร์
ด้านความเสียสละ	$\bar{X}$	4.66	4.42	4.17
ศาสนาและปรัชญา	4.66	-	0.031*	0.000*
สังคมศาสตร์	4.42		-	0.000*
ศึกษาศาสตร์	4.17			-

จากตารางที่ 4.69 พบว่า ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ พบว่า นักศึกษาที่เรียนคณะศาสนาและปรัชญามีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความเสียสละ สูงกว่านักศึกษาที่เรียนคณะสังคมศาสตร์และคณะศึกษาศาสตร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และนักศึกษาที่เรียนคณะสังคมศาสตร์มีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความเสียสละ สูงกว่านักศึกษาที่เรียนคณะศึกษาศาสตร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4.70 การเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความกตัญญูต่เวทีของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามคณะที่ศึกษา (ANOVA)

ระดับคุณธรรมจริยธรรม ด้านความกตัญญูต่เวที	แหล่งของความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
โดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	4.670	2	2.335	48.545	0.000*
	ภายในกลุ่ม	3.511	73	.048		
	รวม	8.181	75			

จากตารางที่ 4.70 พบว่า นักศึกษาที่เรียนคณะแตกต่างกันมีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความกตัญญูต่เวที โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่

ตารางที่ 4.71 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่เกี่ยวกับระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความกตัญญู กตเวทีของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามคณะที่ศึกษา

ระดับคุณธรรมจริยธรรม		ศาสนาและปรัชญา	สังคมศาสตร์	ศึกษาศาสตร์
ด้านความกตัญญูกตเวที	$\bar{X}$	4.43	4.12	3.71
ศาสนาและปรัชญา	4.43	-	0.008*	0.000*
สังคมศาสตร์	4.12		-	0.000*
ศึกษาศาสตร์	3.71			-

จากตารางที่ 4.71 พบว่า ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ พบว่า นักศึกษาที่เรียนคณะศาสนาและปรัชญามีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความกตัญญูกตเวที สูงกว่า นักศึกษาที่เรียนคณะสังคมศาสตร์และคณะศึกษาศาสตร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ นักศึกษาที่เรียนคณะสังคมศาสตร์มีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความกตัญญูกตเวที สูงกว่านักศึกษาที่เรียนคณะศึกษาศาสตร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4.72 ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมของนักศึกษามหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามสาขาวิชา (ANOVA)

ระดับคุณธรรมจริยธรรม	แหล่งของความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
โดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	3.073	4	.768	21.776	0.000*
	ภายในกลุ่ม	2.505	71	.035		
	รวม	5.578	75			

จากตารางที่ 4.72 พบว่า นักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาแตกต่างกันมีระดับคุณธรรมจริยธรรมโดยรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่

ตารางที่ 4.73 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่เกี่ยวกับระดับคุณธรรมจริยธรรมโดยรวม ของ นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามสาขาวิชา

ระดับคุณธรรม จริยธรรม		พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	การ ปกครอง	การสอน ภาษา อังกฤษ	การสอน สังคมศึกษา	การสอน ภาษาไทย
	$\bar{X}$	4.52	4.09	3.96	3.85	3.81
พุทธศาสตร์ เพื่อการพัฒนา	4.52	-	0.000*	0.000*	0.000*	0.000*
การปกครอง	4.09		-	0.477	0.002*	0.005*
การสอน ภาษาอังกฤษ	3.96			-	0.585	0.454
การสอน สังคมศึกษา	3.85				-	0.990
การสอน ภาษาไทย	3.81					-

จากตารางที่ 4.73 พบว่า ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ พบว่า นักศึกษา สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนามีระดับคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมสูงกว่านักศึกษาสาขาวิชาการปกครอง สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา และสาขาการสอนภาษาไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และนักศึกษาสาขาวิชาการปกครองมีระดับคุณธรรมจริยธรรมโดยรวม สูงกว่านักศึกษาสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษาและสาขาการสอนภาษาไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4.74 การเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีวินัยของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามสาขาวิชา (ANOVA)

ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีวินัย	แหล่งของความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
โดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	8.979	4	2.245	13.340	0.000*
	ภายในกลุ่ม	11.947	71	.168		
	รวม	20.926	75			

จากตารางที่ 4.74 พบว่า นักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาแตกต่างกันมีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีวินัย โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่

ตารางที่ 4.75 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่เกี่ยวกับระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีวินัยของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามสาขาวิชา

ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีวินัย		พุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา	การสอนภาษาอังกฤษ	การปกครอง	การสอนภาษาไทย	การสอนสังคมศึกษา
	$\bar{X}$	4.82	3.77	3.76	3.60	3.59
พุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา	4.83	-	0.000*	0.000*	0.000*	0.000*
การสอนภาษาอังกฤษ	3.77		-	1.000	0.910	0.831
การปกครอง	3.76			-	0.877	0.761
การสอนภาษาไทย	3.60				-	1.000
การสอนสังคมศึกษา	3.59					-

จากตารางที่ 4.75 พบว่า ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ พบว่า นักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีวินัย สูงกว่านักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ สาขาวิชาการปกครอง สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา และสาขาการสอนภาษาไทย ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4.76 การเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความรับผิดชอบของนักศึกษามหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามสาขาวิชา (ANOVA)

ระดับคุณธรรมจริยธรรม ด้านความรับผิดชอบ	แหล่งของความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
โดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	2.726	4	.681	12.518	0.000*
	ภายในกลุ่ม	3.865	71	.054		
	รวม	6.591	75			

จากตารางที่ 4.76 พบว่า นักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาแตกต่างกันมีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่

ตารางที่ 4.77 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่เกี่ยวกับระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความรับผิดชอบของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามสาขาวิชา

ระดับคุณธรรม จริยธรรมด้าน ความรับผิดชอบ		พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	การสอน ภาษา อังกฤษ	การ ปกครอง	การสอน สังคม ศึกษา	การสอน ภาษาไทย
	$\bar{X}$	4.31	3.75	3.70	3.64	3.63
พุทธศาสตร์ เพื่อการพัฒนา	4.31	-	0.000*	0.000*	0.000*	0.000*
การสอน ภาษาอังกฤษ	3.75		-	0.986	0.772	0.826
การปกครอง	3.70			-	0.946	0.961
การสอน สังคมศึกษา	3.64				-	1.000
การสอน ภาษาไทย	3.63					-

จากตารางที่ 4.77 พบว่า ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ พบว่า นักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ สูงกว่านักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ สาขาวิชาการปกครอง สาขาวิชาการสอน สังคมศึกษา และสาขาการสอนภาษาไทย ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4.78 การเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามสาขาวิชา (ANOVA)

ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์	แหล่งของความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
โดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	1.957	4	.489	8.156	0.000*
	ภายในกลุ่ม	4.260	71	.060		
	รวม	6.217	75			

จากตารางที่ 4.78 พบว่า นักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาแตกต่างกันมีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่

ตารางที่ 4.79 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่เกี่ยวกับระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามสาขาวิชา

ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์		พุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา	การสอนภาษาอังกฤษ	การปกครอง	การสอนสังคมศึกษา	การสอนภาษาไทย
	$\bar{X}$	4.83	4.38	4.38	4.28	4.22
พุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา	4.83	-	0.009*	0.003*	0.000*	0.000*
การสอนภาษาอังกฤษ	4.38		-	1.000	0.836	0.598
การปกครอง	4.38			-	0.763	0.508
การสอนสังคมศึกษา	4.28				-	0.969
การสอนภาษาไทย	4.22					-

จากตารางที่ 4.79 พบว่า ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ พบว่า นักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ สูงกว่านักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ สาขาวิชาการปกครอง สาขาวิชาการสอน สังคมศึกษา และสาขาการสอนภาษาไทย ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4.80 การเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีเมตตาของนักศึกษามหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามสาขาวิชา (ANOVA)

ระดับคุณธรรมจริยธรรม ด้านความมีเมตตา	แหล่งของความ แปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
โดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	5.714	4	1.429	32.406	0.000*
	ภายในกลุ่ม	3.130	71	.044		
	รวม	8.844	75			

จากตารางที่ 4.80 พบว่า นักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาแตกต่างกันมีระดับคุณธรรมจริยธรรม ด้านความมีเมตตา โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงได้ทำการ เปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่

ตารางที่ 4.81 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่เกี่ยวกับระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีเมตตาของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามสาขาวิชา

ระดับคุณธรรม จริยธรรมด้าน ความมีเมตตา		พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	การ ปกครอง	การสอน ภาษา อังกฤษ	การสอน ภาษาไทย	การสอน สังคม ศึกษา
	$\bar{X}$	4.49	4.11	3.78	3.67	3.64
พุทธศาสตร์ เพื่อการพัฒนา	4.49	-	0.004*	0.000*	0.000*	0.000*
การปกครอง	4.11		-	0.003*	0.000*	0.000*
การสอน ภาษาอังกฤษ	3.78			-	0.763	0.443
การสอน ภาษาไทย	3.67				-	0.998
การสอน สังคมศึกษา	3.64					-

จากตารางที่ 4.81 พบว่า ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ พบว่า นักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนามีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีเมตตา สูงกว่านักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาการปกครอง สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ สาขาวิชาการสอนภาษาไทย และสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ นักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาการปกครอง มีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีเมตตา สูงกว่านักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ สาขาวิชาการสอนภาษาไทย และสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4.82 การเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความอดทนอดกลั้นของนักศึกษามหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามสาขาวิชา (ANOVA)

ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความอดทนอดกลั้น	แหล่งของความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
โดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	1.522	4	.380	10.784	0.000*
	ภายในกลุ่ม	2.505	71	.035		
	รวม	4.027	75			

จากตารางที่ 4.82 พบว่า นักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาแตกต่างกันมีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความอดทนอดกลั้น โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่

ตารางที่ 4.83 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่เกี่ยวกับระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความอดทนอดกลั้นของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามสาขาวิชา

ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความอดทนอดกลั้น		การปกครอง	พุทธศาสตร์ เพื่อการพัฒนา	การสอน ภาษาอังกฤษ	การสอน สังคมศึกษา	การสอน ภาษาไทย
	$\bar{X}$	4.13	4.11	4.00	3.97	3.70
การปกครอง	4.13	-	1.000	0.407	0.094	0.000*
พุทธศาสตร์ เพื่อการพัฒนา	4.11		-	0.801	0.511	0.001*
การสอน ภาษาอังกฤษ	4.00			-	0.993	0.007*
การสอน สังคมศึกษา	3.97				-	0.005*
การสอน ภาษาไทย	3.70					-

จากตารางที่ 4.83 พบว่า ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ พบว่า นักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาการปกครอง มีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความอดทนอดกลั้น สูงกว่านักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาการสอนภาษาไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความอดทนอดกลั้น สูงกว่านักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาสอนภาษาไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และนักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ มีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความอดทนอดกลั้น สูงกว่านักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาการสอนภาษาไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และนักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความอดทนอดกลั้น สูงกว่านักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาการสอนภาษาไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4.84 การเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความเสียสละของนักศึกษามหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามสาขาวิชา (ANOVA)

ระดับคุณธรรมจริยธรรม ด้านความเสียสละ	แหล่งของความ แปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
โดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	2.061	4	.515	12.916	0.000*
	ภายในกลุ่ม	2.833	71	.040		
	รวม	4.894	75			

จากตารางที่ 4.84 พบว่า นักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาแตกต่างกันมีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความเสียสละ โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่

ตารางที่ 4.85 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่เกี่ยวกับระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความ
เสียสละของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนก
ตามสาขาวิชา

ระดับคุณธรรม จริยธรรมด้าน ความเสียสละ		พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	การ ปกครอง	การสอน ภาษาไทย	การสอน ภาษาอังกฤษ	การสอน สังคมศึกษา
	$\bar{X}$	4.65	4.42	4.22	4.22	4.13
พุทธศาสตร์ เพื่อการพัฒนา	4.65	-	0.133	0.001*	0.001*	0.000*
การปกครอง	4.42		-	0.113	0.113	0.000*
การสอน ภาษาไทย	4.22			-	1.000	0.808
การสอน ภาษาอังกฤษ	4.22				-	0.808
การสอน สังคมศึกษา	4.13					-

จากตารางที่ 4.85 พบว่า ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ พบว่า นักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความเสียสละ สูงกว่านักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาการปกครอง สาขาวิชาการสอนภาษาไทย สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ และสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาการปกครอง มีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความเสียสละ สูงกว่านักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4.86 การเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความกตัญญูตเวทีของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามสาขาวิชา (ANOVA)

ระดับคุณธรรมจริยธรรม ด้านความกตัญญูตเวที	แหล่งของความ แปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
โดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	4.862	4	1.215	25.998	.000
	ภายในกลุ่ม	3.319	71	.047		
	รวม	8.181	75			

จากตารางที่ 4.86 พบว่า นักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาแตกต่างกันมีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความกตัญญูตเวที โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่

ตารางที่ 4.87 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่เกี่ยวกับระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความกตัญญู กตเวทีของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามสาขาวิชา

ระดับคุณธรรม จริยธรรมด้าน ความกตัญญูกตเวที	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	การ ปกครอง	การสอน ภาษาอังกฤษ	การสอน สังคม ศึกษา	การสอน ภาษาไทย
$\bar{X}$	4.43	4.12	3.82	3.69	3.65
พุทธศาสตร์ เพื่อการพัฒนา	4.43	-	0.041*	0.000*	0.000*
การปกครอง	4.12	-	0.009*	0.000*	0.000*
การสอน ภาษาอังกฤษ	3.82		-	0.583	0.474
การสอน สังคมศึกษา	3.69			-	0.993
การสอน ภาษาไทย	3.65				-

จากตารางที่ 4.87 พบว่า ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ พบว่า นักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความกตัญญู กตเวที สูงกว่านักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาการปกครอง สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา และสาขาวิชาการสอนภาษาไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาสาขาวิชาการปกครอง มีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความกตัญญูกตเวที สูงกว่า นักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา และสาขาวิชาการสอนภาษาไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4.5 ความพึงพอใจของนักศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมจากการเรียนการสอนในรายวิชา การปฏิบัติกรรมฐาน การร่วมกิจกรรมไหว้พระสวดมนต์และการเข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ประจำปีการศึกษา 2563

ตารางที่ 4.88 ความพึงพอใจโดยรวมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง เกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา (N = 76)

รายละเอียด	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. การเรียนการสอนในรายวิชา การปฏิบัติกรรมฐาน	4.06	0.592	มาก
2. กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์	4.00	0.387	มาก
3. กิจกรรม/โครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมประจำปี 2563	3.96	0.387	มาก
รวม	4.00	0.447	มาก

จากตารางที่ 4.88 พบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจโดยรวมเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.447) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับจากมากไปน้อย พบว่า การเรียนการสอนในรายวิชา การปฏิบัติกรรมฐาน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.06$, S.D. = 0.592) กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.387) และ กิจกรรม/โครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมประจำปี 2563 อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = 0.387)

ตารางที่ 4.89 ความพึงพอใจของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
เกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาด้านการเรียนการสอนในรายวิชา
การปฏิบัติกรรมฐาน (N = 76)

รายละเอียด	ระดับความคิดเห็น					N	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
	5	4	3	2	1				
1. นักศึกษามีความเข้าใจในวัตถุประสงค์และเนื้อหารายวิชา	4	72	0	0	0	76	4.05	0.000	มาก
2. นักศึกษาได้รับความรู้ใหม่ ๆ จากการเรียนรายวิชานี้	10	66	0	0	0	76	4.13	0.000	มาก
3. นักศึกษาสามารถนำความรู้จากการเรียนนี้ไปพัฒนาตนได้	35	26	15	0	0	76	4.26	0.707	มาก
4. รายวิชานี้มีความเหมาะสมและมีความจำเป็นต่อการใช้ชีวิต	24	44	8	0	0	76	4.21	0.707	มาก
5. อาจารย์มีเทคนิคและวิธีการสอนที่น่าสนใจ	14	19	43	0	0	76	3.62	1.414	มาก
รวม							4.06	0.592	มาก

จากตารางที่ 4.89 พบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้านการเรียนการสอนในรายวิชา การปฏิบัติกรรมฐาน โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.168) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับจากมากไปน้อย พบว่า นักศึกษาสามารถนำความรู้จากการเรียนนี้ไปพัฒนาตนได้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.707) รายวิชานี้มีความเหมาะสมและมีความจำเป็นต่อการใช้ชีวิต อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.707) นักศึกษาได้รับความรู้ใหม่ ๆ จากการเรียนรายวิชานี้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.000) นักศึกษามีความเข้าใจในวัตถุประสงค์และเนื้อหารายวิชา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.05$, S.D. = 0.000) และอาจารย์มีเทคนิคและวิธีการสอนที่น่าสนใจ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.62$, S.D. = 1.414)

ตารางที่ 4.90 ความพึงพอใจของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
เกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา ด้านการร่วมกิจกรรมไหว้พระ
สวดมนต์ (N = 76)

รายละเอียด	ระดับความคิดเห็น					N	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
	5	4	3	2	1				
1. นักศึกษารับทราบวัตถุประสงค์และความจำเป็นของกิจกรรมนี้	9	48	19	0	0	76	3.87	0.000	มาก
2. นักศึกษารับทราบประโยชน์ของการเข้าร่วมกิจกรรมนี้	1	54	21	0	0	76	3.74	0.707	มาก
3. นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมเป็นประจำและสม่ำเสมอ	13	61	2	0	0	76	4.14	0.707	มาก
4. นักศึกษามีส่วนร่วมเสมอในการเข้าร่วมกิจกรรมนี้	13	60	3	0	0	76	4.13	0.000	มาก
5. นักศึกษาปฏิบัติตามกฎระเบียบเมื่อร่วมกิจกรรมนี้	9	66	1	0	0	76	4.11	0.707	มาก
รวม							4.00	0.387	มาก

จากตารางที่ 4.90 พบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้านการร่วมกิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = 0.098) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับจากมากไปน้อย พบว่า นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมเป็นประจำและสม่ำเสมอ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = 0.707) นักศึกษามีส่วนร่วมเสมอในการเข้าร่วมกิจกรรมนี้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.000) นักศึกษาปฏิบัติตามกฎระเบียบเมื่อร่วมกิจกรรมนี้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.11$, S.D. = 0.707) นักศึกษารับทราบวัตถุประสงค์และความจำเป็นของกิจกรรมนี้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.87$, S.D. = 0.000) และนักศึกษารับทราบประโยชน์ของการเข้าร่วมกิจกรรมนี้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.74$, S.D. = 0.707)

ตารางที่ 4.91 ความพึงพอใจของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
เกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาด้านการเข้าร่วมโครงการพัฒนา
คุณธรรมจริยธรรมประจำปี 2563 (N = 76)

รายละเอียด	ระดับความคิดเห็น					N	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
	5	4	3	2	1				
1. นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมตรงตามกำหนดเวลา ไม่ขาด ไม่มาสาย	33	34	9	0	0	76	4.32	0.000	มาก
2. นักศึกษารักษากฎระเบียบขณะเข้าร่วมกิจกรรมตลอดเวลา	12	62	2	0	0	76	4.13	0.000	มาก
3. นักศึกษาได้รับความรู้และได้ฝึกตนในการเข้าร่วมกิจกรรมนี้	11	63	2	0	0	76	4.12	0.707	มาก
4. นักศึกษาเข้าใจวัตถุประสงค์และเป้าหมายของกิจกรรมนี้	3	36	37	0	0	76	3.55	0.000	มาก
5. นักศึกษาสามารถนำสิ่งที่ได้รับไปพัฒนาตนเองต่อได้	6	38	32	0	0	76	3.66	0.707	มาก
รวม							3.96	0.387	มาก

จากตารางที่ 4.91 พบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้านการเข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมประจำปี 2563 โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = 0.145) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับจากมากไปน้อย พบว่า นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมตรงตามกำหนดเวลา ไม่ขาด ไม่มาสาย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.000) นักศึกษารักษากฎระเบียบขณะเข้าร่วมกิจกรรมตลอดเวลา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.000) นักศึกษาได้รับความรู้และได้ฝึกตนในการเข้าร่วมกิจกรรมนี้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = 0.707) นักศึกษาสามารถนำสิ่งที่ได้รับไปพัฒนาตนเองต่อได้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.66$, S.D. = 0.707) และนักศึกษาเข้าใจวัตถุประสงค์และเป้าหมายของกิจกรรมนี้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.55$, S.D. = 0.000)

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง เพื่อเปรียบเทียบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามสถานภาพ เพศ อายุ คณะ สาขาวิชา และเพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง โดยสามารถสรุปผลและอภิปรายผลได้ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

5.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัย

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 ระดับคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

คุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ที่นำมาใช้ในการวิจัยนี้ได้มาจากการสำรวจความคิดเห็นของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 จากทุกหลักสูตรและทุกสาขาวิชา โดยสรุปจากคุณธรรมจริยธรรมที่มีความถี่สูงจากการระดมความคิดเห็นในช่วงชั่วโมงแรกของการเรียนในรายวิชา การปฏิบัติกรรมฐาน โดยให้นักศึกษาเขียนคุณธรรมจริยธรรมที่นักศึกษารู้จักและที่นักศึกษาควรมี พร้อมให้เลือกคุณธรรมจริยธรรม 3 อันดับแรกที่นักศึกษาคิดว่าตนเองยังขาดหรือมีความบกพร่องอยู่ และต้องการพัฒนาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กระทั่งได้คุณธรรมจริยธรรมที่มีความถี่สูง 7 อย่าง คือ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมีเมตตา ความอดทนอดกลั้น ความเสียสละ และความกตัญญูทดแทน

ระดับคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง โดยรวมอยู่ที่ระดับมาก ($\bar{X} = 3.97$, S.D. = 0.170) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย พบว่า ความซื่อสัตย์ อยู่ที่ระดับมาก ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.075) รองลงมา ได้แก่ ความเสียสละ อยู่ที่ระดับมาก ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.094) ความอดทนอดกลั้น อยู่ที่ระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = 0.055) ความกตัญญูทดแทน อยู่ที่ระดับมาก ($\bar{X} = 3.86$, S.D. = 0.157) ความมี

เมตตา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.85$, S.D. = 0.236) ความมีวินัย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.74$, S.D. = 0.143) และความรับผิดชอบ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.71$, S.D. = 0.254)

5.1.2 การเปรียบเทียบคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำแนกตามสถานภาพ เพศ อายุ คณะ และสาขาวิชา

ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามสถานภาพ พบว่า นักศึกษาที่มีสถานภาพต่างกันจะมีระดับคุณธรรมจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยนักศึกษาที่เป็นบรรพชิตจะมีระดับคุณธรรมจริยธรรม ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.150) สูงกว่านักศึกษาฆราวาส ($\bar{X} = 3.90$, S.D. = 0.196) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความมีวินัย นักศึกษาบรรพชิตมีวินัย ($\bar{X} = 4.68$, S.D. = 0.443) สูงกว่านักศึกษาฆราวาส ($\bar{X} = 3.59$, S.D. = 0.308) ด้านความรับผิดชอบ นักศึกษาบรรพชิตมีความรับผิดชอบ ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = 0.221) สูงกว่านักศึกษาฆราวาส ($\bar{X} = 3.65$, S.D. = 0.235) ด้านความซื่อสัตย์ นักศึกษาบรรพชิตมีความซื่อสัตย์ ($\bar{X} = 4.75$, S.D. = 0.166) สูงกว่านักศึกษาฆราวาส ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = 0.237) ด้านความมีเมตตา นักศึกษาบรรพชิตมีเมตตา ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.110) สูงกว่านักศึกษาฆราวาส ($\bar{X} = 3.77$, S.D. = 0.277) ด้านความเสียสละ นักศึกษาบรรพชิตมีความเสียสละ ($\bar{X} = 4.58$, S.D. = 0.554) สูงกว่านักศึกษาฆราวาส ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.235) ด้านความกตัญญูตเวที นักศึกษาที่เป็นบรรพชิตมีความกตัญญูตเวที ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.110) สูงกว่านักศึกษาฆราวาส ($\bar{X} = 3.77$, S.D. = 0.277)

ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาฆราวาสมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามเพศ พบว่า ระดับคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาฆราวาส ทั้งเพศชายและหญิง ทั้งโดยรวมและรายด้าน ไม่มีความแตกต่างกัน

ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามอายุ พบว่า นักศึกษาที่มีอายุแตกต่างกันมีระดับคุณธรรมจริยธรรมโดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยนักศึกษาที่มีอายุ 18-19 ปีมีระดับคุณธรรมจริยธรรม ต่ำกว่านักศึกษาที่มีอายุ 20-21 ปี, 22-23 ปี และ 24 ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และนักศึกษาที่มีอายุ 20-21 ปี มีระดับคุณธรรมจริยธรรม ต่ำกว่านักศึกษาที่มีอายุ 22-23 ปี และ 24 ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความมีวินัย นักศึกษาที่มีอายุ 18-19 ปีมีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีวินัย ต่ำกว่า นักศึกษาที่มีอายุ 20-21 ปี, 22-23 ปี และ 24 ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ด้านความรับผิดชอบ นักศึกษาที่มีอายุ 18-19 ปีมีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความรับผิดชอบต่ำกว่า นักศึกษาที่มีอายุ 20-21 ปี, 22-23 ปี และ 24 ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความอดทนอดกลั้น สูงกว่านักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาสอนภาษาไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และนักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ มีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความอดทนอดกลั้น สูงกว่านักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาการสอนภาษาไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และนักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความอดทนอดกลั้น สูงกว่านักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาการสอนภาษาไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ด้านความเสียสละ นักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความเสียสละ สูงกว่านักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาการปกครอง สาขาวิชาการสอนภาษาไทย สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ และสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาการปกครอง มีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความเสียสละ สูงกว่านักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และด้านความกตัญญูกตเวที นักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความกตัญญูกตเวที สูงกว่านักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาการปกครอง สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา และสาขาวิชาสอนภาษาไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนนักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาสาขาวิชาการปกครอง มีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความกตัญญูกตเวที สูงกว่านักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาสอนภาษาอังกฤษ สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา และสาขาวิชาสอนภาษาไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5.1.3 ความพึงพอใจของนักศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมจากการเรียนการสอนในรายวิชา การปฏิบัติกรรมฐาน การร่วมกิจกรรมไหว้พระสวดมนต์และการเข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ประจำปีการศึกษา 2563

ความพึงพอใจของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง เกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา พบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจโดยรวมเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.447) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับจากมากไปน้อย พบว่า การเรียนการสอนในรายวิชา การปฏิบัติกรรมฐาน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.06$, S.D. = 0.592) กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.387) และ กิจกรรม/โครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมประจำปี 2563 อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = 0.387)

ในด้านการเรียนการสอนในรายวิชา การปฏิบัติกรรมฐาน นักศึกษามีความพึงพอใจเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้านการเรียนการสอนในรายวิชา การปฏิบัติกรรมฐาน โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.168) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับจากมากไปน้อย พบว่า นักศึกษาสามารถนำความรู้จากการเรียนนี้ไปพัฒนาตนได้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.707) รายวิชานี้มีความเหมาะสมและมีความจำเป็นต่อการใช้ชีวิต อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.707)

นักศึกษาได้รับความรู้ใหม่ ๆ จากการเรียนรายวิชานี้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.000) นักศึกษามีความเข้าใจในวัตถุประสงค์และเนื้อหาวิชา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.05$, S.D. = 0.000) และอาจารย์มีเทคนิคและวิธีการสอนที่น่าสนใจ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.62$, S.D. = 1.414)

สำหรับกิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ นักศึกษามีความพึงพอใจเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้านการร่วมกิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = 0.098) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับจากมากไปน้อย พบว่า นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมเป็นประจำและสม่ำเสมอ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = 0.707) นักศึกษามีส่วนร่วมเสมอในการเข้าร่วมกิจกรรมนี้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.000) นักศึกษาปฏิบัติตามกฎระเบียบเมื่อร่วมกิจกรรมนี้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.11$, S.D. = 0.707) นักศึกษารับทราบวัตถุประสงค์และความจำเป็นของกิจกรรมนี้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.87$, S.D. = 0.000) และนักศึกษารับทราบประโยชน์ของการเข้าร่วมกิจกรรมนี้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.74$, S.D. = 0.707)

ในการเข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมประจำปี 2563 นักศึกษามีความพึงพอใจเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้านการเข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมประจำปี 2563 โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = 0.145) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับจากมากไปน้อย พบว่า นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมตรงตามกำหนดเวลา ไม่ขาด ไม่มาสาย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.000) นักศึกษารักษากฎระเบียบขณะเข้าร่วมกิจกรรมตลอดเวลา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.000) นักศึกษาได้รับความรู้และได้ฝึกฝนในการเข้าร่วมกิจกรรมนี้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = 0.707) นักศึกษาสามารถนำสิ่งที่ได้รับไปพัฒนาตนเองต่อได้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.66$, S.D. = 0.707) และนักศึกษามีความเข้าใจวัตถุประสงค์และเป้าหมายของกิจกรรมนี้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.55$, S.D. = 0.000)

5.2 อภิปรายผล

5.2.1 ระดับคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

คุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ที่นำมาใช้ในการวิจัยนี้ได้มาจากการสำรวจความคิดเห็นของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 จากทุกหลักสูตรและทุกสาขาวิชา โดยสรุปจากคุณธรรมจริยธรรมที่มีความถี่สูงจากการระดมความเห็นในช่วงชั่วโมงแรกของการเรียนในรายวิชา การปฏิบัติกรรมฐาน โดยให้นักศึกษาเขียนคุณธรรมจริยธรรมที่นักศึกษารู้จักและที่นักศึกษาควรมี พร้อมให้เลือกคุณธรรมจริยธรรม 3 อันดับแรกที่นักศึกษาคิดว่าตนเองยังขาดหรือมีความบกพร่องอยู่ และต้องการพัฒนาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กระทั่งได้คุณธรรมจริยธรรมที่มีความถี่สูง 7

อย่าง คือ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมีเมตตา ความอดทนอดกลั้น ความเสียสละ และความกตัญญูทวาที ซึ่งอธิบายได้ว่า คุณธรรมจริยธรรมทั้ง 7 ข้อนี้เป็นคุณธรรมจริยธรรมที่สังคมไทยให้ความสำคัญ ดังจะเห็นได้ว่าการกล่าวถึงคุณธรรมจริยธรรมเหล่านี้มีอยู่บ่อย ๆ ยกตัวอย่างเช่น คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2530, หน้า 25 – 103) ได้บรรจุความรับผิดชอบ การประหยัดและออม การมีระเบียบวินัย ไว้ในค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ในค่านิยมหลักของคนไทย 12 ด้าน คสช. (RYT9.com, 2557, 12 กรกฎาคม) ได้บรรจุความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความอดทน ความกตัญญูต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูบาอาจารย์ การมีระเบียบวินัย การอดออมไว้ใช้เมื่อจำเป็น กระทรวงศึกษาธิการ (2550, หน้า 5 – 6) ได้บรรจุหลักธรรมต่อไปนี้ คือ ความซื่อสัตย์ ความมีวินัย ไว้ในคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ จิรภา คำทา และสมบัติ วรจันทร์ (2559) เรื่อง "การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษาคณะบริหารธุรกิจ สถาบันเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น" ซึ่งศึกษาคุณธรรมจริยธรรมด้านความเมตตา ความรับผิดชอบ ความอดทนอดกลั้น ความมีวินัย ความเสียสละ ความซื่อสัตย์ และความกตัญญูทวาที การศึกษาของ ทองพูล ภูสิม และคณะ (2554, หน้า 175 - 176) เรื่อง “การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 กรณีศึกษาโรงเรียนแกดำวิทยาคาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1” ซึ่งศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทั้ง 8 ประการ การศึกษาของ พระวัชร สวโร (กลวิวัฒน์) (2558) เรื่อง “การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนวัดรังสิต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 จังหวัดปทุมธานี” ซึ่งศึกษาคุณธรรมจริยธรรม 5 ด้าน คือ ความกตัญญูทวาที ความประหยัด การมีเมตตา การมีวินัยและรับผิดชอบ และความซื่อสัตย์สุจริต การศึกษาของ กัลยา ศรีปาน (2542) เรื่อง "ศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียน บุญเลิศอนุสรณ์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน" ซึ่งศึกษาคุณธรรมจริยธรรมด้านความใฝ่รู้ การประหยัด ความเสียสละ ความเมตตา กรุณา ความตรงต่อเวลา ความสามัคคี ความขยัน ความมีระเบียบวินัย ความกตัญญูทวาที ความเป็นผู้มีวัฒนธรรมและปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี ความอดทน ความซื่อสัตย์ และความยุติธรรม การศึกษาของ พระครูใบฎีกาพงษ์พันธ์ ปุณณวิโส (บุญสอน) (2553) เรื่อง ศึกษาการส่งเสริมวินัยนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย เขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพฯ เขต 3 พบว่า ด้านการปฏิบัติตามระเบียบวินัย ข้อบังคับของสถานศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านการเข้าแถว ด้านการแสดงความเคารพ ด้านการตรงต่อเวลา และด้านความสะอาด อยู่ในระดับมาก และสภาพ การส่งเสริมวินัยของนักเรียน ในภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกัน ส่วนรายด้าน พบว่า ด้านการแสดงความเคารพ และด้านการปฏิบัติตามระเบียบวินัย ข้อบังคับของสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก และด้านการแต่งกาย ด้านความสะอาด ด้านการเข้าแถว และด้านตรงต่อเวลาลำดับ

5.2.2 การเปรียบเทียบคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำแนกตามสถานภาพ เพศ อายุ คณะ และสาขาวิชา

ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามสถานภาพ พบว่า นักศึกษาบรรพชิตมีระดับคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมสูงกว่านักศึกษาฆราวาส โดยเป็นผลมาจากนักศึกษามหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นพระและสามเณร มีวิถีชีวิตอยู่ภายใต้กรอบของพระธรรมวินัยในพระพุทธศาสนา อยู่ในสถานที่ได้รับความเคารพเลื่อมใสจากประชาชน มีที่พักอาศัยที่เป็นสัดส่วนอยู่ภายในวัด ซึ่งห่างไกลจากสภาพแวดล้อมที่เป็นมลภาวะ และการดำรงชีวิตของพระและสามเณรมีการควบคุมตนเองอยู่ตลอดเวลาเพราะมีศีลเป็นที่ตั้ง อีกทั้งการดำรงชีวิตของพระภิกษุสามเณรยึดเหนี่ยวอยู่กับหลักปฏิบัติที่มีการฝึกกาย วาจาและจิตใจให้สัมพันธ์กันอย่างสม่ำเสมอจึงทำให้พระภิกษุสามเณรมีจิตใจที่อ่อนโยนและทำให้เกิดจิตเมตตาต่อสัตว์โลก ดังนั้นคุณธรรมด้านการมีระเบียบวินัยและความมีเมตตาจึงเป็นคุณธรรมจริยธรรมที่พระภิกษุสามเณรได้มีการสั่งสมบ่มเพาะและปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาเรื่อง การปฏิบัติหน้าที่ต่อสังคมด้านการพัฒนาจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลางของพระมหาวิโรจน์ คุตติวโร (2548) ที่พบว่า พระนักศึกษามีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ทุกครั้ง มากกว่าจะนำไปใช้ครั้งเว้นครั้ง และการปฏิบัติหน้าที่ต่อสังคมด้านการพัฒนาจริยธรรมของพระนักศึกษามีการปฏิบัติโดยรวมอยู่ในระดับที่น่าพอใจทุก ๆ ด้าน

ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามเพศ พบว่า ระดับคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาฆราวาส ทั้งเพศชายและหญิง ทั้งโดยรวมและรายด้าน ไม่มีความแตกต่างกัน โดยเป็นผลมาจากการใช้ชีวิตของฆราวาสนั้นอยู่ในบริบทคล้ายคลึงกัน ไม่ได้มีบริบทที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน จึงไม่ได้ทำให้เกิดสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อความแตกต่างของระดับคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ จิรภา คำทา และสมบัติ วรินทร์นุวัตร (2559) เรื่อง "การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษาคณะบริหารธุรกิจ สถาบันเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น" ที่พบว่า นักศึกษาที่มีเพศต่างกันมีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมและรายด้าน ยกเว้นด้านความเมตตา ไม่แตกต่างกัน

ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามอายุ พบว่า นักศึกษาที่มีอายุ 18-19 ปีมีระดับคุณธรรมจริยธรรมต่ำกว่านักศึกษาที่มีอายุ 20-21 ปี, 22-23 ปี และ 24 ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และนักศึกษาที่มีอายุ 20-21 ปี มีระดับคุณธรรมจริยธรรม ต่ำกว่านักศึกษาที่มีอายุ 24 ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยอาจเป็นเพราะว่า เมื่อคนเรามีอายุมากขึ้น ประสบการณ์จากการใช้ชีวิตมีส่วนทำให้คนเรามีวุฒิภาวะทางด้านร่างกายและอารมณ์สูงขึ้น อีกทั้งการให้ความเคารพ

กันตามลำดับอายุหรือความอาวุโสมีผลทำให้นักศึกษาที่มีอายุสูงกว่าเกิดความเชื่อมั่นในตนเองในฐานะที่ได้รับการยอมรับด้านวิญญูชนจากนักศึกษาที่มีอายุน้อยกว่า ซึ่งทำให้ผู้ที่มีอายุมากกว่ามีระดับคุณธรรมจริยธรรมสูงกว่าผู้ที่มีอายุน้อยกว่า ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการทางการรู้การคิดของเพียเจต์ ที่กล่าวถึงระดับหรือลำดับขั้นของพัฒนาการทางสติปัญญาของมนุษย์ (ดวงเดือน พันธมนาวิน, 2524, หน้า 13-16) รวมถึงทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg L. 1975, pp. 673 อ้างอิงมาจาก สุรางค์ ไคว์ตระกูล, 2548, หน้า 68 – 72) ซึ่งพัฒนาต่อยอดจากทฤษฎีของเพียเจต์

ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามคณะ พบว่า นักศึกษาที่เรียนในคณะต่างกันมีระดับคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยนักศึกษาคณะศาสนาและปรัชญามีระดับคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมสูงกว่านักศึกษาคณะสังคมศาสตร์ และคณะศึกษาศาสตร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และนักศึกษาคณะสังคมศาสตร์มีระดับคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมสูงกว่านักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจากนักศึกษาคณะศาสนาและปรัชญาโดยส่วนใหญ่มีสถานภาพเป็นบรรพชิต ซึ่งดำรงชีวิตอยู่ภายใต้กฎระเบียบที่เข้มงวดของนักบวชในพระพุทธศาสนา โดยพระในประเทศไทยต้องรักษาสิกขาบทหรือศีล 227 ข้อและสามเณรต้องรักษาสิกขาบทคือศีล 10 ข้อ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2559, หน้า 452) นอกจากนี้แล้วยังมีข้อวัตรปฏิบัติของการอาศัยอยู่ร่วมกันภายในวัดแต่ละแห่งที่มีกรอบปฏิบัติแตกต่างกันในรายละเอียดปลีกย่อยอีกหลายอย่าง ทำให้พระและสามเณรที่เป็นนักศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง มีระดับคุณธรรมจริยธรรมที่สูงกว่านักศึกษาฆราวาส

ผลการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามสาขาวิชา พบว่า นักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาแตกต่างกันมีระดับคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยนักศึกษาสาขาวิชาทศศาสตร์เพื่อการพัฒนา มีระดับคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมสูงกว่านักศึกษาสาขาวิชากการปกครอง สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา และสาขาการสอนภาษาไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และนักศึกษาสาขาวิชากการปกครองมีระดับคุณธรรมจริยธรรมโดยรวม สูงกว่านักศึกษาสาขาวิชากการสอนสังคมศึกษาและสาขาการสอนภาษาไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจากนักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาทศศาสตร์เพื่อการพัฒนาส่วนใหญ่หรือเกือบทั้งหมดเป็นพระ ซึ่งถือว่าเป็นผู้ทรงศีลที่ถือว่าเป็นกฎระเบียบที่เข้มงวดมาก การใช้ชีวิตอยู่ภายใต้กรอบหรือระเบียบปฏิบัติที่เข้มงวดทำให้พระสามารถควบคุมกายและวาจาได้เป็นอย่างดี จึงทำให้สามารถแสดงออกต่อสาธารณะได้น่าเลื่อมใสศรัทธา เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความมีวินัย ด้านความรับผิดชอบ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความมีเมตตา ด้านความเสียสละ และด้านความกตัญญูกตเวที นักศึกษาสาขาวิชาทศศาสตร์เพื่อพัฒนามีคุณธรรมจริยธรรมเหล่านี้สูงกว่านักศึกษาที่เรียน

สาขาวิชาอื่น ๆ ยกเว้นเฉพาะด้านความอดทนอดกลั้น ที่พบว่า นักศึกษาสาขาวิชาการปกครองมีระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านนี้สูงกว่านักศึกษาสาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา ซึ่งอาจเป็นผลมาจากการที่นักศึกษาสาขาวิชาการปกครองได้ศึกษาเกี่ยวกับสังคมศาสตร์ ซึ่งถือว่าเป็นการศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ที่อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นสังคมจึงจำเป็นต้องเข้าใจถึงความอดทนอดกลั้นในการใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่น

5.1.3 ความพึงพอใจของนักศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมจากการเรียนการสอนในรายวิชา การปฏิบัติกรรมฐาน การร่วมกิจกรรมไหว้พระสวดมนต์และการเข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ประจำปีการศึกษา 2563

ความพึงพอใจของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง เกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา ทั้งโดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก โดยเป็นผลมาจากกิจกรรมทั้ง 3 รูปแบบมีความเกี่ยวเนื่องกันและเป็นกิจกรรมที่นักศึกษามีความคุ้นเคยอยู่แล้วจากกิจกรรมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในโรงเรียนตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษา และเมื่อได้เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวในขณะที่มีวุฒิภาวะสูงขึ้น การเข้าร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาก็มีความเข้าใจชัดเจนมากยิ่งขึ้นทำให้เกิดการยอมรับมากขึ้น เนื่องจากนักศึกษาเข้าใจและยอมรับว่าตนเองยังมีความบกพร่องหรือจุดที่ควรพัฒนา และการเข้าร่วมกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์ชัดเจนเกี่ยวกับการปรับปรุงหรือพัฒนา

ในด้านการเรียนการสอนในรายวิชา การปฏิบัติกรรมฐาน ซึ่งเป็นรายวิชาบังคับเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นรายวิชาที่มีบังคับเรียนในมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นักศึกษามีความพึงพอใจเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้านการเรียนการสอนในรายวิชา การปฏิบัติกรรมฐานโดยรวม อยู่ในระดับมาก โดยเป็นผลมาจากการที่นักศึกษาสามารถนำความรู้จากการเรียนนี้ไปพัฒนาตนเองได้ นักศึกษายอมรับว่าการปฏิบัติกรรมฐานเพื่อฝึกฝนการควบคุมจิตใจของตนเองนั้นมีความจำเป็นต่อการใช้ชีวิตประจำวันและในการประกอบอาชีพในอนาคต นักศึกษาได้รับความรู้ใหม่ ๆ จากการเรียนรายวิชานี้ โดยเฉพาะการฝึกปฏิบัติควบคุมจิตด้วยวิธีการต่าง ๆ และอาจารย์ผู้บรรยายมีเทคนิคและวิธีการสอนที่น่าสนใจเนื่องจากเป็นพระภิกษุที่มีประสบการณ์ด้านการประพฤติปฏิบัติและการเทศนาสั่งสอนหลักธรรมในพระพุทธศาสนา

สำหรับกิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ นักศึกษามีความพึงพอใจเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้านการร่วมกิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ โดยพิจารณาจากจำนวนนักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอเกินกว่าร้อยละ 80 และผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่ได้เข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าร้อยละ 80 อีกทั้งยังร่วมกิจกรรมทันเวลาและเลิกกิจกรรมพร้อมกันเกินกว่าร้อยละ 80 ซึ่งถือว่าเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สามารถยืนยันให้เห็นถึงความมีวินัยและความอดทนอดกลั้นของนักศึกษาได้เป็นอย่างดี

ดี นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงควมมีระเบียบวินัยในการแต่งกาย ทั้งของนักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงที่ตรงกับระเบียบปฏิบัติของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ในการเข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมประจำปี 2563 นักศึกษามีความพึงพอใจเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมจากการเข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมประจำปี 2563 โดยประเมินจากการเข้าร่วมกิจกรรมตรงตามกำหนดเวลา ไม่ขาด ไม่สาย ไม่หลบหนีกิจกรรม และส่วนใหญ่ปฏิบัติตามและรักษากฎระเบียบขณะเข้าร่วมกิจกรรมตลอดเวลา และจากการสอบถามเพื่อประเมินโครงการฯ นักศึกษาส่วนใหญ่ยอมรับว่ามีความเข้าใจในวัตถุประสงค์และเป้าหมายของกิจกรรม อีกทั้งยังได้รับความรู้และได้ฝึกตน และมั่นใจว่าจะสามารถนำสิ่งที่ได้รับไปพัฒนาตนเองต่อไปได้ในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 โรงเรียนปิ่นสร้อยแยลส์วิทยาลัย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดย พจนีย์ แ่งศรีสาร (2547) ที่พบว่า โรงเรียนมีการกำหนดนโยบายชัดเจนเกี่ยวกับโครงการฯ สอดคล้องกับหลักการเหตุผล วัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการ และการจัดกิจกรรม โครงการให้กับนักเรียน และกิจกรรมที่จัดในโครงการเปิดโอกาสให้นักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานและมีการประสานงานกับบุคคล องค์กรภายนอก ทั้งก่อนเริ่มดำเนินโครงการและระหว่างดำเนินโครงการอย่างสม่ำเสมอ และในด้านผลผลิต นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในรูปแบบกิจกรรมระดับมาก และเห็นว่าเป็นโครงการที่ดี รูปแบบของกิจกรรมในโครงการมีความเหมาะสม วิทยาการสามารถบรรยายได้ชัดเจน มีความน่าสนใจ สนุกสนาน พร้อมกับสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม สามารถพัฒนาจิตใจของนักเรียนให้ดีขึ้น ส่วนประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการ คือ การได้รับฟังข้อคิดต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์สามารถนำไปปรับใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ด้านควมมีวินัย ควรจัดให้มีกิจกรรมที่นักศึกษาจะได้แสดงออกให้เห็นถึงการปฏิบัติตามกฎระเบียบของมหาวิทยาลัยอย่างชัดเจน เช่น การแต่งกาย การเข้าร่วมกิจกรรม การส่งมอบงาน การเข้าชั้นเรียนทั้งแบบออนไซต์และแบบออนไลน์ เป็นต้น
2. ด้านความรับผิดชอบ ควรจัดให้มีกิจกรรมหรือภาระงานที่แสดงถึงความรับผิดชอบของนักศึกษา รวมไปถึงการส่งงานที่ได้รับมอบหมายให้ทันตามกำหนดเวลา
3. ด้านความซื่อสัตย์ ควรจัดให้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมความซื่อสัตย์ ความซื่อตรง ความตรงไปตรงมา ความตรงต่อเวลา

4. ด้านความมีเมตตา ควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความมีเมตตาที่ถูกต้อง โดยจะต้องมีการนำคุณธรรมข้ออื่น ๆ ตามหลักพรหมวิหารเข้ามาประยุกต์ให้เหมาะสม ไม่เน้นหนักความเมตตา มากกว่าคุณธรรมข้ออื่น ๆ

5. ด้านความอดทนอดกลั้น ควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักศึกษาเกิดความอดทนและอดกลั้นต่ออารมณ์ความรู้สึกเชิงลบ

6. ด้านความเสียสละ ควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความเสียสละ เช่น การบริจาคทานเพื่อลดละความตระหนี่ การมีจิตอาสาในการช่วยเหลือผู้อื่นหรือสังคม โดยไม่หวังผลตอบแทน

7. ด้านความกตัญญูกตเวที ควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความกตัญญูกตเวที โดยเฉพาะในวันสำคัญต่าง ๆ เช่น การไหว้ครู วันพ่อแห่งชาติ วันแม่แห่งชาติ วันสำคัญทางศาสนา เป็นต้น

5.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาในด้านอื่น ๆ โดยเน้นคุณธรรมจริยธรรมบางหัวข้อ โดยให้นักศึกษาเป็นผู้มีส่วนร่วมในการเลือกคุณธรรมจริยธรรมที่จะทำการพัฒนาหรือวิจัย

2. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบหรือตัวบ่งชี้ของคุณธรรมจริยธรรมที่ต้องการพัฒนาหรือวิจัย

3. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลกระทบหรือมีอิทธิพลต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา

4. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมที่ส่งผลต่อคุณภาพของบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

บรรณานุกรม

- กนก จันทร์ขจร. (2533). *คู่มือจริยธรรมศึกษา*. กรุงเทพฯ: ครุสภา
- กรมการศาสนา. (2525). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง เล่มที่ 11, พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 3, ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค. พิมพ์ครั้งที่ 4*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2523). *แนวทางการพัฒนาจริยธรรมไทย*. กรุงเทพมหานคร: กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- ชัยนนท์ นิลพัฒน์. (2555). *จริยธรรมในการบริหารงานบุคคลของคณะอนุกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาเขตพื้นที่การศึกษา*. วิทยานิพนธ์ ปร.ด. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
- กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ. (2523). *แนวการใช้หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ
- กรมวิชาการ. (2523). *แนวทางการพัฒนาจริยธรรมไทย : การประชุมทางวิชาการเกี่ยวกับจริยธรรมไทย*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กรมวิชาการ. (2542). *กรอบความคิดเพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่เน้นความมีวินัยและความเป็นประชาธิปไตย*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ
- กรมวิชาการ. (2545). *คู่มือพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ ศิลธรรมและจริยธรรมระดับก่อนประถมศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์แนะแนวการศึกษาและอาชีพ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
- กรมวิชาการ. (2542). *การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยด้านความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง. เอกสารประกอบโครงการการศึกษาศักยภาพของเด็กไทย*. กรุงเทพมหานคร: กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
- กรรณิกา สิวลีพันธ์. (2543). *ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูและความมีระเบียบวินัยในตนเอง ศึกษาเฉพาะกรณีนักเรียนประจำโรงเรียนมหิตลวิทยานุสรณ์*. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (จริยศาสตร์ศึกษา). กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- กรรณิการ์ พงศ์เลิศวุฒิ. (2547). *ผลของการจัดกิจกรรมเล่านิทานประกอบละครสร้างสรรค์ต่อความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย*. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). *8 คุณธรรมพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการ สภาการศึกษา
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). *คุณธรรมพื้นฐาน 4 ประการ (นโยบายเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา)*. กรุงเทพมหานคร: นานาสังพิมพ์

- กองมาตรฐานวิชาชีพครู สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2533). *หลักการพื้นฐานหลักสูตรและการสอน*. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ.
- กัลยา ศรีปาน. (2542). *ศึกษาคูณธรรมจริยธรรมของนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนบุญเลิศอนุสรณ์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จังหวัดสงขลา*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). สงขลา: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ
- ชนิษฐา สาลีผล. (2537). *การเปรียบเทียบคุณภาพแบบทดสอบวัดจริยธรรมด้านความอดทนระหว่างสถานการณ์ที่เป็นภาษากับสถานการณ์ที่เป็นภาพการ์ตูน*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. อุดมสำเนา
- ขวัญฟ้า รังสิยานนท์. (2552). *การพัฒนารูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้แนวพุทธสำหรับเด็กปฐมวัย*. วิทยานิพนธ์ ปร.ด. (สังคมวิทยา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- จรัส ถาวร. (2529). *พฤติกรรมนักเรียนที่ผ่านการอบรมโครงการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม*. การค้นคว้าอิสระ ศษ.ม. (หลักสูตรและการสอน). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จันทร์ดี ถนอมคล้าย. (2539). *การพัฒนาวินัยในตนเองด้านความอดทนของเด็กปฐมวัยที่มีสติปัญญาแตกต่างกันด้วยวิธีการเล่นหัตถ์ประกอบหุ่นมือโดยมีการใช้คำถามระหว่างก่อนและหลังการเล่นหัตถ์*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. อุดมสำเนา
- จามรี ศิริภัทร. (2534). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจริยศึกษาเรื่อง ความอดทนอดกลั้น และการเป็นอยู่อย่างประหยัด ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่สอนโดยใช้บทเรียนสำเร็จรูปกับการสอนแบบบรรยาย*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (เทคโนโลยีการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- จิตรา วสุวานิช. (2535). *เด็กกับครอบครัว. เอกสารประกอบคำสอนชุด วิชาพฤติกรรมเด็ก*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. อุดมสำเนา.
- จิรา คำทา และสมบัติ วรินทร์นุวัตร. (2559). *การศึกษาคูณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษาคณะบริหารธุรกิจ สถาบันเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น*. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 9(2), 1962-1978.
- จุมพล พูลภัทรชีวิน. (2549). *การพัฒนากระบวนการสร้างควมดีมีคุณธรรม*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (วิจัยการศึกษา) มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- เจริญ ไวรวัจนกุล. (2531). *ความเป็นครู*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ

- ฉันทนา จันท์บรรจง. (2541). รายงานการวิจัยประกอบการร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.... : ประเด็นการศึกษากับการพัฒนาคุณธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
- ฉันทนา โรจน์บุรณาวงศ์. (2552). รายงานการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนบ้านมะกอกโดยบูรณาการกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมรูปแบบเดิมกับแนวทางปลูกฝังจิตสำนึกคุณธรรมผ่านระบบการศึกษาของมูลนิธิพุทธฉือจี้ไต้หวัน. นครราชสีมา: โรงเรียนบ้านมะกอก อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา
- ชม ภูมิภาค. (2525). บทความวิทยุกระจายเสียง การศึกษาเพื่อคุณธรรม. กรุงเทพมหานคร: สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย
- ชัยนันทน์ นิลพัฒน์. (2555). จริยธรรมในการบริหารงานบุคคลของอนุกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาเขตพื้นที่การศึกษา. ดุษฎีนิพนธ์ การศึกษาดุษฎีบัณฑิต (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
- ชำเลื่อง วุฒิจันทร์. (2524). คุณธรรมจริยธรรม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- ชูชีพ พุทธประเสริฐ. (2538). คุณธรรมสำหรับผู้บริหาร. เชียงราย: ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเชียงราย
- ไชยพร เรืองแท้. (2556). บทบาทของสถานศึกษาในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1. วิทยานิพนธ์ พธ.ม. (การบริหารการศึกษา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ณัฐพงษ์ เจริญทิพย์. (2526). รายงานการวิจัยเรื่อง จริยธรรมและเจตคติวิทยาศาสตร์ของนิสิตวิทยาศาสตร์ศึกษา. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- ณัฐ จันท์หนูหงส์. (2554). ศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 6 โรงเรียนสีกัน (วัฒนานครอุบลรัตน์) เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ พธ.ม. (พระพุทธศาสนา). พระนครศรีอยุธยา: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ดรุณี โอวรจิริยาพิทักษ์. (2557). การศึกษาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา กรณีศึกษา นักศึกษาคณะเทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
- ดวงเดือน พันธุนาวัน. (2524). จริยธรรมของเยาวชนไทย. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2551). *การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทยและต่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม) สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้.
- ดวงพร อุทัยสุริ. (2548). *ศึกษาพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยการอาชีพในจังหวัดสงขลา*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). สงขลา: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยทักษิณ
- ถวัลย์ บัวสละ. (2550). “การดำเนินงานของผู้บริหารในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนตามทฤษฎีของข้าราชการครู”. *ออนไลน์*. แหล่งที่มา <http://www.gradnu.ac>.
- ถวิล จันทรสว่าง. (2545). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับความรับผิดชอบของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา). กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ทองพูล ภูสิม ศักดิ์พงศ์ หอมหวาน และสมบัติ ฤทธิเดช. (2554). *การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 กรณีศึกษาโรงเรียนแกดำวิทยาคาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1*. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*. ว.มร. 5(1). (มกราคม – เมษายน 2554)
- ทิพย์ หาสน์ศรี. (2553). *การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง*. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ธนเศรษฐ์ จำปางาม. (2543). *การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหาร ศึกษากรณี : วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดขอนแก่น*. รายงานการค้นคว้าอิสระ ปริญญา ศศ.ม. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2551). *การวิจัยและตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรม*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม) สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน)
- นพดล เทียนเพิ่มพูล. (2546). *การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนนายร้อยตำรวจ*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา). นครปฐม: สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
- นภดล ภาวนะวิเชียร. (2540). *การศึกษาค่านิยมด้านความรับผิดชอบของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ได้รับการสร้างเสริมด้วยกระบวนการที่พัฒนาตามแนวคิดของไอเซ็นและแรทส์*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (หลักสูตรและการสอน). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- นภีลี ศรีวัฒนทรัพย์. (2551). *การศึกษาการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมด้วยหนังสือภาพประกอบการ์ตูนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดศรีมหาโพธิ์*.

- การค้นคว้าอิสระปริญญา ศศ.ม. (เทคโนโลยีการศึกษา). นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
- นันทสาร สีสลับ. (2544). เมตตาทรรณค้ำจูลโลก. วารสารเพื่อปลูกฝังศีลธรรมแก่สถาบันครอบครัว และสถาบันศึกษา. 34(229).
- นาวัน เหมือนแสง. (2553). การบริหารสถานศึกษากับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนใน สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสาคร. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
- นิคม ชนะไพฑูรย์. (2535). การเปรียบเทียบผลของการเข้ากลุ่มฝึกอบรม และกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อ ความรับผิดชอบของผู้นำนักเรียน โรงเรียนบ้านดุงวิทยา จังหวัดอุดรธานี. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- บรรทม มณีโชติ. (2530). การศึกษารูปแบบของข้อคำถามวัดลักษณะนิสัยด้านความเสียสละชนิด ข้อความ และชนิดสถานการณ์ที่มีผลต่อคุณภาพของแบบทดลอง. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บุญธรรม พูนทรัพย์. (2539). สังคมศึกษา 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พัฒนาวิชาการ (2535)
- บุญลักษณ์ อึ้งชัยพงษ์. (2536). ผลของการใช้ชุดการแนะแนวที่มีต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้าน ความซื่อสัตย์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านพรานกระต่าย อำเภอพราน กระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- บุญณา มัยเผือก. (2544). การศึกษาการส่งเสริมวินัยให้กับเด็กวัยอนุบาลของผู้ปกครองในชุมชน เกษตรกรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขตการศึกษา 11. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การศึกษา ปฐมวัย). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ประทีป กระจายพันธ์. (2539). ผลของการใช้ตัวแบบบุคคลจริงและบทบาทสมมติเพื่อพัฒนาความ รับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนวิจิตรวิทยา จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ประทีป มากมิตร. (2550). จริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นอุดมศึกษาเอกชน. ดุษฎีนิพนธ์ ปร.ด. (การบริหารการศึกษา) กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
- ประกาศรี สีหอำไพ. (2535). พื้นฐานการศึกษาศาสนาและจริยธรรม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประหยัด ยางกลาง. (2546). การปฏิบัติตามระเบียบวินัยและการส่งเสริมระเบียบวินัยของนักเรียน ระดับประถมศึกษาตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนในสังกัดสำนักงาน

คณะกรรมการการประถมศึกษา จังหวัดนครราชสีมา. ปริญญาพนธ์ ค.ม. นครราชสีมา:
สถาบันราชภัฏนครราชสีมา

ปราณี ปรีวาที. (2551). *การพัฒนาจริยธรรมของเด็กปฐมวัยโดยการเล่านิทานและการติดตามผล*.
ปริญญาพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทร
วิโรฒ ประสานมิตร

ปราณี อยู่ประสิทธิ์. (2547). *การพัฒนาพฤติกรรมด้านความรับผิดชอบโดยใช้กระบวนการสร้าง
ค่านิยมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดบ้านทึง จังหวัดสุพรรณบุรี*.
ปริญญาพนธ์ ศษ.ม. (หลักสูตรและการสอน). กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช. อัดสำเนา

ปรียา ตันวิวัฒน์. (2544). *การพัฒนาแบบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักศึกษาประกาศนียบัตร
วิชาชีพชั้นสูงอุตสาหกรรม*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา). สงขลา: มหาวิทยาลัย
ทักษิณ

ผกา สัตยธรรม. (2544). *คุณธรรมของครู*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ราชบัณฑิตยสถาน. (2539). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2552*. (พิมพ์ครั้งที่ 3).
กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์

พจนีย์ แฝงศรีสาร. (2547). *การประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ปีที่ 1-3 โรงเรียนปิ่นสร้อยแยลส์วิทยาลัย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่*. การค้นคว้าอิสระ
ศษ.ม. (การสอนสังคมศึกษา). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

พรณรงค์ สิงห์สำราญ. (2550). *เจตคติของนักศึกษาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพที่มีต่อคุณธรรมจริยธรรม
และความรับผิดชอบต่อสังคม*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพมหานคร:
วิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

พระครูใบฎีกาพงษ์พันธุ์ ปุณณวิโส (บุญสอน). (2553). *ศึกษาการส่งเสริมวินัยนักเรียนมัธยมศึกษา
ตอนปลาย เขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 3*. วิทยานิพนธ์ พธ.ม. (การบริหาร
การศึกษา). พระนครศรีอยุธยา: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระครูประโชติ จันทวิมล (นาม จันทโชโต). (2555). *การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียน
โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ หอวัง นนทบุรี อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี*. วิทยานิพนธ์ พธ.ม.
(การบริหารการศึกษา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูศรีสุตโสภณ (เงิน ขาตเมธิ). (2549). *ความกตัญญูทศเวทีในฐานะคุณธรรมค้ำจุนสังคมจาก
มุมมองพระพุทธศาสนา*. วิทยานิพนธ์ พธ.ม. (พระพุทธศาสนา). กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

- พระครูสุตธรรมวิสุทธิ (วิระชัย ฐิตธมฺโม). (2555). *การศึกษาวิเคราะห์หลักขั้นต้นในการดำเนินชีวิตของชาวตำบลท่าม่วง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด*. วิทยานิพนธ์ พธ.ม. (พระพุทธศาสนา). พระนครศรีอยุธยา: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). (2536). *กตัญญูกตเวที เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของโลก*. ปาฐกถาธรรม. กรุงเทพมหานคร:ธรรมสภา
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2545). *ธรรมบุญ : พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. พิมพ์ครั้งที่ 28. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม.
- พระมหาชันทอง วิชาเดช. (2545). *การศึกษาวิเคราะห์เรื่องขั้นต้นในพุทธศาสนาเถรวาท*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (พุทธศาสนศึกษา). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- พระมหาเฉลิมพล วิชา. (2551). *การประเมินผลโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารย์ ตำบลบ้านเลื่อม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (พัฒนศึกษา). กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
- พระมหาณัฐพล ดอนตะโก. (2551). *คุณธรรมของผู้บริหารกับการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรีเขต 1*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การบริหารการศึกษา). นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
- พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ. (2547). *มงคลชีวิต ฉบับ ท้าวหน้*. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมาธิการ การศึกษา ศาสนา ศิลปและวัฒนธรรม วุฒิสภา
- พระราชสุทธินาถมณฑล. (2544). *ธัมมโฆส 599 คติธรรมนำชีวิตสู่ความสุข*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ พระพุทธศาสนาประกาศ
- พระวัชร ส่วโร (กลวิวัฒน์). (2558). *การพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนวัดรังสิต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานีเขต 1 จังหวัดปทุมธานี*. วิทยานิพนธ์ พธ.ม. (การบริหารการศึกษา). พระนครศรีอยุธยา: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์. (2544). *จริยธรรมของอาจารย์และนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย กรุงเทพมหานคร*. ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- พิสิฐ เจริญสุข. (2542). *คู่มือการพัฒนาคุณภาพชีวิต*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ
- พุทธทาสภิกขุ. (2527). *คุณธรรมสำหรับครู*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

- เพ็ชรี รูปะวิเชตร. (2555). การพัฒนานักศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่อง การจัดการข้ามวัฒนธรรมและการวางแผนอาชีพเพื่อรองรับความเป็นภูมิภาคอาเซียนและระดับสากล. รายงานการวิจัย. เชียงใหม่: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- เพ็ญแข ประจณปัจจนิก. (2551). การยกระดับคุณธรรมจริยธรรมของสังคมไทยเพื่อการปฏิรูปสังคม : แนวทางและการปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2544). ความรู้คู่คุณธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- พิน ดอกบัว. (2542). พุทธศาสนากับคนไทย. กรุงเทพมหานคร: โสภณการพิมพ์
- มนตรี กำลังดี. (2543). ศึกษาจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอกะปง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดพังงา. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). สงขลา: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ. ถ่ายเอกสาร.
- เมธี โพธิพัฒน์. (2523). ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ และความซื่อสัตย์ของเด็กไทย. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- รณชัย บุญลือ. (2548). การพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบโดยการใช้การประเมินผลตามสภาพจริงกับกิจกรรมที่มีการประเมินผลตามปกติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้
- รัชณี สังข์สุวรรณ. (2547). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความรับผิดชอบในการทำงานของข้าราชการสำนักบริหารงานส่งเสริมการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ กรุงเทพมหานคร. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. อัดสำเนา
- รัตนกร วงศ์ศรี และคณะ. (2550). การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน นักศึกษาโรงเรียนลำปางพณิชยการและเทคโนโลยี จังหวัดลำปาง. ลำปาง: โรงเรียนลำปางพณิชยการและเทคโนโลยี
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2539). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์
- เรณู แต่งไทย. (2546). ผลการสอนโดยใช้กระบวนการของค่านิยมให้กระจ่างที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาและความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

- ลิขิต ธีรเวคิน. (2548). "ความอดทนอดกลั้นเป็นส่วนสำคัญของการต่อสู้ชีวิต" หนังสือพิมพ์ผู้จัดการออนไลน์. ออนไลน์. เผยแพร่เมื่อ 15 มิถุนายน 2548 สืบค้นเมื่อ 11 มิถุนายน 2563 จาก <https://mgronline.com/daily/detail/9480000080123>
- วรพรรณ ศรีอุบล. (2535). ผลการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้สไลด์เทปเป็นเทคนิคแม่แบบที่มีต่อเจตคติเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). พิษณุโลก: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- วรวรรณิ ราชสงฆ์. (2541). การเปรียบเทียบผลการใช้เทคนิคแม่แบบและเทคนิคการใช้บทบาทสมมติที่มีผลต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ จังหวัดพัทลุง. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อุดมศึกษา
- วารณี บังคลัน. (2541). การศึกษาเปรียบเทียบวินัยด้านความรับผิดชอบนักเรียนประถมศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในเขตพื้นที่อุตสาหกรรมกับในเขตพื้นที่เกษตร. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา
- วารินทร์ ม่วงสุวรรณ. (2517). ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูลูกแบบให้ความรักและแบบควบคุมความเอื้อเฟื้อและวินัยทางสังคม. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา). กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- วาสนา ตะกาศโค. (2548). การประเมินการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำพูน เขต 1. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การบริหารการศึกษา). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- วิจารณ์ พานิช. (2551). การจัดการความรู้ ฉบับนักปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ตาตาพับลิเคชั่น จำกัด
- วิทยา นาควัชระ. (2544). คนนิสัยดี เพื่อการเป็นคนมีบุคลิกน่าคบหา น่าเชื่อถือ และน่ารัก. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง
- วิวัฒน์ ชัดติยะมาน. (2544). เอกสารประกอบการสอนวิชาคุณลักษณะและจรรยาบรรณครู. ภาควิชาหลักสูตรและการสอน. พัทลุง: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- วิภา ทาโบราณ. (2542). ผลของการได้รับแรงเสริมตามทฤษฎีการวางเงื่อนไขการกระทำเพื่อปรับพฤติกรรมด้านความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ศึกษาศาสตร์). วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต. ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. อุดมศึกษา.

- วิวัฒน์ อัครวานิชย์. (2523). *ความสัมพันธ์ระหว่างวินัยในตนเองกับความซื่อสัตย์ของเด็กไทย*. ปรินญา นิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- วีระพรรณ จันท์เหลือง. (2553). *คุณภาพการทำงานของบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ล้านนา เขตพื้นที่ตาก*. รายงานการวิจัย. ตาก: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
- ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม). (2551). *สังคมมีคุณค่าจากต้นกล้า คุณธรรม*. กรุงเทพฯ: ศูนย์คุณธรรม. หน้า 7.
- สนวน สีโทชลิต. (2528). *การสร้างแบบทดสอบวัดจริยธรรมด้านความเมตตา กรุณา ระดับนักศึกษา พยาบาล*. ปรินญา นิพนธ์ กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา). กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. อัดสำเนา
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (เจริญ สุวฑฺฒโน). (2522). *หลัก พระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2559). *พจนานุกรมศาสนา ฉบับประมวลคำศัพท์*. พิมพ์ ครั้งที่ 28. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ผลิณัม
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2544). *นวโกวาท [หลักสูตรนักเรียนชั้นตรี]*. พิมพ์ครั้งที่ 79. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย
- สมบูรณ์ ทินกร. (2535). *การศึกษาเปรียบเทียบความสามารถและความซื่อสัตย์ในการเขียนสะกดคำ ภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการสอนโดยใช้แบบฝึกทักษะการเขียน สะกดคำกับการใช้แบบฝึกหัดตามคู่มือครู*. ปรินญา นิพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สมภพ ชีวรัฐพัฒน์. (2542). *มงคลธรรมกับคุณภาพชีวิต (มงคล 38)*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: นานาสังพิมพ์
- สัญญาพัฒน์ อรุณธารี. (2535). *สภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมสร้างระเบียบวินัยเด็กปฐมวัยใน โรงเรียนอนุบาลสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต (ประถมศึกษา). กรุงเทพมหานคร: บัณฑิต วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อัดสำเนา.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม; ว.มรม.* 5(1): มกราคม - เมษายน 2554
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่ง ประเทศไทย จำกัด.

- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ. (2530). *วิทยาการกับการปลูกฝังและสร้างเสริมค่านิยม*. กรุงเทพมหานคร: ศุภสภา
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *แนวทางการพัฒนา การวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: กลุ่มพัฒนาและส่งเสริมการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2551). *แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสมสภกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย
- สำเร็จ บุญเรืองรัตน์. (2528). ความเสียสละ. *สารานุกรมศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*. 49(2558).
- สุจิตรา วีระยุทธศิลป์. (2540). *การเปรียบเทียบความเข้าใจในการอ่านและความรับผิดชอบในการเรียนภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนโดยวิธีการโคลส และการสอนตามคู่มือครู*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การประถมศึกษา). กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. อัดสำเนา
- สุจิตรา สุขसार. (2545). *การพัฒนาเครื่องมือวัดคุณธรรมจริยธรรมที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขของนักเรียนตามมาตรฐานโรงเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2541*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา). คณะศึกษาศาสตร์. สงขลา: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2524). *พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย
- สุทิวรรณ ตันติรจนาวงศ์ และ ศศิกาญจน์ ทวีสุวรรณ. (2552). *การส่งเสริมคุณธรรมที่มีประสิทธิภาพ: กรณีศึกษากลุ่มเด็ก/เยาวชนและข้าราชการภาครัฐ*. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม.
- สุธีรัตน์ ศุภวิบูลย์. (2538). *อิทธิพลของเพลงที่มีต่อพฤติกรรมด้านระเบียบวินัยของนักเรียน*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (เทคโนโลยีการศึกษา). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- สุนันท์ พรหมประกอบ. (2546). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษาอาชีวศึกษา*. ปรินญานิพนธ์ คศ.ม. (การพัฒนาครอบครัวและสังคม) นนทบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

- สุพัตรา สุภาพ. (2528). *สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม : ครอบครัว : ศาสนา : ประเพณี*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช
- สุภัก ไหวหากิจ. (2543). *เปรียบเทียบการรับรู้วินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นิทานคติธรรมและการเล่นเกมแบบร่วมมือ*. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. อุดสำเนา.
- สุภาพร สุขสวัสดิ์. (2552). *การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนสตรีรัตนบุรี*. การค้นคว้าอิสระ ศษ.ม. กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สมณธา แก่นกุล. (2554). *ศึกษาจริยธรรมนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 5 สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอพะโต๊ะ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดชุมพร*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. สาขาการบริหารการศึกษา. พัทลุง: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
- สุรางค์ ไคว์ตระกูล. (2548). *จิตวิทยาการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อดิศักดิ์ ภูมิรัตน์. (2535). *ผลของการใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อเจตคติเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). พิษณุโลก: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
- อดิกันต์ ภูติพิพย์. (2552). *การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐาน 8 ประการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน*. สารนิพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- อมรรณ แก้วผ่อง. (2543). *การเปรียบเทียบผลของกิจกรรมกลุ่มและการให้คำปรึกษากลุ่มที่มีต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบต่อนตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดน้อยใน กรุงเทพมหานคร*. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. อุดสำเนา
- อรรณ พานิชปฐมพงศ์. (2542). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เขตตลิ่งชัน*. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อังคณา กลินันท์. (2539). *ผลการจัดประสบการณ์จากการละเล่นพื้นบ้านภาคกลางเพื่อพัฒนาคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (พลศึกษา). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

- อุทิศ ทาหอม. (2554). *บทบาทของครูด้านผู้นำทางคุณธรรมจริยธรรมในทัศนะของนักศึกษา ระดับอุดมศึกษา*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (การบริหารการพัฒนาสังคม). กรุงเทพมหานคร: คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- อุบลรัตน์ โพธิโกสม. (2523). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูและความซื่อสัตย์ของเด็กไทย*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (บริหารการศึกษา). กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- อุไรวรรณ อินทยารัตน์. (2540). *ผลของการสอนบทบาทสมมติและกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ที่มีต่อ พฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษาผู้ใหญ่ระดับมัธยมศึกษา*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (ศึกษาศาสตร์ เพื่อพัฒนาชุมชน). สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- RYT9.com. (2557). คสช. กำหนด 12 ค่านิยมหลักของคนไทย เพื่อสร้างสรรค์ประเทศไทยให้ เข้มแข็ง. ข่าวทั่วไป. เผยแพร่เมื่อ 12 กรกฎาคม 2557. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2564 จาก <https://www.ryt9.com/s/govh/1949621>
- Berkowitz, L. (1964). *Advacnce in Experimental Social Psychology*. New York: McGraw-Hill
- Holstein. C.B. (1976). "Irreversible. Stepwise Sequence in the Development of Moral Judgment". A Longitudinal Study of Males and Females. *Child Development*. 47(9):
- Kohlberg, L. (1975). "The Cognitive Development Approach to Moral Education", *Phi Delta Kappa*. 10 (June 1975).
- Krathwohl, D.R., Bloom, B.S., & Masia, B.B. (1964). *Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals*, Handbook II: Affective domain. New York: David Mckay Company Incorporated.
- Lembo, J.M. (1967). Altruistic Attitudes Among Catholic and Religious Female College Students. *Journal of Educational Reaearch*. 61(2).

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยที่ได้รับอุดหนุนจากสถาบันญาณสังวร
- 2) แบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 แบบตรวจสอบรายการ (check lists) เกี่ยวกับคุณสมบัติของนักศึกษา ได้แก่ เพศ อายุ คณะ สาขาวิชา สถานภาพของครอบครัว ระดับการศึกษาของผู้ปกครอง และรายได้ต่อเดือนของผู้ปกครอง

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพและปัญหาของคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา โดยเจาะจงใน 7 เรื่อง ได้แก่ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมีเมตตา ความอดทนอดกลั้น ความเสียสละ และความกตัญญูทดแทน โดยเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาในหัวข้อที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนในรายวิชา การปฏิบัติกรรมฐาน การร่วมทำวัตรสวดมนต์ในวันพระ และการเข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ประจำปีการศึกษา 2563

ส่วนที่ 4 เป็นคำถามปลายเปิด เพื่อให้ให้นักศึกษาร่วมนำเสนอความคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักศึกษาต่อไป

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากนักศึกษาทุกท่านในการตอบแบบสอบถาม โดยขอรับรองว่าจะไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อนักศึกษาหรือผลการเรียนของนักศึกษา และผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลไว้เป็นความลับ โดยจะนำผลการวิจัยมาวิเคราะห์เพื่อเสนอผลการวิจัยในภาพรวมเท่านั้น จะไม่มีการเปิดเผยข้อมูลเป็นรายบุคคล และขอขอบใจนักศึกษาทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้

ขอขอบใจและขอเจริญพรในความร่วมมือตอบแบบสอบถามครั้งนี้

พระมหาจักรพล สิริธโร, ดร.

อาจารย์ผู้สอนรายวิชา การปฏิบัติกรรมฐาน
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1) สถานภาพ

☐ บรรพชิต

☐ ข้าราชการ

2) เพศ

☐ ชาย

☐ หญิง

3) อายุ

☐ 18 – 19 ปี

☐ 20 – 21 ปี

☐ 22 – 23 ปี

☐ มากกว่า 24 ปี

4) คณะ

☐ ศาสนาและปรัชญา

☐ สังคมศาสตร์

☐ ศึกษาศาสตร์

5) สาขาวิชา

☐ พุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา

☐ การปกครอง

☐ การสอนภาษาไทย

☐ การสอนภาษาอังกฤษ

☐ การสอนสังคมศึกษา

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา โดยเจาะจงใน 7 เรื่อง ได้แก่ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมีเมตตา ความอดทนอดกลั้น ความเสียสละ และความกตัญญูทศเวที โดยเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

ที่	รายการพึงประเมิน	ระดับการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
ความมีวินัย						
1.	นักศึกษาแสดงความเคารพต่อพระสงฆ์และอาจารย์ทุกครั้งที่พบ					
2.	นักศึกษาขออนุญาตก่อนเข้าหรือออกจากห้องเรียนทุกครั้ง					
3.	นักศึกษาประพฤติตนเหมาะสมขณะเรียน/ร่วมกิจกรรม					
4.	นักศึกษาแต่งกายถูกต้องเหมาะสมตามระเบียบของมหาวิทยาลัย					
5.	นักศึกษาปฏิบัติตามกฎ ระเบียบและข้อบังคับของมหาวิทยาลัย					
ความรับผิดชอบ						
6.	นักศึกษาตรงต่อเวลาในการเข้าเรียนและทำกิจกรรมทุกครั้ง					

ที่	รายการพึงประเมิน	ระดับการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
7.	นักศึกษาช่วยรักษาทริพย์สินหรือสิ่งแวดล้อมในมหาวิทยาลัย					
8.	นักศึกษาส่งงานที่ได้รับมอบหมายทันตามกำหนดเวลาเสมอ					
9.	นักศึกษาช่วยกันทำงานที่ได้รับมอบหมายโดยไม่เอาเปรียบผู้อื่น					
10.	ศึกษานำส่ง/คืนอุปกรณ์-เครื่องมือ-หนังสือที่ยืมด้วยตนเอง					
ความซื่อสัตย์						
11.	นักศึกษาพูดความจริงเสมอ ไม่โกหกหลอกลวงผู้อื่น					
12.	นักศึกษาไม่หยิบเอาของผู้อื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต					
13.	นักศึกษาเก็บสิ่งของผู้อื่นได้ ไม่ถือเอาเป็นของตนเอง					
14.	นักศึกษาไม่ใส่ร้ายผู้อื่น ไม่นินทาว่าร้ายผู้อื่น					
15.	นักศึกษาไม่ลอกการบ้านหรือคัดลอกผลงานผู้อื่นโดยไม่อ้างอิง					
ความมีเมตตา						
16.	นักศึกษามีความปรารถนาดีต่อเพื่อนและอาจารย์ในมหาวิทยาลัย					
17.	นักศึกษาไม่แกล้งหรือจงใจทำให้ผู้อื่นเกิดความเจ็บปวด					
18.	นักศึกษาไม่พูดให้ผู้อื่นรู้สึกเสียใจ เจ็บใจ หรือโกรธแค้น					
19.	นักศึกษามีความสุภาพอ่อนโยนต่อเพื่อนและอาจารย์					
20.	นักศึกษาไม่เบียดเบียนผู้อื่นโดยการร้องขอให้ช่วยเหลือตนเอง					
ความอดทนอดกลั้น						
21.	นักศึกษารับฟังความคิดเห็นของเพื่อน/อาจารย์ที่มีต่อตนเอง					
22.	นักศึกษาร่วมกิจกรรมทุกอย่างจนสำเร็จลุล่วง ไม่หนีกลับก่อน					
23.	นักศึกษาร่วมกิจกรรมโดยสงบ ไม่แสดงความเบื่อหน่าย					
24.	นักศึกษาควบคุมอารมณ์ได้ ไม่แสดงความโกรธ เมื่อถูกตำหนิ					
25.	นักศึกษาพยายามแก้ปัญหาในการทำงานจนกระทั่งงานสำเร็จ					
ความเสียสละ						
26.	นักศึกษาช่วยเหลือเพื่อน/อาจารย์ตามความสามารถของตน					
27.	นักศึกษาร่วมบริจาคสิ่งของเพื่อช่วยเหลือผู้เดือดร้อน					
28.	นักศึกษามีจิตอาสาช่วยงานส่วนรวมโดยสมัครใจ					
29.	นักศึกษาร่วมกิจกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติ-ศิลปวัฒนธรรม					
30.	นักศึกษาร่วมสาธารณบำเพ็ญประโยชน์อย่างสม่ำเสมอ					

ที่	รายการพึงประเมิน	ระดับการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
ความกตัญญูกตเวที						
31.	นักศึกษามีความรักเคารพพ่อแม่และผู้ปกครอง					
32.	นักศึกษาร่วมแสดงความเคารพต่ออาจารย์อย่างเหมาะสม					
33.	นักศึกษาร่วมกิจกรรมของบุคคล/องค์กรที่มีพระคุณ					
34.	นักศึกษาร่วมยินดีและชมเชยผู้ที่มีความกตัญญูกตเวที					
35.	ประพฤติตนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชนและสังคม					

ตอนที่ 3 แบบสอบถามความพึงพอใจเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาจากการเรียนการสอนในรายวิชา การปฏิบัติกรรณฐาน การร่วมกิจกรรมไหว้พระสวดมนต์และการเข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ประจำปีการศึกษา 2563 โดยเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

ที่	รายการพึงประเมิน	ระดับความพึงพอใจ				
		5	4	3	2	1
การเรียนการสอนในรายวิชา การปฏิบัติกรรณฐาน						
1.	นักศึกษามีความเข้าใจในวัตถุประสงค์และเนื้อหาวิชา					
2.	นักศึกษาได้รับความรู้ใหม่ ๆ จากการเรียนรายวิชานี้					
3.	นักศึกษาสามารถนำความรู้จากการเรียนนี้ไปพัฒนาตนได้					
4.	รายวิชานี้มีความเหมาะสมและมีความจำเป็นต่อการใช้ชีวิต					
5.	อาจารย์มีเทคนิคและวิธีการสอนที่น่าสนใจ					
กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์						
6.	นักศึกษารับทราบวัตถุประสงค์และความจำเป็นของกิจกรรมนี้					
7.	นักศึกษารับทราบประโยชน์ของการเข้าร่วมกิจกรรมนี้					
8.	นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมเป็นประจำและสม่ำเสมอ					
9.	นักศึกษามีส่วนร่วมเสมอในการเข้าร่วมกิจกรรมนี้					
10.	นักศึกษาปฏิบัติตามกฎระเบียบเมื่อร่วมกิจกรรมนี้					

ภาคผนวก ข

แบบสำรวจเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา

แบบสำรวจเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

คำชี้แจง

1. แบบสำรวจฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยที่ได้รับอุดหนุนจากสถาบันญาณสังวร
- 2) แบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 เป็นคำถามปลายเปิดเพื่อสำรวจคุณธรรมจริยธรรมที่นักศึกษารู้จัก โดยสามารถระบุได้ไม่จำกัดจำนวน

ตอนที่ 2 เป็นคำถามปลายเปิดเพื่อสำรวจคุณธรรมจริยธรรมที่นักศึกษาพึงประพฤติปฏิบัติ โดยสามารถระบุได้ไม่จำกัดจำนวน

ตอนที่ 3 เป็นคำถามปลายเปิดเพื่อให้นักศึกษาเรียงลำดับคุณธรรมจริยธรรมที่นักศึกษาพึงประพฤติปฏิบัติ โดยให้กำหนดให้ระบุเพียง 5 ข้อ

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากนักศึกษาทุกท่านในการตอบแบบสอบถาม โดยขอรับรองว่าจะไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อนักศึกษาหรือผลการเรียนของนักศึกษา และผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลไว้เป็นความลับ โดยจะนำผลการวิจัยมาวิเคราะห์เพื่อเสนอผลการวิจัยในภาพรวมเท่านั้น จะไม่มีการเปิดเผยข้อมูลเป็นรายบุคคล และขอขอบคุณนักศึกษาทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้

ขอขอบใจและขอเจริญพรในความร่วมมือตอบแบบสอบถามครั้งนี้

(พระมหาจักรพล สิริธโร, ดร.)

อาจารย์ผู้สอนรายวิชา การปฏิบัติกรรมฐาน

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ตอนที่ 1 คุณธรรมจริยธรรมที่นักศึกษารู้จักมีอะไรบ้าง (กรุณาตอบเป็นรายชื่อ สั้น ๆ ได้ใจความ)

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10
- 11
- 12
- 13
- 14
- 15
- 16
- 17
- 18
- 19
- 20
- 21
- 22
- 23
- 24
- 25
- 26
- 27
- 28
- 29

ตอนที่ 2 คุณธรรมจริยธรรมที่นักศึกษาพึงประพฤติปฏิบัติมีอะไรบ้าง (กรุณาตอบเป็นรายชื่อ สั้น ๆ ได้ใจความ)

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10
- 11
- 12
- 13
- 14
- 15
- 16
- 17
- 18
- 19
- 20

ตอนที่ 3 จากคำตอบในข้อ 2 ให้นักศึกษาเลือกคุณธรรมจริยธรรมที่นักศึกษาคิดว่าจะมีความสำคัญมากที่สุดเพียง 3 ข้อ โดยเรียงลำดับตามระดับความสำคัญ

- 1
- 2
- 3

ภาคผนวก ค

สังเขปรายวิชา การปฏิบัติกรรมฐาน

มคอ.๓ การพัฒนารายละเอียดของรายวิชา
(Course Specification)

รหัสวิชา : BU 5008

วิชา การปฏิบัติกรรมฐาน

Meditation Practice

พระมหาจักรพล สิริธโร, ดร.

รายวิชานี้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2563

รายละเอียดของรายวิชา

ชื่อสถาบันอุดมศึกษา	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขต/คณะ/ภาควิชา	วิทยาเขตศรีล้านช้าง
	คณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ

หมวดที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. รหัสและชื่อรายวิชา

BU 5008	ชื่อรายวิชา	(ไทย)	การปฏิบัติกรรมฐาน
		(อังกฤษ)	Meditation Practice

2. จำนวนหน่วยกิต

3 หน่วยกิต (3-0-6)

3. หลักสูตรและประเภทของรายวิชา

หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาการสอนภาษาอังกฤษ

4. อาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชาและอาจารย์ผู้สอน

อาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชา	นายกิตติพัฒน์ ทาวงศ์ษา นายบรรจบ โชติชัย
	นายพลภัทร อภัยโส นายยชुरเวท หงส์ศิริ
	นายประดิษฐ์ ศรีโนนยาง
อาจารย์ผู้สอน	พระมหาจักรพล สิริธโร,ดร.

5. ภาคการศึกษา / ชั้นปีที่เรียน

ภาคการศึกษาที่ 1/2563 ชั้นปีที่ 1 สาขาการสอนภาษาอังกฤษ (ภาคปกติ)

6. รายวิชาที่ต้องเรียนมาก่อน (Pre-requisites) (ถ้ามี)

ไม่มี

7. รายวิชาที่ต้องเรียนพร้อมกัน (Co-requisites) (ถ้ามี)

ไม่มี

8. สถานที่เรียน

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

9. วันที่จัดทำหรือปรับปรุงรายละเอียดของรายวิชาครั้งล่าสุด

15 พฤษภาคม 2563

หมวดที่ 2 จุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์

1. จุดมุ่งหมายของรายวิชา

เพื่อให้ นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในหลักการและวิธีการปฏิบัติกรรมฐานต่าง ๆ ในพระพุทธศาสนา ทั้งสมถกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน หลักการปฏิบัติถูกต้อง ศึกษาการสอนกรรมฐานและการปฏิบัติกรรมฐานจากสำนักกรรมฐานที่สำคัญในประเทศไทย ฝึกปฏิบัติกรรมฐานที่ถูกต้องตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา

2. วัตถุประสงค์ในการพัฒนา/ปรับปรุงรายวิชา

เพื่อปรับปรุงเนื้อหาและวิธีการเรียนการสอนให้นักศึกษามีความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้ หลักการจัดการเรียนรู้ การบริหารจัดการชั้นเรียน รวมถึงทักษะและเทคนิคการสอนต่าง ๆ ให้ทันสมัย ต่อเทคโนโลยี และสอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน โดยนำหลักการ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการศึกษา มาเป็นประเด็นข้อเสนอแนะที่นักศึกษาจะสามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และการประเมินโดยผู้สอนมาเป็นแนวทางในการจัดทำ มคอ.3 เพื่อให้ นักศึกษามีความรู้พื้นฐานด้านการปฏิบัติกรรมฐานที่ถูกต้องตามพระไตรปิฎก อันจักเป็นการพัฒนาคุณภาพจิต พัฒนาชีวิตให้อยู่ในสังคมโลกได้อย่างราบรื่น เชื่อว่าได้บูชาพระพุทธศาสนาด้วยการปฏิบัติบูชา

หมวดที่ 3 ลักษณะและการดำเนินการ

1. คำอธิบายรายวิชา

แนวคิด หลักการ วิธีปฏิบัติกรรมฐานในพระพุทธศาสนา ทั้งสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน หลักการปฏิบัติถูกต้อง ศึกษาการสอนกรรมฐานและการปฏิบัติกรรมฐานจากสำนักกรรมฐานที่สำคัญในประเทศไทย ฝึกปฏิบัติกรรมฐานที่ถูกต้องตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา

Concepts, principles, ways of meditation practice in the Buddhism of both Samathakammathana (concentration development) and Vipassanakammathana (Insight development), principles of Dhutonga practice (Austere practice), study of teaching of subjects of meditation and meditation exercise from the important meditation units in Thailand, practice in the right meditation development in according to the Buddhist teachings.

เงื่อนไขรายวิชา

ฝึกปฏิบัติกรรมฐานนอกสถานที่หรือในสำนักปฏิบัติอย่างน้อยภาคการศึกษาละ 30 ชั่วโมง
ทุกภาคการศึกษาจนกว่าจะสำเร็จการศึกษา

The condition of the subject studies the meditation practice outside, or inside the campus, or indoor, at least 30 hours for every semester until the completion of education.

2. จำนวนชั่วโมงที่ใช้ต่อภาคการศึกษา

หน่วยกิต	จำนวนชั่วโมง/ภาคการศึกษา			
	บรรยาย	การฝึกปฏิบัติ/ งานภาคสนาม/ การฝึกงาน	การศึกษาด้วย ตนเอง	สอนเสริม
3(3-0-6)	บรรยาย 48 ชั่วโมง ต่อภาคการศึกษา	มีการฝึกปฏิบัติ	การศึกษา ด้วยตนเอง 6 ชั่วโมง ต่อสัปดาห์	สอนเสริมตาม ความต้องการ ของนักศึกษา เฉพาะราย ที่ต้องการ

3. จำนวนชั่วโมงต่อสัปดาห์ที่อาจารย์ให้คำปรึกษาแก่นักศึกษาเป็นรายบุคคล

อาจารย์จัดเวลาให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่มตามความต้องการ 4 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ (เฉพาะราย/กลุ่มที่ต้องการ)

รายวิชา	การปฏิบัติกรรมฐาน
อาจารย์ผู้สอน	พระมหาจักรพลศิริโร, ดร.
วัน/เวลาที่ให้คำปรึกษา	วันศุกร์ 08.00-12.00 น.
สถานที่หรือหมายเลขห้อง	อาคาร 90 ปี หลวงปู่ศรีจันทร์
หมายเลขโทรศัพท์ของอาจารย์	
E-mail ของอาจารย์ผู้สอน	
จำนวนชั่วโมงต่อสัปดาห์ที่ให้คำปรึกษา	4 ชั่วโมง/สัปดาห์

หมวดที่ 4 การพัฒนาการเรียนรู้ของนักศึกษา

1. คุณธรรมจริยธรรม

สถานะ	ผลการเรียนรู้	วิธีการสอน	วิธีการประเมินผล
●	มีจิตสำนึกและตระหนัก ศึกษาในการปฏิบัติตาม จรรยาบรรณทางอาชีพ	-บรรยายพร้อมยกตัวอย่าง กรณีศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมในปัจจุบัน -อภิปรายกลุ่ม -ให้นักศึกษาเสนอและ รวมกลุ่มทำงานเกี่ยวกับ คุณธรรม จริยธรรมในสังคม	-พฤติกรรม การเข้าเรียน และส่งงานที่ได้รับ มอบหมายตามขอบเขตที่ให้ และตรงเวลา -ประเมินผลการศึกษาจาก การทำงานกลุ่ม
●	มีวินัย ซื่อสัตย์ และ รับผิดชอบต่อตนเองและ สังคม	-บรรยายพร้อมยกตัวอย่าง กรณีศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมในปัจจุบัน -อภิปรายกลุ่ม -ให้นักศึกษาเสนอและ รวมกลุ่มทำงานเกี่ยวกับ คุณธรรม จริยธรรมใน สังคม	-พฤติกรรม การเข้าเรียน และส่งงานที่ได้รับ มอบหมายตามขอบเขตที่ให้ และตรงเวลา -ประเมินผลการศึกษาจาก การทำงานกลุ่ม
●	มีจิตสาธารณะ รักและ ภาคภูมิใจในท้องถิ่น สถาบัน และประเทศชาติ	-บรรยายพร้อมยกตัวอย่าง กรณีศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมในปัจจุบัน -อภิปรายกลุ่ม -ให้นักศึกษาเสนอและ รวมกลุ่มทำงานเกี่ยวกับ คุณธรรม จริยธรรมใน สังคม	-พฤติกรรม การเข้าเรียน และส่งงานที่ได้รับ มอบหมายตามขอบเขตที่ให้ และตรงเวลา -ประเมินผลการศึกษาจาก การทำงานกลุ่ม

2. ความรู้

สถานะ	ผลการเรียนรู้	วิธีการสอน	วิธีการประเมินผล
●	มีความรู้ความเข้าใจในหลักการและทฤษฎีสำคัญในสาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง	บรรยาย อภิปราย การทำงานกลุ่ม การนำเสนอ งาน โดยเน้นการวิเคราะห์สรุปผล และเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เช่น การนำองค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยของมนตรี รอดแก้ว เรื่อง บทบาทของคณะสงฆ์	-ทดสอบย่อย สอบปลายภาค ด้วยแบบทดสอบที่เน้นเรื่อง การวัดหลักการและการนำไปใช้ -ประเมินจากการทำงานและความสามารถในการนำเสนองาน
○	มีทักษะและประสบการณ์การเรียนรู้ในสาขาวิชา รัฐศาสตร์การปกครอง สามารถปฏิบัติงานในสถานการณ์ต่างๆ ได้	ธรรมยุตต่อการส่งเสริมอุดมการณ์ทางการเมืองจากมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปี พ.ศ. 2554 และหนังสือประกอบการสอนของ พระเมธีธรรมาภรณ์, (ประยูร ธมมจิตโต). การปกครองคณะสงฆ์ไทย. พิมพ์ครั้งที่ 9 ปี พ.ศ.	-ทดสอบย่อย สอบปลายภาค ด้วยแบบทดสอบที่เน้นเรื่อง การวัดหลักการและการนำไปใช้ -ประเมินจากการทำงานและความสามารถในการนำเสนองาน
●	มีความรู้ความเข้าใจในพัฒนาการใหม่ๆ ในสาขาวิชา รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไข ปัญหาและการต่อยอดองค์ความรู้ในสาขาวิชา	2539 เป็นต้น	-ทดสอบย่อย สอบปลายภาค ด้วยแบบทดสอบที่เน้นเรื่อง การวัดหลักการและการนำไปใช้ -ประเมินจากการทำงานและความสามารถในการนำเสนองาน
●	ตระหนักศึกษาในธรรมนิยมปฏิบัติ กฎ ระเบียบ		-ทดสอบย่อย สอบปลายภาค

	ข้อบังคับที่เปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์		ด้วยแบบทดสอบที่เน้นเรื่อง การวัดหลักการและการนำไปใช้ -ประเมินจากการทำงานและความสามารถในการนำเสนองาน
●	มีความรู้ด้าน พระพุทธศาสนา		-ทดสอบย่อย สอบปลายภาค ด้วยแบบทดสอบที่เน้นเรื่อง การวัดหลักการและการนำไปใช้ -ประเมินจากการทำงานและความสามารถในการนำเสนองาน

3. ทักษะทางปัญญา

สถานะ	ผลการเรียนรู้	วิธีการสอน	วิธีการประเมินผล
○	สามารถค้นหา ตีความ และ ประเมินสารสนเทศ เพื่อใช้ในการพัฒนาความรู้และการแก้ปัญหาทางอาชีพได้อย่างสร้างสรรค์	-การบรรยาย/อภิปราย/ซักถาม -วิเคราะห์กรณีศึกษา ศึกษางานวิจัยด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานทางด้าน รัฐศาสตร์การปกครอง	-ประเมินผลจากการสอบ กลางภาค -ประเมินผลจากการ นำเสนองาน -สังเกตพฤติกรรม การ วิเคราะห์งานและการ ร่วมงานกลุ่มในการทำงาน
○	สามารถคิดวิเคราะห์และ ริเริ่มสร้างสรรค์ โดยใช้ ความรู้และประสบการณ์	-การบรรยาย/อภิปราย/ซักถาม - วิเคราะห์กรณีศึกษา ศึกษางานวิจัยด้านต่างๆ ที่	-ประเมินผลจากการสอบ กลางภาค -ประเมินผลจากการ นำเสนองาน

	ของตนในการแก้ปัญหาการทำงานได้	เกี่ยวข้องกับงานทางด้านรัฐศาสตร์การปกครอง	-สังเกตพฤติกรรมการทำงานวิเคราะห์งานและการร่วมงานกลุ่มในการทำงาน
○	สามารถวางแผนการทำงานและการบริหารจัดการงานได้	-การบรรยาย/อภิปราย/ซักถาม -วิเคราะห์กรณีศึกษา ศึกษางานวิจัยด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานทางด้านรัฐศาสตร์การปกครอง	-ประเมินผลจากการสอบกลางภาค -ประเมินผลจากการนำเสนอ -สังเกตพฤติกรรมการทำงานวิเคราะห์งานและการร่วมงานกลุ่มในการทำงาน

4. ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ

สถานะ	ผลการเรียนรู้	วิธีการสอน	วิธีการประเมินผล
●	มีภาวะผู้นำ มีความคิดริเริ่มในการวิเคราะห์ปัญหาได้อย่างเหมาะสมบนพื้นฐานของตนเองและของกลุ่ม	-จัดกิจกรรมกลุ่มในการวิเคราะห์กรณีศึกษา -ปฏิบัติกิจกรรมเป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม -การนำเสนอผลงานรายกลุ่มในการทำงาน	-ประเมินจากงานที่นำเสนอและพฤติกรรมการทำงานเป็นกลุ่ม -การนำเสนอผลงาน
○	ตระหนักศึกษาในความแตกต่างหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรมสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี	-จัดกิจกรรมกลุ่มในการวิเคราะห์กรณีศึกษา -ปฏิบัติกิจกรรมเป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม -การนำเสนอผลงานรายกลุ่มในการทำงาน	-ประเมินจากงานที่นำเสนอและพฤติกรรมการทำงานเป็นกลุ่ม -การนำเสนอผลงาน
○	มีความรับผิดชอบในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองและอาชีพอย่างต่อเนื่อง	-จัดกิจกรรมกลุ่มในการวิเคราะห์กรณีศึกษา	-ประเมินจากงานที่นำเสนอและพฤติกรรมการทำงานเป็นกลุ่ม

		-ปฏิบัติกิจกรรมเป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม -การนำเสนอผลงานรายกลุ่มในการทำงาน	-การนำเสนอผลงาน
--	--	---	-----------------

5. ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

สถานะ	ผลการเรียนรู้	วิธีการสอน	วิธีการประเมินผล
●	(1) มีความสามารถในการใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์หรือคณิตศาสตร์หรือกระบวนการวิจัยในการคิดวิเคราะห์หรือแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันและในการปฏิบัติงานได้	ให้ค้นตัวอย่างงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรัฐศาสตร์ มอบหมายจะมีส่วนที่ต้องใช้ทักษะในการวิเคราะห์เชิงปริมาณ เช่น การทำรายงานลักษณะในวิจัยผสม	ประเมินจากผลงานที่ต้องวิเคราะห์เชิงปริมาณ
○	(2) มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และสารสนเทศในการสื่อสารการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองการจัดเก็บและประมวลผลข้อมูลและการนำเสนอข้อมูลสารสนเทศเพื่อประโยชน์ในการศึกษาได้	การทำรายงานในลักษณะวิจัยผสม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ไปใช้ในการปรับปรุงทางด้านวิชาการเกี่ยวกับรายวิชาต่อไป	ประเมินจากภาษาที่ใช้ในการเขียนรายงานและการนำเสนอในชั้นเรียน
○	(3) มีความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์และสารสนเทศในการสื่อสารการแสวงหาความรู้ด้วย	เป็นส่วนหนึ่งพระนักศึกษาและนักศึกษาจะต้องค้นคว้าจากวารสารหรือฐานข้อมูลเกี่ยวกับหลัก	ประเมินจากการนำเสนอข้อมูลอย่างเป็นระบบ โดยอาจนำเสนอในรูปแบบของเลขกราฟหรือตาราง

	ตนเองการจัดเก็บและประมวลผลข้อมูลและการนำเสนอข้อมูลสารสนเทศ	รัฐศาสตร์เบื้องต้นจากเว็บไซต์และแหล่งข้อมูลต่างๆ	
--	--	--	--

หมวดที่ 5 แผนการสอนและการประเมินผล

1. แผนการสอน

สัปดาห์ ที่	หัวข้อ /รายละเอียด	จำนวน ชั่วโมง	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน/สื่อ ที่ใช้	ผู้สอน
1	• แนะนำรายวิชา เกี่ยวกับการเรียนการสอน จุดมุ่งหมายรายวิชา • เกณฑ์การวัดและประเมินผล • งานและกิจกรรมที่มอบหมาย • หนังสืออ่านประกอบ บทที่ 1 การปฏิบัติกรรณฐานเบื้องต้น -หลักการทางเถรวาท -แนะนำการปฏิบัติกรรณฐานแบบเถรวาท	3	-ผู้สอนชี้แจงรายละเอียดและวัตถุประสงค์การสอน จุดมุ่งหมายรายวิชา และการประเมินผล ตลอดจนข้อตกลง/กติกการเรียนให้นักศึกษาฟัง -อภิปรายความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการปฏิบัติกรรณฐานเบื้องต้น และปัญหาที่เกิดขึ้นกับคนไทย ในการปฏิบัติกรรณฐาน โดยยกสถานการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนกรรณฐานในสำนักครูบาอาจารย์ต่างๆ -ผู้สอนสรุปบทเรียน	พระมหาจักรพล สิริโร,ดร.
2	บทที่ 2 ประโยชน์ของการเจริญกรรมฐาน -กิจเบื้องต้นในการเจริญภาวนา -ประเภทของการเจริญภาวนา -ประเภทของสมาธิ -กลิน 10	3	-บรรยายและอภิปรายความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับ ประโยชน์ของการเจริญกรรมฐาน และปัญหาที่เกิดขึ้นกับคนไทยในการปฏิบัติกรรณฐานหรือเรียนกรรณฐานแล้วไม่ก้าวหน้า โดยยกตัวอย่างเกี่ยวกับการเรียนกรรณฐานในสำนักครูบาอาจารย์ต่างๆ -ผู้สอนสรุปบทเรียน	พระมหาจักรพล สิริโร,ดร.

3	บทที่ 3 ประโยชน์ของการเจริญ กรรมฐาน -กิจเบื้องต้นในการเจริญ ภาวนา -ประเภทของการเจริญ ภาวนา -ประเภทของสมาธิ -อารมณ์ของสมถะกรรมฐาน -กลิน 10	3	-บรรยายและอภิปรายความรู้ ทั่วไปเกี่ยวกับ ประโยชน์ของ การเจริญกรรมฐาน และปัญหา ที่เกิดขึ้นกับคนไทยในการปฏิบัติ กรรมฐาน หรือเรียนกรรมฐาน แล้วไม่ก้าวหน้า โดยยก สถานการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง กับการ เรียนกรรมฐานในสำนัก ครูบาอาจารย์ต่างๆ -ผู้สอนสรุปบทเรียน	พระมหา จักรพล สิริธโร,ดร.
4	บทที่ 4 -อสุภะ 10, อนุสสติ 10 -พรหมวิหาร 4 -สัญญา 1 -อารมณ์ของวิปัสสนา -กรรมฐาน, จริตของผู้ทำ กรรมฐาน	3	-ผู้สอนให้ผู้เรียนดูวิดีโอทัศน์ เกี่ยวกับ การปฏิบัติกรรมฐาน ซึ่งผู้สอนนำมาจาก Youtube ให้นักศึกษาดู เพื่อ เป็นกรณีศึกษา -แบ่งกลุ่มผู้เรียนออกเป็น 3 กลุ่ม นำมาเสนอหน้าชั้นใน ประเด็น การเจริญสติเพื่อ พัฒนาคุณภาพจิตใจ เพื่อ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน พร้อมสรุปองค์ความรู้ ในการ กรรมฐาน ผู้สอนและผู้เรียน ช่วยกัน สรุปแนวคิดเกี่ยวกับ การเรียนรู้เพื่อความเข้าใจ ตรงกัน	พระมหา จักรพล สิริธโร,ดร.
5	บทที่ 5 -อสุภะ 10, อนุสสติ 10 -พรหมวิหาร 4 -สัญญา 1 อารมณ์ของวิปัสสนา	3	ผู้สอนให้ผู้เรียนดูวิดีโอทัศน์ เกี่ยวกับการปฏิบัติกรรมฐาน ซึ่ง ผู้สอนนำมาจาก Youtube ให้ นักศึกษาดู เพื่อเป็นกรณีศึกษา -แบ่งกลุ่มผู้เรียนออกเป็น 3 กลุ่ม นำมาเสนอหน้าชั้นใน	พระมหา จักรพล สิริธโร,ดร.

	-กรรมฐาน, จริตของผู้ทำ กรรมฐาน		ประเด็นการเจริญสติเพื่อพัฒนา คุณภาพจิตใจ เพื่อแลกเปลี่ยน เรียนรู้ซึ่งกันและกันพร้อมสรุป องค์ความรู้ในการทำกรรมฐาน ผู้สอนและผู้เรียนช่วยกัน สรุป แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้เพื่อ ความเข้าใจตรงกัน	
6	บทที่ 6 -ความพร้อมของผู้ทำ กรรมฐาน -การทำกรรมฐาน -อุปสรรคของสมาธิ -ข้อปฏิบัติในการนั่งสมาธิ -วิธีนั่งสมาธิ -นิมิต 3 อย่าง -วิธีเดินจงกรม การเดิน จงกรม -สถานที่การเดินจงกรม	3	ให้ชมวิดีโอเกี่ยวกับการปฏิบัติ กรรมฐาน ซึ่งผู้สอนนำมาจาก Youtube เพื่อเป็นกรณีศึกษา -แบ่งกลุ่มผู้เรียนออกเป็น 3 กลุ่ม นำมาเสนอหน้าชั้นใน ประเด็นการเจริญสติเพื่อพัฒนา คุณภาพจิตใจ เพื่อแลกเปลี่ยน เรียนรู้ซึ่งกันและกันพร้อมสรุป องค์ความรู้ในการทำกรรมฐาน ผู้สอนและผู้เรียนช่วยกัน สรุป แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้เพื่อ ความเข้าใจตรงกัน	พระมหา จักรพล สิริธโร,ดร.
7	บทที่ 7 -ความพร้อมของผู้ทำ กรรมฐาน -การทำกรรมฐาน -อุปสรรคของสมาธิ -ข้อปฏิบัติในการนั่งสมาธิ -วิธีนั่งสมาธิ -นิมิต 3 อย่าง -วิธีเดินจงกรม การเดิน จงกรม -สถานที่การเดินจงกรม	3	-บรรยายโดยใช้ คอมพิวเตอร์ โปรเจคเตอร์และเอกสาร ประกอบการสอน -ซักถามประเด็นสงสัย -ให้นักศึกษาสรุปผลกระทบของ สื่อในสังคมไทย	พระมหา จักรพล สิริธโร,ดร.

8	-ความสำคัญและบทบาทของกลุ่มต่างๆ -กลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มต่างๆกับความสัมพันธ์กับรัฐบาล -สรุป	3	--ผู้สอนให้ผู้เรียนดูวิดีโอเกี่ยวกับ การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งผู้สอนนำมาจาก Youtube ให้นักศึกษาดู เพื่อเป็นกรณีศึกษา -แบ่งกลุ่มผู้เรียนออกเป็น 3 กลุ่ม นำมาเสนอหน้าชั้นในประเด็น การเจริญสติเพื่อพัฒนาคุณภาพจิตใจ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน พร้อมสรุปองค์ความรู้ในการกรรมฐาน ผู้สอนและผู้เรียนช่วยกัน สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้เพื่อความเข้าใจตรงกัน	พระมหาจักรพล สิริโร,ดร.
9	สอบกลางภาคการศึกษา	3	ข้อสอบอัตนัย-ปรนัย	กรรมการ
10	บทที่ 8 -วิปัสสนากรรมฐาน -วิปัสสนาภูมิ ,วิปัสสนาญาณ -ตัววิปัสสนา -การทำวิปัสสนากรรมฐาน -หลักธรรมในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน	3	-ให้ชมวิดีโอเกี่ยวกับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งผู้สอนนำมาจาก Youtube เพื่อเป็นกรณีศึกษา -แบ่งกลุ่มผู้เรียนออกเป็น 3 กลุ่ม นำมาเสนอหน้าชั้นในประเด็น การเจริญสติเพื่อพัฒนาคุณภาพจิตใจ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน พร้อมสรุปองค์ความรู้ในการกรรมฐาน ผู้สอนและผู้เรียนช่วยกัน สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้เพื่อความเข้าใจตรงกัน	พระมหาจักรพล สิริโร,ดร.

11	บทที่ 9 -วิปัสสนากรรมฐาน -วิปัสสนาภูมิ ,วิปัสสนาญาณ -ตัววิปัสสนา -การทำวิปัสสนากรรมฐาน -หลักธรรมในการปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐาน	3	-บรรยายโดยใช้ คอมพิวเตอร์ โปรเจคเตอร์และเอกสาร ประกอบการสอน -ซักถามประเด็นสงสัย -ให้นักศึกษาวิพากษ์แนวโน้ม ของสังคมไทยสู่สังคมโลก	พระมหา จักรพล สิริธโร,ดร.
12	บทที่ 10 -หลักธรรมในการปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐาน -ขั้น 5 -อายตนะ 12 -ธาตุ 18 -อินทรีย์ 22	3	-ผู้สอนให้ผู้เรียนดูวิดีโอทัศน์ เกี่ยวกับ การปฏิบัติวิปัสสนา กรรมฐาน ซึ่งผู้สอนนำมาจาก Youtube ให้นักศึกษาดู เพื่อ เป็นกรณีศึกษา -แบ่งกลุ่มผู้เรียนออกเป็น 3 กลุ่ม นำมาเสนอหน้าชั้นใน ประเด็น การเจริญสติเพื่อ พัฒนาคุณภาพจิตใจ เพื่อ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน พร้อมสรุปองค์ความรู้ ในการ กรรมฐาน ผู้สอนและผู้เรียน ช่วยกัน สรุปแนวคิดเกี่ยวกับ การเรียนรู้เพื่อความเข้าใจ ตรงกัน	พระมหา จักรพล สิริธโร,ดร.
13	บทที่ 11 -วิปัสสนากิเลส 10 -ประโยชน์ของการปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐาน -ผลที่ได้รับจากการปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐาน -การปฏิบัติกรรมฐานตาม แนวของสำนักต่างๆ	3	-บรรยายโดยใช้ คอมพิวเตอร์ โปรเจคเตอร์และเอกสาร ประกอบการสอน -ซักถามประเด็นสงสัย -ให้นักศึกษาวิเคราะห์ถามตอบ การนำเสนอรายงาน	พระมหา จักรพล สิริธโร,ดร.

14	บทที่ 12 -วิปัสสนากิเลส 10 -ประโยชน์ของการปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐาน -ผลที่ได้รับจากการปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐาน -การปฏิบัติกรรมฐานตาม	3	-บรรยายโดยใช้ คอมพิวเตอร์ โปรเจคเตอร์และเอกสาร ประกอบการสอน -ซักถามประเด็นสงสัย -ให้นักศึกษาวิเคราะห์ถามตอบ การนำเสนอรายงาน	พระมหา จักรพล สิริโร,ดร.
15	บทที่ 13 -การปฏิบัติตามแนวหลวงปู่ มั่น -การปฏิบัติตามแนวของพุทธ ทาส -การปฏิบัติตามแนวหลวง พ่อจรรย์ วัดอัมพวัน	3	-ผู้สอนให้ผู้เรียนดูวิดีโอทัศน์ เกี่ยวกับ การปฏิบัติวิปัสสนา กรรมฐาน ซึ่งผู้สอนนำมาจาก Youtube ให้นักศึกษาดู เพื่อ เป็นกรณีศึกษา -แบ่งกลุ่มผู้เรียนออกเป็น 3 กลุ่ม นำมาเสนอหน้าชั้นใน ประเด็น การเจริญสติเพื่อ พัฒนาคุณภาพจิตใจ เพื่อ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน พร้อมสรุปองค์ความรู้ ในการ กรรมฐาน ผู้สอนและผู้เรียน ช่วยกัน สรุปแนวคิดเกี่ยวกับ การเรียนรู้เพื่อความเข้าใจ ตรงกัน	พระมหา จักรพล สิริโร,ดร.
16	บทที่ 13 -การปฏิบัติตามแนวหลวงปู่ มั่น -การปฏิบัติตามแนวของพุทธ ทาส -การปฏิบัติตามแนวหลวง พ่อจรรย์ วัดอัมพวัน -การปฏิบัติตามแนววัด พระธรรมกาย	3	-ผู้สอนให้ผู้เรียนดูวิดีโอทัศน์ เกี่ยวกับ การปฏิบัติวิปัสสนา กรรมฐาน ซึ่งผู้สอนนำมาจาก Youtube ให้นักศึกษาดู เพื่อ เป็นกรณีศึกษา -แบ่งกลุ่มผู้เรียนออกเป็น 3 กลุ่ม นำมาเสนอหน้าชั้นใน ประเด็น การเจริญสติเพื่อ พัฒนาคุณภาพจิตใจ เพื่อ	พระมหา จักรพล สิริโร,ดร.

	-การปฏิบัติตามแนวของ หลวงพ่อดำ -การปฏิบัติตามแนวของสันติ อโศก		แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน พร้อมสรุปองค์ความรู้ ในการ กรรมฐาน ผู้สอนและผู้เรียน ช่วยกัน สรุปแนวคิดเกี่ยวกับ การเรียนรู้เพื่อความเข้าใจ ตรงกัน	
17	สอบปลายภาค			กรรมการ

2. แผนการประเมินผลการเรียนรู้

1. คุณธรรม จริยธรรม

สถานะ	ผลการเรียนรู้	วิธีการประเมิน	สัปดาห์ ประเมิน	สัดส่วน ของ ประเมินผล
●	มีจิตสำนึกและตระหนัก ศึกษาในการปฏิบัติตาม จรรยาบรรณทางอาชีพ	-พฤติกรรมกรเข้าเรียนและส่ง งานที่ได้รับมอบหมายตาม ขอบเขตที่ให้และตรงเวลา -ประเมินผลการศึกษาจากการ ทำงานกลุ่ม	ตลอด ภาค การศึกษา	10
●	มีวินัย ซื่อสัตย์ และ รับผิดชอบต่อตนเองและ สังคม	-พฤติกรรมกรเข้าเรียนและส่ง งานที่ได้รับมอบหมายตาม ขอบเขตที่ให้และตรงเวลา -ประเมินผลการศึกษาจากการ ทำงานกลุ่ม	ตลอด ภาค การศึกษา	
●	มีจิตสาธารณะ รักและ ภาคภูมิใจในท้องถิ่น สถาบัน และ ประเทศชาติ	-พฤติกรรมกรเข้าเรียนและส่ง งานที่ได้รับมอบหมายตาม ขอบเขตที่ให้และตรงเวลา -ประเมินผลการศึกษาจากการ ทำงานกลุ่ม	ตลอด ภาค การศึกษา	

2. ความรู้

สถานะ	ผลการเรียนรู้	วิธีการประเมิน	สัปดาห์ ประเมิน	สัดส่วน ของ ประเมินผล
●	มีความรู้ความเข้าใจใน หลักการและทฤษฎีสำคัญ ในสาขาวิชาสังคม สงเคราะห์ศาสตร์	-ทดสอบย่อย สอบปลายภาค ด้วยแบบทดสอบที่เน้นเรื่องการ วัดหลักการและการนำไปใช้ -ประเมินจากการทำงานและ ความสามารถในการนำเสนอ งาน	8, สอบ ปลายภาค	50
●	มีทักษะและประสบการณ์ การเรียนรู้ในสาขาวิชา สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ สามารถปฏิบัติงานใน สถานการณ์ต่างๆ ได้	-ทดสอบย่อย สอบปลายภาค ด้วยแบบทดสอบที่เน้นเรื่องการ วัดหลักการและการนำไปใช้ -ประเมินจากการทำงานและ ความสามารถในการนำเสนอ งาน	8, สอบ ปลายภาค	

3. ทักษะทางปัญญา

สถานะ	ผลการเรียนรู้	วิธีการประเมิน	สัปดาห์ ประเมิน	สัดส่วน ของ ประเมินผล
●	สามารถคิดวิเคราะห์และ ริเริ่มสร้างสรรค์ โดยใช้ ความรู้และประสบการณ์ ของตนในการแก้ปัญหา การทำงานได้	-ประเมินผลจากการสอบกลาง ภาค -ประเมินผลจากการนำเสนอ งาน -สังเกตพฤติกรรมการทำงานและการร่วมงานกลุ่มใน การทำงาน	ตลอด ภาค การศึกษา	10
●		-ประเมินผลจากการสอบกลาง ภาค		

	สามารถวางแผนการทำงานและการบริหารจัดการงานได้	-ประเมินผลจากการนำเสนอ งาน -สังเกตพฤติกรรมการทำงานและการร่วมงานกลุ่มในการทำงาน	ตลอด ภาค การศึกษา	
--	--	--	-------------------------	--

4. ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ

สถานะ	ผลการเรียนรู้	วิธีการประเมิน	สัปดาห์ ประเมิน	สัดส่วน ของ ประเมินผล
●	มีภาวะผู้นำ มีความคิดริเริ่มในการวิเคราะห์ปัญหาได้อย่างเหมาะสมบนพื้นฐานของตนเองและของกลุ่ม	-ประเมินจากงานที่นำเสนอและพฤติกรรมการทำงานเป็นกลุ่ม -การนำเสนอผลงาน	ตลอด ภาค การศึกษา	20
●	มีความรับผิดชอบในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองและอาชีพอย่างต่อเนื่อง	-ประเมินจากงานที่นำเสนอและพฤติกรรมการทำงานเป็นกลุ่ม -การนำเสนอผลงาน	ตลอด ภาค การศึกษา	
●	มีความรับผิดชอบในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองและอาชีพอย่างต่อเนื่อง	-ประเมินจากงานที่นำเสนอและพฤติกรรมการทำงานเป็นกลุ่ม -การนำเสนอผลงาน	ตลอด ภาค การศึกษา	

5. ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

สถานะ	ผลการเรียนรู้	วิธีการประเมิน	สัปดาห์ ประเมิน	สัดส่วน ของ ประเมินผล
●	มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และสารสนเทศในการ	-ประเมินผลการเรียนรู้จากการเรียนรายวิชา โดยการสอบข้อเขียน สอบภาคปฏิบัติ การ	ตลอดภาค การศึกษา	10

สื่อสาร การแสวงหาความรู้ ด้วยตัวเอง การจัดเก็บ ประมวลข้อมูลและการ นำเสนอข้อมูลสารสนเทศ เพื่อประโยชน์ในการศึกษา	ทำแบบฝึกหัด การทำรายงาน การนำเสนอผลงาน		
--	---	--	--

หมวดที่ 6 ทรัพยากรประกอบการเรียนการสอน

1. ตำราและเอกสารหลักที่ใช้ในการเรียนการสอน

- 1.1 พุทธศาสตร์ (วิเชียร ชาบุดรบุญทริก)
- 1.2 วิธีบำเพ็ญสมาธิเบื้องต้นและบทสวดมนต์เจริญภาวนา โดยพระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร จิตตวณฺโณ)
- 1.3 คัมภีร์วิสุทธิมรรค (มหาวงศ์ ชาญบาลี)
- 1.4 แผนแนวการศึกษาสมาธิภาวนา (ทูล ขิปปปัญญา)
- 1.5 เอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับการปฏิบัติกรรมฐานและบทความการปฏิบัติกรรมฐาน

2. เอกสารและข้อมูลสำคัญที่นักศึกษาจำเป็นต้องศึกษาเพิ่มเติม

เอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับการปฏิบัติกรรมฐานและบทความการปฏิบัติกรรมฐาน

3. เอกสารและข้อมูลแนะนำ

เว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย เช่น หอสมุดแห่งชาติสำนักงานสถิติและวิจัยแห่งชาติ
ห้องสมุดของมหาวิทยาลัยต่างๆ
ห้องสมุดของมหาวิทยาลัยต่างๆ เว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติกรรมฐาน
การปฏิบัติกรรมฐาน จาก Youtube <http://bit.ly/1V0Om4n>

หมวดที่ 7 การประเมินและปรับปรุงการดำเนินการของรายวิชา

1. กลยุทธ์การประเมินประสิทธิผลของรายวิชาโดยนักศึกษา

การประเมินประสิทธิผลในรายวิชานี้ ที่จัดทำโดยนักศึกษา ได้จัดกิจกรรมในการนำแนวคิด
และความคิดเห็นจากนักศึกษา ได้ดังนี้

- การสนทนากลุ่มระหว่างผู้สอนและผู้เรียน
- แบบประเมินผู้สอน และแบบประเมินรายวิชา

2. กลยุทธ์การประเมินการสอน

ในการเก็บข้อมูลเพื่อประเมินการสอน ได้มีกลยุทธ์ดังนี้

- ผลการเรียนรู้ของนักศึกษา

3. การปรับปรุงการสอน

หลังจากผลการประเมินการสอนในข้อ 2 จึงมีการปรับปรุงการสอน โดยการจัดกิจกรรมในการระดมสมอง และหาข้อมูลเพิ่มเติมในการปรับปรุงการเรียนการสอน โดยการวิจัยในและนอกชั้นเรียน

4. การทวนสอบมาตรฐานผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษาในรายวิชา

ในระหว่างกระบวนการสอนรายวิชา มีการทวนสอบผลสัมฤทธิ์ในรายหัวข้อ ตามที่คาดหวังจากการเรียนรู้ในรายวิชา ได้จากการสอบถามนักศึกษา หรือการสุ่มตรวจผลงานของนักศึกษา รวมถึงพิจารณาผลสอบของนักศึกษา

5. การดำเนินการทบทวนและการวางแผนปรับปรุงประสิทธิผลของรายวิชา

จากผลการประเมิน และทวนสอบผลสัมฤทธิ์ประสิทธิผลรายวิชา ได้มีการวางแผนการปรับปรุงการสอนและรายละเอียดวิชา เพื่อให้เกิดคุณภาพมากขึ้น ดังนี้

- ปรับปรุงรายวิชาทุก 2 ปี หรือตามข้อเสนอแนะและผลทวนสอบมาตรฐานผลสัมฤทธิ์ตามข้อ 4
- เปลี่ยนหรือสลับอาจารย์ผู้สอนหรือเชิญวิทยากรผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ตรงเพื่อให้ นักศึกษามีมุมมองในเรื่องการประยุกต์ความรู้เพื่อนำไปใช้ในการสร้างสรรค์งานวิจัยทางสังคม ศาสตร์ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ภาคผนวก ง
ข้อมูลสถิติต่าง ๆ

สรุปจำนวนกลุ่มตัวอย่าง

Case Processing Summary^a

	Cases					
	Included		Excluded		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
สถานะ	76	100.0%	0	0.0%	76	100.0%
เพศ	76	100.0%	0	0.0%	76	100.0%
อายุ	76	100.0%	0	0.0%	76	100.0%
คณะ	76	100.0%	0	0.0%	76	100.0%
สาขาวิชา	76	100.0%	0	0.0%	76	100.0%

a. Limited to first 100 cases.

Case Summaries^a

ที่	สถานะ	เพศ	อายุ	คณะ	สาขาวิชา
1	บรรพชิต	บรรพชิต	20-21 ปี	ศาสนาและปรัชญา	พุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา
2	บรรพชิต	บรรพชิต	24 ปีขึ้นไป	ศาสนาและปรัชญา	พุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา
3	บรรพชิต	บรรพชิต	24 ปีขึ้นไป	ศาสนาและปรัชญา	พุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา
4	บรรพชิต	บรรพชิต	22-23 ปี	ศาสนาและปรัชญา	พุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา
5	บรรพชิต	บรรพชิต	22-23 ปี	ศาสนาและปรัชญา	พุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา
6	บรรพชิต	บรรพชิต	22-23 ปี	ศาสนาและปรัชญา	พุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา
7	ฆราวาส	หญิง	24 ปีขึ้นไป	ศาสนาและปรัชญา	พุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา
8	บรรพชิต	บรรพชิต	20-21 ปี	สังคมศาสตร์	การปกครอง
9	บรรพชิต	บรรพชิต	20-21 ปี	สังคมศาสตร์	การปกครอง

ที่	สถานะ	เพศ	อายุ	คณะ	สาขาวิชา
10	บรรพชิต	บรรพชิต	20-21 ปี	สังคมศาสตร์	การปกครอง
11	บรรพชิต	บรรพชิต	18-19 ปี	สังคมศาสตร์	การปกครอง
12	ฆราวาส	หญิง	18-19 ปี	สังคมศาสตร์	การปกครอง
13	ฆราวาส	ชาย	18-19 ปี	สังคมศาสตร์	การปกครอง
14	ฆราวาส	หญิง	18-19 ปี	สังคมศาสตร์	การปกครอง
15	ฆราวาส	หญิง	18-19 ปี	สังคมศาสตร์	การปกครอง
16	ฆราวาส	หญิง	18-19 ปี	สังคมศาสตร์	การปกครอง
17	ฆราวาส	หญิง	18-19 ปี	สังคมศาสตร์	การปกครอง
18	ฆราวาส	หญิง	18-19 ปี	สังคมศาสตร์	การปกครอง
19	ฆราวาส	หญิง	22-23 ปี	สังคมศาสตร์	การปกครอง
20	ฆราวาส	หญิง	18-19 ปี	สังคมศาสตร์	การปกครอง
21	ฆราวาส	หญิง	18-19 ปี	สังคมศาสตร์	การปกครอง
22	ฆราวาส	หญิง	24 ปีขึ้นไป	สังคมศาสตร์	การปกครอง
23	ฆราวาส	ชาย	20-21 ปี	สังคมศาสตร์	การปกครอง
24	ฆราวาส	หญิง	18-19 ปี	สังคมศาสตร์	การปกครอง
25	ฆราวาส	ชาย	20-21 ปี	สังคมศาสตร์	การปกครอง
26	บรรพชิต	บรรพชิต	18-19 ปี	สังคมศาสตร์	การปกครอง
27	ฆราวาส	หญิง	20-21 ปี	สังคมศาสตร์	การปกครอง
28	ฆราวาส	ชาย	18-19 ปี	ศึกษาศาสตร์	การสอนภาษาไทย
29	ฆราวาส	หญิง	18-19 ปี	ศึกษาศาสตร์	การสอนภาษาไทย
30	ฆราวาส	หญิง	18-19 ปี	ศึกษาศาสตร์	การสอนภาษาไทย
31	ฆราวาส	หญิง	18-19 ปี	ศึกษาศาสตร์	การสอนภาษาไทย
32	ฆราวาส	หญิง	18-19 ปี	ศึกษาศาสตร์	การสอนภาษาไทย

ที่	สถานะ	เพศ	อายุ	คณะ	สาขาวิชา
33	ฆราวาส	หญิง	18-19 ปี	ศึกษาศาสตร์	การสอนภาษาไทย
34	ฆราวาส	หญิง	18-19 ปี	ศึกษาศาสตร์	การสอนภาษาไทย
35	ฆราวาส	หญิง	18-19 ปี	ศึกษาศาสตร์	การสอนภาษาไทย

36	ฆราวาส	หญิง	18-19 ปี	ศึกษาศาสตร์	การสอนภาษาไทย
37	ฆราวาส	หญิง	18-19 ปี	ศึกษาศาสตร์	การสอนภาษาไทย
38	ฆราวาส	หญิง	18-19 ปี	ศึกษาศาสตร์	การสอนภาษาไทย
39	ฆราวาส	ชาย	18-19 ปี	ศึกษาศาสตร์	การสอนภาษาไทย
40	บรรพชิต	บรรพชิต	20-21 ปี	ศึกษาศาสตร์	การสอนภาษาอังกฤษ
41	บรรพชิต	บรรพชิต	24 ปีขึ้นไป	ศึกษาศาสตร์	การสอนภาษาอังกฤษ
42	ฆราวาส	ชาย	20-21 ปี	ศึกษาศาสตร์	การสอนภาษาอังกฤษ
43	ฆราวาส	ชาย	20-21 ปี	ศึกษาศาสตร์	การสอนภาษาอังกฤษ
44	ฆราวาส	ชาย	18-19 ปี	ศึกษาศาสตร์	การสอนภาษาอังกฤษ
45	ฆราวาส	ชาย	20-21 ปี	ศึกษาศาสตร์	การสอนภาษาอังกฤษ
46	ฆราวาส	ชาย	18-19 ปี	ศึกษาศาสตร์	การสอนภาษาอังกฤษ

ที่	สถานะ	เพศ	อายุ	คณะ	สาขาวิชา
47	ฆราวาส	หญิง	18-19 ปี	ศึกษาศาสตร์	การสอนภาษาอังกฤษ
48	ฆราวาส	หญิง	18-19 ปี	ศึกษาศาสตร์	การสอนภาษาอังกฤษ
49	ฆราวาส	หญิง	18-19 ปี	ศึกษาศาสตร์	การสอนภาษาอังกฤษ
50	ฆราวาส	หญิง	20-21 ปี	ศึกษาศาสตร์	การสอนภาษาอังกฤษ
51	ฆราวาส	หญิง	18-19 ปี	ศึกษาศาสตร์	การสอนภาษาอังกฤษ
52	ฆราวาส	ชาย	18-19 ปี	ศึกษาศาสตร์	การสอนสังคมศึกษา
53	ฆราวาส	ชาย	18-19 ปี	ศึกษาศาสตร์	การสอนสังคมศึกษา
54	ฆราวาส	ชาย	18-19 ปี	ศึกษาศาสตร์	การสอนสังคมศึกษา
55	ฆราวาส	ชาย	18-19 ปี	ศึกษาศาสตร์	การสอนสังคมศึกษา
56	ฆราวาส	ชาย	20-21 ปี	ศึกษาศาสตร์	การสอนสังคมศึกษา
57	ฆราวาส	ชาย	20-21 ปี	ศึกษาศาสตร์	การสอนสังคมศึกษา
58	ฆราวาส	ชาย	18-19 ปี	ศึกษาศาสตร์	การสอนสังคมศึกษา
59	ฆราวาส	หญิง	20-21 ปี	ศึกษาศาสตร์	การสอนสังคมศึกษา
60	ฆราวาส	หญิง	18-19 ปี	ศึกษาศาสตร์	การสอนสังคมศึกษา
61	ฆราวาส	หญิง	20-21 ปี	ศึกษาศาสตร์	การสอนสังคมศึกษา

ที่	สถานะ	เพศ	อายุ	คณะ	สาขาวิชา
62	ฆราวาส	หญิง	18-19 ปี	ศึกษาศาสตร์	การสอนสังคมศึกษา

63	ฆราวาส	หญิง	18-19 ปี	ศึกษาศาสตร์	การสอนสังคมศึกษา
64	ฆราวาส	หญิง	18-19 ปี	ศึกษาศาสตร์	การสอนสังคมศึกษา
65	ฆราวาส	หญิง	18-19 ปี	ศึกษาศาสตร์	การสอนสังคมศึกษา
66	ฆราวาส	หญิง	18-19 ปี	ศึกษาศาสตร์	การสอนสังคมศึกษา
67	ฆราวาส	หญิง	18-19 ปี	ศึกษาศาสตร์	การสอนสังคมศึกษา
68	ฆราวาส	หญิง	18-19 ปี	ศึกษาศาสตร์	การสอนสังคมศึกษา
69	ฆราวาส	หญิง	18-19 ปี	ศึกษาศาสตร์	การสอนสังคมศึกษา
70	ฆราวาส	หญิง	20-21 ปี	ศึกษาศาสตร์	การสอนสังคมศึกษา
71	ฆราวาส	หญิง	18-19 ปี	ศึกษาศาสตร์	การสอนสังคมศึกษา
72	ฆราวาส	หญิง	18-19 ปี	ศึกษาศาสตร์	การสอนสังคมศึกษา
73	ฆราวาส	หญิง	18-19 ปี	ศึกษาศาสตร์	การสอนสังคมศึกษา
74	ฆราวาส	หญิง	18-19 ปี	ศึกษาศาสตร์	การสอนสังคมศึกษา
75	ฆราวาส	หญิง	18-19 ปี	ศึกษาศาสตร์	การสอนสังคมศึกษา

ที่		สถานะ	เพศ	อายุ	คณะ	สาขาวิชา
76		ฆราวาส	หญิง	18-19 ปี	ศึกษาศาสตร์	การสอนสังคมศึกษา
Total	N	76	76	76	76	76
	Sum	139	109	116	194	256
	Mean	1.83	1.43	1.53	2.55	3.37

a. Limited to first 100 cases.

การเปรียบเทียบคุณธรรมจริยธรรมระหว่างบรรพชิตและฆราวาส
(t-test for independent samples)

T-Test

Group Statistics

	สถานะ	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
คุณธรรมโดยรวม	บรรพชิต	13	4.4154	.15056	.04176
	ฆราวาส	63	3.8966	.19698	.02482
ความมีวินัย	บรรพชิต	13	4.6769	.44376	.12308
	ฆราวาส	63	3.5937	.30894	.03892
ความรับผิดชอบ	บรรพชิต	13	4.1385	.22188	.06154
	ฆราวาส	63	3.6508	.23546	.02967
ความซื่อสัตย์	บรรพชิต	13	4.7538	.16641	.04615
	ฆราวาส	63	4.2825	.23728	.02989
ความมีเมตตา	บรรพชิต	13	4.3692	.11094	.03077
	ฆราวาส	63	3.7651	.27717	.03492
ความอดทนอดกลืน	บรรพชิต	13	4.0154	.05547	.01538
	ฆราวาส	63	3.9810	.25327	.03191
ความเสียสละ	บรรพชิต	13	4.5846	.05547	.01538
	ฆราวาส	63	4.2190	.23477	.02958
ความกตัญญูกตเวที	บรรพชิต	13	4.3692	.11094	.03077
	ฆราวาส	63	3.7841	.26470	.03335

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2- tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
คุณธรรม โดยรวม	Equal variances assumed	1.485	.227	8.953	74	.000	.51879	.05795	.40333	.63425
	Equal variances not assumed			10.680	21.455	.000	.51879	.04858	.41790	.61967
ความมีวินัย	Equal variances assumed	.022	.884	10.631	74	.000	1.08327	.10190	.88023	1.28631
	Equal variances not assumed			8.392	14.492	.000	1.08327	.12908	.80729	1.35925
ความ รับผิดชอบ	Equal variances assumed	.439	.509	6.861	74	.000	.48767	.07107	.34605	.62928
	Equal variances not assumed			7.138	18.037	.000	.48767	.06832	.34416	.63117

Independent Samples Test (ต่อ)

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2- tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
ความซื่อสัตย์	Equal variances assumed	2.986	.088	6.807	74	.000	.47131	.06924	.33334	.60927
	Equal variances not assumed			8.571	23.385	.000	.47131	.05499	.35765	.58496
ความมีเมตตา	Equal variances assumed	7.457	.008	7.699	74	.000	.60415	.07847	.44779	.76052
	Equal variances not assumed			12.981	47.552	.000	.60415	.04654	.51055	.69775
ความอดทนอด กลืน	Equal variances assumed	16.175	.000	.485	74	.629	.03443	.07095	-.10694	.17580
	Equal variances not assumed			.972	73.621	.334	.03443	.03542	-.03616	.10502

Independent Samples Test (ต่อ)

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2- tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
ความเสียหาย	Equal variances assumed	11.833	.001	5.555	74	.000	.36557	.06581	.23443	.49670
	Equal variances not assumed			10.965	72.622	.000	.36557	.03334	.29912	.43202
ความกตัญญู กตเวที	Equal variances assumed	12.769	.001	7.796	74	.000	.58510	.07505	.43556	.73465
	Equal variances not assumed			12.895	44.790	.000	.58510	.04538	.49370	.67651

การเปรียบเทียบคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามเพศ
(one-way ANOVA)

Oneway

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
คุณธรรมโดยรวม	Between Groups	2.903	2	1.452	39.614	.000
	Within Groups	2.675	73	.037		
	Total	5.578	75			
ความมีวินัย	Between Groups	12.646	2	6.323	55.749	.000
	Within Groups	8.280	73	.113		
	Total	20.926	75			
ความรับผิดชอบ	Between Groups	2.598	2	1.299	23.752	.000
	Within Groups	3.993	73	.055		
	Total	6.591	75			
ความซื่อสัตย์	Between Groups	2.407	2	1.203	23.058	.000
	Within Groups	3.810	73	.052		
	Total	6.217	75			
ความมีเมตตา	Between Groups	3.947	2	1.973	29.413	.000
	Within Groups	4.898	73	.067		
	Total	8.844	75			
ความอดทนอดกลั้น	Between Groups	.055	2	.027	.505	.605
	Within Groups	3.972	73	.054		

	Total	4.027	75			
ความเสี่ยสละ	Between Groups	1.441	2	.720	15.225	.000
	Within Groups	3.454	73	.047		
	Total	4.894	75			
ความกตัญญูกตเวที	Between Groups	3.712	2	1.856	30.315	.000
	Within Groups	4.469	73	.061		
	Total	8.181	75			

Post Hoc Tests

Multiple Comparisons

Dependent Variable		(I) เพศ	(J) เพศ	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
							Lower Bound	Upper Bound
คุณธรรมโดยรวม	Scheffe	บรรพชิต	ชาย	.52967*	.07053	.000	.3534	.7059
			หญิง	.51476*	.06013	.000	.3645	.6650
		ชาย	บรรพชิต	-.52967*	.07053	.000	-.7059	-.3534
			หญิง	-.01491	.05433	.963	-.1507	.1209
		หญิง	บรรพชิต	-.51476*	.06013	.000	-.6650	-.3645
			ชาย	.01491	.05433	.963	-.1209	.1507
	LSD	บรรพชิต	ชาย	.52967*	.07053	.000	.3891	.6702
			หญิง	.51476*	.06013	.000	.3949	.6346
		ชาย	บรรพชิต	-.52967*	.07053	.000	-.6702	-.3891
			หญิง	-.01491	.05433	.785	-.1232	.0934
		หญิง	บรรพชิต	-.51476*	.06013	.000	-.6346	-.3949
			ชาย	.01491	.05433	.785	-.0934	.1232
ความมีวินัย	Scheffe	บรรพชิต	ชาย	1.08869*	.12408	.000	.7786	1.3988
			หญิง	1.08127*	.10579	.000	.8169	1.3456

		ชาย	บรรพชิต	-1.08869*	.12408	.000	-1.3988	-.7786
			หญิง	-.00742	.09559	.997	-.2463	.2314
		หญิง	บรรพชิต	-1.08127*	.10579	.000	-1.3456	-.8169
			ชาย	.00742	.09559	.997	-.2314	.2463
	LSD	บรรพชิต	ชาย	1.08869*	.12408	.000	.8414	1.3360
			หญิง	1.08127*	.10579	.000	.8704	1.2921
		ชาย	บรรพชิต	-1.08869*	.12408	.000	-1.3360	-.8414
			หญิง	-.00742	.09559	.938	-.1979	.1831
		หญิง	บรรพชิต	-1.08127*	.10579	.000	-1.2921	-.8704
			ชาย	.00742	.09559	.938	-.1831	.1979
ความ รับผิดชอบ	Scheffe	บรรพชิต	ชาย	.52670*	.08617	.000	.3114	.7420
			หญิง	.47324*	.07346	.000	.2897	.6568
		ชาย	บรรพชิต	-.52670*	.08617	.000	-.7420	-.3114
			หญิง	-.05345	.06638	.724	-.2193	.1124
		หญิง	บรรพชิต	-.47324*	.07346	.000	-.6568	-.2897
			ชาย	.05345	.06638	.724	-.1124	.2193
	LSD	บรรพชิต	ชาย	.52670*	.08617	.000	.3550	.6984
			หญิง	.47324*	.07346	.000	.3268	.6196
		ชาย	บรรพชิต	-.52670*	.08617	.000	-.6984	-.3550
			หญิง	-.05345	.06638	.423	-.1857	.0788
		หญิง	บรรพชิต	-.47324*	.07346	.000	-.6196	-.3268
			ชาย	.05345	.06638	.423	-.0788	.1857
ความ ซื่อสัตย์	Scheffe	บรรพชิต	ชาย	.49502*	.08417	.000	.2847	.7054
			หญิง	.46254*	.07176	.000	.2832	.6419
		ชาย	บรรพชิต	-.49502*	.08417	.000	-.7054	-.2847
			หญิง	-.03248	.06484	.882	-.1945	.1296
		หญิง	บรรพชิต	-.46254*	.07176	.000	-.6419	-.2832
			ชาย	.03248	.06484	.882	-.1296	.1945
	LSD	บรรพชิต	ชาย	.49502*	.08417	.000	.3273	.6628
			หญิง	.46254*	.07176	.000	.3195	.6056

		ชาย	บรรพชิต	-.49502*	.08417	.000	-.6628	-.3273
			หญิง	-.03248	.06484	.618	-.1617	.0968
		หญิง	บรรพชิต	-.46254*	.07176	.000	-.6056	-.3195
			ชาย	.03248	.06484	.618	-.0968	.1617
ความมีเมตตา	Scheffe	บรรพชิต	ชาย	.62805*	.09543	.000	.3896	.8665
			หญิง	.59532*	.08136	.000	.3920	.7986
		ชาย	บรรพชิต	-.62805*	.09543	.000	-.8665	-.3896
			หญิง	-.03274	.07352	.906	-.2164	.1510
		หญิง	บรรพชิต	-.59532*	.08136	.000	-.7986	-.3920
			ชาย	.03274	.07352	.906	-.1510	.2164
	LSD	บรรพชิต	ชาย	.62805*	.09543	.000	.4379	.8182
			หญิง	.59532*	.08136	.000	.4332	.7575
		ชาย	บรรพชิต	-.62805*	.09543	.000	-.8182	-.4379
			หญิง	-.03274	.07352	.657	-.1793	.1138
		หญิง	บรรพชิต	-.59532*	.08136	.000	-.7575	-.4332
			ชาย	.03274	.07352	.657	-.1138	.1793
ความอดทนอดกลั้น	Scheffe	บรรพชิต	ชาย	-.00814	.08594	.996	-.2229	.2066
			หญิง	.05017	.07327	.792	-.1329	.2333
		ชาย	บรรพชิต	.00814	.08594	.996	-.2066	.2229
			หญิง	.05831	.06621	.680	-.1071	.2238
		หญิง	บรรพชิต	-.05017	.07327	.792	-.2333	.1329
			ชาย	-.05831	.06621	.680	-.2238	.1071
	LSD	บรรพชิต	ชาย	-.00814	.08594	.925	-.1794	.1631
			หญิง	.05017	.07327	.496	-.0959	.1962
		ชาย	บรรพชิต	.00814	.08594	.925	-.1631	.1794
			หญิง	.05831	.06621	.381	-.0736	.1903
		หญิง	บรรพชิต	-.05017	.07327	.496	-.1962	.0959
			ชาย	-.05831	.06621	.381	-.1903	.0736
ความเสีย	Scheffe	บรรพชิต	ชาย	.36109*	.08014	.000	.1608	.5613
			หญิง	.36722*	.06832	.000	.1965	.5379

สละ		ชาย	บรรพชิต	-.36109*	.08014	.000	-.5613	-.1608
			หญิง	.00614	.06174	.995	-.1481	.1604
		หญิง	บรรพชิต	-.36722*	.06832	.000	-.5379	-.1965
			ชาย	-.00614	.06174	.995	-.1604	.1481
	LSD	บรรพชิต	ชาย	.36109*	.08014	.000	.2014	.5208
			หญิง	.36722*	.06832	.000	.2311	.5034
		ชาย	บรรพชิต	-.36109*	.08014	.000	-.5208	-.2014
			หญิง	.00614	.06174	.921	-.1169	.1292
		หญิง	บรรพชิต	-.36722*	.06832	.000	-.5034	-.2311
			ชาย	-.00614	.06174	.921	-.1292	.1169
ความ กตัญญู กตเวที	Scheffe	บรรพชิต	ชาย	.61629*	.09116	.000	.3885	.8441
			หญิง	.57358*	.07772	.000	.3794	.7678
		ชาย	บรรพชิต	-.61629*	.09116	.000	-.8441	-.3885
			หญิง	-.04271	.07023	.832	-.2182	.1328
		หญิง	บรรพชิต	-.57358*	.07772	.000	-.7678	-.3794
			ชาย	.04271	.07023	.832	-.1328	.2182
	LSD	บรรพชิต	ชาย	.61629*	.09116	.000	.4346	.7980
			หญิง	.57358*	.07772	.000	.4187	.7285
		ชาย	บรรพชิต	-.61629*	.09116	.000	-.7980	-.4346
			หญิง	-.04271	.07023	.545	-.1827	.0973
		หญิง	บรรพชิต	-.57358*	.07772	.000	-.7285	-.4187
			ชาย	.04271	.07023	.545	-.0973	.1827

*. The mean difference is significant at the 0.05 level.

การเปรียบเทียบคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามอายุ
(one-way ANOVA)

Oneway

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
คุณธรรมโดยรวม	Between Groups	2.428	3	.809	18.497	.000
	Within Groups	3.150	72	.044		
	Total	5.578	75			
ความมีวินัย	Between Groups	8.233	3	2.744	15.566	.000
	Within Groups	12.693	72	.176		
	Total	20.926	75			
ความรับผิดชอบ	Between Groups	2.547	3	.849	15.113	.000
	Within Groups	4.044	72	.056		
	Total	6.591	75			
ความซื่อสัตย์	Between Groups	1.699	3	.566	9.025	.000
	Within Groups	4.518	72	.063		
	Total	6.217	75			
ความมีเมตตา	Between Groups	3.402	3	1.134	15.000	.000
	Within Groups					

	Within Groups	5.443	72	.076		
	Total	8.844	75			
ความอดทนอดกลั้น	Between Groups	.341	3	.114	2.224	.093
	Within Groups	3.685	72	.051		
	Total	4.027	75			
ความเสียสละ	Between Groups	1.222	3	.407	7.987	.000
	Within Groups	3.672	72	.051		
	Total	4.894	75			
ความกตัญญูทดแทน	Between Groups	2.774	3	.925	12.312	.000
	Within Groups	5.407	72	.075		
	Total	8.181	75			

Post Hoc Tests

Multiple Comparisons

Dependent Variable		(I) อายุ	(J) อายุ	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
							Lower Bound	Upper Bound
คุณธรรมโดยรวม	Scheffe	18-19 ปี	20-21 ปี	-.21311*	.05873	.007	-.3812	-.0450
			22-23 ปี	-.49000*	.10869	.000	-.8011	-.1789
			24 ปีขึ้นไป	-.57143*	.09811	.000	-.8523	-.2906

		20-21 ปี	18-19 ปี	.21311*	.05873	.007	.0450	.3812
			22-23 ปี	-.27689	.11624	.139	-.6097	.0559
			24 ปี ขึ้นไป	-.35832*	.10641	.014	-.6630	-.0537
		22-23 ปี	18-19 ปี	.49000*	.10869	.000	.1789	.8011
			20-21 ปี	.27689	.11624	.139	-.0559	.6097
			24 ปี ขึ้นไป	-.08143	.14031	.953	-.4831	.3203
		24 ปี ขึ้นไป	18-19 ปี	.57143*	.09811	.000	.2906	.8523
			20-21 ปี	.35832*	.10641	.014	.0537	.6630
			22-23 ปี	.08143	.14031	.953	-.3203	.4831
	LSD	18-19 ปี	20-21 ปี	-.21311*	.05873	.001	-.3302	-.0960
			22-23 ปี	-.49000*	.10869	.000	-.7067	-.2733
			24 ปี ขึ้นไป	-.57143*	.09811	.000	-.7670	-.3759
		20-21 ปี	18-19 ปี	.21311*	.05873	.001	.0960	.3302
			22-23 ปี	-.27689*	.11624	.020	-.5086	-.0452
			24 ปี ขึ้นไป	-.35832*	.10641	.001	-.5705	-.1462

		22-23 ปี	18-19 ปี	.49000*	.10869	.000	.2733	.7067
			20-21 ปี	.27689*	.11624	.020	.0452	.5086
			24 ปี ขึ้นไป	-.08143	.14031	.564	-.3611	.1983
		24 ปี ขึ้นไป	18-19 ปี	.57143*	.09811	.000	.3759	.7670
			20-21 ปี	.35832*	.10641	.001	.1462	.5705
			22-23 ปี	.08143	.14031	.564	-.1983	.3611
ความ มีวินัย	Scheffe	18-19 ปี	20-21 ปี	-.40447*	.11788	.012	-.7419	-.0670
			22-23 ปี	-.97800*	.21817	.000	-1.6026	-.3534
			24 ปี ขึ้นไป	-.98800*	.19694	.000	-1.5518	-.4242
		20-21 ปี	18-19 ปี	.40447*	.11788	.012	.0670	.7419
			22-23 ปี	-.57353	.23333	.120	-1.2415	.0945
			24 ปี ขึ้นไป	-.58353	.21361	.067	-1.1950	.0280
		22-23 ปี	18-19 ปี	.97800*	.21817	.000	.3534	1.6026
			20-21 ปี	.57353	.23333	.120	-.0945	1.2415
			24 ปี ขึ้นไป	-.01000	.28166	1.000	-.8163	.7963

		24 ปี ขึ้นไป	18-19 ปี	.98800*	.19694	.000	.4242	1.5518
			20-21 ปี	.58353	.21361	.067	-.0280	1.1950
			22-23 ปี	.01000	.28166	1.000	-.7963	.8163
	LSD	18-19 ปี	20-21 ปี	-.40447*	.11788	.001	-.6395	-.1695
			22-23 ปี	-.97800*	.21817	.000	-1.4129	-.5431
			24 ปี ขึ้นไป	-.98800*	.19694	.000	-1.3806	-.5954
		20-21 ปี	18-19 ปี	.40447*	.11788	.001	.1695	.6395
			22-23 ปี	-.57353*	.23333	.016	-1.0387	-.1084
			24 ปี ขึ้นไป	-.58353*	.21361	.008	-1.0094	-.1577
		22-23 ปี	18-19 ปี	.97800*	.21817	.000	.5431	1.4129
			20-21 ปี	.57353*	.23333	.016	.1084	1.0387
			24 ปี ขึ้นไป	-.01000	.28166	.972	-.5715	.5515
		24 ปี ขึ้นไป	18-19 ปี	.98800*	.19694	.000	.5954	1.3806
			20-21 ปี	.58353*	.21361	.008	.1577	1.0094
			22-23 ปี	.01000	.28166	.972	-.5515	.5715

ความ รับ ผิด ชอบ	Scheffe	18-19 ปี	20-21 ปี	-.22706*	.06654	.012	-.4175	-.0366
			22-23 ปี	-.43000*	.12315	.010	-.7826	-.0774
			24 ปี ขึ้นไป	-.62000*	.11117	.000	-.9382	-.3018
		20-21 ปี	18-19 ปี	.22706*	.06654	.012	.0366	.4175
			22-23 ปี	-.20294	.13171	.503	-.5800	.1741
			24 ปี ขึ้นไป	-.39294*	.12058	.019	-.7381	-.0478
		22-23 ปี	18-19 ปี	.43000*	.12315	.010	.0774	.7826
			20-21 ปี	.20294	.13171	.503	-.1741	.5800
			24 ปี ขึ้นไป	-.19000	.15899	.700	-.6451	.2651
		24 ปี ขึ้นไป	18-19 ปี	.62000*	.11117	.000	.3018	.9382
			20-21 ปี	.39294*	.12058	.019	.0478	.7381
			22-23 ปี	.19000	.15899	.700	-.2651	.6451
	LSD	18-19 ปี	20-21 ปี	-.22706*	.06654	.001	-.3597	-.0944
			22-23 ปี	-.43000*	.12315	.001	-.6755	-.1845
			24 ปี ขึ้นไป	-.62000*	.11117	.000	-.8416	-.3984

		20-21 ปี	18-19 ปี	.22706*	.06654	.001	.0944	.3597
			22-23 ปี	-.20294	.13171	.128	-.4655	.0596
			24 ปี ขึ้นไป	-.39294*	.12058	.002	-.6333	-.1526
		22-23 ปี	18-19 ปี	.43000*	.12315	.001	.1845	.6755
			20-21 ปี	.20294	.13171	.128	-.0596	.4655
			24 ปี ขึ้นไป	-.19000	.15899	.236	-.5069	.1269
		24 ปี ขึ้นไป	18-19 ปี	.62000*	.11117	.000	.3984	.8416
			20-21 ปี	.39294*	.12058	.002	.1526	.6333
			22-23 ปี	.19000	.15899	.236	-.1269	.5069
ความ ซื่อสัตย์	Scheffe	18-19 ปี	20-21 ปี	-.19082	.07033	.070	-.3922	.0105
			22-23 ปี	-.43200*	.13016	.016	-.8046	-.0594
			24 ปี ขึ้นไป	-.45200*	.11749	.004	-.7884	-.1156
		20-21 ปี	18-19 ปี	.19082	.07033	.070	-.0105	.3922
			22-23 ปี	-.24118	.13921	.398	-.6397	.1573
			24 ปี ขึ้นไป	-.26118	.12744	.250	-.6260	.1037

		22-23 ปี	18-19 ปี	.43200*	.13016	.016	.0594	.8046
			20-21 ปี	.24118	.13921	.398	-.1573	.6397
			24 ปี ขึ้นไป	-.02000	.16804	1.000	-.5011	.4611
			24 ปี ขึ้นไป	.45200*	.11749	.004	.1156	.7884
		24 ปี ขึ้นไป	18-19 ปี	.26118	.12744	.250	-.1037	.6260
			20-21 ปี	.02000	.16804	1.000	-.4611	.5011
			22-23 ปี					
	LSD	18-19 ปี	20-21 ปี	-.19082*	.07033	.008	-.3310	-.0506
			22-23 ปี	-.43200*	.13016	.001	-.6915	-.1725
			24 ปี ขึ้นไป	-.45200*	.11749	.000	-.6862	-.2178
		20-21 ปี	18-19 ปี	.19082*	.07033	.008	.0506	.3310
			22-23 ปี	-.24118	.13921	.087	-.5187	.0363
			24 ปี ขึ้นไป	-.26118*	.12744	.044	-.5152	-.0071
		22-23 ปี	18-19 ปี	.43200*	.13016	.001	.1725	.6915
			20-21 ปี	.24118	.13921	.087	-.0363	.5187
			24 ปี ขึ้นไป	-.02000	.16804	.906	-.3550	.3150

ความมี เมตตา	Scheffe	24 ปี ขึ้นไป	18-19 ปี	.45200*	.11749	.000	.2178	.6862
			20-21 ปี	.26118*	.12744	.044	.0071	.5152
			22-23 ปี	.02000	.16804	.906	-.3150	.3550
		18-19 ปี	20-21 ปี	-.23647*	.07719	.031	-.4574	-.0155
			22-23 ปี	-.56000*	.14286	.003	-.9690	-.1510
			24 ปี ขึ้นไป	-.70000*	.12896	.000	-1.0692	-.3308
		20-21 ปี	18-19 ปี	.23647*	.07719	.031	.0155	.4574
			22-23 ปี	-.32353	.15279	.223	-.7609	.1139
			24 ปี ขึ้นไป	-.46353*	.13987	.016	-.8640	-.0631
		22-23 ปี	18-19 ปี	.56000*	.14286	.003	.1510	.9690
			20-21 ปี	.32353	.15279	.223	-.1139	.7609
			24 ปี ขึ้นไป	-.14000	.18443	.901	-.6680	.3880
		24 ปี ขึ้นไป	18-19 ปี	.70000*	.12896	.000	.3308	1.0692
			20-21 ปี	.46353*	.13987	.016	.0631	.8640
			22-23 ปี	.14000	.18443	.901	-.3880	.6680

	LSD	18-19 ปี	20-21 ปี	-.23647*	.07719	.003	-.3903	-.0826
			22-23 ปี	-.56000*	.14286	.000	-.8448	-.2752
			24 ปี ขึ้นไป	-.70000*	.12896	.000	-.9571	-.4429
		20-21 ปี	18-19 ปี	.23647*	.07719	.003	.0826	.3903
			22-23 ปี	-.32353*	.15279	.038	-.6281	-.0190
			24 ปี ขึ้นไป	-.46353*	.13987	.001	-.7424	-.1847
		22-23 ปี	18-19 ปี	.56000*	.14286	.000	.2752	.8448
			20-21 ปี	.32353*	.15279	.038	.0190	.6281
			24 ปี ขึ้นไป	-.14000	.18443	.450	-.5077	.2277
		24 ปี ขึ้นไป	18-19 ปี	.70000*	.12896	.000	.4429	.9571
			20-21 ปี	.46353*	.13987	.001	.1847	.7424
			22-23 ปี	.14000	.18443	.450	-.2277	.5077
		18-19 ปี	20-21 ปี	-.07553	.06352	.703	-.2574	.1063
			22-23 ปี	-.10200	.11756	.860	-.4385	.2345
			24 ปี ขึ้นไป	-.25200	.10612	.141	-.5558	.0518
ความ อดทน อดกลั้น	Scheffe	18-19 ปี	20-21 ปี	-.07553	.06352	.703	-.2574	.1063
			22-23 ปี	-.10200	.11756	.860	-.4385	.2345
			24 ปี ขึ้นไป	-.25200	.10612	.141	-.5558	.0518

		20-21 ปี	18-19 ปี	.07553	.06352	.703	-.1063	.2574
			22-23 ปี	-.02647	.12573	.998	-.3864	.3335
			24 ปี ขึ้นไป	-.17647	.11510	.507	-.5060	.1530
		22-23 ปี	18-19 ปี	.10200	.11756	.860	-.2345	.4385
			20-21 ปี	.02647	.12573	.998	-.3335	.3864
			24 ปี ขึ้นไป	-.15000	.15177	.807	-.5845	.2845
		24 ปี ขึ้นไป	18-19 ปี	.25200	.10612	.141	-.0518	.5558
			20-21 ปี	.17647	.11510	.507	-.1530	.5060
			22-23 ปี	.15000	.15177	.807	-.2845	.5845
	LSD	18-19 ปี	20-21 ปี	-.07553	.06352	.238	-.2022	.0511
			22-23 ปี	-.10200	.11756	.388	-.3364	.1324
			24 ปี ขึ้นไป	-.25200*	.10612	.020	-.4635	-.0405
		20-21 ปี	18-19 ปี	.07553	.06352	.238	-.0511	.2022
			22-23 ปี	-.02647	.12573	.834	-.2771	.2242
			24 ปี ขึ้นไป	-.17647	.11510	.130	-.4059	.0530

		22-23 ปี	18-19 ปี	.10200	.11756	.388	-.1324	.3364
			20-21 ปี	.02647	.12573	.834	-.2242	.2771
			24 ปี ขึ้นไป	-.15000	.15177	.326	-.4525	.1525
		24 ปี ขึ้นไป	18-19 ปี	.25200*	.10612	.020	.0405	.4635
			20-21 ปี	.17647	.11510	.130	-.0530	.4059
			22-23 ปี	.15000	.15177	.326	-.1525	.4525
		ความเสียหาย สละ	Scheffe	18-19 ปี	20-21 ปี	-.12141	.06340	.308
22-23 ปี	-.39200*				.11735	.015	-.7279	-.0561
24 ปี ขึ้นไป	-.39200*				.10593	.006	-.6952	-.0888
20-21 ปี	18-19 ปี			.12141	.06340	.308	-.0601	.3029
	22-23 ปี			-.27059	.12550	.209	-.6299	.0887
	24 ปี ขึ้นไป			-.27059	.11489	.146	-.5995	.0583
22-23 ปี	18-19 ปี			.39200*	.11735	.015	.0561	.7279
	20-21 ปี			.27059	.12550	.209	-.0887	.6299
	24 ปี ขึ้นไป			.00000	.15149	1.000	-.4337	.4337

		24 ปี ขึ้นไป	18-19 ปี	.39200*	.10593	.006	.0888	.6952
			20-21 ปี	.27059	.11489	.146	-.0583	.5995
			22-23 ปี	.00000	.15149	1.000	-.4337	.4337
	LSD	18-19 ปี	20-21 ปี	-.12141	.06340	.059	-.2478	.0050
			22-23 ปี	-.39200*	.11735	.001	-.6259	-.1581
			24 ปี ขึ้นไป	-.39200*	.10593	.000	-.6032	-.1808
		20-21 ปี	18-19 ปี	.12141	.06340	.059	-.0050	.2478
			22-23 ปี	-.27059*	.12550	.034	-.5208	-.0204
			24 ปี ขึ้นไป	-.27059*	.11489	.021	-.4996	-.0416
		22-23 ปี	18-19 ปี	.39200*	.11735	.001	.1581	.6259
			20-21 ปี	.27059*	.12550	.034	.0204	.5208
			24 ปี ขึ้นไป	.00000	.15149	1.000	-.3020	.3020
		24 ปี ขึ้นไป	18-19 ปี	.39200*	.10593	.000	.1808	.6032
			20-21 ปี	.27059*	.11489	.021	.0416	.4996
			22-23 ปี	.00000	.15149	1.000	-.3020	.3020

ความ กตัญญู กตเวที	Scheffe	18-19 ปี	20-21 ปี	-.23600*	.07694	.031	-.4563	-.0157
			22-23 ปี	-.53600*	.14240	.005	-.9437	-.1283
			24 ปี ขึ้นไป	-.59600*	.12854	.000	-.9640	-.2280
		20-21 ปี	18-19 ปี	.23600*	.07694	.031	.0157	.4563
			22-23 ปี	-.30000	.15229	.283	-.7360	.1360
			24 ปี ขึ้นไป	-.36000	.13942	.093	-.7591	.0391
		22-23 ปี	18-19 ปี	.53600*	.14240	.005	.1283	.9437
			20-21 ปี	.30000	.15229	.283	-.1360	.7360
			24 ปี ขึ้นไป	-.06000	.18383	.991	-.5863	.4663
		24 ปี ขึ้นไป	18-19 ปี	.59600*	.12854	.000	.2280	.9640
			20-21 ปี	.36000	.13942	.093	-.0391	.7591
			22-23 ปี	.06000	.18383	.991	-.4663	.5863
	LSD	18-19 ปี	20-21 ปี	-.23600*	.07694	.003	-.3894	-.0826
			22-23 ปี	-.53600*	.14240	.000	-.8199	-.2521
			24 ปี ขึ้นไป	-.59600*	.12854	.000	-.8522	-.3398

		20-21 ปี	18-19 ปี	.23600*	.07694	.003	.0826	.3894
			22-23 ปี	-.30000	.15229	.053	-.6036	.0036
			24 ปี ขึ้นไป	-.36000*	.13942	.012	-.6379	-.0821
		22-23 ปี	18-19 ปี	.53600*	.14240	.000	.2521	.8199
			20-21 ปี	.30000	.15229	.053	-.0036	.6036
			24 ปี ขึ้นไป	-.06000	.18383	.745	-.4265	.3065
		24 ปี ขึ้นไป	18-19 ปี	.59600*	.12854	.000	.3398	.8522
			20-21 ปี	.36000*	.13942	.012	.0821	.6379
			22-23 ปี	.06000	.18383	.745	-.3065	.4265

*. The mean difference is significant at the 0.05 level.

การเปรียบเทียบคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามคณะที่ศึกษา
(one-way ANOVA)

Oneway

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
คุณธรรมโดยรวม	Between Groups	2.925	2	1.462	40.240	.000
	Within Groups	2.653	73	.036		
	Total	5.578	75			
ความมีวินัย	Between Groups	8.710	2	4.355	26.025	.000
	Within Groups	12.216	73	.167		
	Total	20.926	75			
ความรับผิดชอบ	Between Groups	2.611	2	1.306	23.952	.000
	Within Groups	3.980	73	.055		
	Total	6.591	75			
ความซื่อสัตย์	Between Groups	1.786	2	.893	14.709	.000
	Within Groups	4.431	73	.061		
	Total	6.217	75			
ความมีเมตตา	Between Groups	5.544	2	2.772	61.321	.000
	Within Groups	3.300	73	.045		
	Total	8.844	75			
ความอดทน อดกลั้น	Between Groups	.811	2	.406	9.210	.000
	Within Groups	3.215	73	.044		

	Total	4.027	75			
ความเสี่ยสละ	Between Groups	1.965	2	.983	24.487	.000
	Within Groups	2.929	73	.040		
	Total	4.894	75			
ความกตัญญู กตเวที	Between Groups	4.670	2	2.335	48.545	.000
	Within Groups	3.511	73	.048		
	Total	8.181	75			

Post Hoc Tests

Multiple Comparisons

Dependent Variable		(I) คณะ	(J) คณะ	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
							Lower Bound	Upper Bound
คุณธรรมโดยรวม	Scheffe	ศาสนาและปรัชญา	สังคมศาสตร์	.43388*	.08372	.000	.2247	.6431
			ศึกษาศาสตร์	.65598*	.07703	.000	.4635	.8485
		สังคมศาสตร์	ศาสนาและปรัชญา	-.43388*	.08372	.000	-.6431	-.2247
			ศึกษาศาสตร์	.22210*	.05059	.000	.0957	.3485
		ศึกษาศาสตร์	ศาสนาและปรัชญา	-.65598*	.07703	.000	-.8485	-.4635
			สังคมศาสตร์	-.22210*	.05059	.000	-.3485	-.0957
	LSD	ศาสนาและปรัชญา	สังคมศาสตร์	.43388*	.08372	.000	.2670	.6007
			ศึกษาศาสตร์	.65598*	.07703	.000	.5025	.8095
		สังคมศาสตร์	ศาสนาและปรัชญา	-.43388*	.08372	.000	-.6007	-.2670
			ศึกษาศาสตร์	.22210*	.05059	.000	.1213	.3229

		ศึกษาศาสตร์	ศาสนาและปรัชญา	-.65598*	.07703	.000	-.8095	-.5025
			สังคมศาสตร์	-.22210*	.05059	.000	-.3229	-.1213
ความ มีวินัย	Scheffe	ศาสนาและปรัชญา	สังคมศาสตร์	1.06857*	.17965	.000	.6197	1.5175
			ศึกษาศาสตร์	1.19184*	.16529	.000	.7788	1.6049
		สังคมศาสตร์	ศาสนาและปรัชญา	-1.06857*	.17965	.000	-	1.5175
			ศึกษาศาสตร์	.12327	.10855	.528	-.1480	.3945
		ศึกษาศาสตร์	ศาสนาและปรัชญา	-1.19184*	.16529	.000	-	1.6049
			สังคมศาสตร์	-.12327	.10855	.528	-.3945	.1480
	LSD	ศาสนาและปรัชญา	สังคมศาสตร์	1.06857*	.17965	.000	.7105	1.4266
			ศึกษาศาสตร์	1.19184*	.16529	.000	.8624	1.5213
		สังคมศาสตร์	ศาสนาและปรัชญา	-1.06857*	.17965	.000	-	1.4266
			ศึกษาศาสตร์	.12327	.10855	.260	-.0931	.3396
		ศึกษาศาสตร์	ศาสนาและปรัชญา	-1.19184*	.16529	.000	-	1.5213
			สังคมศาสตร์	-.12327	.10855	.260	-.3396	.0931
ความ รับผิดชอบ	Scheffe	ศาสนาและปรัชญา	สังคมศาสตร์	.61429*	.10254	.000	.3581	.8705
			ศึกษาศาสตร์	.64898*	.09434	.000	.4132	.8847
		สังคมศาสตร์	ศาสนาและปรัชญา	-.61429*	.10254	.000	-.8705	-.3581
			ศึกษาศาสตร์	.03469	.06195	.855	-.1201	.1895
		ศึกษาศาสตร์	ศาสนาและปรัชญา	-.64898*	.09434	.000	-.8847	-.4132
			สังคมศาสตร์	-.03469	.06195	.855	-.1895	.1201
	LSD	ศาสนาและปรัชญา	สังคมศาสตร์	.61429*	.10254	.000	.4099	.8186
			ศึกษาศาสตร์	.64898*	.09434	.000	.4610	.8370
		สังคมศาสตร์	ศาสนาและปรัชญา	-.61429*	.10254	.000	-.8186	-.4099

			ศึกษาศาสตร์	.03469	.06195	.577	-.0888	.1582
		ศึกษาศาสตร์	ศาสนาและ ปรัชญา	-.64898*	.09434	.000	-.8370	-.4610
		สังคมศาสตร์		-.03469	.06195	.577	-.1582	.0888
ความ ซื่อสัตย์	Scheffe	ศาสนาและ ปรัชญา	สังคมศาสตร์	.44857*	.10820	.000	.1782	.7189
			ศึกษาศาสตร์	.53878*	.09955	.000	.2900	.7875
		สังคมศาสตร์	ศาสนาและ ปรัชญา	-.44857*	.10820	.000	-.7189	-.1782
			ศึกษาศาสตร์	.09020	.06537	.391	-.0732	.2536
		ศึกษาศาสตร์	ศาสนาและ ปรัชญา	-.53878*	.09955	.000	-.7875	-.2900
			สังคมศาสตร์	-.09020	.06537	.391	-.2536	.0732
	LSD	ศาสนาและ ปรัชญา	สังคมศาสตร์	.44857*	.10820	.000	.2329	.6642
			ศึกษาศาสตร์	.53878*	.09955	.000	.3404	.7372
		สังคมศาสตร์	ศาสนาและ ปรัชญา	-.44857*	.10820	.000	-.6642	-.2329
			ศึกษาศาสตร์	.09020	.06537	.172	-.0401	.2205
		ศึกษาศาสตร์	ศาสนาและ ปรัชญา	-.53878*	.09955	.000	-.7372	-.3404
			สังคมศาสตร์	-.09020	.06537	.172	-.2205	.0401
ความมี เมตตา	Scheffe	ศาสนาและ ปรัชญา	สังคมศาสตร์	.37571*	.09337	.001	.1424	.6090
			ศึกษาศาสตร์	.80408*	.08591	.000	.5894	1.0188
		สังคมศาสตร์	ศาสนาและ ปรัชญา	-.37571*	.09337	.001	-.6090	-.1424
			ศึกษาศาสตร์	.42837*	.05642	.000	.2874	.5693
		ศึกษาศาสตร์	ศาสนาและ ปรัชญา	-.80408*	.08591	.000	- 1.0188	-.5894
			สังคมศาสตร์	-.42837*	.05642	.000	-.5693	-.2874
	LSD	ศาสนาและ ปรัชญา	สังคมศาสตร์	.37571*	.09337	.000	.1896	.5618
			ศึกษาศาสตร์	.80408*	.08591	.000	.6329	.9753

		สังคมศาสตร์	ศาสนาและปรัชญา	-.37571*	.09337	.000	-.5618	-.1896
			ศึกษาศาสตร์	.42837*	.05642	.000	.3159	.5408
		ศึกษาศาสตร์	ศาสนาและปรัชญา	-.80408*	.08591	.000	-.9753	-.6329
			สังคมศาสตร์	-.42837*	.05642	.000	-.5408	-.3159
ความ อดทน อดกลั้น	Scheffe	ศาสนาและปรัชญา	สังคมศาสตร์	-.01571	.09217	.986	-.2460	.2146
			ศึกษาศาสตร์	.20408	.08480	.062	-.0078	.4160
		สังคมศาสตร์	ศาสนาและปรัชญา	.01571	.09217	.986	-.2146	.2460
			ศึกษาศาสตร์	.21980*	.05569	.001	.0806	.3590
		ศึกษาศาสตร์	ศาสนาและปรัชญา	-.20408	.08480	.062	-.4160	.0078
			สังคมศาสตร์	-.21980*	.05569	.001	-.3590	-.0806
	LSD	ศาสนาและปรัชญา	สังคมศาสตร์	-.01571	.09217	.865	-.1994	.1680
			ศึกษาศาสตร์	.20408*	.08480	.019	.0351	.3731
		สังคมศาสตร์	ศาสนาและปรัชญา	.01571	.09217	.865	-.1680	.1994
			ศึกษาศาสตร์	.21980*	.05569	.000	.1088	.3308
		ศึกษาศาสตร์	ศาสนาและปรัชญา	-.20408*	.08480	.019	-.3731	-.0351
			สังคมศาสตร์	-.21980*	.05569	.000	-.3308	-.1088
ความ เสียสละ	Scheffe	ศาสนาและปรัชญา	สังคมศาสตร์	.23714*	.08797	.031	.0173	.4570
			ศึกษาศาสตร์	.48571*	.08094	.000	.2835	.6880
		สังคมศาสตร์	ศาสนาและปรัชญา	-.23714*	.08797	.031	-.4570	-.0173
			ศึกษาศาสตร์	.24857*	.05315	.000	.1158	.3814
		ศึกษาศาสตร์	ศาสนาและปรัชญา	-.48571*	.08094	.000	-.6880	-.2835
			สังคมศาสตร์	-.24857*	.05315	.000	-.3814	-.1158
	LSD		สังคมศาสตร์	.23714*	.08797	.009	.0618	.4125

		ศาสนาและปรัชญา	ศึกษาศาสตร์	.48571*	.08094	.000	.3244	.6470
		สังคมศาสตร์	ศาสนาและปรัชญา	-.23714*	.08797	.009	-.4125	-.0618
			ศึกษาศาสตร์	.24857*	.05315	.000	.1426	.3545
		ศึกษาศาสตร์	ศาสนาและปรัชญา	-.48571*	.08094	.000	-.6470	-.3244
			สังคมศาสตร์	-.24857*	.05315	.000	-.3545	-.1426
ความกตัญญูกตเวที	Scheffe	ศาสนาและปรัชญา	สังคมศาสตร์	.30857*	.09631	.008	.0679	.5492
			ศึกษาศาสตร์	.71837*	.08862	.000	.4969	.9398
		สังคมศาสตร์	ศาสนาและปรัชญา	-.30857*	.09631	.008	-.5492	-.0679
			ศึกษาศาสตร์	.40980*	.05819	.000	.2644	.5552
		ศึกษาศาสตร์	ศาสนาและปรัชญา	-.71837*	.08862	.000	-.9398	-.4969
			สังคมศาสตร์	-.40980*	.05819	.000	-.5552	-.2644
	LSD	ศาสนาและปรัชญา	สังคมศาสตร์	.30857*	.09631	.002	.1166	.5005
			ศึกษาศาสตร์	.71837*	.08862	.000	.5418	.8950
		สังคมศาสตร์	ศาสนาและปรัชญา	-.30857*	.09631	.002	-.5005	-.1166
			ศึกษาศาสตร์	.40980*	.05819	.000	.2938	.5258
		ศึกษาศาสตร์	ศาสนาและปรัชญา	-.71837*	.08862	.000	-.8950	-.5418
สังคมศาสตร์			-.40980*	.05819	.000	-.5258	-.2938	

*. The mean difference is significant at the 0.05 level.

การเปรียบเทียบคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำแนกตามสาขาวิชาที่ศึกษา
(one-way ANOVA)

Oneway

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
คุณธรรมโดยรวม	Between Groups	3.073	4	.768	21.776	.000
	Within Groups	2.505	71	.035		
	Total	5.578	75			
ความมีวินัย	Between Groups	8.979	4	2.245	13.340	.000
	Within Groups	11.947	71	.168		
	Total	20.926	75			
ความรับผิดชอบ	Between Groups	2.726	4	.681	12.518	.000
	Within Groups	3.865	71	.054		
	Total	6.591	75			
ความซื่อสัตย์	Between Groups	1.957	4	.489	8.156	.000
	Within Groups	4.260	71	.060		
	Total	6.217	75			
ความมีเมตตา	Between Groups	5.714	4	1.429	32.406	.000
	Within Groups	3.130	71	.044		
	Total	8.844	75			
ความอดทน อดกลั้น	Between Groups	1.522	4	.380	10.784	.000
	Within Groups	2.505	71	.035		

	Total	4.027	75			
ความเสี่ยสละ	Between Groups	2.061	4	.515	12.916	.000
	Within Groups	2.833	71	.040		
	Total	4.894	75			
ความกตัญญู กตเวที	Between Groups	4.862	4	1.215	25.998	.000
	Within Groups	3.319	71	.047		
	Total	8.181	75			

Post Hoc Tests

Multiple Comparisons

Dependent Variable		(I) สาขาวิชา	(J) สาขาวิชา	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
							Lower Bound	Upper Bound
คุณธรรม โดยรวม	Scheffe	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	การปกครอง	.43388*	.08249	.000	.1730	.6948
			การสอน ภาษาไทย	.71054*	.08933	.000	.4280	.9931
			การสอน ภาษาอังกฤษ	.56293*	.08933	.000	.2804	.8455
			การสอน สังคมศึกษา	.67445*	.08032	.000	.4204	.9285
		การปกครอง	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	-.43388*	.08249	.000	-.6948	-.1730
			การสอน ภาษาไทย	.27667*	.06859	.005	.0597	.4936
			การสอน ภาษาอังกฤษ	.12905	.06859	.477	-.0879	.3460

			การสอน สังคมศึกษา	.24057*	.05635	.002	.0624	.4188
		การสอน ภาษาไทย	พุทธศาสตร์ เพื่อการพัฒนา	-.71054*	.08933	.000	-.9931	-.4280
			การปกครอง	-.27667*	.06859	.005	-.4936	-.0597
			การสอน ภาษาอังกฤษ	-.14762	.07668	.454	-.3901	.0949
			การสอน สังคมศึกษา	-.03610	.06596	.990	-.2447	.1725
		การสอน ภาษาอังกฤษ	พุทธศาสตร์ เพื่อการพัฒนา	-.56293*	.08933	.000	-.8455	-.2804
			การปกครอง	-.12905	.06859	.477	-.3460	.0879
			การสอน ภาษาไทย	.14762	.07668	.454	-.0949	.3901
			การสอน สังคมศึกษา	.11152	.06596	.585	-.0971	.3202
		การสอน สังคมศึกษา	พุทธศาสตร์ เพื่อการพัฒนา	-.67445*	.08032	.000	-.9285	-.4204
			การปกครอง	-.24057*	.05635	.002	-.4188	-.0624
			การสอน ภาษาไทย	.03610	.06596	.990	-.1725	.2447
			การสอน ภาษาอังกฤษ	-.11152	.06596	.585	-.3202	.0971
	LSD	พุทธศาสตร์ เพื่อการพัฒนา	การปกครอง	.43388*	.08249	.000	.2694	.5984
			การสอน ภาษาไทย	.71054*	.08933	.000	.5324	.8887
			การสอน ภาษาอังกฤษ	.56293*	.08933	.000	.3848	.7410

			การสอน สังคมศึกษา	.67445*	.08032	.000	.5143	.8346
		การปกครอง	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	-.43388*	.08249	.000	-.5984	-.2694
			การสอน ภาษาไทย	.27667*	.06859	.000	.1399	.4134
			การสอน ภาษาอังกฤษ	.12905	.06859	.064	-.0077	.2658
			การสอน สังคมศึกษา	.24057*	.05635	.000	.1282	.3529
		การสอน ภาษาไทย	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	-.71054*	.08933	.000	-.8887	-.5324
			การปกครอง	-.27667*	.06859	.000	-.4134	-.1399
			การสอน ภาษาอังกฤษ	-.14762	.07668	.058	-.3005	.0053
			การสอน สังคมศึกษา	-.03610	.06596	.586	-.1676	.0954
		การสอน ภาษาอังกฤษ	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	-.56293*	.08933	.000	-.7410	-.3848
			การปกครอง	-.12905	.06859	.064	-.2658	.0077
			การสอน ภาษาไทย	.14762	.07668	.058	-.0053	.3005
			การสอน สังคมศึกษา	.11152	.06596	.095	-.0200	.2431
		การสอน สังคมศึกษา	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	-.67445*	.08032	.000	-.8346	-.5143
			การปกครอง	-.24057*	.05635	.000	-.3529	-.1282

			การสอน ภาษาไทย	.03610	.06596	.586	-.0954	.1676
			การสอน ภาษาอังกฤษ	-.11152	.06596	.095	-.2431	.0200
ความ มีวินัย	Scheffe	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	การปกครอง	1.06857*	.18015	.000	.4988	1.6383
			การสอน ภาษาไทย	1.22857*	.19509	.000	.6115	1.8456
			การสอน ภาษาอังกฤษ	1.06190*	.19509	.000	.4449	1.6789
			การสอน สังคมศึกษา	1.23657*	.17541	.000	.6818	1.7914
		การปกครอง	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	-1.06857*	.18015	.000	- 1.6383	-.4988
			การสอน ภาษาไทย	.16000	.14979	.887	-.3137	.6337
			การสอน ภาษาอังกฤษ	-.00667	.14979	1.000	-.4804	.4671
			การสอน สังคมศึกษา	.16800	.12306	.761	-.2212	.5572
		การสอน ภาษาไทย	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	-1.22857*	.19509	.000	- 1.8456	-.6115
			การปกครอง	-.16000	.14979	.887	-.6337	.3137
			การสอน ภาษาอังกฤษ	-.16667	.16747	.910	-.6963	.3630
			การสอน สังคมศึกษา	.00800	.14406	1.000	-.4476	.4636
		การสอน ภาษาอังกฤษ	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	-1.06190*	.19509	.000	- 1.6789	-.4449

			การปกครอง	.00667	.14979	1.000	-.4671	.4804
			การสอน ภาษาไทย	.16667	.16747	.910	-.3630	.6963
			การสอน สังคมศึกษา	.17467	.14406	.831	-.2810	.6303
		การสอน สังคมศึกษา	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	-1.23657*	.17541	.000	- 1.7914	-.6818
			การปกครอง	-.16800	.12306	.761	-.5572	.2212
			การสอน ภาษาไทย	-.00800	.14406	1.000	-.4636	.4476
			การสอน ภาษาอังกฤษ	-.17467	.14406	.831	-.6303	.2810
	LSD	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	การปกครอง	1.06857*	.18015	.000	.7094	1.4278
			การสอน ภาษาไทย	1.22857*	.19509	.000	.8396	1.6176
			การสอน ภาษาอังกฤษ	1.06190*	.19509	.000	.6729	1.4509
			การสอน สังคมศึกษา	1.23657*	.17541	.000	.8868	1.5863
		การปกครอง	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	-1.06857*	.18015	.000	- 1.4278	-.7094
			การสอน ภาษาไทย	.16000	.14979	.289	-.1387	.4587
			การสอน ภาษาอังกฤษ	-.00667	.14979	.965	-.3053	.2920
			การสอน สังคมศึกษา	.16800	.12306	.177	-.0774	.4134

		การสอน ภาษาไทย	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	-1.22857*	.19509	.000	- 1.6176	-.8396
			การปกครอง	-.16000	.14979	.289	-.4587	.1387
			การสอน ภาษาอังกฤษ	-.16667	.16747	.323	-.5006	.1673
			การสอน สังคมศึกษา	.00800	.14406	.956	-.2792	.2952
		การสอน ภาษาอังกฤษ	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	-1.06190*	.19509	.000	- 1.4509	-.6729
			การปกครอง	.00667	.14979	.965	-.2920	.3053
			การสอน ภาษาไทย	.16667	.16747	.323	-.1673	.5006
			การสอน สังคมศึกษา	.17467	.14406	.229	-.1126	.4619
		การสอน สังคมศึกษา	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	-1.23657*	.17541	.000	- 1.5863	-.8868
			การปกครอง	-.16800	.12306	.177	-.4134	.0774
			การสอน ภาษาไทย	-.00800	.14406	.956	-.2952	.2792
			การสอน ภาษาอังกฤษ	-.17467	.14406	.229	-.4619	.1126
ความ รับผิดชอบ	Scheffe	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	การปกครอง	.61429*	.10247	.000	.2902	.9384
			การสอน ภาษาไทย	.68095*	.11097	.000	.3300	1.0319
			การสอน ภาษาอังกฤษ	.56429*	.11097	.000	.2133	.9152
			การสอน สังคมศึกษา	.67429*	.09977	.000	.3587	.9898

		การปกครอง	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	-.61429*	.10247	.000	-.9384	-.2902
			การสอน ภาษาไทย	.06667	.08520	.961	-.2028	.3361
			การสอน ภาษาอังกฤษ	-.05000	.08520	.986	-.3195	.2195
			การสอน สังคมศึกษา	.06000	.07000	.946	-.1614	.2814
		การสอน ภาษาไทย	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	-.68095*	.11097	.000	- 1.0319	-.3300
			การปกครอง	-.06667	.08520	.961	-.3361	.2028
			การสอน ภาษาอังกฤษ	-.11667	.09525	.826	-.4179	.1846
			การสอน สังคมศึกษา	-.00667	.08194	1.000	-.2658	.2525
		การสอน ภาษาอังกฤษ	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	-.56429*	.11097	.000	-.9152	-.2133
			การปกครอง	.05000	.08520	.986	-.2195	.3195
			การสอน ภาษาไทย	.11667	.09525	.826	-.1846	.4179
			การสอน สังคมศึกษา	.11000	.08194	.772	-.1492	.3692
		การสอน สังคมศึกษา	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	-.67429*	.09977	.000	-.9898	-.3587
			การปกครอง	-.06000	.07000	.946	-.2814	.1614
			การสอน ภาษาไทย	.00667	.08194	1.000	-.2525	.2658

			การสอน ภาษาอังกฤษ	-.11000	.08194	.772	-.3692	.1492
	LSD	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	การปกครอง	.61429*	.10247	.000	.4100	.8186
			การสอน ภาษาไทย	.68095*	.11097	.000	.4597	.9022
			การสอน ภาษาอังกฤษ	.56429*	.11097	.000	.3430	.7855
			การสอน สังคมศึกษา	.67429*	.09977	.000	.4753	.8732
		การปกครอง	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	-.61429*	.10247	.000	-.8186	-.4100
			การสอน ภาษาไทย	.06667	.08520	.437	-.1032	.2365
			การสอน ภาษาอังกฤษ	-.05000	.08520	.559	-.2199	.1199
			การสอน สังคมศึกษา	.06000	.07000	.394	-.0796	.1996
		การสอน ภาษาไทย	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	-.68095*	.11097	.000	-.9022	-.4597
			การปกครอง	-.06667	.08520	.437	-.2365	.1032
			การสอน ภาษาอังกฤษ	-.11667	.09525	.225	-.3066	.0733
			การสอน สังคมศึกษา	-.00667	.08194	.935	-.1701	.1567
		การสอน ภาษาอังกฤษ	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	-.56429*	.11097	.000	-.7855	-.3430
			การปกครอง	.05000	.08520	.559	-.1199	.2199

			การสอน ภาษาไทย	.11667	.09525	.225	-.0733	.3066
			การสอน สังคมศึกษา	.11000	.08194	.184	-.0534	.2734
		การสอน สังคมศึกษา	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	-.67429*	.09977	.000	-.8732	-.4753
			การปกครอง	-.06000	.07000	.394	-.1996	.0796
			การสอน ภาษาไทย	.00667	.08194	.935	-.1567	.1701
			การสอน ภาษาอังกฤษ	-.11000	.08194	.184	-.2734	.0534
ความ ซื่อสัตย์	Scheffe	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	การปกครอง	.44857*	.10757	.003	.1084	.7888
			การสอน ภาษาไทย	.61190*	.11649	.000	.2435	.9803
			การสอน ภาษาอังกฤษ	.44524*	.11649	.009	.0768	.8137
			การสอน สังคมศึกษา	.54857*	.10474	.000	.2173	.8798
		การปกครอง	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	-.44857*	.10757	.003	-.7888	-.1084
			การสอน ภาษาไทย	.16333	.08944	.508	-.1195	.4462
			การสอน ภาษาอังกฤษ	-.00333	.08944	1.000	-.2862	.2795
			การสอน สังคมศึกษา	.10000	.07348	.763	-.1324	.3324
		การสอน ภาษาไทย	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	-.61190*	.11649	.000	-.9803	-.2435

			การปกครอง	-.16333	.08944	.508	-.4462	.1195
			การสอน ภาษาอังกฤษ	-.16667	.10000	.598	-.4829	.1496
			การสอน สังคมศึกษา	-.06333	.08602	.969	-.3354	.2087
		การสอน ภาษาอังกฤษ	พุทธศาสตร์ เพื่อการพัฒนา	-.44524*	.11649	.009	-.8137	-.0768
			การปกครอง	.00333	.08944	1.000	-.2795	.2862
			การสอน ภาษาไทย	.16667	.10000	.598	-.1496	.4829
			การสอน สังคมศึกษา	.10333	.08602	.836	-.1687	.3754
		การสอน สังคมศึกษา	พุทธศาสตร์ เพื่อการพัฒนา	-.54857*	.10474	.000	-.8798	-.2173
			การปกครอง	-.10000	.07348	.763	-.3324	.1324
			การสอน ภาษาไทย	.06333	.08602	.969	-.2087	.3354
			การสอน ภาษาอังกฤษ	-.10333	.08602	.836	-.3754	.1687
	LSD	พุทธศาสตร์ เพื่อการพัฒนา	การปกครอง	.44857*	.10757	.000	.2341	.6631
			การสอน ภาษาไทย	.61190*	.11649	.000	.3796	.8442
			การสอน ภาษาอังกฤษ	.44524*	.11649	.000	.2130	.6775
			การสอน สังคมศึกษา	.54857*	.10474	.000	.3397	.7574
		การปกครอง	พุทธศาสตร์ เพื่อการพัฒนา	-.44857*	.10757	.000	-.6631	-.2341

			การสอน ภาษาไทย	.16333	.08944	.072	-.0150	.3417
			การสอน ภาษาอังกฤษ	-.00333	.08944	.970	-.1817	.1750
			การสอน สังคมศึกษา	.10000	.07348	.178	-.0465	.2465
		การสอน ภาษาไทย	พุทธศาสตร์ เพื่อการพัฒนา	-.61190*	.11649	.000	-.8442	-.3796
			การปกครอง	-.16333	.08944	.072	-.3417	.0150
			การสอน ภาษาอังกฤษ	-.16667	.10000	.100	-.3661	.0327
			การสอน สังคมศึกษา	-.06333	.08602	.464	-.2349	.1082
		การสอน ภาษาอังกฤษ	พุทธศาสตร์ เพื่อการพัฒนา	-.44524*	.11649	.000	-.6775	-.2130
			การปกครอง	.00333	.08944	.970	-.1750	.1817
			การสอน ภาษาไทย	.16667	.10000	.100	-.0327	.3661
			การสอน สังคมศึกษา	.10333	.08602	.234	-.0682	.2749
		การสอน สังคมศึกษา	พุทธศาสตร์ เพื่อการพัฒนา	-.54857*	.10474	.000	-.7574	-.3397
			การปกครอง	-.10000	.07348	.178	-.2465	.0465
			การสอน ภาษาไทย	.06333	.08602	.464	-.1082	.2349
			การสอน ภาษาอังกฤษ	-.10333	.08602	.234	-.2749	.0682
	Scheffe		การปกครอง	.37571*	.09220	.004	.0841	.6673

ความมี เมตตา		พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	การสอน ภาษาไทย	.81905*	.09986	.000	.5032	1.1349
			การสอน ภาษาอังกฤษ	.70238*	.09986	.000	.3866	1.0182
			การสอน สังคมศึกษา	.84571*	.08978	.000	.5618	1.1297
		การปกครอง	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	-.37571*	.09220	.004	-.6673	-.0841
			การสอน ภาษาไทย	.44333*	.07667	.000	.2009	.6858
			การสอน ภาษาอังกฤษ	.32667*	.07667	.003	.0842	.5691
			การสอน สังคมศึกษา	.47000*	.06299	.000	.2708	.6692
		การสอน ภาษาไทย	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	-.81905*	.09986	.000	- 1.1349	-.5032
			การปกครอง	-.44333*	.07667	.000	-.6858	-.2009
			การสอน ภาษาอังกฤษ	-.11667	.08572	.763	-.3878	.1544
			การสอน สังคมศึกษา	.02667	.07374	.998	-.2065	.2599
		การสอน ภาษาอังกฤษ	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	-.70238*	.09986	.000	- 1.0182	-.3866
			การปกครอง	-.32667*	.07667	.003	-.5691	-.0842
			การสอน ภาษาไทย	.11667	.08572	.763	-.1544	.3878
			การสอน สังคมศึกษา	.14333	.07374	.443	-.0899	.3765

		การสอน สังคมศึกษา	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	-.84571*	.08978	.000	- 1.1297	-.5618
			การปกครอง	-.47000*	.06299	.000	-.6692	-.2708
			การสอน ภาษาไทย	-.02667	.07374	.998	-.2599	.2065
			การสอน ภาษาอังกฤษ	-.14333	.07374	.443	-.3765	.0899
	LSD	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	การปกครอง	.37571*	.09220	.000	.1919	.5596
			การสอน ภาษาไทย	.81905*	.09986	.000	.6199	1.0182
			การสอน ภาษาอังกฤษ	.70238*	.09986	.000	.5033	.9015
			การสอน สังคมศึกษา	.84571*	.08978	.000	.6667	1.0247
		การปกครอง	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	-.37571*	.09220	.000	-.5596	-.1919
			การสอน ภาษาไทย	.44333*	.07667	.000	.2905	.5962
			การสอน ภาษาอังกฤษ	.32667*	.07667	.000	.1738	.4795
			การสอน สังคมศึกษา	.47000*	.06299	.000	.3444	.5956
		การสอน ภาษาไทย	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	-.81905*	.09986	.000	- 1.0182	-.6199
			การปกครอง	-.44333*	.07667	.000	-.5962	-.2905
			การสอน ภาษาอังกฤษ	-.11667	.08572	.178	-.2876	.0542

			การสอน สังคมศึกษา	.02667	.07374	.719	-.1204	.1737
		การสอน ภาษาอังกฤษ	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	-.70238*	.09986	.000	-.9015	-.5033
			การปกครอง	-.32667*	.07667	.000	-.4795	-.1738
			การสอน ภาษาไทย	.11667	.08572	.178	-.0542	.2876
			การสอน สังคมศึกษา	.14333	.07374	.056	-.0037	.2904
		การสอน สังคมศึกษา	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	-.84571*	.08978	.000	- 1.0247	-.6667
			การปกครอง	-.47000*	.06299	.000	-.5956	-.3444
			การสอน ภาษาไทย	-.02667	.07374	.719	-.1737	.1204
			การสอน ภาษาอังกฤษ	-.14333	.07374	.056	-.2904	.0037
ความ อดทน อดกลั้น	Scheffe	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	การปกครอง	-.01571	.08249	1.000	-.2766	.2452
			การสอน ภาษาไทย	.41429*	.08933	.001	.1317	.6968
			การสอน ภาษาอังกฤษ	.11429	.08933	.801	-.1683	.3968
			การสอน สังคมศึกษา	.14629	.08032	.511	-.1077	.4003
		การปกครอง	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	.01571	.08249	1.000	-.2452	.2766
			การสอน ภาษาไทย	.43000*	.06859	.000	.2131	.6469

			การสอน ภาษาอังกฤษ	.13000	.06859	.470	-.0869	.3469
			การสอน สังคมศึกษา	.16200	.05635	.094	-.0162	.3402
		การสอน ภาษาไทย	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	-.41429*	.08933	.001	-.6968	-.1317
			การปกครอง	-.43000*	.06859	.000	-.6469	-.2131
			การสอน ภาษาอังกฤษ	-.30000*	.07668	.007	-.5425	-.0575
			การสอน สังคมศึกษา	-.26800*	.06596	.005	-.4766	-.0594
			การสอน ภาษาอังกฤษ เพื่อการ พัฒนา	-.11429	.08933	.801	-.3968	.1683
			การปกครอง	-.13000	.06859	.470	-.3469	.0869
			การสอน ภาษาไทย	.30000*	.07668	.007	.0575	.5425
			การสอน สังคมศึกษา	.03200	.06596	.993	-.1766	.2406
		การสอน สังคมศึกษา	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	-.14629	.08032	.511	-.4003	.1077
			การปกครอง	-.16200	.05635	.094	-.3402	.0162
			การสอน ภาษาไทย	.26800*	.06596	.005	.0594	.4766
			การสอน ภาษาอังกฤษ	-.03200	.06596	.993	-.2406	.1766
	LSD	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	การปกครอง	-.01571	.08249	.849	-.1802	.1488
			การสอน ภาษาไทย	.41429*	.08933	.000	.2362	.5924

			การสอน ภาษาอังกฤษ	.11429	.08933	.205	-.0638	.2924
			การสอน สังคมศึกษา	.14629	.08032	.073	-.0139	.3064
		การปกครอง	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	.01571	.08249	.849	-.1488	.1802
			การสอน ภาษาไทย	.43000*	.06859	.000	.2932	.5668
			การสอน ภาษาอังกฤษ	.13000	.06859	.062	-.0068	.2668
			การสอน สังคมศึกษา	.16200*	.05635	.005	.0496	.2744
		การสอน ภาษาไทย	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	-.41429*	.08933	.000	-.5924	-.2362
			การปกครอง	-.43000*	.06859	.000	-.5668	-.2932
			การสอน ภาษาอังกฤษ	-.30000*	.07668	.000	-.4529	-.1471
			การสอน สังคมศึกษา	-.26800*	.06596	.000	-.3995	-.1365
		การสอน ภาษาอังกฤษ	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	-.11429	.08933	.205	-.2924	.0638
			การปกครอง	-.13000	.06859	.062	-.2668	.0068
			การสอน ภาษาไทย	.30000*	.07668	.000	.1471	.4529
			การสอน สังคมศึกษา	.03200	.06596	.629	-.0995	.1635

		การสอน สังคมศึกษา	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	-.14629	.08032	.073	-.3064	.0139
			การปกครอง	-.16200*	.05635	.005	-.2744	-.0496
			การสอน ภาษาไทย	.26800*	.06596	.000	.1365	.3995
			การสอน ภาษาอังกฤษ	-.03200	.06596	.629	-.1635	.0995
ความ เสียสละ	Scheffe	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	การปกครอง	.23714	.08772	.133	-.0403	.5146
			การสอน ภาษาไทย	.44048*	.09500	.001	.1400	.7409
			การสอน ภาษาอังกฤษ	.44048*	.09500	.001	.1400	.7409
			การสอน สังคมศึกษา	.52914*	.08542	.000	.2590	.7993
		การปกครอง	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	-.23714	.08772	.133	-.5146	.0403
			การสอน ภาษาไทย	.20333	.07294	.113	-.0274	.4340
			การสอน ภาษาอังกฤษ	.20333	.07294	.113	-.0274	.4340
			การสอน สังคมศึกษา	.29200*	.05992	.000	.1025	.4815
		การสอน ภาษาไทย	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	-.44048*	.09500	.001	-.7409	-.1400
			การปกครอง	-.20333	.07294	.113	-.4340	.0274
			การสอน ภาษาอังกฤษ	.00000	.08155	1.000	-.2579	.2579

			การสอน สังคมศึกษา	.08867	.07015	.808	-.1332	.3105
		การสอน ภาษาอังกฤษ	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	-.44048*	.09500	.001	-.7409	-.1400
			การปกครอง	-.20333	.07294	.113	-.4340	.0274
			การสอน ภาษาไทย	.00000	.08155	1.000	-.2579	.2579
			การสอน สังคมศึกษา	.08867	.07015	.808	-.1332	.3105
			การสอน สังคมศึกษา	-.52914*	.08542	.000	-.7993	-.2590
		การสอน สังคมศึกษา	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	-.52914*	.08542	.000	-.7993	-.2590
			การปกครอง	-.29200*	.05992	.000	-.4815	-.1025
			การสอน ภาษาไทย	-.08867	.07015	.808	-.3105	.1332
			การสอน ภาษาอังกฤษ	-.08867	.07015	.808	-.3105	.1332
	LSD	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	การปกครอง	.23714*	.08772	.009	.0622	.4121
			การสอน ภาษาไทย	.44048*	.09500	.000	.2511	.6299
			การสอน ภาษาอังกฤษ	.44048*	.09500	.000	.2511	.6299
			การสอน สังคมศึกษา	.52914*	.08542	.000	.3588	.6995
		การปกครอง	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	-.23714*	.08772	.009	-.4121	-.0622
			การสอน ภาษาไทย	.20333*	.07294	.007	.0579	.3488

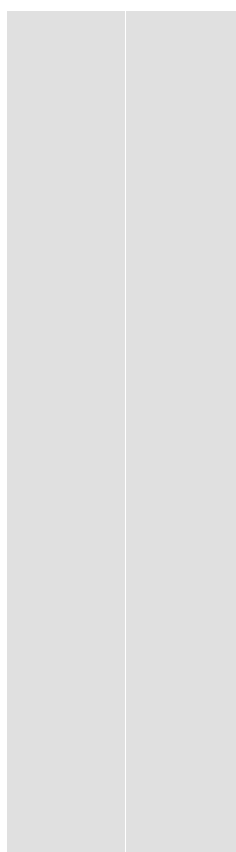
			การสอน ภาษาอังกฤษ	.20333*	.07294	.007	.0579	.3488
			การสอน สังคมศึกษา	.29200*	.05992	.000	.1725	.4115
		การสอน ภาษาไทย	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	-.44048*	.09500	.000	-.6299	-.2511
			การปกครอง	-.20333*	.07294	.007	-.3488	-.0579
			การสอน ภาษาอังกฤษ	.00000	.08155	1.000	-.1626	.1626
			การสอน สังคมศึกษา	.08867	.07015	.210	-.0512	.2285
		การสอน ภาษาอังกฤษ	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	-.44048*	.09500	.000	-.6299	-.2511
			การปกครอง	-.20333*	.07294	.007	-.3488	-.0579
			การสอน ภาษาไทย	.00000	.08155	1.000	-.1626	.1626
			การสอน สังคมศึกษา	.08867	.07015	.210	-.0512	.2285
		การสอน สังคมศึกษา	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	-.52914*	.08542	.000	-.6995	-.3588
			การปกครอง	-.29200*	.05992	.000	-.4115	-.1725
			การสอน ภาษาไทย	-.08867	.07015	.210	-.2285	.0512
			การสอน ภาษาอังกฤษ	-.08867	.07015	.210	-.2285	.0512
ความ กตัญญู กตเวที	Scheffe	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	การปกครอง	.30857*	.09495	.041	.0083	.6089
			การสอน ภาษาไทย	.77857*	.10283	.000	.4533	1.1038

			การสอน ภาษาอังกฤษ	.61190*	.10283	.000	.2867	.9371
			การสอน สังคมศึกษา	.74057*	.09246	.000	.4481	1.0330
		การปกครอง	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	-.30857*	.09495	.041	-.6089	-.0083
			การสอน ภาษาไทย	.47000*	.07895	.000	.2203	.7197
			การสอน ภาษาอังกฤษ	.30333*	.07895	.009	.0536	.5530
			การสอน สังคมศึกษา	.43200*	.06487	.000	.2268	.6372
		การสอน ภาษาไทย	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	-.77857*	.10283	.000	- 1.1038	-.4533
			การปกครอง	-.47000*	.07895	.000	-.7197	-.2203
			การสอน ภาษาอังกฤษ	-.16667	.08827	.474	-.4458	.1125
			การสอน สังคมศึกษา	-.03800	.07593	.993	-.2782	.2022
		การสอน ภาษาอังกฤษ	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	-.61190*	.10283	.000	-.9371	-.2867
			การปกครอง	-.30333*	.07895	.009	-.5530	-.0536
			การสอน ภาษาไทย	.16667	.08827	.474	-.1125	.4458
			การสอน สังคมศึกษา	.12867	.07593	.583	-.1115	.3688

		การสอน สังคมศึกษา	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	-.74057*	.09246	.000	- 1.0330	-.4481
			การปกครอง	-.43200*	.06487	.000	-.6372	-.2268
			การสอน ภาษาไทย	.03800	.07593	.993	-.2022	.2782
			การสอน ภาษาอังกฤษ	-.12867	.07593	.583	-.3688	.1115
	LSD	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	การปกครอง	.30857*	.09495	.002	.1192	.4979
			การสอน ภาษาไทย	.77857*	.10283	.000	.5735	.9836
			การสอน ภาษาอังกฤษ	.61190*	.10283	.000	.4069	.8169
			การสอน สังคมศึกษา	.74057*	.09246	.000	.5562	.9249
		การปกครอง	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	-.30857*	.09495	.002	-.4979	-.1192
			การสอน ภาษาไทย	.47000*	.07895	.000	.3126	.6274
			การสอน ภาษาอังกฤษ	.30333*	.07895	.000	.1459	.4608
			การสอน สังคมศึกษา	.43200*	.06487	.000	.3027	.5613
		การสอน ภาษาไทย	พุทธศาสตร์ เพื่อการ พัฒนา	-.77857*	.10283	.000	-.9836	-.5735
			การปกครอง	-.47000*	.07895	.000	-.6274	-.3126
			การสอน ภาษาอังกฤษ	-.16667	.08827	.063	-.3427	.0093

			การสอน สังคมศึกษา	-.03800	.07593	.618	-.1894	.1134
		การสอน ภาษาอังกฤษ	พุทธศาสตร์ เพื่อการพัฒนา	-.61190*	.10283	.000	-.8169	-.4069
			การปกครอง	-.30333*	.07895	.000	-.4608	-.1459
			การสอน ภาษาไทย	.16667	.08827	.063	-.0093	.3427
			การสอน สังคมศึกษา	.12867	.07593	.095	-.0227	.2801
			การสอน สังคมศึกษา	-.74057*	.09246	.000	-.9249	-.5562
		การสอน สังคมศึกษา	พุทธศาสตร์ เพื่อการพัฒนา	-.74057*	.09246	.000	-.9249	-.5562
			การปกครอง	-.43200*	.06487	.000	-.5613	-.3027
			การสอน ภาษาไทย	.03800	.07593	.618	-.1134	.1894
			การสอน ภาษาอังกฤษ	-.12867	.07593	.095	-.2801	.0227

*. The mean difference is significant at the 0.05 level.

ภาคผนวก จ

แบบตรวจสอบความสอดคล้องของข้อความกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

แบบตรวจสอบความสอดคล้อง
ของข้อความกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย
สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ

คำชี้แจง

ขอความกรุณาท่านตรวจสอบความสอดคล้องของข้อความว่ามีเนื้อหาและใจความ
สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยหรือไม่

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง +1 หรือ 0 หรือ -1 โดยแต่ละช่องมีความหมายดังนี้

+1 หมายถึง มีความสอดคล้อง

0 หมายถึง ไม่แน่ใจในความสอดคล้อง

-1 หมายถึง ไม่มีความสอดคล้อง

ขอขอบคุณ/เจริญพรขอบคุณ

พระมหาจักรพล สิริธโร, ดร.

อาจารย์ผู้สอนรายวิชา การปฏิบัติกรรมฐาน

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา โดยเจาะจงใน 7 เรื่อง ได้แก่ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมีเมตตา ความอดทนอดกลั้น ความเสียสละ และความกตัญญูทวาทิ โดยเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

ที่	รายการพึงประเมิน	ความ สอดคล้อง		
		+1	0	-1
ความมีวินัย				
1.	นักศึกษาแสดงความเคารพต่อพระสงฆ์และอาจารย์ทุกครั้งที่พบ			
2.	นักศึกษาขออนุญาตก่อนเข้าหรือออกจากห้องเรียนทุกครั้ง			
3.	นักศึกษาประพฤติตนเหมาะสมขณะเรียน/ร่วมกิจกรรม			
4.	นักศึกษาแต่งกายถูกต้องเหมาะสมตามระเบียบของมหาวิทยาลัย			
5.	นักศึกษาปฏิบัติตามกฎ ระเบียบและข้อบังคับของมหาวิทยาลัย			
ความรับผิดชอบ				
6.	นักศึกษาตรงต่อเวลาในการเข้าเรียนและทำกิจกรรมทุกครั้ง			
7.	นักศึกษาช่วยรักษาทรัพย์สินหรือสิ่งแวดล้อมในมหาวิทยาลัย			
8.	นักศึกษาส่งงานที่ได้รับมอบหมายทันตามกำหนดเวลาเสมอ			
9.	นักศึกษาช่วยกันทำงานที่ได้รับมอบหมายโดยไม่เอาเปรียบผู้อื่น			
10.	นักศึกษานำส่ง/คืนอุปกรณ์-เครื่องมือ-หนังสือที่ยืมด้วยตนเอง			
ความซื่อสัตย์				
11.	นักศึกษาพูดความจริงเสมอ ไม่โกหกหลอกลวงผู้อื่น			
12.	นักศึกษาไม่หยิบเอาของผู้อื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต			
13.	นักศึกษาเก็บสิ่งของผู้อื่นได้ ไม่ถือเอาเป็นของตนเอง			
14.	นักศึกษาไม่ใส่ร้ายผู้อื่น ไม่นินทาว่าร้ายผู้อื่น			
15.	นักศึกษาไม่ลอกการบ้านหรือคัดลอกผลงานผู้อื่นโดยไม่อ้างอิง			
ความมีเมตตา				
16.	นักศึกษามีความปรารถนาดีต่อเพื่อนและอาจารย์ในมหาวิทยาลัย			
17.	นักศึกษาไม่แกล้งหรือจงใจทำให้ผู้อื่นเกิดความเจ็บปวด			
18.	นักศึกษาไม่พูดให้ผู้อื่นรู้สึกเสียใจ เจ็บใจ หรือโกรธแค้น			
19.	นักศึกษามีความสุภาพอ่อนโยนต่อเพื่อนและอาจารย์			

ที่	รายการพึงประเมิน	ความ สอดคล้อง		
		+1	0	-1
20.	นักศึกษาไม่เบียดเบียนผู้อื่นโดยการร้องขอให้ช่วยเหลือตนเอง			
ความอดทนอดกลั้น				
21.	นักศึกษารับฟังความคิดเห็นของเพื่อน/อาจารย์ที่มีต่อตนเอง			
22.	นักศึกษาร่วมกิจกรรมทุกอย่างจนสำเร็จลุล่วง ไม่หนีกลับก่อน			
23.	นักศึกษาร่วมกิจกรรมโดยสงบ ไม่แสดงความเบื่อหน่าย			
24.	นักศึกษาควบคุมอารมณ์ได้ ไม่แสดงความโกรธ เมื่อถูกตำหนิ			
25.	นักศึกษาพยายามแก้ปัญหาในการทำงานจนกระทั่งงานสำเร็จ			
ความเสียสละ				
26.	นักศึกษาช่วยเหลือเพื่อน/อาจารย์ตามความสามารถของตน			
27.	นักศึกษาร่วมบริจาคสิ่งของเพื่อช่วยเหลือผู้เดือดร้อน			
28.	นักศึกษามีจิตอาสาช่วยงานส่วนรวมโดยสมัครใจ			
29.	นักศึกษาร่วมกิจกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติ-ศิลปวัฒนธรรม			
30.	นักศึกษาร่วมสาธารณบำเพ็ญประโยชน์อย่างสม่ำเสมอ			
ความกตัญญูกตเวที				
31.	นักศึกษามีความรักเคารพพ่อแม่และผู้ปกครอง			
32.	นักศึกษาร่วมแสดงความเคารพต่ออาจารย์อย่างเหมาะสม			
33.	นักศึกษาร่วมกิจกรรมของบุคคล/องค์กรที่มีพระคุณ			
34.	นักศึกษาร่วมยินดีและชมเชยผู้ที่มีความกตัญญูกตเวที			
35.	ประพฤติกรรมเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชนและสังคม			

ตอนที่ 3 แบบสอบถามความพึงพอใจเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาจากการเรียนการสอนในรายวิชา การปฏิบัติกรรณฐาน การร่วมกิจกรรมไหว้พระสวดมนต์และการเข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ประจำปีการศึกษา 2563 โดยเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

ที่	รายการพึงประเมิน	ความ สอดคล้อง		
		+1	0	-1
การเรียนการสอนในรายวิชา การปฏิบัติกรรณฐาน				
1.	นักศึกษามีความเข้าใจในวัตถุประสงค์และเนื้อหารายวิชา			
2.	นักศึกษาได้รับความรู้ใหม่ ๆ จากการเรียนรายวิชานี้			
3.	นักศึกษาสามารถนำความรู้จากการเรียนนี้ไปพัฒนาตนได้			
4.	รายวิชานี้มีความเหมาะสมและมีความจำเป็นต่อการใช้ชีวิต			
5.	อาจารย์มีเทคนิคและวิธีการสอนที่น่าสนใจ			
กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์				
6.	นักศึกษารับทราบวัตถุประสงค์และความจำเป็นของกิจกรรมนี้			
7.	นักศึกษารับทราบประโยชน์ของการเข้าร่วมกิจกรรมนี้			
8.	นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมเป็นประจำและสม่ำเสมอ			
9.	นักศึกษามีส่วนร่วมเสมอในการเข้าร่วมกิจกรรมนี้			
10.	นักศึกษาปฏิบัติตามกฎระเบียบเมื่อร่วมกิจกรรมนี้			
กิจกรรม/โครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมประจำปี 2563				
11.	นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมตรงตามกำหนดเวลา ไม่ขาด ไม่มาสาย			
12.	นักศึกษารักษากฎระเบียบขณะเข้าร่วมกิจกรรมตลอดเวลา			
13.	นักศึกษาได้รับความรู้และได้ฝึกตนในการเข้าร่วมกิจกรรมนี้			
14.	นักศึกษาเข้าใจวัตถุประสงค์และเป้าหมายของกิจกรรมนี้			
15.	นักศึกษาสามารถนำสิ่งที่ได้รับไปพัฒนาตนเองต่อไปได้			

ภาคผนวก ฉ
ผลการตรวจสอบดัชนีความสอดคล้อง
(Index of Item-objective Congruence)
ของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา โดยเจาะจงใน 7 เรื่อง ได้แก่ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมีเมตตา ความอดทนอดกลั้น ความเสียสละ และความกตัญญูทวาทิ โดยเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

ที่	รายการพึงประเมิน	ผลการตรวจสอบ ของผู้ทรงคุณวุฒิ			
		1	2	3	IOC
ความมีวินัย					
1.	นักศึกษาแสดงความเคารพต่อพระสงฆ์และอาจารย์ทุกครั้งที่พบ	+1	0	+1	0.67
2.	นักศึกษาขออนุญาตก่อนเข้าหรือออกจากห้องเรียนทุกครั้ง	+1	+1	+1	1.00
3.	นักศึกษาประพฤติตนเหมาะสมขณะเรียน/ร่วมกิจกรรม	+1	0	+1	0.67
4.	นักศึกษาแต่งกายถูกต้องเหมาะสมตามระเบียบของมหาวิทยาลัย	+1	+1	+1	1.00
5.	นักศึกษาปฏิบัติตามกฎ ระเบียบและข้อบังคับของมหาวิทยาลัย	+1	+1	+1	1.00
ความรับผิดชอบ					
6.	นักศึกษาตรงต่อเวลาในการเข้าเรียนและทำกิจกรรมทุกครั้ง	+1	+1	+1	1.00
7.	นักศึกษาช่วยรักษาทรัพย์สินหรือสิ่งแวดล้อมในมหาวิทยาลัย	+1	+1	+1	1.00
8.	นักศึกษาส่งงานที่ได้รับมอบหมายทันตามกำหนดเวลาเสมอ	+1	+1	+1	1.00
9.	นักศึกษาช่วยกันทำงานที่ได้รับมอบหมายโดยไม่เอาเปรียบผู้อื่น	+1	+1	+1	1.00
10.	ศึกษานำส่ง/คืนอุปกรณ์-เครื่องมือ-หนังสือที่ยืมด้วยตนเอง	+1	+1	+1	1.00
ความซื่อสัตย์					
11.	นักศึกษาพูดความจริงเสมอ ไม่โกหกหลอกลวงผู้อื่น	+1	+1	+1	1.00
12.	นักศึกษาไม่หยิบเอาของผู้อื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต	+1	+1	+1	1.00
13.	นักศึกษาเก็บสิ่งของผู้อื่นได้ ไม่ถือเอาเป็นของตนเอง	+1	+1	+1	1.00
14.	นักศึกษาไม่ใส่ร้ายผู้อื่น ไม่นินทาว่าร้ายผู้อื่น	0	+1	+1	0.67
15.	นักศึกษาไม่ลอกการบ้านหรือคัดลอกผลงานผู้อื่นโดยไม่อ้างอิง	+1	+1	+1	1.00
ความมีเมตตา					
16.	นักศึกษามีความปรารถนาดีต่อเพื่อนและอาจารย์ในมหาวิทยาลัย	+1	+1	+1	1.00
17.	นักศึกษาไม่แกล้งหรือจงใจทำให้ผู้อื่นเกิดความเจ็บปวด	+1	+1	+1	1.00
18.	นักศึกษาไม่พูดให้ผู้อื่นรู้สึกเสียใจ เจ็บใจ หรือโกรธแค้น	+1	+1	+1	1.00
19.	นักศึกษามีความสุภาพอ่อนโยนต่อเพื่อนและอาจารย์	+1	+1	0	0.67

ที่	รายการพึงประเมิน	ผลการตรวจสอบ ของผู้ทรงคุณวุฒิ			
		1	2	3	IOC
20.	นักศึกษาไม่เบียดเบียนผู้อื่นโดยการร้องขอให้ช่วยเหลือตนเอง	+1	0	+1	0.67
ความอดทนอดกลั้น					
21.	นักศึกษารับฟังความคิดเห็นของเพื่อน/อาจารย์ที่มีต่อตนเอง	+1	0	+1	0.67
22.	นักศึกษาร่วมกิจกรรมทุกอย่างจนสำเร็จลุล่วง ไม่หนีกลับก่อน	+1	+1	+1	1.00
23.	นักศึกษาร่วมกิจกรรมโดยสงบ ไม่แสดงความเบื่อหน่าย	+1	+1	0	0.67
24.	นักศึกษาควบคุมอารมณ์ได้ ไม่แสดงความโกรธ เมื่อถูกตำหนิ	+1	+1	+1	1.00
25.	นักศึกษายพยายามแก้ปัญหาในการทำงานจนกระทั่งงานสำเร็จ	+1	0	+1	0.67
ความเสียสละ					
26.	นักศึกษาช่วยเหลือเพื่อน/อาจารย์ตามความสามารถของตน	+1	+1	0	0.67
27.	นักศึกษาร่วมบริจาคสิ่งของเพื่อช่วยเหลือผู้เดือดร้อน	+1	+1	+1	1.00
28.	นักศึกษามีจิตอาสาช่วยงานส่วนรวมโดยสมัครใจ	+1	+1	+1	1.00
29.	นักศึกษาร่วมกิจกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติ-ศิลปวัฒนธรรม	+1	+1	+1	1.00
30.	นักศึกษาร่วมสาธารณบำเพ็ญประโยชน์อย่างสม่ำเสมอ	+1	+1	+1	1.00
ความกตัญญูกตเวที					
31.	นักศึกษามีความรักเคารพพ่อแม่และผู้ปกครอง	+1	+1	+1	1.00
32.	นักศึกษาร่วมแสดงความเคารพต่ออาจารย์อย่างเหมาะสม	+1	+1	+1	1.00
33.	นักศึกษาร่วมกิจกรรมของบุคคล/องค์กรที่มีพระคุณ	+1	+1	+1	1.00
34.	นักศึกษาร่วมยินดีและชมเชยผู้ที่มีความกตัญญูกตเวที	+1	0	+1	0.67
35.	ประพฤติตนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชนและสังคม	0	+1	+1	0.67

ตอนที่ 3 แบบสอบถามความพึงพอใจเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาจากการเรียนการสอนในรายวิชา การปฏิบัติกรรมฐาน การร่วมกิจกรรมไหว้พระสวดมนต์และการเข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ประจำปีการศึกษา 2563 โดยเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

ที่	รายการพึงประเมิน	ผลการตรวจสอบ ของผู้ทรงคุณวุฒิ			
		1	2	3	IOC
การเรียนการสอนในรายวิชา การปฏิบัติกรรมฐาน					
1.	นักศึกษามีความเข้าใจในวัตถุประสงค์และเนื้อหารายวิชา	+1	+1	+1	1.00
2.	นักศึกษาได้รับความรู้ใหม่ ๆ จากการเรียนรายวิชานี้	+1	+1	+1	1.00
3.	นักศึกษาสามารถนำความรู้จากการเรียนนี้ไปพัฒนาตนได้	+1	+1	+1	1.00
4.	รายวิชานี้มีความเหมาะสมและมีความจำเป็นต่อการใช้ชีวิต	+1	0	+1	0.67
5.	อาจารย์มีเทคนิคและวิธีการสอนที่น่าสนใจ	0	+1	+1	0.67
กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์					
6.	นักศึกษารับทราบวัตถุประสงค์และความจำเป็นของกิจกรรมนี้	+1	+1	0	0.67
7.	นักศึกษารับทราบประโยชน์ของการเข้าร่วมกิจกรรมนี้	+1	+1	+1	1.00
8.	นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมเป็นประจำและสม่ำเสมอ	+1	+1	+1	1.00
9.	นักศึกษามีส่วนร่วมเสมอในการเข้าร่วมกิจกรรมนี้	+1	+1	+1	1.00
10.	นักศึกษาปฏิบัติตามกฎระเบียบเมื่อร่วมกิจกรรมนี้	+1	+1	+1	1.00
กิจกรรม/โครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมประจำปี 2563					
11.	นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมตรงตามกำหนดเวลา ไม่ขาด ไม่มาสาย	+1	0	+1	0.67
12.	นักศึกษารักษากฎระเบียบขณะเข้าร่วมกิจกรรมตลอดเวลา	+1	+1	+1	1.00
13.	นักศึกษาได้รับความรู้และได้ฝึกตนในการเข้าร่วมกิจกรรมนี้	+1	+1	0	0.67
14.	นักศึกษาเข้าใจวัตถุประสงค์และเป้าหมายของกิจกรรมนี้	+1	+1	+1	1.00
15.	นักศึกษาสามารถนำสิ่งที่ได้รับไปพัฒนาตนเองต่อได้	+1	0	+1	0.67

ภาคผนวก ข
รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย

1. รศ.บุญช่วย ศิริเกษ อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิตและมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
2. ผศ.ดร.ชัชณพงศ์ ศรีจันทร์ อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิตและมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
3. ดร.กรรณิกา ไวโสภา อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิตและมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ประวัตินักวิจัย

- ชื่อ-ฉายา/นามสกุล : พระมหาจักรพล สิริธโร (ป๋องศิริ)
- ตำแหน่งงานปัจจุบัน : อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิต
สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง
- ประวัติการศึกษา
- พ.ศ. 2550 : ปริญญาตรี ศึกษาศาสตรบัณฑิต (การสอนภาษาอังกฤษ)
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
- พ.ศ. 2554 : ปริญญาโท ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (บริหารการศึกษา)
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- พ.ศ. 2559 : ปริญญาเอก ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต (การบริหารการศึกษา)
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
- ประวัติการทำงาน :
- ผลงานทางวิชาการ :
- ผลงานการวิจัย :
- สถานที่ทำงานปัจจุบัน : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง